

Agata Wicenciak-Szulc

Polemika wyborcza w Szwecji

**Polemika wyborcza
w Szwecji**

Agata Wicenciak-Szulc

**Polemika wyborcza
w Szwecji**

Poznań 2020

Projekt okładki:
Wydawnictwo Rys

Recenzja wydawnicza:
prof. UAM dr hab. Dominika Skrzypek

Copyright by: Agata Wicenciak-Szule

Copyright by: Wydawnictwo Rys

Wydanie I, Poznań 2020

ISBN 978-83-65483-95-9

Wydanie:

Wydawnictwo Rys
Dąbrówka, ul. Kolejowa 41
62-070 Dopiewo
tel. 600 44 55 80

e-mail: tomasz.paluszynski@wydawnictworys.com
www.wydawnictworys.com

Podziękowania

Szczególną wdzięczność wyrażam mojemu promotorowi śp. prof. Zdzisławowi Wawrzyniakowi za pomoc podczas przygotowywania tej rozprawy oraz za wszelkie cenne rady. Serdecznie dziękuję prof. Tadeuszowi Zgółce za wsparcie merytoryczne oraz życzliwość. Słowa podziękowania kieruję także ku recenzentom, prof. Marioli Wierzbickiej za bardzo pozytywną ocenę tej pracy oraz sugestię jej publikacji oraz prof. Eugeniuszowi Rajnikowi za przychylną opinię oraz wnikliwe uwagi, które zostały uwzględnione w niniejszej publikacji. Dziękuję Karin Lindström za pomoc w gromadzeniu materiału badawczego oraz szwedzkiej literatury przedmiotu. Dziękuję również prof. Dominice Skrzypek za pozytywną recenzję wydawniczą oraz docenienie aktualności tematu tej rozprawy.

Spis treści

Wstęp	13
-------------	----

Rozdział 1.

Przegląd zagadnień wprowadzających	19
1.1. Komunikacja polityczna w kampanii wyborczej.....	19
1.2. Język polityki – język polityków	22
1.3. Negative campaigning	28
1.4. Układ sił politycznych w Szwecji w 2006 roku	31
1.5. Charakterystyka materiału badawczego	33

Rozdział 2.

Figury stylistyczne w ujęciu teoretycznym.....	37
2.1. Obrazowe figury stylistyczne	39
2.1.1. Metafora	40
2.1.2. Porównanie.....	48
2.2. Kontrastowe figury stylistyczne	48
2.2.1. Antyteza	49
2.2.2. Ironia	49
2.3. Dramatyczne figury stylistyczne	51
2.3.1. Pytanie retoryczne	51

Rozdział 3.

Szwedzkie związki frazeologiczne	53
3.1. Klasyfikacja fraz językowych.....	54
3.2. Definicje idiomu	56
3.3. Typy szwedzkich idiomów	58
3.4. Modyfikacje szwedzkich idiomów	60

Rozdział 4.

Wartościowanie w języku polityków.....	65
4.1. Wartościowanie nie wprost – sztuka insynuacji	73
4.1.1. Nadawca dystansuje się od własnej wypowiedzi – Użycie cudzysłowu	74

4.1.2.	Nadawca dystansuje się od czyjejś wypowiedzi	74
4.1.3.	Nadawca nie odpowiada za własny punkt widzenia	77

Rozdział 5.

Figury stylistyczne jako narzędzie krytyki przeciwnika

w kampanii 2006	81
5.1. Metafora	81
5.1.1. Gry, zabawy	81
5.1.2. Ruch drogowy	83
5.1.3. Historia	86
5.1.4. Literatura	86
5.1.5. Wojna, niewola, broń	89
5.1.6. Religia, Biblia	91
5.1.7. Medycyna, człowiek, ciało	93
5.1.8. Figury fantastyczne	94
5.1.9. Muzyka, taniec	95
5.1.10. Geografia	96
5.2. Porównanie	97
5.3. Konstrukcje mieszane	99
5.3.1. Metafora oraz porównanie	100
5.3.2. Metafora oraz idiom	102
5.4. Antyteza	103
5.5. Ironia	108
5.6. Pytanie retoryczne	110

Rozdział 6.

Stale frazy jako narzędzie krytyki przeciwnika w kampanii 2006 .....

115	115
6.1. Klasyfikacja idiomów ze względu na budowę	115
6.1.1. Czasownik + fraza nominalna	115
6.1.2. Czasownik + fraza nominalna + fraza przyimkowa	119
6.1.3. Czasownik + fraza przyimkowa	123
6.1.4. Fraza przymiotnikowa	127
6.2. Zmodyfikowane porównanie leksykalne	127
6.3. Podział stałych fraz ze względu na celowość użycia	128

Rozdział 7.

Sposoby wyrażania sądów krytycznych	131
7.1. Jawne wyrażanie niezgody	133
7.1.1. Czasownik „tycka” + sąd krytyczny	133
7.1.2. Zanegowany czasownik „acceptera”	134
7.1.3. Czasownik „avvisa”	134
7.1.4. Zwrot „ta strid emot ngt”	135
7.1.5. Brak zrozumienia mówiącego	135
7.1.6. Przymiotniki „kritisk”, „skeptisk”, „oacceptabel”	136
7.1.7. Rzeczownik „invändning”	137
7.2. Niejawne wyrażanie niezgody	138
7.2.1. Konstrukcja „detta är fel”	138
7.2.2. Przymiotniki „skum”, „kritisk”, „oacceptabel”	139
7.3. Łagodniejsza forma krytyki przeciwnika	141
7.3.1. Okazywanie własnej niepewności	141
7.3.1.1. Przysłówki wyrażające niepewność nadawcy	141
7.3.1.2. Czasowniki wyrażające niepewność nadawcy	143
7.3.2. Zachęcanie przeciwnika do określonych czynów	148
7.3.2.1. Wyrażanie nadziei	148
7.3.2.2. Stawianie wyzwań przed przeciwnikiem	149
7.3.2.3. Odwoływanie się do rozsądku	149
7.4. Ostrzejsza forma krytyki przeciwnika	150
7.4.1. Czasowniki modalne wyrażające przymus i powinność	150
7.4.2. Zwrot „det är dags”	152
7.4.3. Tryb rozkazujący	153

Rozdział 8.

Wyrazy wartościujące negatywnie w kampanii 2006	155
8.1. Wyrazy ogólnie wartościujące negatywnie	155
8.2. Wyrazy definicyjnie wartościujące negatywnie	156
8.3. Wyrazy kontekstowo wartościujące negatywnie	162
8.4. Zaprzeczanie wyrazów pozytywnie wartościujących	165
8.5. Negatywne określenia na polityków i ich politykę	167

Rozdział 9.

Nazwy uczuć negatywnych w kampanii 2006	173
9.1. Strach	173
9.2. Smutek	179
9.3. Wstyd	183
9.4. Zdziwienie	185
9.5. Gniew	187

Rozdział 10.

Wartości negatywne w kampanii 2006	191
10.1. Wartości moralne	191
10.1.1. Przyczynianie się do krzywdy wyborców	191
10.1.1.1. Cierpienie wyborców	192
10.1.1.2. Działanie przeciwko wyborcom	194
10.1.1.3. Wyobcowanie wyborców	196
10.1.1.4. Pozbawianie bezpieczeństwa	196
10.1.2. Wskazywanie na obojętność przeciwnika	197
10.1.3. Wskazywanie na niesprawiedliwość	202
10.1.4. Wskazywanie na marnotrawstwo	205
10.1.5. Wskazywanie na niebezpieczeństwo	206
10.1.6. Odwoływanie się do kłamstwa	210
10.1.7. Odwoływanie się do oszustwa	211
10.1.7.1. Wprowadzanie w błąd	211
10.1.7.2. Udawanie	214
10.1.7.3. Ukrywanie	216
10.1.7.4. Wmawianie czegoś fałszywego	223
10.1.7.5. Inne formy zarzucania oszustwa	224
10.2. Wartości poznawcze	225
10.2.1. Odwoływanie się do głupoty	225
10.2.2. Odwoływanie się do niejasności	226
10.2.3. Odwoływanie się do braku zrozumienia	227
10.3. Wartości witalne	229
10.4. Wartości transcendentne	230
10.5. Wartości mody	230

Rozdział 11.

Wartościowanie negatywne nie wprost w kampanii 2006	235
11.1. Znak cudzysłowu oraz konstrukcja „så kallade”:	235
11.2. Czasowniki przytaczające opinie przeciwnika	237
11.3. Rzeczowniki przytaczające opinie przeciwnika	243
11.4. Przymiotniki i przysłówki wskazujące na oczywistość sądu	247
11.5. Czasowniki i rzeczowniki wskazujące na oczywistość sądu	252

Rozdział 12.

Inne techniki krytykowania przeciwnika w kampanii 2006	259
12.1. Negatywne opisy rzeczywistości	259
12.2. Wyjaśnianie, na czym polega zło polityki przeciwnika	262
12.3. Ostrzeganie przed zgubną polityką przeciwnika	265
12.4. Wskazywanie na braki w polityce przeciwnika	266
12.4.1. Brak pożądanых cech	267
12.4.1.1. Czasownik „sakna”	267
12.4.1.2. Zaimki „ingen”, „inga”, „inte några”	268
12.4.1.3. Zaprzeczenie czasownika przez „inte”	270
12.4.1.4. Przyimek „utan”	271
12.4.1.5. Przymiotniki wyrażające brak czegoś	271
12.4.2. Niewielka ilość cech pożądanых	273
12.5. Prognozowanie – czarne wizje	274
12.5.1. Czasowniki „leda till”, „bidra till”, „gå ut på”, „resultera”	274
12.5.2. Konsekwencje, skutki działania przeciwnika	276
12.5.3. Istnienie ryzyka	277
12.5.4. Zdania warunkowe, „jeśli... to...”, lub „kiedy..., to...”	279
12.5.5. Tryb warunkowy	280
12.5.6. Zdania w czasie teraźniejszym lub przyszłym	281
12.5.7. Słowa: „försämra”, „försämring”	283
Zakończenie	287
Bibliografia	295
Glosariusz szwedzko-polski	305
Wyrażenia negatywne w języku szwedzkich polityków	305
Wyrażenia wprowadzające sądy wartościujące negatywnie	315
Inne techniki krytykowania przeciwnika politycznego	317

Aneks.....	321
I. Wykaz autorów cytowanych wypowiedzi	321
II. Tytułowy wykaz wszystkich tekstów badawczych.....	323

Wstęp

Niniejsza monografia jest przeredagowaną i zaktualizowaną rozprawą doktorską, która została przedstawiona oraz obroniona na Wydziale Neofilologii UAM w Poznaniu w 2008 r. Inspirację do jej napisania stanowiła kampania wyborcza w Szwecji w 2006 r. Przez ponad dziewięć miesięcy siedem partii politycznych rywalizowało ze sobą o cenne głosy wyborców, od których miało zależeć ich przetrwanie na scenie politycznej. Wygrana w wyborach 17 września wiązała się z zasiadaniem w szwedzkim parlamencie oraz sprawowaniem władzy przez kolejne cztery lata. Wybory te były momentem przełomowym w historii Szwecji, gdyż w ich wyniku socjaldemokraci utracili władzę po raz pierwszy od ponad 60 lat i choć później udało się im ją odzyskać, nigdy nie powrócili już do dawnej świetności. W czasie kampanii wyborczej w 2006 r. politycy żywo i chętnie komunikowali się z wyborcami tworząc różnego rodzaju teksty pisemne, udzielając dziennikarzom ustnych wypowiedzi, lub występując publicznie na spotkaniach wyborczych. Politycy wypowiadali się na różne tematy, obiecywali zmiany na lepsze, przypisywali sobie sukcesy oraz krytykowali swoich przeciwników politycznych. I to właśnie ten ostatni aspekt, czyli krytykowanie konkurentów politycznych, stanowił podstawę do napisania tej pracy.

Analizie badawczej zostały poddane wszystkie zebrane wypowiedzi polityków o charakterze polemicznym, w których niepochlebnie wypowiadali się o innych politykach lub ugrupowaniach politycznych oraz w których negatywnie oceniali ich propozycje działań lub prowadzoną już przez nich politykę. Interesowały mnie wypowiedzi, w jakich przypisywali im cechy niegodne polityka oraz obarczali ich winą za zaistniałą, złą sytuację społeczną lub gospodarczą. Swoją uwagę skupiłam zatem na negatywnym obrazie przeciwnika politycznego, jaki tworzyli inni politycy. Jego zadaniem było przekonanie wyborców co do tego, że nie powinni oni w żadnym wypadku popierać jego polityki.

Poruszane w tej pracy zagadnienia wkraczają w obszar pragmatylingwistyki, stylistyki, retoryki oraz komunikacji politycznej. Moim celem było przedstawienie różnych środków językowych, w tym także stylistycznych, które szwedzcy politycy wykorzystywali w celu skry-

tykowania przeciwnika politycznego w kampanii wyborczej 2006. Warto podkreślić, iż mimo upływu czasu materiał badawczy wciąż pozostaje aktualny. Opisane wyrażenia negatywne oraz techniki wyrażania sądów krytycznych wobec rywali politycznych są bowiem nieustannie obecne oraz powszechnie stosowane we współczesnym szwedzkim dyskursie politycznym. Daje się dziś zauważyć ich zaostrenie oraz intensyfikację, co być może mogłyby potwierdzić kolejne badania przeprowadzone w tym obszarze.

Rozprawa składa się z części teoretycznej, która obejmuje rozdziały od I do IV oraz z obszernej części empirycznej, na którą składają się rozdziały od V do XII. Część teoretyczna tej rozprawy powstała głównie w oparciu o źródła polskie oraz szwedzkie, które doskonale uzupełniały się, a czasem nawet pokrywały się ze sobą we wskazanych dziedzinach wiedzy. Niekiedy odwołano się również do publikacji angielskich, niemieckich oraz norweskich.

Rozdział I to przegląd zagadnień wprowadzających. Zawiera on próbę zobrazowania procesu komunikacji, jaki zachodzi pomiędzy politykami a wyborcami w kampanii wyborczej. Przedstawia, jakie funkcje pełni język w tekstach polityków. Wyjaśnia różnicę pomiędzy językiem polityki a językiem polityków oraz wskazuje cechy charakterystyczne języka polityków. Przybliży także zjawisko kampanii negatywnej („negative campaigning”) widzianej przez szwedzkich oraz amerykańskich badaczy. Rozdział ten zawiera również krótką charakterystykę układu sił politycznych w Szwecji, który miał miejsce w 2006 r. Podaje nazwy partii politycznych, jakie rywalizowały ze sobą w opisywanej kampanii wyborczej, wymienia nazwiska ich przywódców i główne założenia programowe. Wyjaśnia też dlaczego te wybory były przełomowe w szwedzkim życiu politycznym i jakie zmiany w układzie politycznym nastąpiły w Szwecji po 17 września 2006. W ostatnim podrozdziale tego rozdziału zawarta została charakterystyka materiału badawczego. Zostało wyjaśnione, jakiego rodzaju teksty składały się na materiał empiryczny, z jakich źródeł pochodziły oraz w jakich etapach przebiegała ich analiza.

Rozdział II zawiera rozważania teoretyczne dotyczące figur stylistycznych. Wyjaśnia, czym są figury stylistyczne, przedstawia ich podział oraz pełnione przez nie funkcje. Opisuje bliżej metaforę, porównanie, antytezę, ironię oraz pytanie retoryczne.

Rozdział III prezentuje rozważania teoretyczne na temat szwedzkich związków frazeologicznych. Pokróćce przedstawia rys historyczny i badania nad tym obszarem języka, poczynione w Szwecji. Zawarta jest w nim klasyfikacja fraz językowych występujących w języku szwedzkim oraz omówienie poszczególnych ich typów. Szczegółowo zostało opisane pojęcie idiomu. Znalazły się tutaj definicje idiomu oraz różne typy idiomów wyróżnione ze względu na ich strukturę. Oprócz tego zostały także przedstawione możliwości modyfikacji morfologicznych i leksykalnych szwedzkich idiomów oraz ich skutki.

Kolejny rozdział teoretyczny IV dotyczy zagadnienia wartościowania w języku polityków, które zostało opisane z punktu widzenia zarówno szwedzkich, jak i polskich badaczy. Rozdział ten próbuje odpowiedzieć na pytanie, czym jest wartościowanie, a czym ocenianie i czy te pojęcia różnią się od siebie. Przedstawia podział wartości negatywnych na różne grupy, a także wyjaśnia, co to takiego są wyrazy oceniające oraz nazwy uczuć. Pojawiają się tutaj również grupy uczuć negatywnych, do których często odwołują się politycy w swoich przekazach. Poza tym rozdział ten mówi o tzw. sztuce insynuacji, czyli o różnych językowych sposobach wartościowania nie wprost. Dzięki nim nadawca dystansuje się od własnej lub czyjejś wypowiedzi lub też nie odpowiada za własny punkt widzenia.

Rozdział V otwiera część empiryczną tej pracy. Zawiera wypowiedzi polityków z kampanii wyborczej 2006, w których figury stylistyczne zostały użyte w celu skrytykowania przeciwnika politycznego. Najczęściej wykorzystywaną figurą była metafora. Wypowiedzi metaforyczne zostały podzielone na różne grupy ze względu na obszar pozajęzykowy, do którego się odwoływały. Poza tym, aby wyrazić swoją krytykę, politycy sięgali dość często po porównanie lub tworzyli konstrukcje mieszane, w których w jednej wypowiedzi łączyli metaforę z porównaniem lub idiomem. Rozdział pokazuje także użycie innych figur stylistycznych, tj. antytezy, ironii oraz pytania retorycznego. Do każdej przytoczonej wypowiedzi dołączony został komentarz, w którym wytłumaczono znaczenie przenośne danej figury stylistycznej oraz celowość jej wykorzystania.

W rozdziale VI przedstawiono stałe związki frazeologiczne (idioty), które wyrażały negatywną ocenę przeciwników politycznych w opisywanej kampanii. W celu większej obrazowości zostały one

podzielone na kilka kategorii, ze względu na budowę oraz celowość użycia. Do każdego z cytowanych przykładów zostało dołączone wyjaśnienie znaczenia przenośnego danego idiomu oraz kontekstu jego użycia. Zwrócono również uwagę na modyfikacje zachodzące w obrębie tych stałych fraz oraz na ich wpływ dla znaczenia całości.

Rozdział VII to część rozprawy opisująca różne sposoby wyrażania sądów krytycznych. Zostały w nim zaprezentowane środki językowe, które w jawny lub ukryty (niejawny) sposób wyrażają niezgodę z opinią przedmówcy. Oprócz tego zostały omówione łagodniejsze oraz ostrzejsze formy krytyki przeciwnika politycznego, jakie można było odnaleźć w materiale badawczym.

Z kolei w rozdziale VIII zostały przedstawione wyrazy wartościujące negatywnie, które najczęściej pojawiały się w opisywanej kampanii wyborczej. Wyrazy te zostały podzielone na kilka kategorii, tj. na wyrazy ogólnie wartościujące negatywnie, definicyjnie wartościujące negatywnie oraz kontekstowo wartościujące negatywnie. Zwrócono też uwagę na zaprzeczanie wyrazów pozytywnie wartościujących, co w konsekwencji prowadzi do uzyskania przez nie negatywnego nacechowania aksjologicznego. W rozdziale tym zostały również omówione negatywne określenia odnoszące się do przeciwników i ich polityki.

Rozdział IX opisuje nazwy uczuć negatywnych, do których nadawcy wypowiedzi odwołują się w swoich przekazach w analizowanej kampanii wyborczej. Ma on na celu zobrazowanie środków językowych, które wyrażają takie negatywne emocje jak: strach, smutek, wstyd, gniew oraz zdziwienie. Politycy odwołując się do któregoś z tych uczuć wyrażają własną krytykę wobec działań lub propozycji przeciwników.

W rozdziale X zaprezentowano wartości negatywne, do jakich najczęściej odwoływali się politycy w czasie kampanii wyborczej. Wyróżniono wśród nich wartości moralne, poznawcze, witalne, transcendentne oraz wartości mody. Każda z wymienionych kategorii wartości negatywnych została szczegółowo omówiona w oparciu o zebrane wypowiedzi polityków.

Rozdział XI dotyczy wartościowania negatywnego nie wprost, które można było dostrzec w wypowiedziach polityków w omawianej kampanii. Zostały w nim zaprezentowane różnorodne konstrukcje

językowe umożliwiające krytykowanie przeciwnika w sposób ukryty, niebezpośredni. Za ich pomocą nadawca wypowiedzi może powątpiewać w prawdziwość prezentowanych opinii, może okazywać wobec nich własny dystans lub wskazywać na oczywistość pewnych sądów.

Ostatni rozdział XII przedstawia pozostałe techniki krytykowania przeciwnika politycznego, jakie można było dostrzec w kampanii wyborczej w Szwecji w 2006 r. Składają się na nie: negatywne opisy rzeczywistości, wyjaśnianie na czym polega zło polityki przeciwnika, ostrzeżenie przed zgubną polityką przeciwnika, wskazywanie na braki w polityce przeciwnika oraz prognozowanie – czyli przytaczenie czarnych wizji. Podobnie jak w przypadku innych rozdziałów empirycznych, wszystkie wymienione tutaj techniki zostały szczegółowo omówione na podstawie zebranego materiału badawczego.

Monografia została uzupełniona o glosariusz szwedzko-polski, w którym zebrano przeanalizowane wyrażenia negatywne, wyrażenia wprowadzające sądy wartościujące negatywnie, a także inne techniki krytykowania rywali politycznych.

Temat niniejszej pracy związany jest z wielką pasją, jaką jest dla mnie język szwedzki oraz z moimi zainteresowaniami dotyczącymi komunikacji politycznej. Z pewnością konkluzje, do jakich doszłam w trakcie pisania tej rozprawy pomogą lepiej zrozumieć tę część komunikacji politycznej, która polega na krytykowaniu i atakowaniu przeciwnika politycznego. Mam również nadzieję, że praca ta wniesie nowy, aktualny wkład naukowy do nielicznych raczej w Polsce badań nad językiem szwedzkich polityków.

Rozdział 1.

Przegląd zagadnień wprowadzających

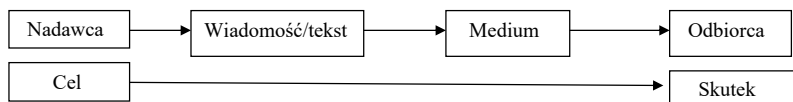
1.1. Komunikacja polityczna w kampanii wyborczej

Fras (2005: 30-32) przyjmuje minimalistyczną definicję komunikacji politycznej i pojmuje ją, jako komunikację w obszarze polityki. Za szczególnie istotne uznaje trzy wyróżniki komunikacji politycznej: „*procesualność, zawartość (treść) polityczną przekazów (komunikatów) oraz intencjonalność (polityczną) uczestnictwa w interakcji komunikacyjnej*”. Ponadto dostrzega wyrazisty podział uczestników komunikacji politycznej na rządzących (elity polityczne) i rządzonych (obywatele). W komunikatach politycznych dominuje charakter oficjalny (publiczny). Poza tym szczególne znaczenie ma tutaj komunikacja werbalna za pomocą języka etnicznego.

Z kolei Dobek – Ostrowska (2006: 155) określa komunikowanie polityczne, jako proces, który:

- stanowi wycinek olbrzymiego pola naturalnego komunikowania międzyludzkiego;
- zachodzi w określonej przestrzeni komunikacyjnej (informacyjnej);
- obejmuje konkretną zbiorowość ludzką;
- odbywa się na mikropoziomie (jednostki), mezopoziomie (instytucje) oraz makropoziomie (społeczeństwo jako całość);
- wykorzystuje wszelkie dostępne kanały komunikacyjne: może być zapośredniczony przez media (komunikowanie masowe i medialne) lub bezpośrednio (komunikowanie interpersonalne);
- jest komunikowaniem formalnym;
- ma na celu publiczne przekazywanie i wymianę komunikatów o polityce między *aktorami politycznymi*, tworzącymi politykę, i *obywatelami*, których tworzenie polityki dotyczy, przy włączeniu na szeroką skalę *mediów masowych*, odpowiedzialnych za przedstawienie tej polityki;
- jest dwukierunkowy i przebiega od aktorów do obywateli i od obywateli do aktorów.

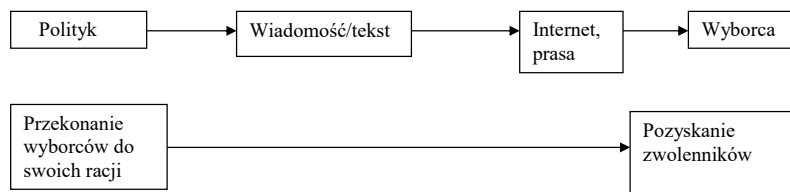
Ważnym momentem w komunikacji politycznej jest kampania wyborcza. W jej trakcie politykom szczególnie bardzo zależy na komunikowaniu się z potencjalnymi wyborcami, gdyż to właśnie wyborcy zadecydują o ich przetrwaniu na scenie politycznej. Liljestrand (1993: 11) zaznacza, że dany tekst lub dana wypowiedź zawsze pojawia się w określonej sytuacji komunikacyjnej, w której współdziała ze sobą kilka elementów. Obrazuje to za pomocą poniższego schematu komunikacyjnego:

Rys.1. Ogólny schemat komunikacji językowej. Źródło: B. Liljestrand (1993) *Språk i text*. Studentlitteratur, Lund, s. 11.

W skrócie można zinterpretować ten schemat w następujący sposób: ktoś mówi lub pisze coś dla kogoś, w jakimś określonym celu i poprzez to chce doprowadzić do jakiegoś określonego skutku.

Ten ogólny schemat komunikacyjny można przełożyć na konkretną sytuację komunikacyjną, jaką jest nawiązywanie kontaktu przez polityków z wyborcami w czasie kampanii wyborczej i wówczas otrzyma się następujący model:

Rys.2. Schemat komunikacji językowej w kampanii wyborczej (A. Wicenciak-Szulc).

Polityk przyjmuje zatem rolę nadawcy, który tworzy wypowiedź w formie ustnej lub pisemnej. Wybiera odpowiednią formę przekazu, jego treść oraz strukturę. Umieszcza to w odpowiednim medium, np. na stronie internetowej własnej partii, poprzez którą wiadomość dociera do wyborców. Håkansson (1999) wyróżnia dwa kanały, za pomocą których politycy komunikują się ze swoimi wyborcami: bezpośredni i pośredni. Kanał bezpośredni umożliwia politykom bezpośredni kontakt z wyborcami. Należą do niego na przykład przemówienia polityków na spotkaniach wyborczych, odwiedziny wyborców w ich miejscach pracy. Z kolei do kanału pośredniego Håkansson zalicza teksty wydawane przez polityków w formie drukowanej: manifesty wyborcze, plakaty, artykuły prasowe, a także to, co dociera do odbiorców za pomocą przekazu ustnego, czyli np. debaty i wywiady telewizyjne, radiowe. Warto zwrócić jeszcze uwagę na to, że politycy mają wpływ na materiał, który sami produkują, wydają, np. manifesty wyborcze, plakaty, reklamy telewizyjne. Poza ich kontrolą są natomiast materiały tworzone przez środki masowego przekazu. (Na ogromną siłę mediów oraz ich możliwości ustalania wartości w prezentowanej rzeczywistości wskazali m.in. Bralczyk i Majkowska 2000.)

Ważnym z punktu widzenia polityków kanałem komunikowania z odbiorcami jest Internet. Dzięki Internetowi politycy mogą bowiem bezpośrednio komunikować się z wyborcami, a ich wypowiedzi nie muszą przechodzić przez „dziennikarskie filtry”. W pewien sposób politycy stali się niezależni od dziennikarzy i mogą przekazywać to, co mają do powiedzenia, bez ich pośrednictwa. Szwecja należy do światowej czołówki krajów pod względem dostępu do Internetu. Bez wątpienia Internet stał się nowym miejscem spotkań polityków z wyborcami i zaczyna odgrywać równie ważną rolę jak tradycyjne media, czyli prasa, radio i telewizja (Petersson i in. 2006). Nord i Strömbäck (2003: 95) również zwracają uwagę na ważną rolę bezpośrednich kanałów komunikowania się w kampanii wyborczej: „*För ett parti som vill eller har behov av att bygga en speciell image, är direkta kommunikationskanaler som affischer och hemsidor viktiga, just därför att partierna har kontroll över innehållet.*” Zauważają jednak dalej, że efektywna kampania wyborcza sprowadza się do umiejętnego wykorzystania i połączenia zarówno bezpośredniego, jak i pośredniego kanału komunikowania się z wyborcami.

1.2. Język polityki – język polityków

Badacze większości języków europejskich wyodrębniają szczególną odmianę języka, jaką jest język polityki: „political language” – w języku angielskim, „politische Sprache” – w niemieckim, „jazyk polityki” – w rosyjskim, „politiskt språk” – w szwedzkim. Niektórzy naukowcy (np. Fras 1999) termin „język polityki” używają zamiennie z „dyskursem politycznym”. Andersson i Furberg (1973), jedni z pierwszych szwedzkich badaczy, którzy zajęli się analizą języka polityki uważają, że z pewnością istnieje odmiana języka, którą można nazwać językiem polityki, ale większość swojego słownictwa czerpie ona z języka ogólnego, a pojawiająca się w niej argumentacja opiera się na takich samych wzorcach, jak w każdym innym perswazyjnym użyciu języka. Podtrzymuje to Fredriksson (1982), według którego język polityki to wariant języka, który używany jest w celu oddziaływania na zachowania odbiorcy i który występuje w kontekście politycznym, np. w dyskusjach na tematy społeczne w riksdagu (szwedzkim parlamencie), w programach poszczególnych partii, w debatach wyborczych oraz w różnego rodzaju wypowiedziach publicznych. Język polityki stosuje się w celu: wzywania do zrobienia czegoś, odradzania czegoś, wyrażania swojego stanowiska, chwalenia, zalecania, krytykowania, ośmieszania kogoś, przypisywania komuś odpowiedzialności i winy, usprawiedliwiania się. Analizą języka polityki zajmują się takie dyscypliny naukowe jak m.in.: retoryka, filozofia, językoznawstwo, analiza argumentacyjna.

Polski językoznawca Bogdan Walczak (1994: 20) podaje kilka cech charakterystycznych dla tekstów tworzonych w języku polityki:

- a) tworzone są przez polityków i ludzi z nimi związanymi, a także przez dziennikarzy zajmujących się polityką;
- b) skierowane są do wszystkich użytkowników języka ogólnego;
- c) odnoszą się do sfery polityki;
- d) dominuje w nich funkcja perswazyjna.

Ożóg (2004: 39) z kolei uważa, że język polityki to „*odmiana bardzo zróżnicowana, niejednorodna, łącząca różne style i sposoby mówienia*”. Podobne stanowisko reprezentuje Bralczyk (2003), według którego w języku polityki można dostrzec jego różne odmiany, a poza tym każdy polityk ma swój własny sposób mówienia. Podkreśla on

jednak, że istnieją pewne mechanizmy perswazji publicznej, które są wspólne dla całego języka polityki.

Fras (1999) wyróżniła i opisała dwa podtypy języka polityki: język propagandy i agitacji oraz język dyplomacji. Według niej propaganda i agitacja to spokrewnione działania perswazyjne, które różnią się między sobą celami oraz użyciem określonych środków językowych. W agitacji częściej pojawiają się treści napastliwe, poza tym cechuje ją wysoka emocjonalizacja i odwoływanie się do niskich uczuć. Potwierdza to również Banasik (2002) podając, że agitator wpływając na emocje ludzi sięga po treści napastliwe i demaskatorskie, tak aby skutecznie oddziaływać na swoich słuchaczy. Z kolei język dyplomacji jest bardziej ogólnikowy, niedookreślony i przeważa w nim posługiwanie się gotowymi formułami. Siewierska-Chmaj (2006) zauważyła, że w języku polityki widoczne są realizacje wskazanych podtypów, z różnym natężeniem zależnym od danej sytuacji. I tak np. w przemówieniach programowych partii, czy konkretnych polityków częściej spotyka się elementy języka dyplomacji, zaś w czasie spotkań z wyborcami, czy debat telewizyjnych przeważa język propagandy, a nawet agitacji.

Termin „propaganda” może budzić niekiedy negatywne asocjacje. Krytyczną opinię na ten temat wyrazili m.in. Pratkanis i Aronson (2003) zwracając uwagę, że komunikaty perswazyjne, manipulowanie symbolami i podstawowymi emocjami stało się obligatoryjnym elementem ludzkiej rzeczywistości. W ich opinii propaganda to działania perswazyjne, jednokierunkowe, manipulacyjne, które odwołują się do uprzedzeń, uczuć i stereotypów. W opinii niektórych badaczy, jak np. Dobek-Ostrowska (1999), Hellspang (2004), propaganda oznacza jednak to samo, co język perswazji, język oddziaływania na odbiorcę. Odrzucają oni ujemne wartościowanie słowa „propaganda” i przyjmują, że jest to jedna z form komunikowania między ludźmi, równoznaczna z komunikacją polityczną oraz perswazją polityczną.

Dubisz (1983: 156-158, za: Siewierska-Chmaj 2006: 48) stworzył wykaz wyznaczników stylu propagandy politycznej:

- arbitralność i odgórność stwierdzeń,
- zrytualizowane formy językowe,
- ogólnikowość i niedookreśloność sformułowań,
- różne elementy językowe, będące wykładnikami impresywności,

- stosowanie form czasownikowych w pierwszej osobie liczby mnogiej, zaimka osobowego „my” i dzierżawczego „nasz”, w celu tworzenia tożsamości nadawcy i odbiorcy,
- wartościowanie kontrastowe,
- rzadkość występowania pojęć neutralnych znaczeniowo,
- używanie kontrastowych zestawień czasowych,
- nadużywanie słownictwa oceniającego, patetycznego i militarnego,
- deformacja znaczeń wyrazów i wyrażeń,
- liczne metafory, frazeologizmy, idiomy, frazesy i szablony językowe.

Ciekawe spostrzeżenia, dotyczące języka polityki zaprezentował też Ożóg (1999). Naszkicował on strukturę aktu mowy (tzw. makroaktu), który jest realizowany przez teksty wyborcze. W jego obrębie zauważył kilka mikroaktów: akt perswazji (nadawca skłania odbiorcę, by oddał na niego głos), akt stwierdzenia (przedstawianie złego stanu rzeczy), akt prezentacji kandydata (kandydat przedstawia się z najlepszej strony), akt chwalenia się (chwalenie się własnymi osiągnięciami), akt obietnicy i gwarancji (nadawca obiecuje lub gwarantuje, że coś spełni, że czegoś dokona) oraz akt grzecznościowy (nadawca używa formuł grzecznościowych, by stworzyć wrażenie człowieka kulturalnego). Wszystkie wymienione mikroakty można odnaleźć w tekstach wyborczych i mają one zachęcić wyborców do poparcia danego kandydata.

Cel, w jakim polityk tworzy swoją wypowiedź (komunikat), powiązany jest z kilkoma funkcjami języka, wskazanymi przez Bühlera i Jakobsona (za: Trysińska 2004: 173):

- **Funkcja impresyjna (perswazyjna)** – oddziaływanie na odbiorcę, kształtowanie jego postaw, przekonań, odczuć.
- **Funkcja ekspresyjna (emotywna)** – wyrażanie własnych emocji.
- **Funkcja fatyczna** – nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktu z odbiorcą
- **Funkcja komunikatywna (informacyjna)** – przekazywanie wiedzy o świecie pozajęzykowym.

Niewątpliwie język jest głównym narzędziem polityków, za pomocą którego docierają do wyborców i próbują ich skłonić do zaakceptowania przedstawianych przez nich poglądów. W tekstach polityków zdecydowanie dominuje funkcja impresyjna (perswazyjna). Politycy

nakłaniają wyborców, by „*myśleli, czuli, postępowali w sposób, jaki oni uważają za słuszny*” (Trysińska 2004: 173). W bogatej literaturze dotyczącej zjawiska perswazji można odnaleźć różnorodne jej definicje. Zdankiewicz (1991: 149) stwierdza, że funkcja perswazyjna stale towarzyszy naszym wypowiedziom – od intymnych po publiczne, gdyż często posługujemy się językiem w celu przekonania kogoś do czegoś. Także Głodowski (2001) zauważa, że przekonywanie i wpływanie na innych jest naturalnym zabiegiem stosowanym podczas interakcji i że każdy jej uczestnik zaangażowany jest w interpersonalną perswazję. Według Hogana (2001) perswazja możliwa jest przy zastosowaniu specyficznych strategii. Lewiński natomiast (2001) w definicji perswazji podkreśla jej utajony charakter, tj. zastosowanie strategii perswazyjnych metodą pośrednią. Dobek–Ostrowska (1999) uważa, że perswazja to proces celowy, w którym nadawca ma określone intencje, takie jak zmiana istniejącej postawy lub wytworzenie nowej, dotąd nie istniejącej postawy. Warto jeszcze zacytować rozwiniętą definicję perswazji, jaką podaje Pisarek (2003: 15): „*starania o wywarcie bez przymusu, za pomocą przekazów (słownych, pozasłownych) i zawartej w nich argumentacji (racjonalnej i emocjonalnej), stanowiącej wynik selekcji treści i form, wpływu na przekonania, opinie, postawy, nastroje, a co za tym idzie i na zachowania adresata/adresatów tych przekazów*”. Zdaniem Głowińskiego (1992) najważniejszą cechą wypowiedzi perswazyjnych jest to, że zawierają one element wartościujący, czyli niezbędny składnik aktu perswazyjnego.

Lubaś (2003: 39-40) wyróżnia dwa rodzaje perswazji: „naturalne” oraz „strategiczne”. Perswazje naturalne to nieuświadomiana skłonność do przekazywania odbiorcy informacji w taki sposób, by została ona przyjęta z aprobatą, co również nadawcy sprawia satysfakcję, np. użycie słowa „cacko”, które wyraża podziw nadawcy. Z kolei perswazje strategiczne to przemyślane, wyreżyserowane zachowania językowe, w których nadawca celowo nakłania odbiorcę do wykonania pewnej czynności.

Barańczak (1975: 49) wyodrębnił cztery podstawowe mechanizmy perswazji językowej:

- emocjonalizacja odbioru (nasylenie tekstów politycznych emocjonalizmami pozytywnymi w przypadku autoprezentacji oraz negatywnymi przy opisie przeciwnika i jego działań);

- odwoływanie się do wspólnoty świata i wspólnoty języka (używanie sformułowań, które sugerują wspólnotę interesów i wartości, np. zaimbek „my”; negatywne nastawienie do „innych”, „obcych”);
- symplifikacja rozkładu wartości (wartościowanie oparte na wyraźnej opozycji, kontraście: to co jest nasze – pozytywne, to co jest obce – negatywne);
- bezalternatywność wyboru (używanie wypowiedzi, które zwalniają odbiorcę od samodzielnego decydowania; nadawca sugeruje, iż wybór jest tylko jeden).

W języku polityków obecna jest także funkcja ekspresywna objawiająca się w używaniu wyrazów nacechowanych emocjonalnie. Używane są wówczas nazwy uczuć oraz wyrazy wartościujące. Awdiejew (1987: 117) postrzega emotywność jako *„odrębną kategorię funkcji pragmatycznych, która wyraża ocenę intelektualną wraz ze stosunkiem uczuciowym nadawcy do przedstawionego stanu rzeczy”*. Funkcja faktyczna polega głównie na stosowaniu zwrotów adresatywnych (np. „Drodzy wyborcy!”). Natomiast funkcja komunikatywna przekazuje wiedzę o świecie przez wykorzystanie różnych środków językowych, szczególnie oceniających. Tokarz (2006) podkreśla, że w komunikacji międzyludzkiej wraz z informowaniem odbiorcy, przekazywaniem mu pewnych informacji, pojawiają się zawsze elementy nakłaniające go do czegoś, wpływające na jego postawę. Według Siewierskiej-Chmaj (2006) owe wykładniki perswazji mogą mieć charakter jawny, np. apele i argumentowanie, które skierowane są bezpośrednio do adresata, lub niejawny, jak np. sugestie, które korzystają z wartościowania ukrytego w poszczególnych słowach, kategoriach gramatycznych i składniowych. Na utajony charakter wypowiedzi perswazyjnych zwraca także uwagę Barańczak (1983).

W dwóch klasycznych, szwedzkich dziełach „Politik och propaganda” (1973) oraz „Språk och påverkan” (1991) Jan Andersson i Mats Furberg zastanawiają się, jak dochodzi do tego, że strategie perswazyjne funkcjonują w języku, mimo że odbiorcy są świadomi ich istnienia. Czytelnicy lub słuchacze wiedzą, że nadawca wykorzystuje funkcję perswazyjną języka, próbuje przekonać ich, co do słuszności swoich racji, a mimo to odbiorcy ulegają jego wpływowi. Andersson i Furberg (1991: 17, 29) wyróżnili dwie zasady, które decydują o sukcesie perswazyjnym. Pierwsza z nich *„principen om*

adressatrelevans” mówi, że przekaz nadawcy jest ważny dla odbiorcy, ma dla niego znaczenie. Według drugiej zasady „*principen om avsändarens vederhäftighet*” nadawca jest godny zaufania dla odbiorcy i odbiorca zdaje się na jego wiedzę i prawdomówność. Bez istnienia tych zasad nie mogłaby zaistnieć komunikacja międzyludzka. Te okoliczności mogą być oczywiście wykorzystywane w celach propagandowych, jednak jak wskazuje Andersson i Furberg przesadne naciągnięcie granic tych zasad może spowodować ich naruszenie, a w konsekwencji utratę własnej wiarygodności. Awdiejew (1994) z kolei w dyskursie politycznym zwraca uwagę na zasadę kooperacji, którą wcześniej wyróżnił Grice (1975). Jej celem jest „*współpraca z interlokutorem dla osiągnięcia wspólnej korzyści informacyjnej*” (Awdiejew 1994: 49). Poza tym między interlokutorami istnieje przeświadczenie, że podawana informacja jest prawdziwa. Stąd też może wynikać łatwowierność wyborców i akceptacja przekazów formułowanych przez polityków.

W badaniach poczynionych w związku z niniejszą rozprawą brane były pod uwagę tylko i wyłącznie wypowiedzi polityków, dlatego też stosowniejszym wydaje się mówienie o *języku polityków*, a nie *języku polityki*. „*Język polityków jest terminem węższym, ograniczonym środowiskowo, jakkolwiek politycy są grupą bardzo zróżnicowaną*” (Trysińska 2004: 12).

Za Trysińską można wymienić następujące cechy wspólne tekstów tworzonych przez polityków, a składających się na materiał badawczy niniejszej pracy. Są to teksty:

1. oficjalne – powstają w sytuacji oficjalnej;
2. pisane lub mówione i zapisane;
3. o dominującej funkcji perswazyjnej (impresywnej) – przy jednoczesnym istnieniu funkcji komunikatywnej i ekspresywnej;
4. poruszające tematy polityczne;
5. przeznaczone do szerokiego kręgu odbiorców.

Jako podsumowanie tego podrozdziału można przytoczyć następujące słowa Kamińskiej-Szmaj (2001: 8): „*Wszystkie teksty dotyczące sfery polityki łączy to, że są kierowane do masowego odbiorcy, a dobór stosowanych w nich środków językowych jest podporządkowany funkcji perswazyjnej. Ich celem jest nakłonienie odbiorców do działań zgodnych z intencją nadawcy, do zmiany postaw i zachowań, do przy-*

jęcia określonych poglądów czy idei, do zaakceptowania postulowanego przez nadawcę świata wartości.”

1.3. Negative campaigning

Esaiasson (1996), powołując się na badaczy amerykańskich (m.in. Mayhew, Jamieson, McGraw) wyróżnia trzy typy strategii perswazyjnych, stosowanych przez polityków w kampaniach wyborczych:

1. „*Credit claiming*” – przechwalanie się, przypisywanie sobie lub własnej partii sukcesów, pokazywanie się w pozytywnym świetle. (Wyczerpujący opis zjawiska chwalenia się jako perswazyjnego aktu mowy w języku polskim przedstawił Galasiński 1992.)
2. „*Negative campaigning*” („*politics of blaming*”) – atakowanie, krytykowanie przeciwników politycznych, pokazywanie na czym polega zło prowadzonej przez nich polityki, a także wskazywanie jakie negatywne konsekwencje może ona spowodować. To również przedstawianie ciemnego obrazu rzeczywistości, do którego przyczyniło się działanie przeciwnika.
3. „*Blame avoidance*” („*blame management*”) – zrzucanie winy na kogoś innego, uchylanie się od ponoszenia odpowiedzialności za spowodowanie jakichś negatywnych skutków, obrona własnej polityki i odsuwanie się od niepowodzenia.

Esaiasson określa te techniki perswazji w trzech słowach: „skryt, attacker, bortförklaringar” („przechwałki, ataki, wymówki”) i w skrócie mówi o nich „SAB-strategierna”. Naukowiec ten przeanalizował 16 debat politycznych, które emitowane były w szwedzkim radiu i w szwedzkiej telewizji w okresie od 1948 do 1994 r. Z jego badań wynika, że wszystkie wymienione techniki perswazji są obecne w szwedzkim życiu politycznym. Co ciekawe, politycy tak samo chętnie sięgali po nie w latach 40-tych XX w., jak i w latach 90-tych XX w. Najczęściej stosowaną z powyższych strategii SAB jest jednak druga z nich, czyli atakowanie przeciwnika, która stanowi 36% całego materiału badawczego. (Dla porównania przechwałki stanowią 9%, zaś wymówki 4% przeanalizowanych przez Esaiassona debat politycznych.) Spostrzeżenie to, za Bralczykiem (2007) można też odnieść do polskiej sceny politycznej, w której dostrzegł on dominację

prezentacji negatywnej, potępienia przeciwnika oraz prezentowania niepozytywnego obrazu świata. Również Karwat (2006: 21) podkreśla, że ważną rolę w komunikacji politycznej odgrywa krytykowanie przeciwników: „*Krytyka jest królową polityki – na tej samej zasadzie, jak królowa (hetman) jest najważniejszą figurą w strategicznej grze w szachy. (...) Dyskredytacja rywali, przeciwników, poprzedników – to najprostsza recepta na własny sukces, na uzasadnienie, dlaczego to my powinniśmy ich zastąpić*”. Satkiewicz (2000) odróżnia krytykę od agresji językowej i podaje, że celem krytyki jest ukazanie osobie krytykowanej, jakie błędy popełniła i jak powinna je naprawić. Celem agresji zaś jest upokorzenie i poniżenie odbiorcy przekazu.

Håkansson (1999) wyjaśnia pojęcie „*negative campaigning*”, jako krytykowanie przeciwników politycznych, poprzez okazywanie własnej dezaprobaty wobec danego obiektu lub dystansowanie się od niego. Obiektem tym może być jakiś pomysł, stan rzeczy, jakaś osoba lub organizacja uczestnicząca w życiu politycznym. Kampania negatywna objawia się w werbalnych atakach na przeciwnika politycznego, czyli atakach odnoszących się do konkretnej osoby, albo do całej partii konkurencyjnej, lub też odnoszących się do propozycji przeciwników. Bardzo często pojęcie to przedstawiane jest jako typowo amerykańskie zjawisko, gdyż to właśnie w Stanach Zjednoczonych obserwuje się kampanie wyborcze, w których politycy często i ostro krytykują się wzajemnie. Istnieje bogata literatura amerykańska opisująca to zjawisko, do której odwołują się szwedzcy naukowcy. Håkansson wszystkie negatywne wypowiedzi odnoszące się do jakiegoś innego polityka, nazywa polemiką. Wśród wypowiedzi polemicznych wyróżnia takie, które zawierają krytykę działań lub propozycji przeciwnika, a także różnych organizacji oraz środków masowego przekazu. Polemika może przybierać różne formy, od ostrych ataków, w których obarcza się winą przeciwnika, oskarża się go o coś, do „*subtelnych refleksji, w których stwierdza się, że wypowiedź jakiegoś polityka nie do końca była dobra*” (tłum. własne) (Håkansson 1999: 47).

Niektórzy amerykańscy badacze (np. Benett, Ansolabehere & Iyengar, za Håkansson 1999: 217) krytykują polityków za ciągłe kłótnie i wzajemne obrzucanie się oskarżeniami o nierozwiązane problemy społeczne. Uważają, że kampania negatywna przyczynia się do spadku zainteresowania problemami politycznymi wśród obywateli. Ona

wręcz wzbudza ich niechęć do aktywnego uczestniczenia w życiu politycznym ich kraju. Natomiast inni naukowcy (np. Mayer, Kaid, za Håkansson 1999: 218) wyrażają opinię, że konflikty pomiędzy politykami są nieuchronnym zjawiskiem związanym z próbą pozyskania głosów wyborców. „*Att kritisera politiker för att de försöker vinna röster är lika meningsfullt som att tycka illa om räven som har ihjäl hönsen i hönsgården*” (Esaiasson 1996: 81). Politycy, aby przetrwać na scenie politycznej muszą przekonywać wyborców, że to właśnie oni mają rację i że to na nich warto głosować. Dlatego też w kampanii wyborczej próbują przedstawić siebie w jak najlepszym świetle, zaś przeciwników próbują zniszczyć, krytykując ich i przypisując im złe zamiary oraz same porażki w sprawowaniu dotychczasowej polityki. Jest to naturalne zachowanie, które w powyżej przytoczonym cytacie Esaiasson przyrównuje do lisa zagryzającego kury w kurniku. Według wskazanych badaczy konflikty przekazują istotne dla wyborców informacje. Odrzucają oni zatem przekonanie, że konflikty są złe same w sobie i że należy je potępiać.

Wskazywanie na braki w polityce przeciwnika oraz krytykowanie jego działań jest naturalnym zjawiskiem w komunikacji politycznej. Przekonania przeciwników stanowią tło, do którego politycy z innej partii mogą się odwołać i poprzez to mogą określić, zdefiniować samych siebie, jak i swoją politykę. Esaiasson i Håkansson (2002) są jednak przeciwni tezie, że współcześni politycy chętniej sięgają po wypowiedzi polemiczne, niż ich poprzednicy. Zauważają oni, że częstotliwość krytykowania i atakowania przeciwników w kampaniach wyborczych jest obecnie porównywalna z wcześniejszymi latami.

Håkansson (1999) zauważył także pewną prawidłowość pojawiającą się w szwedzkich kampaniach wyborczych. Najczęściej partie opozycyjne koncentrują się na atakowaniu jednego, głównego przeciwnika, tj. partii sprawującej władzę oraz ugrupowań koalicyjnych. Wynika to z tego, że partie opozycyjne nie mogły dotąd wcielić w życie własnych pomysłów, natomiast mogą się odwoływać do działań partii rządzących. Partie rządzące krytykowane są zatem za różnego rodzaju działania polityczne realizowane w trakcie ich kadencji. Poza tym partie opozycyjne skupiają się na przedstawieniu negatywnego obrazu rzeczywistości, do którego doprowadziła polityka partii rządzącej. Politycy sprawujący władzę starają się zaś opisywać aktualną

sytuację w pozytywny sposób, wskazują na osiągnięte przez nich sukcesy.

1.4. Układ sił politycznych w Szwecji w 2006 roku

Na wstępie należałoby zaznaczyć, że Szwecja jest monarchią konstytucyjną. Po reformach z 1975 r. król, mimo że jest głową państwa, nie ma żadnej władzy politycznej. Szwedzki parlament (riksdag) jest jednoizbowy i składa się z 349 członków. Wybory odbywają się co 4 lata. Aby otrzymać miejsce w parlamencie partia musi zdobyć co najmniej 4 procent głosów całego kraju lub 12 procent w głosowaniu regionalnym (Svensson 2007: 25).

W 2006 r. na szwedzkiej scenie politycznej istniały następujące partie polityczne (nazwy za: Czarny 2002: 162):

- **Partia Socjaldemokratyczna (Socialdemokraterna)** – Na czele z Göranem Perssonem. Główna partia w Szwecji, popierana przez związki zawodowe i robotników przemysłowych. Opowiada się za demokracją ekonomiczną oraz za równym podziałem dóbr i władzy.
- **Partia Lewicy (Vänsterpartiet)** – Jest to była Partia Komunistyczna, której przewodniczącym jest Lasse Ohly. „Walczy o planowaną gospodarkę socjalistyczną opartą na własności państwowej” (Svensson 2007: 26).
- **Partia Zielonych (Miljöpartiet de gröna)** – Ma dwóch rzeczników: Petera Erikssona i Marię Wetterstrand. Uważa ochronę środowiska za jeden z głównych problemów współczesnej Szwecji. Jest popierana przez wielu młodych wyborców.
- **Partia Centrum (Centerpartiet)** – Na jej czele stoi Maud Olofsson. Opowiada się za wolną inicjatywą i decentralizacją władzy. Chce rolnictwa przyjaznego środowisku oraz rozwoju przedsiębiorczości w Szwecji. Popierana głównie przez rolników i przedsiębiorców.
- **Partia Chrześcijańsko – Demokratyczna (Kristdemokraterna)** – Jej przewodniczącym jest Göran Hägglund. Partia ta broni wartości rodzinnych. Opowiada się za poprawą opieki zdrowotnej, zwłaszcza nad ludźmi starszymi.

- **Partia Liberalów (Folkpartiet liberalerna)** – Przewodzi jej Lars Leijonborg. Prezentuje socjalliberalną ideologię, popiera sterowaną gospodarkę rynkową i demokrację polityczną.
- **Partia Konserwatywna (Moderata samlingspartiet)** – Na czele z Fredrikiem Reinfeldtem. Porównywana jest z brytyjskimi konserwatystami i z amerykańskimi republikanami. Szwedzcy Moderaci (bo tak można by spolszczyć określenie na członków tej partii) popierają gospodarkę rynkową i ograniczenie sektora publicznego. Głosują na nią przeważnie wysoko opłacani pracownicy umysłowi i tak zwana klasa średnia. W kampanii wyborczej 2006 partia ta zmieniła nieco swój wizerunek i przedstawiała się jako nowa partia robotnicza.

W wyborach parlamentarnych 17 września 2006 rywalizowały między sobą dwa bloki polityczne. Z jednej strony był to blok rządowy: Partia Socjaldemokratyczna, Partia Lewicy i Partia Zielonych, zwany przez opozycję „Lewicowym kartelem” („vänsterkartellen”). Z drugiej strony znajdował się „Alians dla Szwecji”, zwany przez opozycję „Aliansem prawicy”. Był to blok centroprawicowy, utworzony w 2004 r. przez Partię Konserwatywną, Partię Liberalów, Partię Centrum oraz Partię Chrześcijańsko – Demokratyczną. Partie te zawarły porozumienie o współpracy wyborczej i wydały wspólny manifest wyborczy. W ten sposób został odrzucony koronny argument socjaldemokratów, który pojawiał się przy okazji każdego wyborów w ciągu ostatnich kilkunastu lat, że opozycja jest zbyt podzielona i niezdolna do utworzenia stabilnego rządu.

Warto jeszcze pamiętać, że przez ostatnie cztery lata przed wyborami 2006 władzę w Szwecji sprawowali socjaldemokraci, którzy utworzyli mniejszościowy rząd. Współpracowali jednak z Partią Lewicy i Partią Zielonych. W tym czasie premierem Szwecji był Göran Persson (zresztą nieustannie od 1996 r.). Wszystkie stanowiska ministrów zajmowali socjaldemokraci. Wybory 17.09.2006 r. oznaczały spore zmiany na szwedzkiej scenie politycznej, gdyż wygrał je opozycyjny „Alians dla Szwecji”. Uzyskał on większość w parlamencie, a nowym premierem został wybrany przywódca Moderatów Fredrik Reinfeldt. Socjaldemokraci, którzy od ponad 60 lat rządzą Szwecją, ponieśli ogromną klęskę. Göran Persson po tej przegranej zrezygnował z przewodzenia socjaldemokratom.

1.5. Charakterystyka materiału badawczego

Pierwszy etap pracy nad materiałem badawczym polegał na śledzeniu w czasie kampanii wyborczej stron internetowych oraz szwedzkiej prasy i zbieraniu tekstów tworzonych przez polityków. Następnie z kilkuset tekstów zostały wybrane te przekazy, które zawierały w sobie sądy krytyczne. Kolejnym etapem było analizowanie i zapisywanie na komputerze wypowiedzi negatywnie oceniających przeciwników politycznych oraz zaliczanie ich do odpowiednich grup. Na zebrany przeze mnie materiał badawczy składają się 202 teksty stworzone bezpośrednio przez polityków, a nie przez dziennikarzy opisujących polityków. Z tego 181 tekstów pochodzi ze stron internetowych poszczególnych partii, zaś 21 z prasy. Są to teksty, na które nadawcy mają całkowity wpływ i to oni decydują o ich strukturze, zawartości leksykalnej oraz przekazie emocjonalnym. Materiały te były publikowane w okresie kampanii wyborczej, tj. od 1 stycznia do 17 września 2006r., na stronach internetowych poszczególnych ugrupowań politycznych. Analizie został zatem poddany „język w mediach” (sformułowanie za: Pisarek 2000: 9). Jak już zostało wspomniane wcześniej Internet umożliwia politykom bezpośredni kontakt z wyborcami. Pomijani są dziennikarze, którzy mogliby nadać wypowiedziom polityków własny, subiektywny ton. W przypadku zebranego materiału badawczego to politycy wcielają się w rolę twórców tekstów. W zbiorze tym znajduje się co prawda kilka artykułów prasowych z „Dagens Nyheter” i „Svenska Dagbladet”, w których dziennikarze relacjonują spotkania wyborcze poszczególnych partii. Jednak pod uwagę brane były tylko te fragmenty artykułów, w których przytaczane są bezpośrednie wypowiedzi polityków. W formie graficznej łatwo rozpoznać je po tym, że rozpoczynają się od myślnika lub znajdują się w cudzysłowach. Wszystkie zebrane teksty mają charakter drukowany, składają się na nie głównie wypowiedzi pisemne, ale jest też kilka wypowiedzi ustnych cytowanych przez dziennikarzy lub sekretarzy partii. Teksty te skierowane są do całego społeczeństwa szwedzkiego, bez zawężania do określonych grup społecznych, czy regionów geograficznych. Oto typy wypowiedzi pisemnych, składające się na materiał badawczy:

- **Manifesty wyborcze** – dłuższe teksty pisane, w których prezentuje się główne wytyczne, według jakich dana partia zamierza pro-

wadzić politykę po wygranych wyborach. Jest to podsumowanie tego, co dla partii jest najważniejsze w polityce. Sprecyzowane są jej cele, podane są problemy, z jakimi zamierza się uporać.

- **Przemówienia wyborcze** – odczytywane według wcześniej przygotowanego tekstu lub wygłaszane z pamięci przemówienia przywódców poszczególnych partii. Zawierają program polityczny partii, jej cele, propozycje rozwiązań problemów społecznych.
- **Komentarze polityków** – krótkie teksty zawierające opinie polityków odnoszące się do aktualnych wydarzeń. Bardzo często przekazywane są przez sekretarzy poszczególnych ugrupowań, w formie wiadomości prasowych. Sekretarz partii przytacza wówczas bezpośrednie wypowiedzi polityków i zaznacza jednocześnie, w związku z jakim tematem powstała dana wypowiedź. Niekiedy komentarze opublikowane są bez zaangażowania sekretarza partii, tzn. napisane są przez danego polityka, podpisane jego imieniem i nazwiskiem. Zawsze posiadają tytuł, który przyciąga uwagę odbiorcy i mówi, o czym traktuje tekst.
- **Artykuły polemiczne** – dłuższe teksty tworzone bezpośrednio przez polityków. Zawierają w nich własny punkt widzenia, który konfrontują z przekonaniami polityków z partii przeciwnej. Artykuł polemiczny posiada tytuł oraz rozpoczyna się od lidu, czyli kilku zdań, zaznaczonych pogrubioną czcionką, które przekazują to, co jest najważniejsze w całym tekście i jednocześnie zachęcają do jego przeczytania.
- **List otwarty skierowany do przeciwnika politycznego** – tekst, który oznaczony jest jako „Öppet brev till...” („List otwarty do...”), po czym pojawia się imię i nazwisko osoby, do której jest on skierowany. Posiada swój tytuł, który zdradza o czym on będzie traktował. Zawsze kończy się zwrotem stosowanym w listach np. „Med vänliga hälsningar” („Serdeczne pozdrowienia”) oraz podpisaniem się tworzącego ten tekst. List ten ma charakter polemiczny. Nadawca przeciwstawia się temu, co sądzi przeciwnik. Próbuje zmusić przeciwnika do porzucenia własnych, błędnych (według niego) przekonań. List sygnalizuje, że przeciwnik nie ma racji, zaś jego celem jest uzmysłowienie tego wyborcom i przekonanie ich do swoich racji. Zabieg ten stosowany jest często przez Monę Sahlin.

- **List skierowany do wyborców** – polityk przedstawia w nim, co się aktualnie dzieje w jego partii, wyraża własne opinie na dany temat, ocenia innych polityków. Często zaopatrzone jest w tytuł zdradzający, jakiej kwestii dotyczy. Nadawca próbuje zjednać odbiorców zwracając się do nich np. „Vänner!” („Przyjaciele!”). Kończy się typowymi dla listu frazami, np.: „Hälsningar” („Pozdrowienia”). Taka forma tekstu ma zapewne wzbudzać większe zaufanie odbiorców, niż zwyczajny tekst przekazujący opinie nadawcy. Ten typ tekstu wykorzystywany jest szczególnie chętnie przez Larsa Leijonborga.
- **Artykuły prasowe** – teksty zawierające, oprócz opisów dziennikarzy, wypowiedzi polityków udzielone dziennikarzom przy różnych okazjach, np. w związku z jakąś publiczną debatą, lub spotkaniem wyborczym. Wypowiedzi te przytaczane są w sposób bezpośredni, czyli słowo w słowo, co powiedział polityk. Mają one charakter komentarza, zbliżony do tych publikowanych na stronach internetowych partii.

Każdy cytowany przykład, pochodzący z materiału badawczego, a znajdujący się w części praktycznej tej pracy, zaznaczony jest kursywą. Obok niego, w nawiasie, podane zostało imię i nazwisko autora wypowiedzi. Pod każdą przytaczaną wypowiedzią znajduje się jej polskie tłumaczenie, którego dokonała autorka niniejszej rozprawy. Natomiast pogrubioną czcionką zostały zaznaczone te fragmenty wypowiedzi, które wydają się być istotne dla opisywanego zagadnienia językowego. Znak wielokropka ujętego w nawiasie (...) oznacza, że w cytowanej wypowiedzi została pominięta jakaś jej część, która nie była ważna dla omawianego zjawiska.

Do niniejszej pracy został dołączony aneks, w którym znajduje się tytułowy wykaz wszystkich przeanalizowanych tekstów badawczych oraz spis autorów cytowanych wypowiedzi. Oprócz tego został dołączony przypadkowo wybrany fragment materiału badawczego. Składa się na niego 7 tekstów opublikowanych na stronach internetowych partii (po jednym dla każdego ugrupowania) oraz 7 artykułów prasowych (z „Dagens Nyheter” i „Svenska Dagbladet”).

Rozdział 2.

Figury stylistyczne w ujęciu teoretycznym

Według Backlund (2004: 213) retoryka to „*konsten att övertyga med hjälp av olika språksignaler*”. W retoryce od dawien dawna wykorzystywane są różnego rodzaju środki językowe, zwane tropami lub/i figurami, które nie tylko urozmaicają i upiększają przekaz ustny lub pisemny, ale także wpływają na jego szybsze dotarcie do odbiorcy. Wywołują u niego, pożądaną przez nadawcę efekt, jak np. przekonanie, co do słuszności swoich racji. „*Mówić po to, by przekonać i czynić to skutecznie – oto fundament retoryki*” (Zgółka 1988: 82).

Figury stylistyczne często dzielone są na tropy i figury. Trop to „*olika typer av uttryck som ersätter de normala eller naturliga*” (Johannesson 1998: 285). Trop to zastępowanie jednych wyrażen innymi, bardziej wyszukаныmi i odbiegającymi od normy, które przemieniają zwyczajne wyrażenie tak, że wyraża ono coś zupełnie nowego, odmiennego. Do tropów zalicza się m.in. metaforę, porównanie, metonimię, hiperbolę, ironię. Figury zaś pojawiają się wtedy, „*när det vanliga och normala uttrycket för en företelse byts mot ett mer konstfullt eller konsulat för att stegra intresset, framhäva vissa egenskaper eller skapa större åskådlighet och känsloladdning*” (Johannesson 1998: 281). Figury oznaczają zatem zamianę zwyczajnych, normalnych wyrażen na inne, nietypowe konstrukcje. Zabieg ten ma na celu wzbudzenie zainteresowania u odbiorcy, uwypuklenie pewnych właściwości, cech, lub stworzenie danego obrazu. Może też wywoływać ekspresję uczuć. Figury dzieli się na figury słów („*ordfigurerna*”) oraz figury myśli („*tankefigurerna*”). Figury słów to świadome zestawienie wyrazów, tak by język wypowiedzi wzbogacił się o nowe napięcie emocjonalne, nowy rytm i brzmienie (Johannesson 1998: 169). Figury te mogą bazować na powtórzeniu pewnych elementów (np. anafora, epifora, klimaks). Mogą także powstawać przez odłączenie (np. eklipsa, zeugma) lub przez podobieństwo (np. paronomazja, antyteza). Figury myśli mają za zadanie wzbudzenie zainteresowania odbiorcy samym tematem oraz stworzenie dialogu, pomiędzy nadaw-

cą, a odbiorcą. Należą do nich np. antyteza, wykrzyknienie, pytanie retoryczne.

Granica pomiędzy tropami a figurami nie jest do końca jasna, stąd niektórzy badacze retoryki nazywają je wspólnie figurami stylistycznymi. Tak też czyni Birger Lijestrand (1993: 68), który proponuje podział figur stylistycznych na 5 różnych kategorii:

1. **Obrazowe figury stylistyczne** („*bildmässiga stilfigurer*”) – są to figury, które posiadają znaczenie przenośne, powstałe na zasadzie skojarzenia, oparte go na podobieństwie. Ta kategoria figur pojawia się we wszystkich rodzajach tekstów i jest najlepiej rozpoznawalna wśród innych grup figur stylistycznych. Do obrazowych figur stylistycznych należą m.in.: metafora, porównanie, metonimia, personifikacja, alegoria, peryfrazja.
2. **Powtarzające się figury stylistyczne** („*upprepande stilfigurer*”) – są to figury, w których występują celowe powtórzenia fonemu, słowa, frazy lub całego zdania. Zalicza się do nich np. anaforę, epiforę, polisyndeton, asyndeton, klimaks.
3. **Kontrastowe figury stylistyczne** („*kontrasterande stilfigurer*”) – przy ich tworzeniu wykorzystuje się technikę kontrastu, która oznacza, że zestawia się ze sobą elementy przeciwstawne znaczeniowo. Do figur tych należą np. antyteza, zeugma, hiperbola, ironia.
4. **Dramatyczne figury stylistyczne** („*dramatiska stilfigurer*”) – zaczerpnięte są z języka mówionego, który charakteryzuje wiele spontanicznych wypowiedzi, tworzonych pod wpływem chwili, w uniesieniu emocjonalnym. Wśród tych figur znajdują się m.in. wykrzyknienie, apostrofa, pytanie retoryczne.
5. **Odsyłające figury stylistyczne** („*hänvisande stilfigurer*”) – tworzą aluzje, napominają o czymś, co znajduje się poza tekstem, w którym występują. Odsyłają do innych tekstów, do innego otoczenia lub sytuacji. Do tej kategorii figur należy np. archaizm, aluzja, cytat.

Skoro wiadomo już, co to takiego są figury stylistyczne i jak je można podzielić, nasuwa się pytanie, jakie one pełnią funkcje. Johannesson (1998) oraz Cassirer (2003) odwołują się do klasycznych podręczników do nauki retoryki, w których wyróżnia się 3 główne funkcje figur stylistycznych:

- Informują, sprawiają, że przekaz staje się przejrzysty i zrozumiały (*docere*).
- Bawią, wzbudzają zainteresowanie, zaufanie, życzliwość i sympatię (*delectare*).
- Inspirują, poruszają, oddziałują na uczucia (*movere*).

Håkansson (1999) nawiązuje do pierwszej funkcji *docere* i podaje, że figury stylistyczne, poprzez odwoływanie się do przedmiotów z życia codziennego, uzmysławiają, streszczają i ułatwiają odbiorcom przyswojenie jakiejś informacji. To, co trudne i niejasne, staje się przystępne i zrozumiałe.

2.1. Obrazowe figury stylistyczne

Ludzie od dawien dawna wiedzą, jak wielką władzę daje obraz ukryty w wypowiedzi językowej. Wybitni mówcy zdają sobie sprawę z tego, że za jego pomocą, w bardzo urozmaicony sposób, mogą kierować ludzkimi myślami i uczuciami. Johannesson (1998) podkreśla, że język obrazowy jest wciąż chętnie wykorzystywany przez mówców i pisarzy, i można by dodać, że szczególnie przez polityków, gdyż przyciąga on uwagę odbiorców. Obraz zamienia często abstrakcyjne pojęcia w konkretne, bliskie odbiorcy przedmioty. Mgliste pojęcia nagle stają się wyraźne, to co było odległe i obce, staje się bliskie i znane. Dzięki obrazom skomplikowane pojęcia ekonomiczne lub polityczne stają się zrozumiałe dla tłumów. Ponadto mówią niezwykle wiele, w zaledwie jednym lub kilku słowach.

W obrazowych figurach stylistycznych ukryta jest krytyka przeciwnika. Tworzący wypowiedź posługuje się obrazem, aby w ten sposób urozmaicić swój przekaz i nawiązać lepszą więź z odbiorcą. W przypadku takich wypowiedzi niezbędne jest zaangażowanie się odbiorcy w proces odczytywania przesłania komunikatu. Potrzebne jest również wspólne pole doświadczeń: „*Det behövs gemensamma erfarenheter för att talare skall kunna använda och lyssnare förstå bilderna*” (Cederberg 1994: 138).

Wielu teoretyków retoryki zwraca uwagę, że obrazowe figury stylistyczne przybliżają i tłumaczą nadawcy abstrakcyjne i trudne do zrozumienia idee. Håkansson (1995: 192) zauważył, że debatujący

politycy najczęściej sięgają po język obrazowy w sytuacjach, kiedy wyrażają krytyczne opinie o innych politykach, lub o ich polityce: „*Det är uppenbart att bilderna oftare tas till för att kritisera andra än för att göra allmänna beskrivningar av verkligheten, eller för att tala om vad man själv gjort alternativt önskar göra. (...) Av metaforerna återfinns 23 av dem i situationen när politikern talar om andra partier och deras politik*”. W poniższych podrozdziałach zostały opisane w teorii wybrane, obrazowe figury stylistyczne, by następnie, w częściach empirycznych, skonfrontować je z przykładami z tekstów szwedzkiej kampanii wyborczej 2006.

2.1.1. Metafora

Greckie słowo „metafora” oznacza, że coś jest przenoszone z jednego miejsca na inne.

W kontekście językowym pojęcie to odnosi się do przeniesienia znaczenia z jednego słowa na inne, na podstawie pewnej analogii lub podobieństwa. Johannesson (1998: 153) przedstawia fenomen metafory w następujący sposób: „*Metaforen (...) bygger på en jämförelse mellan ting som egentligen tillhör vitt skilda världar. Tanken måste liksom ta ett språng över en avgrund, och det är detta språng som fascinerar människor*”. Metafora bazuje zatem na porównaniu między rzeczami, które właściwie przynależą do różnych środowisk. Myśl musi, jakby przeskoczyć nad przepaścią i to właśnie ten przeskok fascynuje ludzi. Nasuwa się pytanie, w jaki sposób powstaje ten „przeskok”, czyli jak tworzy się obraz w metaforze. John Searle (1979: 76) wyróżnia w metaforze z jednej strony dosłowne znaczenie słowa lub zdania, które się na nią składa, z drugiej zaś strony wskazuje na zamierzone znaczenie wypowiedzi, czyli cel w jakim nadawca ją stworzył. W zwykłej, codziennej wypowiedzi znaczenie dosłowne pokrywa się ze znaczeniem zamierzonym. Natomiast w wypowiedzi metaforycznej te dwa znaczenia różnią się od siebie. Proces, jaki zachodzi w metaforze można przedstawić w następujący sposób: nadawca formułuje zdanie w postaci „X jest Y”, ale ma na myśli „X jest Z”. Mówi np. „Ten polityk jest lisem.” i chce poprzez to przekazać, że „Ten polityk jest cwany i przebiegły. Nie można na nim polegać.” Wielu naukowców próbowało dociec, w jaki sposób odbiorca

tłumaczy sobie ten przekaz i przechodzi od znaczenia dosłownego do zamierzonego przez nadawcę komunikatu. Searle uważa, że w procesie tłumaczenia metafory istotne jest, aby słysząc „X jest Y”, próbować dotrzeć do „Z”. W tym celu należy poszukać takich aspektów, cech charakterystycznych, które będą wspólne dla „X” i „Y”. Punktem wyjścia powinno więc być doszukanie się cech charakterystycznych „Y”, a następnie powrót do „X” i ocena, który z tych wielu możliwych aspektów jest najbardziej prawdopodobny dla „X”.

Podobny przykład można odnaleźć w literaturze szwedzkiej, gdzie Liljestrand (1990: 70) również wyjaśnia, w jaki sposób powstaje obraz w metaforze. Posługuje się w tym celu przykładem „Han är ett svin.” („On jest świnia.”) Wyróżnia tutaj dwa człony:

han (människa) ← svin (djur)
 on (człowiek) ← świnia (zwierzę)

Pierwszy człon, zwany rzeczowym („*sakled*”) wskazuje na to, o kim, ewentualnie, o czym się mówi. W powyższym przykładzie jest to człowiek. Drugi człon, zwany obrazowym („*bildled*”) to to, z czym na zasadzie podobieństwa można skojarzyć tę osobę. Tutaj jest to zwierzę. W metaforze następuje zatem przeniesienie znaczenia z jednego obszaru na inny. Przeniesienie to jest możliwe dzięki temu, że pomiędzy członem rzeczowym a obrazowym istnieje jakaś wspólna cecha, właściwość, którą można skojarzyć na zasadzie podobieństwa. Można to przedstawić w następujący sposób:

sakled ← (gemensam egenskap) bildled
 (człon rzeczowy) (wspólna cecha) (człon obrazowy)

Przeniesienie znaczenia, które obrazuje strzałka, jest możliwe tylko wtedy, gdy obydwa człony metafory przynależą do różnych obszarów znaczeniowych.

A zatem zdanie „On jest świnia.” można zinterpretować, jako negatywną opinię na temat opisywanego mężczyzny.

Istnieją m.in. następujące teorie, które wyjaśniają funkcjonowanie metafory:

1. **Teoria porównawcza** (*Jämförelseteorin*) – Wychodzi z założenia, że wypowiedź metaforyczna zawiera porównanie lub stwierdzenie wyrażające podobieństwo, pomiędzy dwoma obiektami. Zwolennicy tej teorii postrzegają metaforę, jako skrócone porównanie, tj. bez słowa „*som*” („jak”). Uważają, że w metaforze jedno słowo zamienia się drugim, które jest podobne do pierwszego i w ten sposób dochodzi do przeniesienia znaczenia.
2. **Teoria interakcyjna** (*Interaktionsteorin*) – Teoria ta zakłada, że w wypowiedzi metaforycznej dochodzi do współdziałania pomiędzy kontekstami, do których należą słowa składające się na wypowiedź. Według Blacka (1962) część słów w metaforze użyta jest w sposób metaforyczny (tzw. „*fokus*”), a reszta słów użyta jest w sposób „nie metaforyczny” (tzw. „*ram*”). Pomiedzy „*fokus*” a „*ram*” zachodzi interakcja, w czasie której powstaje nowe znaczenie. Teoria interakcyjna nie zaprzecza, że podobieństwo jest ważnym aspektem w metaforze, ale według niej nie można zredukować procesu zachodzącego w metaforze tylko do podobieństw, które się na nią składają. Metafora tworzy nowe powiązania i podobieństwa pomiędzy różnymi kontekstami, a nie tylko wyraża już istniejące podobieństwa.

Wielokrotnie w literaturze poświęconej metaforom spotyka się ich podział na „*levande metaforer*” („żyjące metafory”) oraz „*döda metaforer*” („wymarłe metafory”). Te pierwsze to nowoutworzone metafory, które są pewną innowacją semantyczną. Dzięki nim powstaje znaczenie, które wcześniej nie miało miejsca. Ten typ metafor wprowadza świeżość do języka wypowiedzi (Heradstveit & Bjørgo 1996: 71). „*Döda metaforer*” (zwane też „*konventionella metaforer*” – „konwencjonalne metafory”) to utarte frazy, które kiedyś były obrazami, ale dziś już nimi nie są i nie wprowadzają niczego nowego, np. „*bordsben*” („noga stołowa”), „*flaskhalsen*” („szyjka butelki”). Sigrell (1999: 191) podkreśla, że na co dzień użytkownicy języka używają ich całkiem nieświadomie i nie zdają sobie sprawy, że kiedyś były one obrazami. Metafory powszednieją i umierają wraz z upływem czasu. Z badań Svanlunda (1996) wynika jednak, że na zmianę siły oddziaływania konwencjonalnych metafor wpływa nie tyle czas, co połączenie ich z innymi słowami przynależącymi do danej kategorii (np. kategoria wagi „*vikt*” charakteryzuje się słabszym stopniem obrazowania, niż kategoria ciężkości „*tyngd*”).

Według Lakoffa i Johnsona (1988) metafora nie jest jedynie figurą retoryczną i nie istnieje tylko w słowach, ale ukazuje się też w sposobie pojmowania zjawisk, o których wypowiadamy się stosując jakąś metaforę. Metafory są narzędziem poznania i działania. Wiele złożonych, abstrakcyjnych pojęć rozumiemy wyłącznie za pośrednictwem metafor. Metafory, jakie wykorzystujemy w życiu codziennym obrazują nasz sposób pojmowania zjawisk i problemów, odpowiadają naszym poglądom i sposobowi życia. Metafory pojęciowe wpływają na sposób pojmowania zjawisk, o których mowa, one kierują naszym myśleniem, postępowaniem, spostrzeganiem. W myśl teorii Lakoffa i Johnsona szwedzcy naukowcy Bergström i Boréus (2000: 182) podkreślają, że metafory odgrywają olbrzymią rolę w sposobie postrzegania świata: „*Vårt begreppssystem, som påverkar både hur vi tänker och faktiskt handlar, är metaforiskt till sin natur. Detta gör också att metaforer inte bara är ytliga språkföreteelser. De är viktiga därför att de säger någonting om mer grundläggande sätt att uppfatta världen i en viss språkgemenskap. Har man accepterat en bestämd metafor har man också accepterat ett visst sätt att förstå t.ex. ett samhällsfenomen.*” Kognitywny obraz polityki zauważyła w swojej analizie polska badaczka Frankowska (1994). Według niej metaforyczne przedstawienie państwa, polityków i ich działań przyczynia się do odtajnienia ich przekazu. Odbiorcy odnoszą je do własnych doświadczeń i dzięki temu mogą je lepiej zrozumieć.

Według Cassirera (2003: 224) udana metafora to pewien rodzaj zagadki, którą musi rozwiązać odbiorca. Prawdopodobnie to właśnie decyduje o sile metafory. Z kolei Heradstveit oraz Bjørgo (1996: 66) przedstawili definicję metafory w następujący obrazowy sposób: „*En metafor är, för att säga det metaforiskt, en maskin som producerar nya konnotationer*”. Metafora stwarza nowe możliwości w formie przekazu językowego, dodaje świeżości, a poprzez to atrakcyjności wypowiedziom polityków. Ona tworzy nową informację, nowe konotacje i skojarzenia.

W języku polityków metafory używane są głównie, w celu wpłynięcia na wyborców i przekonania ich, co do słuszności swoich racji. Wielu badaczy wskazuje na funkcję perswazyjną metafor politycznych (np. Heradstveit & Bjørgo 1996, Hellspong 2000, Sigrell 2001). Dobrzyńska (1994) podkreśla, że metafory są przydatnym narzędziem przekonywania, gdyż wydobywają pewne aspekty opisywanego zjawiska i jednocze-

śnie ukrywają inne. Wyjaśniają rzeczy złożone, skomplikowane odnosząc je do tego, co jest bardziej dostępne poznawczo i poprzez to narzucają odbiorcy dany punkt widzenia. Podobne spostrzeżenia czyni Jansson (1991: 115): „*Metaforernas roll är också att framhäva vissa aspekter av en komplex verklighet och dölja andra*” oraz Pappas (2003: 178): „*Metaforerna å ena sidan belyser, åskådliggör, begripliggör ett fenomen genom att jämföra det med andra liknande eller icke liknande fenomen. Å andra sidan kan metaforerna (...) genom själva valet av jämförelseobjekt eller terminologier från andra områden, dölja viktiga aspekter i det beskrivna fenomenet. Kort sagt: metaforerna är som ett mynt med två sidor*”. Poza tym w nośnikach metafor zawarte są skonwencjonalizowane konotacje związane z określoną aksjologią. To sprawia, że nadawca wypowiedzi sugeruje określone oceny opisywanego zjawiska oraz utrudnia podjęcie z nimi dyskusji, gdyż bezpośrednie zanegowanie nośnika jest trudne, zaś negowanie komponentu wartościującego w zasadzie niemożliwe (Dobrzyńska 1995). Metafory służą tym samym w języku polityki do dyskredytacji przeciwnika politycznego, do negatywnej kategoryzacji polityków lub zjawisk, tak by przypisać im pejoratywną etykietę i poprzez to przedstawić ich w złym świetle (Burzyński 2012).

Zarówno Stålhammar (1997) jak i Hellspång (2001) zauważają emotywność właściwości metafor. Funkcja emocjonalna metafor polega na tym, że wywołują one określone uczucia (emocje) oraz przekazują emocjonalne i wartościujące nastawienie nadawcy wypowiedzi wobec określonych treści. Ricoeur (1989: 133) podkreśla jednak: „*Metafora nie jest ozdobą dyskursu. Wnosi ona więcej niż wartość emotywną, ponieważ oferuje nową informację. Krótko mówiąc, metafora mówi nam coś nowego o rzeczywistości*”.

Dość często badacze metafor politycznych koncentrują się na wskazywaniu obszarów pozajęzykowych (tzw. „*erfarenhetsdomäner*” Ekberg 1993: 107), z jakich wywodzą się dane metafory. Zajął się tym m.in. Petersson (1989), który zauważył w szwedzkim języku polityki częste odwoływanie się do metafory domu oraz maszyny. Johanneson (1998) spostrzegł metaforykę zaczerpniętą z przyrody, sportu oraz ruchu ulicznego. Z kolei Håkansson (1999: 236) przeanalizował materiały kampanii wyborczych w Szwecji od 1948 do 1998 r. i wyodrębnił 25 kategorii (obszarów pozajęzykowych), z jakich pochodzą zauważone przez niego metafory:

1. Sport
2. Gry, zabawy
3. Przyroda, zwierzęta
4. Ruch drogowy, morski
5. Historia
6. Literatura
7. Architektura, budownictwo
8. Wojsko, broń
9. Religia, Biblia
10. Pożar, ogień
11. Rodzina, pokrewieństwo
12. Rzemiosło, przemysł
13. Rolnictwo
14. Meteorologia
15. Medycyna, człowiek, ciało
16. Artykuły spożywcze, sztuka gotowania
17. Polowanie, wędkowanie
18. Figury fantastyczne
19. Teatr
20. Geografia
21. Muzyka
22. Maszyny, mechanika
23. Ubrania (odzież)
24. Powiedzenia, przysłowia
25. Pozostałe, mieszane

Niekiedy można napotkać podział metafor na bezpośrednie i pośrednie, właśnie ze względu na obszar pozajęzykowy, do którego się odwołują. Metafory bezpośrednie podają obszar, z którego wiele innych metafor może zostać utworzonych, np. „*Politiken är en teater.*” („Polityka to teatr.”) Natomiast metafory pośrednie nie mówią o tym, z jakiego obszaru zostały zaczerpnięte, np. „*Regeringen utarbetade en fullständig välregisserad plan.*” („Rząd opracował całościowy, **dobrze wyreżyserowany** plan.”)(Pappas 2003: 33). Słowo „dobrze wyreżyserowany” odsyła w tym przypadku do otoczenia, związanego z teatrem. Ale słowo teatr nie pada tutaj w sposób bezpośredni i trzeba się go domyślić.

Borkowski (1996) przeanalizował polskie teksty polityczne powstałe w dwóch kampaniach wyborczych: w 1991 i 1995 r., pod ką-

tem występujących tam metafor jako środka perswazji językowej. „Przeñośnia użyta perswazyjnie przyczynia się do nasycenia tekstu emocjami, czyni go bardziej obrazowym, sugestywnym. Zmetaforyzowany przekaz lepiej dociera do odbiorców, staje się atrakcyjniejszy percepcyjnie” (Borkowski 1996: 160). Doszedł też do wniosku, że autorzy tekstów politycznych wykorzystują często metaforykę teatralną za pomocą której wyrażają głównie negatywne, krytyczne oceny. Poza tym narzędziem krytyki przeciwników politycznych może być metafora polityki jako wojny, sportu oraz obszaru gry i zabawy. Również metaforyka zdrowia i choroby wykorzystywana jest do negatywnego wartościowania innych polityków oraz partii.

Wielokrotnie w szwedzkiej literaturze opisującej język polityki, spotyka się metaforę, według której politycy uczestniczący w kampanii wyborczej prowadzą walkę, a ich bronią są słowa (np. Håkansson 1999, Weiner 2006). Również duński badacz Madsen (1996:274) zauważa, że metafory użyte w języku polityki realizują koncepcję „*POLITIK ER KRIG*” („Polityka to wojna”). Nowak (2002) zauważył, iż w polskich tekstach publicystycznych z lat 50-tych bardzo popularna była metaforyka wojenna, gdyż w szczególnie jaskrawy sposób akcentowała ona dychotomię i kontrastowość językowego obrazu świata. (Jak wykaże późniejsza analiza zawarta w tej pracy, metafory wojny są także obecne we współczesnym języku szwedzkich polityków i spełniają one taką właśnie funkcję: wyraźnie pokazują, co jest dobre, a co złe.)

Kiklewicz i Prusak (2006) przebadali polskie metafory polityczne w tekstach prasowych i spostrzegli, że w zakresie metaforycznej konceptualizacji domeny „polityka” przeważają metafory strukturalne, za pomocą których „*konceptualizujemy zjawiska niéfizyczne w terminach fizycznych*” (Tokarz 2006: 73). Metafory ontologiczne stanowią jedynie 1,4% wyrażenń językowych w przeanalizowanym przez Kiklewicza i Prusaka (2006) materiale badawczym. Zauważają oni, że metafora to ciekawe zjawisko retoryczne. Większość metafor politycznych zawiera bowiem negatywną aksjologię, która ma wyrażać negatywną postawę twórcy wypowiedzi wobec danego zjawiska. W niektórych przypadkach negatywne znaczenie aksjologiczne zakodowane jest w treści domeny źródłowej (np. „*Polityka to wojna.*”, „*Polityka to choroba.*”). Wielokrotnie twórcy metafor politycznych sięgają też

po domeny źródłowe, które choć nie zawierają w sobie negatywnej aksjologii (np. „szkola”, „moda”, „film”), to jednak na skutek „subiektywnej interpretacji świata przez podmiot” ukazują ujemne strony jakiegoś zjawiska (Kiklewicz & Prusak 2006: 12-13).

Ciekawą tezę, odnoszącą się do metafor politycznych przedstawiła Rigotti (1994). Uważa ona, iż każda ideologia polityczna używa specyficznej tylko dla siebie metaforyki. I tak, jak wynika z jej badań, ideologia marksistowska wykorzystywała w dużej mierze metafory odwołujące się do walki, wojny, maszyny oraz budowli. W ideologii faszystowskiej dominowała metaforyka państwa postrzeganego jako zdrowy organizm lub ciało, które jest w ciągłym ruchu i musi się rozwijać kosztem zdegenerowanych, innych organizmów. Natomiast w języku liberalizmu przeważały metafory wagi oraz kontraktu (umowy), które miały symbolizować równowagę i harmonię w społeczeństwie. A zatem, według Rigotti, przekonania polityczne (ideologiczne) można rozpoznać po metaforach, jakich się używa.

Niektórzy szwedzcy badacze tłumaczą częste wykorzystywanie metafor przez polityków chęcią przystosowania się do reguł narzuconych przez media. Johannesson (1998) przyłączył się do tezy Hernesa (1978) oraz Aspa (1986), według której środki masowego przekazu muszą dziś walczyć o uwagę swoich odbiorców (tzw. „tesen om medialiseringen”). Aby odnieść sukces media muszą zainteresować czymś swoich czytelników, słuchaczy, czy też widzów i w związku z tym stosują różne techniki „przykuwania uwagi”. Jedną z nich jest spektakularny, wyrazisty język obrazowy. Zależni od mediów politycy sięgają po wyszukane metafory i poprzez to mają szansę zaistnieć w medialnym świecie oraz zostać zauważonym i zapamiętanym przez wyborców. Z takim przekonaniem nie zgadza się jednak Cederberg (1994), która w przebadanych przemowach parlamentarnych nie znalazła nadmiaru metafor. Zazwyczaj pojawiały się utarte obrazy, tzw. wymarłe metafory. Również Håkansson (1995) odrzuca tezę popieraną przez Johannessona. W jego opinii język obrazowy nie można łączyć tylko i wyłącznie z rozwojem massmediów i chęcią zwrócenia na siebie uwagi. Metaforyka szwedzkiego języka polityki ma swoją długą historię, zaś traktowanie jej jako techniki umożliwiającej „wybicie się” w świecie medialnym jest dość dużym uproszczeniem.

2.1.2. Porównanie

Porównanie jest spokrewnione z metaforą i podobnie jak ona jest dwuczłonową konstrukcją, składającą się z dwóch, korespondujących ze sobą członów: rzeczowego i obrazowego. W tym przypadku również dochodzi do przeniesienia znaczenia z jednego słowa na inne, na podstawie podobieństwa, które zachodzi pomiędzy nimi. Porównanie różni się jednak od metafory tym, że te dwa człony (rzeczowy i obrazowy) połączone są słowem „*som*” („jak”), np. „*dum som en åsna*” („głupi jak osioł”). „*Som*” mogą także zastępować inne słowa porównawcze: „*såsom*” („tak jak”), „*liksom*” („podobnie jak”), „*lik*” („podobny”), „*liknande*” („podobny”)(Lijlestrand 1993: 76). Z kolei Skommer (2006: 44-45) podaje, że porównania oprócz podobieństwa mogą także wyrażać inne wymiary semantyczne, jak różnicę („*X jest różne od Y*”), identyczność („*X jest takie jak Y*”), nieidentyczność („*X nie jest takie jak Y*”), równorzędność („*X jest równorzędne z Y*”), brak równorzędności („*X nie jest równorzędne z Y*”), preferencja („*lepiej X niż Y*”), analogia („*X jest podobne do Y, bo n(X) jest takie jak n(Y)*”).

Porównanie, podobnie jak metafora, posiada walory perswazyjne i sugeruje wartościowanie nie wprost. Również za jego pomocą polityk może wyrażać własne poglądy oraz stanowisko wobec rzeczywistości. Ocena zawarta w porównaniu budzi negatywne lub pozytywne emocje i skojarzenia (Fras 2005). Nie dziwi zatem fakt, że politycy wielokrotnie wykorzystują porównania w swoich przekazach, mających na celu wpłynięcie na decyzje czy sposób myślenia wyborców.

2.2. Kontrastowe figury stylistyczne

Bazowanie na kontraście jest dość częstym zabiegiem stosowanym w tekstach politycznych. Do takiego wniosku doszła m.in. Kamińska – Szmaj (1991:138). Zauważyła ona, że w przeanalizowanych przez nią prasowych tekstach propagandowych ocena własnej partii oraz partii przeciwnej realizowana była przez „*wyraźną dychotomię ocen*”. Negatywne określenia przypisywane przeciwnikowi wzmacniały niechęć wobec niego i jego poczynań. Natomiast pozytywne wyrażenia przy-

pisywane były poglądom własnej partii i wiązały się z pełną aprobatą jej działań (Kamińska – Szmań 1991). Hanson (2003: 6) podkreśla, że mówca przedstawiający rzeczywistość w białych i czarnych barwach ma na celu jej uproszczenie: „*Talaren målar i svart och vitt för att 'förenkla' komplicerade sammanhang*”. Tym samym zmusza on odbiorcę do dokonania wyboru i opowiedzenia się po jednej ze stron. Nie przedstawia zaś żadnej możliwości, która mogaby stanowić jakieś pośrednie rozwiązanie, pomiędzy zarysowanymi problemami.

2.2.1. Antyteza

Podczas gdy metafora i porównanie opierają się na podobieństwie, antyteza bazuje na przeciwieństwie, kontraście. Antyteza to wypowiedź składająca się z dwóch członów pozostających wobec siebie w opozycji, która może polegać na zestawieniu ze sobą przeciwstawnych ocen i słów nacechowanych emocjonalnie (Szymanek 2001). Johannesson (1998) zauważa, że antyteza jest sposobem na to, żeby uporządkować, uprościć i wyjaśnić rzeczywistość, która słuchaczom może się wydawać niejasna i zagmatwana. Może także przedstawiać rzeczywistość jako walkę, która rozgrywa się tu i teraz oraz dotyczy życia i przyszłości słuchaczy. Dlatego też muszą oni wybrać stronę, po której opowiedzą się w tej walce. Sigrell (2001) podkreśla, że ta figura stylistyczna przedstawia rzeczywistość w białym i czarnym kolorze, tak by maksymalnie podkreślić różnicę, pomiędzy opisywanymi zjawiskami. Tym samym w jednej wypowiedzi podaje się dwa przeciwstawne rozwiązania, które się wzajemnie wykluczają, a zadaniem odbiorcy jest opowiedzenie się tylko za jednym z nich.

2.2.2. Ironia

Ironia, podobnie jak antyteza, zbudowana jest na zasadzie kontrastu, opozycji, przeciwieństwa. „*Jest to trop uwydatniający przeciwieństwo semantyczne rzeczy wyrażanej słowami*” (Korolko 1990: 109). Sigrell (2001: 210) wskazuje, że to, co wyróżnia ironię spośród innych figur stylistycznych, to właśnie kontrast, jaki zachodzi pomię-

dzy wyrażeniem, a intencją. Znaczenie zamierzone jest w wypowiedzi ironicznej przeciwstawne do znaczenia dosłownego. Można to sobie wyobrazić na przykładzie, który podają Heradstveit i Bjørgo (1996: 76). „*Jeśli zatrzasnąłeś drzwi od samochodu i w tej samej chwili zauważyłeś, że kluczyki od samochodu zostały w stacyjce, być może powiesz z ironią: „Jestem rzeczywiście bystry”* (tłum. własne). Nawet jeśli ta wypowiedź na pierwszy rzut oka nie wydaje się być wewnętrznie sprzeczna, to sytuacja, w której została ona osadzona sprawia, że jej dosłowne znaczenie jest pozbawione sensu. Roztargnionego kierowcę, który zapomina o kluczykach pozostawionych wewnątrz samochodu, trudno nazwać bystrym. Kontekst przyczynia się do tego, że taką wypowiedź tłumaczy się w sposób odwrotny do jej dosłownego znaczenia. Można zatem za Sigrellem (2001) wyciągnąć wniosek, że ironia zawsze jest zależna od kontekstu, w którym jest osadzona.

Cassirer (2003: 217) wskazuje na jeszcze jedną właściwość wypowiedzi ironicznych, mianowicie, że w tego typu wypowiedziach niezbędne jest użycie słów wyrażających wartości, słów oceniających. Według jego obserwacji twórca ironii najczęściej mówi o czymś w pozytywny sposób, ale ma oczywiście na myśli coś negatywnego, np. „*Och Lilla Kalle har ju lyckats bra som vanligt. Noll rätt av tjugo möjliga.*” („Mały Kalle jak zwykle sobie **świetnie** poradził. Zero właściwych odpowiedzi, z dwudziestu możliwych.”)

Heradstveit & Bjørgo (1996: 76) stwierdzają, że w kontekście politycznym ironia może być bardzo efektywnym i uszczypliwym środkiem retorycznym, za pomocą którego można przedstawić przeciwnika w negatywnym świetle. Johannesson (1998: 166) dodaje, że autor ironii celowo udaje, iż zgadza się z argumentacją przeciwnika, ale robi to w taki sposób, że odbiorca przekazu odkrywa, jak bardzo nielogiczny i nieprawidłowy jest zaprezentowany punkt widzenia. Ironia jest przykładem wyrażania krytyki w niebezpośredni sposób. Potwierdza to także Habrajska (1994: 57), która uważa, że: „*sugestywność ironii wynika z tego, że pozwala się ona domyślać czegoś innego i/lub czegoś więcej niż to, co zostało dosłownie wypowiedziane. Dzięki temu może stanowić i stanowi bardzo skuteczny i w zasadzie bezpieczny oręż w walce politycznej*”. Kołodziejek (1994) zalicza jednak niektóre wypowiedzi ironiczne do inwektyw, gdyż stwierdza, że one nie tylko ośmieszają, krytykują, ale także ubliżają przeciwnikowi politycznemu.

mu. Ironia może być oznaką drwiny, szyderstwa, sarkazmu, a także nienawiści, wzgardy i gniewu.

2.3. Dramatyczne figury stylistyczne

2.3.1. Pytanie retoryczne

Pytanie retoryczne to figura stylistyczna, która ma formę pytania, ale pytaniem nie jest, gdyż nie oczekuje się na nie odpowiedzi. Pytania retoryczne stawia się po to, aby zasygnalizować pewien problem i przekazać własny punkt widzenia. Liljestrand (1993: 90) wskazuje, że pytanie retoryczne w gruncie rzeczy jest zamaskowanym wykrzyknieniem, które urozmaica i ożywia tekst. Podtrzymuje to Cassirer (2003: 229), który podaje, że pytanie retoryczne można zastąpić zdaniem rozkazującym, np.: „*När ska regeringen inse att vi måste gå ur EU?*” („Kiedy rząd zrozumie, że musimy wystąpić z Unii Europejskiej?”) – oznacza tyle samo co: „*Se till att gå ur EU!*” („Dopilnujcie, by wystąpić z Unii Europejskiej!”)

Pytanie retoryczne ma zatem tylko pozornie formę pytania, a jego celem jest wezwanie do zachowania się, w pożądanym przez nadawcę sposób.

Według Johannessona (1998) pytanie retoryczne ma niesamowitą władzę nad odbiorcami, gdyż są oni przyzwyczajeni do tego, by zawsze próbować odpowiedzieć na pytanie, które ktoś do nich kieruje. Pytanie retoryczne prowokuje ich do tego, by mimowolnie i nieświadomie poszukiwać na nie odpowiedzi. Poprzez to stają się zmuszeni do zaangażowania się w tę kwestię i zaczynają prowadzić własną, wewnętrzną mowę. Właśnie ta wewnętrzna mowa sprawia, że odbiorcy dają się przekonać, gdyż wierzą, że to oni sami doszli do tej wiedzy.

Rozdział 3.

Szwedzkie związki frazeologiczne

Każdy użytkownik języka sięga niekiedy po stałe, utarte połączenia wyrazowe, zwane związkami frazeologicznymi. Są to konstrukcje zbudowane z kilku różnych słów, ale posiadające jedno, całościowe znaczenie przenośne, np.: słowo „*rabarber*” w frazie „*lägga rabarber på*” nie ma nic wspólnego z warzywem chętnie stosowanym przy wypiekaniu ciast. Po sprawdzeniu w słowniku (Luthman 2002: 96) znaczenia frazy „*lägga rabarber på ngt*” okazuje się, że oznacza ona „zabrać coś, na co się w zasadzie nie ma pozwolenia”. Należy odróżnić od siebie dwa poniższe zdania:

- 1) *Det verkar som om grannen har lagt rabarber på min skottkärra. Han kunde ju faktisk fråga först.* (Wygląda na to, że sąsiad zabrał moją taczkę. Mógł przecież najpierw zapytać, czy może to zrobić.) (Luthman 2002: 96)
- 2) *Han lade de nyskördade rabarberna på trappen.* (On położył na schodach dopiero co zebrany rabarbar.) (Bolander 2001: 34)

W pierwszy przykładzie fraza „*lägga rabarber på ngt*” została użyta w znaczeniu przenośnym, zaś w drugim przykładzie, w znaczeniu dosłownym.

Jedną z pierwszych prób przedstawienia związków frazeologicznych w języku szwedzkim był zbiór fraz leksykalnych, wydany w 1966 r. przez Helge Gullberga i Gunnara Niklassona, w którym uporządkowali i wyjaśnili znaczenie tych konstrukcji językowych. W szwedzkiej literaturze poświęconej frazeologii dużą rolę odegrała praca Jana Anwarda i Pera Linella z 1976 r., w której autorzy wyjaśnili pojęcie stałych fraz i odnieśli je do języka szwedzkiego. Kolejni badacze, którzy poświęcili się opisowi i analizowaniu szwedzkich frazeologizmów to m.in. Ulla Clausén, Anna Hallström, Urban Östberg, Sinikka Niemi, Hans Luthman. Jedną z najbardziej aktualnych (wydana w 2004 r.) i obszernych prac poświęconych szwedzkim idiomom jest „*Korten på bordet*”, której autorem jest Emma Sköldberg. Praca

ta przedstawia zarys teoretyczny odnoszący się do tego tematu oraz prezentuje wyniki badań poczynione na 36 szwedzkich idiomach, występujących w szwedzkiej prasie.

3.1. Klasyfikacja fraz językowych

Sköldberg (2004: 32) dokonuje następującej klasyfikacji fraz językowych (połączeń wyrazowych), jakie występują w języku szwedzkim:

Rys.3. Klasyfikacja fraz językowych. Źródło: E. Sköldberg (2004) *Korten på bordet*. Meijerbergs institut för svensk etymologisk forskning, Göteborgs universitet, Göteborg, s. 32.

Pierwszą grupą wyróżnioną, przez Sköldberg są *luźne konstrukcje* (por. w j. pol. *związki luźne*), czyli okazjonalne połączenia wyrazowe, których składniki są wymienne i które zachowują znaczenie dosłowne, np.: „*en gammal bil*” (stary samochód), „*den gamla bilen*” (ten stary samochód), „*flera gamla bilar*” (kilka starych samochodów) (przykłady własne).

Z kolei kolokacje (por. w j. pol. *związki łączliwe*) to związki słów, które najczęściej występują razem w tekście. One także mają znaczenie dosłowne, np.: „*fast besluten*” (całkowicie zdecydowany), „*stor uppmärksamhet*” (baczna uwaga) (przykłady za: Sköldbberg 2004: 2, 34).

Stałe frazy (por. w j. pol. *stałe związki frazeologiczne*) charakteryzują się tym, że wyrazy wchodzące w ich skład nie są wymienne. Sköldbberg dzieli je na dwie grupy: pierwsza z nich posiada znaczenie dosłowne, druga zaś posiada znaczenie przenośne. Stałe frazy o znaczeniu dosłownym funkcjonują jako zdanie lub jako część zdania. Do tych, które funkcjonują jako zdanie zalicza się zabarwione humorystycznie porzekadła, powiedzenia, w których cytuje się, co powiedziała dana osoba i podaje się rzekomego twórcę tego cytatu, np.: „*Liten hämnd är också hämnd, sa bonden och spottade på grannens gris.*” (Mała zemsta też jest zemstą, powiedział chłop i napluł na świnie sąsiada.) (przykłady za: Sköldbberg 2004: 32).

Do tej kategorii należą też slogany, czyli powszechnie znane wyrażenia, często posiadające banalną treść, np.: „*Det är en dag imorgon också.*” (Jutro też jest dzień.) (przykład za: Sköldbberg 2004: 32) oraz sentencje, czyli wypowiedzi znanych ludzi, np.: „*Jag är starkast, när jag skrattar åt min svaghet.*” – Diktonius. (Najsilniejszy jestem wtedy, kiedy śmieję się z własnej słabości.) (wybór własny). Do stałych fraz o znaczeniu dosłownym, które stanowią tylko część zdania należą pary wyrazowe, np. „*lugn och ro*” (święty spokój) (przykład za: Sköldbberg 2004: 32).

Sköldbberg wyróżnia również stałe frazy o znaczeniu przenośnym, które mogą stanowić całe zdanie, lub mogą być jego częścią. Do tych pierwszych zalicza przysłowia, np. „*Tag seden dit du kommer.*” (Co kraj to obyczaj.) (wybór własny). Natomiast do drugiej grupy włącza frazy leksykalne, idiomy, porównania leksykalne i kinegramy. Frazy leksykalne, według Anwarida i Linella (1976: 77) to stałe zestawienia słów, które posiadają akcent złożenia (*sammanfattningsaccent*) i wykazują dość duże ograniczenia w odmianie słów wchodzących w ich skład, tzn. że są sztywno ustalone i nie można zmieniać ich jednostek leksykalnych, czy szyku zdania. Frazy leksykalne posiadają znaczenie przenośne. Przykładem frazy leksykalnej może być „*i alla fall*” używane w znaczeniu „przynajmniej, mimo to”. Według Anwarida i Linella (1976: 82-83) idiomy od fraz leksykalnych odróżnia to,

że trudniej jest wywnioskować ich znaczenie z właściwości semantycznych poszczególnych słów, wchodzących w ich skład. Dodatkowo w idiomach można odnaleźć takie figury stylistyczne, jak metaforę lub metonimię.

Sköldberg do stałych fraz zalicza także porównanie leksykalne, np. „*sova som en stock*” (spać jak suseł) oraz kinegramy (z j. niem. Kinegramme), czyli krótkie stałe frazy o charakterze metonimicznym, które określają jakiś fizyczny gest i jednocześnie mają inne, ustalone znaczenie. Przykładem kinegramu może być: „*bita sig i läppen*” (ugryźć się w język, powstrzymać się od czegoś), „*klappa ngn på axeln*” (poklepać kogoś po ramieniu, dodać komuś otuchy), „*hänga med huvudet*” (spuścić głowę, poddać się, stracić nadzieję) (przykłady za: Sköldberg 2004: 33, 34).

W szwedzkiej literaturze dotyczącej frazeologii spotyka się wiele określeń na stałe związki frazeologiczne. Oto niektóre z nich: *bildligt uttryck*, *fast fras*, *idiom*, *idiomatisk fras*, *idiomatiskt uttryck*, *lexaliserad fras*, *lexfras*, *lexaliserad ordförbindelse*, *stående uttryck*. Jednak najbardziej dominującym wśród nich jest określenie „*idiom*”, które będzie wykorzystywane w tej pracy.

3.2. Definicje idiomu

Spośród wszystkich, wymienionych w poprzednim podrozdziale, stałych fraz warto przyjrzeć się idiomom, gdyż to właśnie one są jednym ze środków językowych, który politycy wykorzystują w celu skrytykowania swojego przeciwnika.

Oto kilka definicji idiomu, jakie można spotkać w różnych, szwedzkich źródłach książkowych:

- 1) *idiom* – subst. ~et, plur. ~, best. plur. ~en
Ordled: *idi-om-et*
1. *fast uttryck vars innebörd inte framgår av de ingående ordens betydelse*: ~et “*kila runt hörnet*” betyder “*dö*”
Hist.: sedan 1945 (NEO)
- 2) *Idiom* – „*flerledade uttryck vars betydelse inte har någon som helst relation till konstituenternas betydelse*.” (Anward & Linell 1976: 82)

- 3) Idiom – „*fasta uttryck där innebörden i regel inte framgår av betydelsen hos de enskilda ord som ingår.*” (Hallström & Östberg 1999: 5)

Dwie cechy charakterystyczne idiomów są zgodnie powtarzane przez wielu badaczy, zajmujących się naukowo tym zagadnieniem (np. Kövecses 2002). Po pierwsze, idiom powinien składać się z przynajmniej dwóch jednostek leksykalnych. Po drugie, idiom ma znaczenie całościowe, nie wynikające ze znaczenia poszczególnych jego części składowych. Sköldberg (2004: 25-26) podaje własną, dość rozbudowaną definicję idiomu:

- Idiom stanowi najczęściej część wypowiedzenia lub zdania, czasem całe zdanie lub wypowiedzenie.
- Idiom zbudowany jest z jednostek leksykalnych, które mają określoną strukturę morfologiczną i które wchodzi w skład danej konstrukcji syntaktycznej.
- Idiom ma raczej ustaloną, stałą formę.
- Idiom ma znaczenie całościowe, przenośne.
- Idiom ma znaczenie, które nie wynika ze znaczenia poszczególnych składników (tj. słów, jakie tworzą idiom).
- Idiom przeważnie nie spełnia funkcji gramatycznej, ani też łączy tekst.
- Idiom jest skonwencjonalizowany.

Niektórzy badacze nie odróżniają idiomów od fraz leksykalnych. Bolander (2001: 34) przykładowo traktuje *lexikaliserade fraser* (*lexfraser*) oraz *idiom*, jako to samo pojęcie. Jednak Sköldberg (2004: 4) odróżnia te dwa pojęcia od siebie i tłumaczy, że różnica między nimi polega na tym, że idiomy w dużej mierze zawierają takie figury stylistyczne, jak metaforę, metonimię, hiperbolę. Jako przykład podaje wyrażenie „*dra sitt strå till stacken*” (wnieść w coś swój wkład, dołożyć do czegoś swoją cegiełkę – Kubitsky 1998: 459). Posiada ono według niej znaczenie metaforyczne, ponieważ istnieje relacja podobieństwa pomiędzy obrazem, w którym mrówka znosi żdźbło trawy do mrowiska, a znaczeniem przenośnym tej konstrukcji. Inna fińska badaczka Sinikka Niemi (2002) przebadła ponad 200 szwedzkich idiomów zawierających w swojej strukturze czasownik i doszła do wniosku, że 82% z nich ma znaczenie metaforyczne. Tym sa-

mym odrzuciła wcześniej sformułowaną tezę szwedzkich naukowców, że metafora jest niezbędnym składnikiem wszystkich szwedzkich idiomów.

Idiomy w specyficzny sposób przekazują to, co trudno oddać innymi słowami. Althoff (1999: 48) wyjaśnia to w następujący sposób: „*Idiomen har erövrat sin plats i det levande ordförrådet i kraft av sin förmåga att fånga ett innehåll som inte täcks av andra ord.*” Jako przykład podaje „*en het potatis*” („sprawa budząca silne kontrowersje”, „gorący temat” Kubitsky 1998: 195), który oznacza nie tylko to, że ma się do czynienia z jakąś uciążliwą, trudną sprawą (kwestią), lecz także to, że jest to sprawa uciążliwa w jakiś szczególny sposób, np. w znaczeniu, iż ktoś chciałby już przestać się nią zajmować i w końcu uwolnić się od niej.

3.3. Typy szwedzkich idiomów

Sköldberg (2004: 47-48) zauważyła podobieństwa w strukturze idiomów i podzieliła je na kilka typów.

a) *verb som predikat + nominalfras som objekt*

Do pierwszej grupy należą takie idiomy, które składają się z czasownika w funkcji orzeczenia oraz frazy nominalnej w funkcji dopełnienia, np.:

- „*få korgen*” (dostać kosza; Kubitsky 1998: 255)
- „*gräva ner stridsyxan*” (zagrzebać topór wojenny, zakończyć spory, pogodzić się; Kubitsky 1998: 458)
- „*kasta in handduken*” (uznać się za pokonanego, poddać się; Kubitsky 1998: 189)

b) *verb som predikat + nominalfras som objekt + prepositionsfras som adverbial*

Druga grupa idiomów rozpoczyna się, podobnie jak pierwsza grupa, od czasownika w funkcji orzeczenia, po którym następuje fraza nominalna w funkcji dopełnienia, ale dodatkowo po nich następuje jeszcze fraza przyimkowa w funkcji okolicznika, np.:

- „*vända kappan efter vinden*” (przekabacić się, odwrócić kota ogonem; Kubitsky 1998: 235)
- „*ta skeden i vacker hand*” (spuścić z tonu, spokornieć; Kubitsky 1998: 418)

- „*hålla tand för tunga*” (trzymać język za zębami; Kubitsky 1998: 482)

c) verb som predikat + prepositionsfras som adverbial

Trzecia grupa idiomów zawiera konstrukcje rozpoczynające się od czasownika w funkcji orzeczenia, po którym występuje fraza przyimkowa w funkcji okolicznika, np.:

- „*suga på ramarna*” (nie mieć co do garnka włożyć; Kubitsky 1998: 379)
- „*tala ur skägget*” (mówić prosto z mostu; Kubitsky 1998: 428)
- „*bita i det sura äpplet*” (połknąć gorzką pigułkę, musieć się pogodzić z przykrą koniecznością; Kubitsky 1998: 562)

d) *nominalfras*

Kolejną grupę stanowią idiomy, które składają z frazy nominalnej, np.:

- „*eftertankens kranka blekhet*” (dręczące wątpliwości, obawy; Kubitsky 1998: 107)
- „*en hård nöt att knäcka*” (twardy orzech do zgryzienia; Kubitsky 1998: 337)
- „*roten till det onda*” (źródło zła) (tłumaczenie własne)

e) *adjektivfras*

Następny typ idiomów składa się z frazy przymiotnikowej, np.:

- „*svart på vitt*” (czarno na białym; Kubitsky 1998: 468)
- „*torr bakom öronen*” (mleko pod wąsem, mleko pod nosem; Kubitsky 1998: 496)
- „*styv i korken*” (zadufany w sobie; Kubitsky 1998: 255)

f) *prepositionsfras*

Kolejną grupą są idiomy, które składają się z frazy przyimkowej, np.:

- „*med buller och bång*” (z wielkim hukiem; Kubitsky 1998: 79)
- „*till punkt och pricka*” (dokładnie, kropka w kropkę; Kubitsky 1998: 369)
- „*inte för allt smör i Småland*” (za żadne pieniądze; Kubitsky 1998: 438)

g) *participfras*

Ostatni typ idiomów stanowią takie konstrukcje, które zawierają w sobie imiesłów, np.:

- „*född under en lycklig stjärna*” (urodzony pod szczęśliwą gwiazdą; Kubitsky 1998: 455)
- „*hugget som stucket*” (na jedno wychodzi; Kubitsky 1998: 200)
- „*varken hakat eller malet*” (ni pies ni wydra; Kubitsky 1998: 186)

Trzy pierwsze powyżej wymienione typy (a-c) występują w większości szwedzkich idiomów. Będzie to także widoczne w części praktycznej tej pracy, poświęconej idiomom używanym przez polityków. Spora część tych stałych konstrukcji wyrazowych, rozpoczyna się właśnie od czasownika.

3.4. Modyfikacje szwedzkich idiomów

Już z definicji idiomu wynika, że jest to stałe, utarte połączenie wyrazowe, które należy przyswoić w całości i nie należy dokonywać w nim żadnych zmian, gdyż może grozić to utratą znaczenia całościowego. Anward i Linell (1976: 87) podkreślają, że szczególnie dwie kategorie gramatyczne: *numerus* (liczba pojedyncza/mnoga) oraz *species* (określoność/nieokreśloność) powinny pozostać nie zmienione. Sköldberg (2004: 175-176) udowadnia tę tezę na następujących przykładach:

- 1) „*här ligger hundar begravna*” (oryginalny idiom: „*här ligger en hund begravnen*” – tutaj leży pies pogrzebany; Kubitsky 1998: 201)
- 2) „*ta ett blad från munnen*” (oryginalny idiom: „*ta bladet från munnen*” – mówić bez osłonek, prosto z mostu; Kubitsky 1998: 64)

W przykładzie pierwszym rzeczownik w liczbie pojedynczej „*en hund*” zastąpiono rzeczownikiem w liczbie mnogiej „*hundar*”. Aby zachować składnię zgody w liczbie mnogiej zmieniono orzecznik „*begravnen*” na „*begravna*”. Na skutek tych zmian frazę tę tłumaczy się dosłownie, tj. „tutaj leżą psy pogrzebane”, czyli w tym miejscu znajdują się szczątki psów ukryte w ziemi. Przenośne znaczenie idiomu zanikło, gdyż została zmieniona kategoria *numerus*.

Z kolei przykład drugi pokazuje, jak na utratę znaczenia przenośnego może wpłynąć modyfikacja dokonana w kategorii gramatycznej *species*. W frazie nr 2 zamiast rzeczownika w formie określonej „*bladet*” użyto rzeczownika w formie nieokreślonej „*ett blad*”. Szwed słyszący tak zmienioną frazę zinterpretowałby ją w sposób dosłowny, tzn., że ktoś ściąga ze swoich ust liść, który był do nich w jakiś sposób przyczepiony.

Sköldberg przytaczając te przykłady potwierdza tezę Anwar-da i Linella, że zmiany dokonywane w kategoriach gramatycznych liczby i określoności, powodują utratę znaczenia przenośnego idiomu. Przeciwstawia się temu Clausén (1996: 38), która przebadła 23 idiomy pojawiające się w artykułach polemicznych w gazecie *Dagens Nyheter* i doszła do wniosku, że w dużej mierze idiomy te zawierają zmiany w swoich konstrukcjach. W jej materiale badawczym rzadko pojawiły się związki idiomatyczne, które całkowicie zgadzałyby się z ich formami prezentowanymi w słownikach. Do takiej opinii przychyliła się także Sköldberg (2004: 178-183) i podaje inne przykłady, które przeciwstawiają się tej tezie Anwar-da i Linella:

- 3) „*För två år sedan höll Pia tummarna för att Annika Sörenstan skulle få denna hedersutnämning (...).*”
- 4) „*Som svensk håller jag en tumme för Lennart Johansson (...).*”

W przykładach 3 i 4 można zauważyć frazę: „*hålla tummarna för ngn/ngt*” (trzymać za kogoś/coś kciuki, na czyjeś szczęście; Kubitsky 1998: 505) oraz „*hålla en tumme för ngn/ngt*” (trzymać za kogoś/coś jeden kciuk, na jego szczęście) (tłumaczenie własne). Frazy te różnią się od siebie ze względu na kategorię *numerus*, czyli w pierwszej z nich pojawia się rzeczownik w liczbie mnogiej „*tummarna*”, zaś w drugiej pojawia się rzeczownik w liczbie pojedynczej „*en tumme*”. Mimo tych zmian, przykład nr 4 zachował swoje przenośne znaczenie, tzn., że ktoś w kogoś wierzy, pokłada w kimś nadzieję, ale prawdopodobnie nie angażuje się w to, aż tak mocno, jak Pia w przykładzie nr 3. Przypadki te różnią się zatem intensywnością opisywanego zdarzenia, natomiast zakłócenie konstrukcji idiomu, polegające na zmianie liczby mnogiej na pojedynczą, nie doprowadziło do utraty przez niego znaczenia przenośnego. Co najwyżej lekko to znaczenie zmodyfikowało.

- 5) „*Nu tvingas socialdemokraterna bita i det sura äpplet (...)*.”
 6) „*Rysslands nye inrikesminister Anatolij Kulikov bet i ett surt äpple när han testade ärligheten bland sina trafikpolisler.*”

Przykłady 5 i 6 pokazują, że można dokonać zmian w kategorii gramatycznej *species*, zachowując przy tym znaczenie przenośne idiomu. Zdanie nr 5 zawiera idiom „*bita i det sura äpplet*” (połknąć gorzką pigułkę, musieć się pogodzić z przykrą koniecznością; Kubitsky 1998: 562). Oznacza ono, że socjaldemokraci zostają teraz zmuszeni do zaakceptowania czegoś niemiłego, co już od pewnego czasu jest powszechnie znane. Muszą oni zabrać się za rozwiązanie jakiegoś problemu. Natomiast zdanie nr 6 zawiera zmienioną wersję tego idiomu w formie „*bita i ett surt äpple*” i ma nieco inne znaczenie przenośne, niż przykład 5. Oznacza ono bowiem, że rosyjski minister spraw wewnętrznych został zmuszony do uświadomienia sobie problemu korupcji wśród policjantów, o którym wcześniej nic nie wiedział, co najwyżej tylko podejrzewał, przeczuwał, że może on istnieć. Ten zmieniony idiom komunikuje zatem fakt zmuszenia ministra do zauważenia problemu, który wcześniej był niewidoczny. Przykład 5 natomiast przekazuje fakt zmuszenia socjaldemokratów do rozwiązania już istniejącego problemu.

Można wyciągnąć wniosek, że w niektórych szwedzkich idiomach dopuszczalne są niewielkie zmiany morfologiczne, które w znaczący sposób nie wpływają na zmianę ich znaczenia całościowego. Hallström i Östberg (1999: 5) oraz Sköldberg (2004: 178-185) zwracają także uwagę na możliwości modyfikacji leksykalnych w idiomach, jakie nie powodują zaniku ich znaczenia przenośnego.

a) zmiany leksykalne

- W idiomach może dochodzić do wymiany jednych jednostek leksykalnych na inne, np.:
- „*råka/komma i klistret*” (wpaść w tarapaty; Kubitsky 1998: 242)
- „*inte säga flaska/falsklock*” (milczeć, nie powiedzieć ani słowa; Luthman 2002: 27)
- „*slå två/tre/fyra/flera flugor i en smäll*” (upiec dwie/trzy/cztery/kilka pieczeni przy jednym ogniu; Kubitsky 1998: 129)

Zróznicowanie leksykalne zachodzące w ostatnim przykładzie Sköldberg znajduje w swoim materiale badawczym. Zauważa ona,

że liczba „dwa”, występująca w pierwotnej wersji tego idiomu, jest w tym przypadku wymienna, w zależności od ilości korzyści, o których ktoś opowiada. „*Två flugor*” można zatem wymienić na „*tre flugor*”, „*fyra flugor*”, „*flera flugor*”, a przekaz całościowy idiomu i tak dojdzie do skutku.

W idiomach można dodawać różne jednostki leksykalne, np.:

- „*strö salt i såren på ngn*” (dosł. „dosypać soli do czyichś ran”, znaczenie przenośne: „szkodzić komuś, komu już od dłuższego czasu źle się wiedzie; atakować kogoś, kto cierpi” NEO)

Oto dwa warianty tego idiomu znalezione przez Sköldbberg:

1) „*strö ytterligare ett par kilo salt i såren*”

2) „*strö salt i Hammarbysåren*”

W przykładzie nr 1 zostało dodane „*yttre ett par kilo*” (dodatkowo kilka kilogramów /soli/), co oznacza, że opisywana sytuacja się pogorszyła, atak się nasilił, ktoś ucierpiał jeszcze bardziej.

Z kolei w przykładzie nr 2 do słowa „*såren*” dodano nazwę drużyny piłkarskiej „*Hammarby*”, która przegrała mecz piłki nożnej. To uzupełnienie leksykalne wskazuje, że Hammarby bardzo mocno przeżywa tę porażkę.

W idiomach można także opuszczać (pomijając) jednostki leksykalne, np.:

- „*sätta käppar i hjulen*” (rzucać kłody pod nogi; Kubitsky 1998: 270)

Oto wariant tego idiomu, w którym opuszczono czasownik „*sätta*”:

- „*käppar i hjulen*”

Mimo pominięcia czasownika „*sätta*” idiom ten funkcjonuje, tak jakby on się w nim znajdował. Ta „okrojona” fraza odwołuje się zatem do jej znaczenia całościowego, które wiąże się z utrudnianiem czegoś komuś, byciem dla kogoś przeszkodą.

b) inne zmiany w idiomach

Sköldbberg wskazuje, że istnieją jeszcze inne, dopuszczalne (tzn. takie, które nie powodują utraty znaczenia przenośnego) zmiany, które można spotkać w stałych związkach frazeologicznych. Oto dwie z nich, najczęściej spotykane:

- *passivering* – zmiana ze strony czynnej na bierną, np.: „*sätta ur spel*” (wyliminować; Kubitsky 1998: 445) może funkcjonować także w formie: „*har satts ur spel*” lub „*var satta ur spel*”.
- *nominalisering* – idiom składający się z czasownika oraz dopełnienia może zostać przekształcony w rzeczownik, np.: „*plocka russinen ur kakan*” (wybierać, to co najlepsze z czegoś; Luthman 2002: 99) można zastąpić: „*russinplockning*”.

Podsumowując można stwierdzić, że Anward i Linell (1976) przyrównali stałe związki frazeologiczne do odizolowanych wysp, których poszczególne części nie mogą podlegać jakimkolwiek operacjom syntaktycznym lub semantycznym. Według ich tezy są to utarte, stałe frazy, niepodatne na zmiany. Badania Sköldbberg (2004) pokazały jednak, że idiomy są grupą, która w różnym stopniu podlega zmianom np. gramatycznym, leksykalnym, czy składniowym. Do idiomów należy podejść w sposób indywidualny. Część z nich to stałe połączenia wyrazowe, które nie mogą być poddawane zmianom, gdyż prowadzi to do utraty ich znaczenia przenośnego. Jednak istnieje wiele idiomów, w których można dokonywać różnych modyfikacji, a ich znaczenie całościowe pozostanie nie zmienione lub ulegnie zmianie tylko w niewielkim stopniu. Kamińska-Szmaj (2001) zauważa częste zastosowanie stałych związków frazeologicznych w języku polityków, gdyż ubarwiają one wypowiedź, wpływają na jej żywość i plastyczność, a także umożliwiają dosadne lub dowcipne skomentowanie zachowania innych polityków.

Rozdział 4.

Wartościowanie w języku polityków

Język to narzędzie wartościowania (Zgółka 1988). „*Czym jest wartościowanie? Najogólniej jest ono rozumiane jako (porównawcze lub przynajmniej bezpośrednio niezależne od porównań) uznanie czegoś za (w jakimś stopniu i pod jakimś względem) dobre lub (w jakimś stopniu i pod jakimś względem) złe*” (Puzynina 2003: 27). Hedquist (1981: 7) przedstawia prosty schemat komunikacji językowej, która zachodzi pomiędzy nadawcą (np. mówcą, pisarzem) a odbiorcą (np. słuchaczem, czytelnikiem). Schemat ten pomaga zrozumieć proces wartościowania. Nadawca przy pomocy narządu wzroku obserwuje rzeczywistość, wyciąga z niej własne wnioski, zaś przy pomocy narządu mowy tworzy wypowiedzi językowe, które wyrażają jego opinie na temat rzeczywistości. Na te jego spostrzeżenia wpływa kilka czynników, jak np. jego zainteresowania, umiejętności, aktualne cele itp. Nadawca dobiera w odpowiedni sposób słownictwo, wyrażenia językowe, które docierają do przysłuchującego mu się lub czytającego jego tekst odbiorcy. Hedquist podkreśla, że dobór tego słownictwa nie jest przypadkowy i że to właśnie za jego pomocą nadawca przekazuje własne nastawienie do opisywanych zjawisk. Oprócz słów neutralnych, obiektywnych, istnieją też w języku słowa ze znaczeniem emotywnym, które wyrażają subiektywny stosunek nadawcy do opisywanej rzeczywistości w kategoriach, że coś jest dobre (pozytywne) lub złe (negatywne). Korespoduje to z przekonaniem Bralczyka (2004: 61), który uważa, że w przekazie perswazyjnym świadomie wybiera się słowa nacechowane, aby przekazać jakąś dodatkową informację lub ładunek emocjonalny. Np. jeśli ktoś zamiast wyrazu „kolacja” użyje wyrazu „wieczera” może chcieć w ten sposób wskazać na podniosłość, ironię lub też staroświeckość. Poza tym wyrazy nacechowane „*mają działać jak impuls – wyzwalając pożądane reakcje, nawet tak, by odbiorca nie całkiem zdawał sobie z tego sprawę. Wtedy, jak wiadomo, perswazja jest najskuteczniejsza*” (Bralczyk 2004: 62).

Grzesiak (1991) uważa, że czynnik aksjologiczny jest niezbędnym składnikiem komunikacji międzyludzkiej, gdyż posługiwanie się językiem wiąże się z oceną rzeczywistości. Również Głowiński (1992: 224) przekazuje, że: „*Język w ogromnej części wartościami nasycony, wartości nieustannie podsuwa, a w pewnych przypadkach zaś po prostu je narzuca*”. Ten sam problem zauważa szwedzki badacz Holmberg (2002), według którego za pomocą języka wraz z przekazywaniem informacji o otaczającym nas świecie, komunikuje się także własną postawę i własne wartości.

Z wartościowaniem wiąże się ocenianie, które często traktowane jest synonimicznie. Puzynina (1992: 85-86) odróżnia jednak od siebie te dwa wyrazy i zwraca uwagę, że czasownik „wartościować” należy do stylu naukowego, zaś „oceniać” do języka ogólnego. Pierwszy z nich odnosi się do sądów aksjologicznych, mówiących, że coś (ktoś) jest dobre lub złe. Natomiast czasownik „oceniać” odnosi się zarówno do wartościowania aksjologicznego, jak i ilościowego. Poza tym ocenianie jest wolne od emocji, czego nie można powiedzieć o wartościowaniu. *”Wypowiedź ‘ten dom jest śliczny’ ujawnia emocje, więc możemy mówić tu o wartościowaniu, natomiast wypowiedź ‘ten dom jest ładny, ale nie zachwyca się nim’ może stanowić bezemocjonalną ocenę”* (Puzynina 1992, za: Trysińska 2004: 77).

Kamińska-Szmaj (2007) zauważa, że w każdym języku propagandy politycy sięgają po słownictwo emotywno-aksjologiczne. Przekonują do swojego postrzegania świata oraz proponują dany system wartości. W badanym języku polityków szczególnie istotne będzie dla mnie wartościowanie aksjologiczne objawiające się w używaniu słów wartościujących ujemnie, odnoszących się do przeciwników politycznych.. Podobnie jak Trysińska (2004) zakładam, że politycy oceniając jakieś zjawisko za pomocą słów wartościujących dodatnio uznają je za dobre, zaś za pomocą słów wartościujących ujemnie uważają je za złe. Poza tym, jak podaje Pajdzińska (1991), ważnym wykładnikiem wartościowania są frazeologizmy. W słownictwie różnych języków zaobserwowano przewagę frazeologizmów wartościujących negatywnie nad wartościującymi pozytywnie. Spostrzeżenie to wydaje się być szczególnie istotne ze względu na temat niniejszej rozprawy.

Jadwiga Puzynina (1992:40 – 41) proponuje przyjąć podział wartości negatywnych na następujące grupy:

1. wartości **transcendentne** (zło)
2. **poznawcze** (niewiedza, błąd)
3. **estetyczne** (brzydota)
4. **moralne** (skrzywdzenie drugiego człowieka)
5. **obyczajowe** (brak przystosowania do panującego obyczaju)
6. **witalne** (śmierć)
7. **odczuciowe (hedonistyczne)** (nieszczęście, ból).

Słowo lub słowa ujęte w nawiasach przy poszczególnych typach wartości negatywnych oznaczają „*centrum pojęciowe*” danej kategorii wartości, czyli „*to, co podstawowo i najogólniej ludzie uważają w ramach danej kategorii za dobre* (w przypadku wartości negatywnych za złe- przypis własny) *i co stanowi czynnik organizujący inne pojęcia i wyrazy wchodzące w skład danej kategorii wartości*” (Puzynina 1992: 149). Puzynina podaje także, że rzeczywistość może być oceniana ze względu na dobro własne lub dobro innych ludzi. Wartości odczuciowe (hedonistyczne) przyjmuje się jako wartości egoistyczne, zaś wartości moralne jako wartości nastawione na dobro drugiego człowieka (lub grupy ludzi). Trysińska (2004: 113) po przeanalizowaniu języka polskich polityków zauważyła, że wśród wyrazów oceniających przeważają wartości moralne, wskazujące na dobro/krzywdę drugiego człowieka.

Według Puzyniny (1992: 131-138) zdania wartościujące można podzielić na takie, w których nadawca jest subiektem wartościowania oraz na takie, w których nadawca nie jest subiektem wartościowania. W tych pierwszych nadawca może podkreślać subiektywność własnych ocen wprowadzając *wykładniki subiektywności sądu*, np.: „uważam, że”, „moim zdaniem” (Laskowska 1992: 22). Brak tych wykładników powoduje, że nie wiadomo, czy jest to osąd nadawcy, jakiejś grupy ludzi, czy też może ocena obiektywna. W drugiej grupie zdań wartościujących, w której nadawca nie jest subiektem wartościowania, nadawca jedynie przytacza sądy wartościujące. Może je zniekształcać i ustosunkowywać się do nich z dystansem.

W tej pracy subiektem wartościowania są politycy, zaś obiektem wartościowania przeciwnicy polityczni. Wartościowanie może odbywać się za pomocą środków parajęzykowych (gesty mimika, symbolika dźwiękowa i graficzna) oraz językowych (środki fonetyczne, fleksyjne, składniowe, słowotwórcze, leksykalne) (Puzynina 1992).

W niniejszej rozprawie przeanalizowałam językowe środki leksykalne, które można podzielić na wyrazy oceniające oraz nazwy uczuć (emocji).

Wyrazy oceniające bezpośrednio wskazują obiekt wartościowania oraz jego cechy (Trysińska 2004: 79). Puzynina (1992) dzieli wyrazy oceniające na dwie grupy. Pierwsza z nich to *wyrazy definicyjnie wartościujące*, w które aksjologia jest wpisana na trwałe, czyli jest elementem definicyjnym. Przykładowo do definicji wyrazów „zdrada”, „donosicielstwo” należy dodać „nadawca sądzi, że to jest złe”. Bartmiński (2003: 67) zwraca uwagę, że działają one na zasadzie „kontrastowania globalnego (*dobry/zły, pozytywny/negatywny*)”.

Drugą grupę wyrazów oceniających stanowią *wyrazy konotacyjnie wartościujące*, w których aksjologia jest elementem kontekstowym. I tak np. „niebezpieczna wyprawa” może być traktowana jako coś negatywnego, co zagraża czyjemuś życiu. Może być też traktowana jako coś pozytywnego, jeśli ktoś ceni sobie niebezpieczeństwo. W końcu może być traktowana w sposób neutralny, jeżeli np. ktoś przywyknął do niebezpieczeństwa. Warto w tym kontekście przytoczyć także spostrzeżenie m.in. Lewickiego i Nowaka (2000: 36), którzy podkreślili manipulacyjny charakter użycia słów „swój” i „obcy”. W tekstach politycznych są one jednoznacznie nacechowane pozytywnie (w przypadku słowa „swój”) oraz negatywnie (w przypadku słowa „obcy”). Mają one przekonywać odbiorcę o istnieniu dwudzielnego, dychotomicznego, czarno-białego świata.

Nazwy uczuć (emocji) – zawierają dodatnią lub ujemną ocenę, poprzez nazwy uczuć, do których się odwołują. „*Przeżycia emocjonalne stanowią (...) źródło naszej wiedzy o wartościach. (...) W uczuciu następuje swoiste przeżycie wartości. Jego swoistość polega na tym, iż doznania i zdarzenia, które wywołują emocje, nie są postrzegane w zobiektywizowany, racjonalny sposób, obojętnie, lecz przeciwnie – są postrzegane subiektywnie i nieobojętnie. Wartościowanie bowiem tkwi w uczuciu, nie zaś w doznaniu czy zdarzeniu, które jest wartościowane*” (Nowakowska – Kempna 1995: 123-124).

Wzorem większości prac poświęconych teorii emocji, np. Spagińska – Pruszek (1992), będę traktowała uczucia i emocje jako to samo zjawisko. „*Zakładam, że politycy odstawiają swoje uczucia, jednocześnie oceniają zdarzenie, które je wywołało, jako dobre lub złe*”

(Trysińska 2004: 80). Uczucia można zatem podzielić na pozytywne i negatywne. Te pierwsze będą oceniane przez polityka jako dobre (będą wartościowane dodatnio), zaś te drugie będą oceniane jako złe (będą wartościowane ujemnie).

Lubaś (2003: 42) wymienia dwie grupy leksemów wyrażających emocje:

- a) **Emocje (i waloryzacje) uznawane za pozytywne reakcje psychiczne:** 1. Atencja, 2. Aprobata (uznanie), 3. Radość, 4. Podziw, 5. Pieszczotliwość (przymilność), 6. Żart, 7. Pobłażliwość, 8. Wzruszenie, 9. Poufałość, 10. Współczucie, 11. Ubolewanie.
- b) **Emocje (i waloryzacje) uznawane za reakcje negatywne:** 1. Nostalgia, 2. Niedowierzenie, 3. Niezadowolenie (ogólnie ujemnie o czymś lub o kimś; pejoratywnie), 4. Zniecierpliwienie, 5. Dystrans, 6. Negacja, 7. Lekceważenie, 8. Rozczarowanie, 9. Zakłopotanie, 10. Ironia, 11. Tęsknota, 12. Smutek, 13. Złośliwość, 14. Irytacja, 15. Gniew, 16. Zazdrość, 16. Pogarda, 17. Obraza, 18. Strach/lęk, 19. Żal, 20. Rubaszność, 21. Grubiaństwo, 22. Wulgarność, 23. Agresja.

Ze względu na to, że w niniejszej pracy koncentruję się na krytykowaniu przeciwnika politycznego, szczególnie ważne będzie dla mnie przyjrzenie się uczuciom negatywnym. Posłużę się w tym celu (nieco krótszą niż Lubasia) listą uczuć negatywnych, jaką przytacza Trysińska (2004: 101). W nawiasach zostały podane konkretne przykłady z języka polityków, zauważone przez Trysińską oraz obrazujące wymienione uczucia negatywne:

1. **strach** (np. „boję się”, „obawiam się”, „obserwuję z niepokojem”, „to niepokojące”)
2. **zmartwienie** (np. „martwi mnie to”)
3. **przykrość** (np. „przykro mi”, „to jest przykre”)
4. **smutek** (np. uczucie bólu, ubolewania „ubolewam, że”, uczucie żalu: „żałuję, że”, „szkoda”, uczucie smutku, krzywdy, osamotnienia, poczucie rozdarcia)
5. **gniew** (np. „to mnie denerwuje”, „to mnie irytuje”, „mam tego dość”, „to jest oburzające”)
6. **odraza** (np. „czuję niesmak”, „zniesmaczenie”)
7. **wstyd** (np. „czuję zażenowanie”, „to jest żenujące”)

8. **zdziwienie** – uczucie, które jest na granicy wartościowania pozytywnego i negatywnego, uzależnione od kontekstu (np. „dziwi mnie, że”, „to dziwne, że”). Nowakowska-Kempna (1986: 145) podkreśla, że zdziwienie jako jedna z niewielu emocji dopuszcza zarówno pozytywne, jak i negatywne wartościowanie. Szumska (2000: 201) obrazuje to następującymi przykładami: „*To jest zdumiewające, jak to dziecko rysuje!*” (w znaczeniu ‘wyjątkowo pięknie rysuje’); „*To jest zdumiewające, jak ona odnosi się do swoich rodziców!*” (w znaczeniu ‘wyjątkowo niestosownie’).

Różnicę pomiędzy użyciem wyrazu oceniającego, a użyciem nazwy uczucia przedstawiają następujące przykłady (Trysińska 2004: 79):

a) „*Pomysły X-a są **niebezpieczne**.*”

b) „***Boję się** pomysłów X-a.*”

Przykłady te wartościują to samo zjawisko, czyli pomysły X-a. Różnią się jednak sposobem w jaki dokonują wartościowania. W przykładzie a) został użyty wyraz oceniający w postaci przymiotnika „niebezpieczne”, który przywołuje negatywne konotacje, zaś w przykładzie b) uczucie strachu (wynikające z czasownika „boję się”) wywołuje negatywne oceny zjawisk, do których się odnosi. W obydwu przypadkach obiekt wartościowania podlega ujemnemu wartościowaniu.

Data (2000) zauważa, że najszerze możliwości wyrażania emocji znajdują się w komunikacji ustnej, nieoficjalnej i spontanicznej. W tego typu sytuacji komunikacyjnej można też wspomóc swój przekaz pozajęzykowymi środkami wyrażającymi emocje, np. gestami, mimiką, elementami paralingwistycznymi. Kurkowska i Skorupka (2001) stwierdzają, że największe nasilenie „emocjonalizmów” obserwuje się w stylu potocznym oraz artystycznym. Poza tym można ich sporą ilość odnaleźć w stylu dziennikarsko-publicystycznym, gdyż jest to związane z jego funkcją agitacyjną. Rzadko natomiast pojawiają się w tekstach naukowych oraz w stylu urzędowo-kancelaryjnym.

Puzynina (1997) wskazuje, że elementy wartościujące związane są z czasem historycznym, w jakim funkcjonuje dany tekst. W okresie spokoju społecznego i natroju pojednawczego w prasie przeważa słownictwo oceniające bez nacechowania emocjonalnego. Natomiast w okresie napięć i problemów społecznych pojawia się wiele słów zawierających negatywne zabarwienie emocjonalne.

W literaturze szwedzkiej można także odnaleźć rozważania dotyczące wartościowania aksjologicznego. Według Fredrikssona (1982: 44), „*Man utnyttjar ordens goda eller dåliga klang, dess angenäma eller obehagliga associationer, för att beskriva det man talar om.*” W opisywaniu tego, o czym się mówi, sięga się często po pozytywny lub negatywny wydźwięk danego słowa, jego miłe lub nieprzyjemne skojarzenia. Fredriksson (1982: 38) dodaje, że mimo, że słowa nacechowane wartościami i emocjami występują w każdej odmianie języka, jasne jest, że politycy sięgają po nie szczególnie chętnie. Fredriksson zalicza je do jednego ze sposobów umożliwiających wpływanie na odbiorców i przekonywanie ich co do własnej racji.

W szwedzkiej terminologii aksjologicznej można spotkać rozróżnienie na wyrazy oceniające (**värdeladdade ord**) oraz nazwy uczuć (**emotiva ord**). Niekiedy, jak w przypadku Malmgrena (1989: 60) traktowane są wspólnie pod nazwą „emotiva ord”: „*Med emotiva ord menar jag ord som (...) används för att uttrycka gillande eller ogillande och som majoritet av språksamfundet uppfattas på det sätt talaren avser. Den emotiva betydelsekomponenten måste vara lexikaliserad och får således inte vara helt beroende av textsammanhanget. Den får inte vara begränsad till ett visst gruppsspråk, vilket är fallet med många ord ur den ideologiska vokabulären.*” Lorentzon (2001: 18) podaje z kolei następującą definicję wyrazów oceniających („värdeladdade ord”): „*Ord som då de betraktas individuellt och i någon grundbetydelse har en värdeladdning som en del av sin denotation, och som med visshet har värdeladdningen förankrad hos en stor majoritet av det allmänna språksamfundet.*” Hedquist (1978) uważa, że wyrazy oceniające używane są po to, aby wyrazić własną aprobatę lub dezaprobatę jakiegoś zjawiska. Dzieli je on na wyrazy posiadające permanentny lub okazjonalny element wartościujący. Do tych pierwszych należą słowa, które już w swojej definicji posiadają pozytywny lub negatywny komponent wartościujący. Według Haselrot (2004) „demokrati” (demokracja) poza tym, że opisuje pewien rodzaj systemu politycznego jest słowem nacechowanym pozytywnie. Natomiast „diktatur” (dyktatura) również oznacza pewien system polityczny, ale budzi negatywne skojarzenia. Hedquist (1978) jako przykłady słów wywołujących tylko i wyłącznie negatywne skojarzenia podaje „skurk” (łajdak), „tjallare” (kapuś). W tej grupie wyrazów

oceniających Hedquist wskazuje jeszcze na istnienie wyrazów oceniających fakultatywnie. Są to wyrazy, które poza pozytywnym lub negatywnym komponentem znaczeniowym posiadają również komponent neutralny. Jako przykład podaje „avigsida” (lewa strona), która w dosłownym znaczeniu ma zabarwienie neutralne, zaś w znaczeniu przenośnym oznacza „ciemną, ujemną stronę” (Kubitsky 1998: 38), czyli wyraża wtedy negatywny stosunek do jakiegoś zjawiska. Do drugiej grupy wyrazów oceniających Hedquist zalicza wyrazy zawierające okazjonalny element wartościujący. W tym przypadku wyrazy o zabarwieniu neutralnym mogą w określonym kontekście uzyskać znaczenie pozytywne lub negatywne. Lorentzon (2001: 15) ilustruje to przykładem: „*I hennes artikel finns emellertid inget alls i denna fråga, trots att vi har allt fler som pläderar för att den stabila svenska narkotikapolitiken ska skrotas för att ersättas av sociala **experiment**.*” (W jej artykule nie znajduje się nic odnoszącego się do tej kwestii, mimo, że coraz więcej osób opowiada się, aby zlikwidować stabilną szwedzką politykę przeciwdziałającą narkotykom i by zastąpić ją socjalnym **eksperymentem**.) W tej wypowiedzi słowo „eksperyment”, które posiada neutralne znaczenie wartościujące, uzyskało nowe, negatywne zabarwienie, łączące się z nierozważą, niedbałością, nonszalancją.

Hasselrot (2004) zauważa, że czasami wyrazy oceniające opisują to samo zjawisko z różnych punktów widzenia. I tak osoba, która radzi sobie z trudnymi negocjacjami i nie ulega presji otoczenia, przez przeciwników może zostać nazwana „*tjockhudad*” (gruboskórny), zaś przez swoich przyjaciół „*stryktålig*” (wytrzymały). Podobnie ma się rzecz z dwoma przymiotnikami w języku szwedzkim: „*berömd*” oraz „*beryktad*”. Istnieje między nimi duża różnica w znaczeniu oceniającym, ale niekiedy bywają one błędnie używane jako synonimy i są traktowane zamiennie. „*Berömd*” oznacza, że ktoś jest słynny, sławny i związane są z tym słowem pozytywne konotacje. Natomiast „*beryktad*” używane jest w znaczeniu niepocholebnym, że ktoś cieszy się złą sławą. Hasselrot podkreśla, że nieznanomość wartości ukrytych w poszczególnych słowach może prowadzić do nieporozumień pomiędzy użytkownikami języka.

Hedquist (1978), podobnie jak polscy językoznawcy, dzieli nazwy uczuć na pozytywne (np. „*kärlek*” – miłość, „*tillfredsställelse*” – za-

dowolenie) oraz negatywne („hat” – nienawiść, „rädsla” – strach). Nadawca, poprzez odwoływanie się do jednej z tych grup nazw uczuć, okazuje swój stosunek do opisywanego zjawiska. Jego postawę można interpretować w kategoriach aprobaty lub dezaprobaty. Vigsø (2004) przeanalizował szwedzkie plakaty wyborcze z kampanii w 2002 r. i zauważył wielokrotne odwoływanie się przez polityków do uczuć. Hasła i slogany zawarte na plakatach w większej mierze nastawione były na wywołanie określonych emocji (pozytywnych lub negatywnych), niż przekazanie pewnych racjonalnych argumentów. Celem języka wartości jest wpływanie na postawy odbiorcy. Negatywne opisy przeciwników politycznych mają ukazać ich złe strony, co wiąże się z tym, że stają się one swoistego rodzaju ostrzeżeniami przed ich zgubną polityką (Trysińska 2004).

4.1. Wartościowanie nie wprost – sztuka insynuacji

Hedquist zwraca uwagę, że wielokrotnie słowa emocjonalne wypowiedziane są nieświadomie i mogą one wywołać różne, często negatywne konsekwencje. Jako przykład podaje sytuację, kiedy w 1978 r. Olof Palme nazwał innego szwedzkiego polityka Håkana Gergilsa „faszystą”. Palme musiał później wycofać swoje słowa i przeprosić Gergilsa. Nadawca musi zatem ponosić odpowiedzialność za wyrażanie swoich subiektywnych opinii. Szczególnie ważne powinno być to dla polityków, którzy występują publicznie i przedstawiają własne poglądy. Można się oczywiście uchylić od tej odpowiedzialności mówiąc, że nie to się miało na myśli lub wycofując własne słowa. Istnieją także różne środki językowe, poprzez które nadawca okazuje dystans do tego co mówi i co za tym idzie celowo unika ponoszenia odpowiedzialności za swoje przekonania. Hedquist nazywa to „*sztuką insynuacji*” (*konsten att insinuera*), zaś samą insynuację tłumaczy jako: „*En insinuation är en implikation som innebär en negativ värdering, vilket kan tolkas som kritik mot någon.*” A zatem insynuacja to implikacja, która zawiera negatywną ocenę i którą można tłumaczyć jako krytykę kogoś, lub czegoś. Taka ukryta ocena zawarta w wypowiedzi musi obarczać kogoś jakimś zarzutem. Jako przykład można podać następującą wypowiedź:

„*Vi vill att pensionärerna skall få det bra.*” (Chcemy, by emerytom dobrze się wiodło.) (Hedquist 1981: 15)

W powyższym przykładzie znajdują się dwie implikacje:

1. Emerytom źle się wiedzie.
2. Inni politycy (przeciwnicy) chcą, by emerytom źle się wiodło.

Hedquist wskazuje następujące środki językowe, które umożliwiają ocenianie kogoś nie wprost i unikanie ponoszenia za to odpowiedzialności:

4.1.1. Nadawca dystansuje się od własnej wypowiedzi

– Użycie cudzysłowu

Najczęściej wewnątrz cudzysłowów znajdują się słowa wypowiedziane przez kogoś innego. Tego znaku interpunkcyjnego używa się do cytowania czyichś wypowiedzi. Zdarza się jednak, że nadawca zaznacza w cudzysłowach słowa lub zwroty, które sam wybrał do sformułowania swojej wypowiedzi. Zaznacza poprzez to, że dane słowo odróżnia się w jakiś sposób od pozostałych słów zawartych w jego komunikacie, np. że ma ono znaczenie przenośne, lub że jest to złożenie wymyślane przez niego na potrzebę danej sytuacji komunikacyjnej. Bądź też, że używa słowa w znaczeniu, które nie jest dla niego typowe.

4.1.2. Nadawca dystansuje się od czyjejs wypowiedzi

W tego typu wypowiedziach nadawca przekazuje, co powiedziała mu inna osoba i jednocześnie okazuje, że się z tym nie zgadza.

– Użycie cudzysłowu w funkcji negacji

Tym razem wewnątrz cudzysłowu znajdują się słowa, których nie akceptuje twórca wypowiedzi. Można to przedstawić za pomocą następującej formuły: *Någon har sagt X, men så är det inte.* (Ktoś powiedział X, ale tak nie jest.) Pokazuje w ten sposób własne negatywne nastawienie do czegoś, o czym mówi inna osoba. Hedquist jako przykład podaje: *amerikanska „rådgivare”* (amerykańscy „doradcy”). Były to

słowa przytaczane przez szwedzką prasę, a stworzone przez amerykańskich dziennikarzy, w związku z wysłaniem Amerykanów na wojnę do Wietnamu w 1964 r. Słowo „doradcy” sygnalizuje, że Szwedzi wątpili w jego pozytywne znaczenie. Uważali, że na wojnę wysłano amerykańskich żołnierzy, którzy uczestniczyli w walkach, a nie tylko doradców. Zawarta jest zatem tutaj insynuacja, że amerykańskie media wprowadzały w błąd opinię publiczną, aby stworzyć pozytywny obraz Amerykanów, jadących do Wietnamu.

Słowo zaznaczone cudzysłowem otrzymuje znaczenie wartościujące, jeśli można przypuszczać, że nadawca nie akceptuje osoby lub grupy osób, które je stworzyły. Aby prawidłowo rozszyfrować jego znaczenie należy znać kontekst pozajęzykowy, w związku z którym została utworzona wypowiedź.

– *Så kallad*

Zamiast cudzysłowów można także przed danym słowem użyć *så kallad* („tak zwany”, Kubitsky 1998: 233). *Så kallad* może oznaczać, że następujące po nim słowo w jakiś sposób odróżnia się od pozostałych, np. jest słowem pochodzącym ze slangu, lub jest terminem specjalistycznym, ewentualnie jest zapożyczeniem, które jeszcze nie zakorzeniło się w języku szwedzkim. Może też oznaczać, że nadawca nie akceptuje znaczenia tego słowa i okazuje swój dystans wobec niego.

– Konstrukcje „skulle” + bezokolicznik

Istnieją wypowiedzi zawierające formy trybu warunkowego będące „z semantycznego punktu widzenia wariantem trybu przypuszczającego” (Szulc 1992: 110). Utworzone są one za pomocą czasownika posiłkowego „skola” odmienionego w czasie przeszłym „skulle”, po którym następuje bezokolicznik. Wielokrotnie warunek jest zamaskowany i trzeba samemu go sformułować, np.: „*Det är den reform som verkligen skulle bidra till att öka köpkraften...*” (Ta właśnie reforma rzeczywiście przyczyniłaby się do zwiększenia siły nabywczej...) (Hedquist 1981, 34). Wypowiedź ta zawiera w sobie ukryty warunek, który Hedquist precyzuje jako: „*om den komme till stånd*” (jeśli doszłaby –ta reforma- do skutku), a zaraz po nim podaje „*vilket inte är sannolikt*” (co nie jest prawdopodobne). Warunek ten jest zatem określany jako niemożliwy, nierzeczywisty, nieprawdopodobny do spełnienia. Nadawca nie wierzy lub nie chce wierzyć, że mógłby

on zostać zrealizowany. Ten wariant trybu przypuszczającego wyraża niepewność, a jest to uzależnione od tego, że pojawiają się tutaj hipotezy. Tego typu wypowiedzi pozwalają odwołać się do tego, co powiedział przeciwnik, insynuują, że przekazane przez przeciwnika treści są nieprawdziwe, wątpliwe. Sygnalizują też, że nadawca nie bierze odpowiedzialności za przekonania przeciwnika.

– Czasowniki przytaczające opinie przeciwnika

Istnieją czasowniki, za pomocą których nadawca może przytoczyć przekonania przeciwnika, np.: „*säga*” (mówić), „*påstå*” (twierdzić), „*hävda*” (twierdzić, utrzymywać), „*försäkra*” (zapewniać), „*bedyra*” (zapewniać uroczyście, zaklinać się; Kubitsky 1998: 49), „*lova*” (obiecować). Czasowniki te w większości przypadków są neutralne. Mogą jednak zostać użyte w szczególnym znaczeniu, kiedy to przekazują, że opinie przeciwnika to „tylko gadanie” („*bara prat*”; Hedquist 1981: 40) i że słowa przeciwnika nie przekładają się na żadne czyny. Pokazują, że jest różnica pomiędzy tym, co mówi przeciwnik, a tym, jak się zachowuje w rzeczywistości. Czasowniki te zawierają wówczas insynuację, że propozycje przeciwnika są złe, ale właściwie nadawca wypowiedzi nie ponosi za tę ocenę odpowiedzialności. Różnią się one między sobą siłą oddziaływania na odbiorcę. Najsilniejszy wśród nich to „*påstå*”, szczególnie jeśli użyty jest wraz z zaimkiem zwrotnym „*sig*” lub w stronie biernej, np.:

- 1) *John påstod sig ha löst problemet.*
- 2) *John påstås ha löst problemet.*

Przykłady te można by przetłumaczyć jako: „John twierdził jakoby (rzekomo) rozwiązał ten problem.” Nadawca przytacza opinię Johna, według której rozwiązał on dany problem. Jednak jest tu ukryte powątpiewanie nadawcy w prawdziwość tej wypowiedzi. Według nadawcy John tego nie zrobił, skończyło się tylko na słowach, do żadnych działań nie doszło.

Hedquist podaje, że inne czasowniki, jak „*hävda*”, „*tala*”, „*säga*” również mogą pełnić taką funkcję jak „*påstå*”. Niekiedy mogą zostać wzmocnione o słowo „*bara*” (tylko), np.: „*Per bara talade om att gå till banken.*” (Per tylko mówił o tym, że pójdzie do banku.) Czasownik „*lova*” może także wyrażać negatywną ocenę przeciwnika, gdyż

może odnosić się do stawiania obietnic, które nie są realizowane. Dwa synonimiczne czasowniki „*bedyra*” i „*försäkra*” oznaczają niekiedy, że to, o czym się zapewnia, może zostać poddane w wątpliwość.

– **Rzeczowniki przytaczające opinie przeciwnika**

Niektóre rzeczowniki, będące częściowo odpowiednikami wyżej wymienionych czasowników, pełnią taką samą funkcję, jak one, tzn. wskazują, że propozycja przeciwnika sprowadza się tylko do mówienia, ewentualnie do próby wykonania czegoś. Jednak nie jest w niej zawarte żadne, konkretne działanie. Do takich rzeczowników Hedquist zalicza m.in. „*påstående*” (stwierdzenie), „*tal*” (mowa), „*klyscha*” (oklepany zwrot; Kubitsky 1998: 243), „*slagord*” (hasło, slogan).

4.1.3. Nadawca nie odpowiada za własny punkt widzenia

Istnieją wypowiedzi, w których nadawca zawiera zastrzeżenia wobec tego, jak postrzega otaczający go świat. Używa wtedy słów, które wyrażają jego niepewność, wątpliwości. Według Hedquista istnieją dwa sposoby wyrażania niepewności. W pierwszym z nich nadawca traktuje świat, jako skomplikowane zjawisko i nie wie dokładnie, jak jest ono zbudowane. Za pomocą drugiego sposobu nadawca z różnych powodów chce uniknąć wywoływania nieprzyjemnych odczuć u odbiorcy i wyraża się w sposób ogólnikowy, niekonkretny. Oto różne sposoby wyrażania niepewności w języku szwedzkim:

– **Przysłówki wyrażające wahanie, niepewność**

Hedquist wskazuje na istnienie grupy przysłówków, które wyrażają niepewność nadawcy, np. „*kanske*” (być może), „*måhända*” (być może), „*troligen*” (prawdopodobnie), „*knappast*” (raczej nie).

– **Przysłówki, które namawiają, przekonują**

Istnieją także przysłówki, za pomocą których nadawca kładzie nacisk na odbiorcę, aby zaakceptował jego punkt widzenia, ponieważ jest on oczywisty. Wszyscy o nim wiedzą. Do tej grupy przysłówków należą: „*naturligtvis*”, „*självlkart*”, „*förstås*”, „*givetvis*”, które oznaczają „oczywiście”. Poza nimi również: „*väl*”, „*nog*” (chyba), „*ju*” (przecież), „*uppenbart*” (oczywiście, jawnie, ewidentnie; Kubitsky 1998: 516), „*uppenbarligen*” (widocznie, z pewnością; Kubitsky 1998: 516). Za ich pomocą nadawca tworzy wyimaginowaną grupę

ludzi, która popiera jego przekonania i która ponosi za nie odpowiedzialność. On zaś jest tylko narzędziem, które umożliwia wygłoszenie danego spostrzeżenia.

– **Czasowniki wyrażające wątpliwości nadawcy wobec prawdziwości przytaczanego zdarzenia**

Jest to grupa czasowników, poprzez które nadawca przekazuje, że nie jest pewien, czy to co podaje, rzeczywiście miało miejsce.

- Użyte w funkcji czasowników posiłkowych: „*tyckas*” (zdawać się, wydawać się; Kubitsky 1998: 508), „*verka*” (wydawać się; Kubitsky 1998: 536), „*se ut som*” (wyglądać jak; Kubitsky 1998: 408), „*förefalla*” (wydawać się; Kubitsky 1998: 149). Czasowniki te modyfikują znaczenie czasownika głównego tak, że z wypowiedzi wynika, że nadawca nie rozstrzyga, czy zaszły dane okoliczności.

- Czasowniki „*tro*”, „*veta*”, „*uppfattas*” w znaczeniu „uważać, sądzić”, ale z zastrzeżeniem, że nadawca nie jest pewien tego, co przekazuje.

- Czasowniki „*hoppas*” (mieć nadzieję) oraz „*försöka*” (próbować) przekazują w pośredni sposób, że przeciwnikowi nie uda się zrealizować czegoś pozytywnego. Przeciwnik ma nadzieję na dokonanie czegoś pożądanego lub próbuje tego dokonać, ale z kontekstu wypowiedzi wynika, że według nadawcy do tego nie dojdzie. Podobne przekonanie prezentuje polski badacz Pisarek (2004: 140): „*O mówcy, z którym się solidaryzujemy, powiemy, że ‘wykazał’ coś lub ‘dowiódł’ czegoś, że ‘ukazał’ rzeczywistych sprawców jakiegoś zdarzenia. O innym, z którym się nie zgadzamy, powiemy, że ‘się starał’ coś ‘wykazać’, że ‘usiłował’ czegoś ‘dowieść’, że ‘próbował przerzucić’ odpowiedzialność na kogoś innego*”.

- Czasowniki „*kan*” (może), „*vill*” (chce). Pierwszy z nich można zastąpić „*möjligen*” (możliwie). Wyraża on ewentualność, co wskazuje, że nadawca jest niepewny co do przekazywanej treści. Natomiast czasownik „*vill*” wskazuje, że ktoś chce coś zrobić, ale nadawca nie wie, czy do tego dojdzie. Pod tym względem podobny jest do „*lova*”.

– **Spójnik „om”**

Spójnik „*om*” (jeśli, jeżeli) wprowadza zdanie warunkowe poboczne, w którym nadawca przekazuje, że coś może się zdarzyć. „Może” oznacza „nie musi”, co także wyraża niepewność mówiące-

go, np.: „*Om vi så småningom får råd att åka tåg ...*” (Jeśli z czasem będzie nas stać na podróżowanie pociągiem...) (Hedquist 1981: 75) W przykładzie tym zawarta jest presupozycja nadawcy, że nie stać nas na podróżowanie pociągiem. Wypowiedź ta wyraża niepewność, co do tego, czy kiedykolwiek będzie nas stać na taką podróż.

– Eufemizmy

Zastępując jedno słowo (np. „*dö*” – umierać) innym słowem o łagodniejszym wydźwięku (np. „*gå bort*” – odchodzić), nadawca przekazuje nieco zmieniony obraz rzeczywistości, która go na przykład przeraża. Nadawca łągodzi negatywne znaczenie niektórych słów. „*Można powiedzieć, że w pewnym sensie nie odpowiada za własny punkt widzenia rzeczywistości.*” (Hedquist 1981, 79).

– Niejasność (*vaghet*) i wieloznaczność (*mångtydighet*)

Termin „*vaghet*” odnosi się do słów, których znaczenie jest treściowo niejasne, nieokreślone. Pojęcie to występuje wtedy, kiedy istnieje jakiś obszar w rzeczywistości, w którym dane słowo na pewno można zastosować, oprócz tego istnieje obszar, w którym nie jest się pewnym, czy można to słowo użyć oraz w końcu istnieje obszar, w którym jest się pewnym, iż tego słowa nie można zastosować. Fredriksson (1982: 66) jako przykład podaje przymiotnik „*skallig*” (łysy). Wiadomo, że osoba całkowicie pozbawiona włosów na głowie jest łysa. Jest się też pewnym, że nie można powiedzieć o kimś, że jest łysy, jeżeli ma dużo włosów na głowie. Natomiast nie wiadomo, czy można użyć tego określenia w stosunku do osoby, która ma bardzo mało włosów na głowie. Cassirer (2003: 125) wskazuje, że równie niejasna jest granica pomiędzy „*ung*” (młody), „*medelålders*” (w średnim wieku) oraz „*gammal*” (stary), albo też pomiędzy takimi kolorami jak np. „*blå*” (niebieski), „*grön*” (zielony) oraz „*turkos*” (turkusowy). Słowa treściowo niejasne są bardzo często wykorzystywane przez polityków, gdyż dzięki nim unikają mówienia o konkretach, a na dodatek każdy może je zinterpretować we własny sposób, np. „*frihet*” (wolność), „*demokrati*” (demokracja).

„*Mångtydighet*” oznacza, że dane słowo jest wieloznaczne i może zostać użyte do kilku różnych rzeczy, przedmiotów, np. „*skall*” może być użyte jako czasownik w znaczeniu „mieć powinność” lub jako rzeczownik oznaczający „szczekanie” (Fredriksson 1982, 66-67). Cassirer (2003: 124) wskazuje też na istnienie wieloznaczności syn-

taktycznej (*syntaktisk mångtydighet*), np.: „*Mottagning måndag, onsdag och fredag eftermiddag.*” (Doktor przyjmuje w poniedziałek, środę i piątek po południu.) W przykładzie tym nie wiadomo, czy słowo „*eftermiddag*” odnosi się tylko do piątku, czy też może także do poniedziałku i środy.

– **Zdania osłaniające, kryjące (*garderingsatser*)**

Są to zdania rozpoczynające się od zaznaczenia nadawcy, że nie bierze na siebie odpowiedzialności za ewentualne konsekwencje, jakie mogą one wywołać. Hedquist podaje przykłady za Baker (1975), gdyż sam nie znalazł takich zdań w swoim materiale badawczym. Uzależnienia to od tego, że prawdopodobnie częściej pojawiają się one w języku mówionym, a nie w tekstach pisanych, które przeanalizował.

- 1) *This is just a first approximation, but...*
- 2) *I haven't thought his very well, but...*
- 3) *This may be just my own intuition, but...* (Hedquist 1981, 83)

Rozdział 5.

Figury stylistyczne jako narzędzie krytyki przeciwnika w kampanii 2006

Poniższy rozdział ma na celu przedstawienie wyników badań, poczynionych na tekstach kampanii wyborczej w Szwecji w 2006 r. W części tej zostaną zaprezentowane figury stylistyczne, które szwedzcy politycy wykorzystywali w celu skrytykowania swoich przeciwników politycznych. Pod każdym przykładem znajduje się jego polskie tłumaczenie oraz opis i analiza sytuacji, w której została skonstruowana dana wypowiedź.

5.1. Metafora

Wszystkie poniżej zaprezentowane metafory zostały skonstruowane po to, aby negatywnie ocenić przeciwnika politycznego. Ich siła tkwi w tym, że wartościują i oceniają niebezpośrednio. Odbiorca tekstu sam odkrywa ich ukryty przekaz, sięgając do własnych doświadczeń i zebranej wiedzy. Metafory te można podzielić na różne kategorie, ze względu na obszar pozajęzykowy, do jakiego się odwołują.

5.1.1. Gry, zabawy

- a) *Angreppen är så pass oseriösa att det inte ens är meningsfullt att försöka försvara sig mot dem utan att **hamna på en politisk sandlådenivå.*** (Lasse Ohly)

Tł.: Te ataki są tak niepoważne, że to nawet nie ma sensu, aby próbować się przed nimi usprawiedliwiać, nie **lądując** (przy tym) **na politycznym poziomie piaskownicy.**

Tym razem Ohly odrzuca ataki jego przeciwników przyrównując je do poglądów, z którymi nie warto dyskutować, gdyż są „niepoważ-

ne”, można by dodać „wyssane z palca”. Próba dyskusowania z tym, co mówią jego krytycy oznaczałaby „wylądowanie w piaskownicy”. Do piaskownicy swoje kroki kierują małe dzieci, często te, które dopiero zaczęły chodzić. Jest to zazwyczaj pierwsze miejsce zabaw młodego człowieka. Z tej metafory można wywnioskować, że Ohly uważa opinie przeciwników za niedojrzałe, wręcz dziecinne i błahe. Poprzez dyskusowanie z nimi zniżyłby się do śmiesznie niskiego poziomu, z którego już dawno wyrósł. Liderowi lewicy nie przystoi zatem usprawiedliwiać się przed tak banalną krytyką.

- b) *Svenska folket tvingas nu betala med höjda räntor för Perssons löfteskarusell. (Roger Tiefensee)*

Tł.: Naród szwedzki zmuszony jest teraz zapłacić podniesionymi stopami procentowymi za **karuzelę obietnic** Perssona.

„Karuzela obietnic” jest przenośnią wyrażającą krytyczny stosunek wobec postępowania premiera Szwecji Görana Perssona. Przenośnia ta pokazuje, że tak samo jak się kręci w kółko karuzela, tak też zmieniają się obietnice składane przez premiera. Jednego dnia coś obiecuje, ale następnego dnia już to odwołuje. Jedne propozycje zastępuje drugimi. Nie jest stały w tym, co mówi i nie do końca można mu ufać. Takie zachowanie szefa rządu negatywnie wpływa na szwedzkie społeczeństwo. W chwili kiedy tworzona była ta wypowiedź, kolejna zmiana stanowiska Perssona dotyczyła podwyżki stóp procentowych. Skutkiem tej decyzji było poniesienie dodatkowych kosztów przez obywateli szwedzkich i stąd bierze się niezadowolnie Rogera Tiefensee.

- c) *Persson har dessvärre gjort konflikten i Mellanöstern till en bricka i socialdemokratiska valrörelsen. (Carl Hamilton, Allan Widman)*

Tł.: Na nieszczęście Persson **uczynił** konflikt na Bliskim Wschodzie **pionkiem** w socjaldemokratycznej kampanii wyborczej.

Na pierwszy rzut oka, można by się zastanawiać, czy podkreślone powyżej słowa „göra ngt till en bricka” są metaforą, czy też może idiomem. W słownikach frazeologicznych języka szwedzkiego (Luthlamm

2002, Svenskt Språkbruk 2003) nie istnieje tak sformułowany zwrot. Można co najwyżej znaleźć „ngn är/blir en bricka i ett spel”, jednak z powyższą konstrukcją zgadza się tylko słowo „bricka”. To wpłynęło na zakwalifikowanie tego wyrażenia do metafor, czyli środka językowego posiadającego znaczenie przenośne i w pełni stworzonego przez nadawcę, a nie (tak jak w przypadku idiomów) odtworzonego według ustalonych wzorców.

Według autorów tej wypowiedzi Göran Persson nie przejmuje się konfliktem na Bliskim Wschodzie. Uczynił z niego „pionek”, w grze, jaką jest kampania wyborcza. Pionek sam w sobie nie ma znaczenia, to gracz decyduje, w jakiej części planszy go umieścić, jak nim pokierować, by dojść do wygranej. Tak też czyni premier Szwecji, który bezdusznie wykorzystuje spór pomiędzy Izraelem a Libanem i w żaden sposób nie przyczynia się do jego szybkiego i pokojowego rozwiązania. Zależy mu tylko na tym, aby zrealizować własne cele, aby dobrze rozegrać tę partię gry i obmyślić właściwą taktykę, dzięki której wyjdzie zwycięsko ze zbliżających się wyborów. Hamilton i Widman tworząc taką wypowiedź, starają się ukazać Perssona jako polityka, który za wszelką cenę pragnie utrzymać się przy władzy i który pozbawiony jest ludzkich uczuć. Nie obchodzi go bowiem tragedia dwóch skłóconych ze sobą państw.

5.1.2. Ruch drogowy

- a) *Vi vill gå motsatt **väg**. (Lasse Ohly)*
Tł.: Chcemy iść przeciwną **drogą**.
- b) *En annan värld är möjlig – men **vägen** dit går inte via ett svenskt Nato – medlemskap. (Lasse Ohly)*
Tł.: Inny świat jest możliwy – ale **droga** do niego nie prowadzi przez szwedzkie członkostwo w Nato.
- c) *I socialdemokraternas Sverige finns det raka **vägar** ut från arbetsmarknaden, men få **vägar** tillbaka. (Maud Olofsson)*
Tł.: W socjaldemokratycznej Szwecji istnieją proste **wyjścia** z rynku pracy, ale niewiele **dróg** prowadzi tam z powrotem.

Dość często spotykanym zabiegiem, stosowanym w celu skrytykowania polityki prowadzonej przez partie konkurencyjne, jest używanie przenośni w postaci „drogi”.

W przykładzie (5.1.2.a) „droga” oznacza zasygnalizowanie, że istnieje zupełnie inne rozwiązanie problemu, niż to przedstawiane przez przeciwników politycznych. „Chcemy iść przeciwną drogą” można by równie dobrze zastąpić poprzez: „Widzimy zupełnie inne rozwiązanie tego problemu” lub „Mamy inny pogląd w tej sprawie, niż nasi przeciwnicy”. „Droga” jawi się tutaj, jako alternatywa wobec propozycji partii prawicowych. Problem jest jeden, ale do jego rozwiązania dochodzić można różnymi sposobami. Na uwagę zasługuje w tym przykładzie słowo „motsatt”, które oznacza „przeciwny”, „odmienny”. Wyraża ono dużo bardziej krytyczny stosunek nadawcy, wobec treści propagowanych przez prawicę, niż na przykład słowo „annan” („inny”). „Przeciwny”, „odmienny” komunikuje ostry sprzeciw i wyznaczenie nowej, zupełnie różnej od przeciwników wizji rozwiązania danego problemu. Jasne jest zatem, że tworzący tę wypowiedź nie ma zamiaru poszukiwać jakiegos kompromisowego rozwiązania, które mogłoby pogodzić jego wizję z wizją przeciwnika. Propozycja nadawcy komunikatu jest całkowicie sprzeczna z tym, co proponuje partia konkurencyjna.

W przykładzie (5.1.2.b) autor wypowiedzi sprzeciwia się uczestniczeniu Szwecji w NATO i uważa, że członkostwo w tej organizacji nie zapewni Szwecji żadnych korzyści. „Droga” została tu potraktowana jako sposób dotarcia do lepszego świata, do większego dobrobytu. Droga używana jest wówczas w znaczeniu: „sätt att nå visst mål” (NEO). Istnieje inna, lepsza rzeczywistość, ale dotarcie do niej poprzez przystąpienie do NATO, co proponują przeciwnicy, nie jest możliwe.

Z kolei w przykładzie (5.1.2.c) Olofsson posługuje się obrazem drogi, aby pokazać, że działania socjaldemokratów przyczyniają się do wzrostu bezrobocia w Szwecji. Według niej bardzo łatwo można dziś stracić pracę, gdyż istnieje wiele prostych dróg, czyli dróg bez żadnych przeszkód, które prowadzą poza rynek pracy, na bezrobocie. Natomiast bardzo trudno jest z powrotem znaleźć się w gronie pracujących, ponieważ istnieje niewiele dróg, które prowadzą tam z powrotem. Maud Olofsson krytykuje obecną sytuację na szwedzkim rynku

pracy, do której doprowadziła polityka socjaldemokratów. W jej opinii socjaldemokraci proponują takie rozwiązania, które uniemożliwiają Szwedom podjęcie pracy, a na dodatek sprawiają, że pracujący bardzo łatwo mogą stracić swoje stanowisko. Można oczywiście przypuszczać, że pożądaną przez Olofsson byłaby odwrotna sytuacja, niż ta aktualnie panująca, tzn. gdyby więcej osób znalazło zatrudnienie i pozostało na rynku pracy i co się z tym łączy, gdyby zmniejszyła się ilość bezrobotnych w Szwecji. Metafora drogi została użyta w tym celu, aby poruszyć problem bezrobocia w Szwecji i tym samym, aby zaatakować rząd za nieudolne prowadzenie polityki likwidującej ten problem.

d) *Med socialdemokraterna bakom ratten har Sverige kört vilse i transportpolitiken. (Göran Hägglund)*

Tł.: Z socjaldemokratami **za kierownicą** Szwecja **zblądziła** w polityce transportowej.

Tym razem krytyce została poddana szwedzka polityka transportowa prowadzona przez socjaldemokratów. W tym celu Hägglund zbudował przenośnię, w której przedstawił socjaldemokratów, jako kierowców zasiadających za sterem samochodu i prowadzących pojazd w złym kierunku. W efekcie socjaldemokraci gubią właściwą drogę i nie mogą się odnaleźć. Nie mogą dojechać do wyznaczonego punktu. Przenośnia ta ma obrazować złą sytuację, jaka nastąpiła w szwedzkiej polityce transportowej, na skutek wielu złych decyzji podjętych przez Partię Socjaldemokratyczną. Hägglund obarcza winą członków tego ugrupowania za zły stan szwedzkich dróg i brak nowych inwestycji w tym kierunku. Jego zdaniem uniemożliwia to przedsiębiorcom tworzenie nowych firm, a co za tym idzie, negatywnie wpływa na rozwój gospodarczy w Szwecji. W tym przykładzie warto zwrócić uwagę na umiejętne połączenie charakteru tej przenośni z krytykowanym zagadnieniem politycznym. Hägglund osadził jej akcję w samochodzie, za kierownicą, a zatem doskonale nawiązał do kwestii polityki transportowej, która polega na przemieszczaniu się pojazdów w określonym kierunku.

5.1.3. Historia

- a) *Moderaterna för inte bara politikens innehåll utan även debatten tillbaka till stenåldern. (Lasse Ohly)*

Tł.: Moderaci **sprowadzają** nie tylko treści polityczne, lecz nawet tę debatę **cofają do epoki kamienia**.

Autor tej wypowiedzi zarzucił Partii Konserwatywnej, że poruszane przez nią kwestie polityczne oraz rozgorzała wokół nich debata sprowadza się do epoki kamienia, a więc do najstarszego prehistorycznego okresu w dziejach ludzkości. Chciał zapewne poprzez taką metaforę uświadomić swoim odbiorcom, że poglądy prawicy są prymitywne i w zasadzie nie powinno się nawet o nich dyskutować. W tłumaczeniu tego przekazu nasuwa się właśnie słowo „prymitywne”, gdyż w epoce kamienia posługiwano się prostymi narzędziami z kamienia i na tle dwóch późniejszych epok prehistorycznych, epoki brązu i żelaza, epoka kamienia wypada jako ta najmniej rozwinięta. Porównanie to doskonale plasuje się w kategorii krytykowania przeciwnika poprzez zarzucanie, że jego stwierdzenia są nieaktualne, przestarzałe, a co za tym idzie, mało wartościowe. Nie warto zwracać sobie nimi głowy.

5.1.4. Literatura

- a) *Av hela denna satsning för att dölja den höga öppna arbetslösheten blev det bara en tummetott. (Jörgen Johansson)*

Tł.: Z wszystkich tych starań, aby zwalczyć wysokie bezrobocie **został tylko „kciuk”**.

Polskie tłumaczenie powyższego przykładu może wydawać się na pierwszy rzut oka pozbawione sensu. Przynajmniej druga część wypowiedzi, ta zaznaczona pogrubioną czcionką. Co ma bowiem kciuk wspólnego ze staraniami poczynionymi w kierunku zatajenia wysokiego bezrobocia? Dla Polaka nie ma nic wspólnego, ale dla Szweda jak najbardziej tak. Otóż, by w pełni zrozumieć przekaz tego tekstu, należy sięgnąć do szwedzkich tradycji kulturowych i przytoczyć stare

podanie ludowe „O małym krawcu” („Sagan om den lille skräddaren”, za: Cerú, 1995). W tym opowiadaniu pewien mężczyzna przyniósł kawałek pięknego materiału do krawca i poprosił go, aby wykonał dla niego garnitur. Krawiec zgodził się na to i powiedział, że garnitur będzie gotowy na sobotę. Kiedy mężczyzna przyszedł na umówiony dzień, krawiec powiedział, że garnituru nie będzie, ale zamiast niego uszyje mu spodnie, które będą do odbioru w sobotę. Mężczyzna przyszedł więc w sobotę, ale wtedy krawiec oznajmił, że zamiast spodni uszyje mu kamizelkę. Tak sytuacja powtórzyła się jeszcze raz, kiedy to zamiast kamizelki obiecał uszyć parę rękawiczek. Ale i rękawiczek się nie doczekał, gdyż kiedy przyszedł po nie do krawca, ten powiedział, że uszyje mu „kciuk”. Zakończenie bajki jest takie, że mężczyzna nigdy więcej nie przyszedł już do tego krawca.

Co dokładnie miał na myśli krawiec używając słowa „tummetott” tego nie wie nikt. Jest to słowo używane przez małe dzieci w wylizczankach, rymowankach, w których wymieniają nazwy palców u rąk. „Tummetott” oznacza wtedy „kciuk”. Przesłanie tej opowieści jest jednak powszechnie znane w Szwecji. Mówi ono o tym, że istnieją osoby, które tylko obiecują i obiecują, a i tak z tych obietnic nic nie wynika. Nie ma żadnych rezultatów, są tylko słowa. Bardzo łatwo można się na takich osobach zawieść.

Jörgen Johansson użył słowa „tummetott”, aby opisać porażkę socjaldemokratów w zwalczaniu wysokiego poziomu bezrobocia w Szwecji. Socjaldemokraci obiecywali bowiem wielokrotnie, że posiadają plan działań, który poradzi sobie z tym problemem. Obiecywali łatwiejszy dostęp do miejsc pracy m.in. poprzez stworzenie tzw. „plusjobb”, czyli tymczasowego zatrudnienia bezrobotnego w danym zawodzie, z którym wcześniej nie był związany, w celu zdobycia doświadczenia zawodowego. To miało mu ułatwić zdobycie pracy w przyszłości. Niestety to działanie nie zlikwidowało problemu bezrobocia w Szwecji. A zatem można stwierdzić, że z poczynań socjaldemokratów „wyszła figa z makiem”, „wyszły z tego nici”. Starania socjaldemokratów, aby obniżyć poziom bezrobocia spełzły na niczym. Te oto wyrażenia chyba najlepiej oddają polskiemu odbiorcy sens tego komunikatu. Można wnioskować, że Johansson czuje się tak samo zawiedziony, jak ten mężczyzna przychodzący do krawca po garnitur i niczego od niego nie otrzymujący.

Przykład ten doskonale obrazuje, że użycie metafory w dużej mierze uzależnione jest od kontekstu kulturowego. Aby odczytać prawidłowo jej sens, nadawcę i odbiorcę tekstu musi łączyć ta sama wiedza pozajęzykowa, która odnosi się do wspólnych tradycji, przekonań, wartości i która przekazywana jest z pokolenia na pokolenie.

b) *De vill ha en omvänd Robin Hood politik. De tar från de fattiga och ger till de rika. (Lasse Ohly)*

Tł.: Chcą prowadzić **politykę odwrotną do tego, co robił Robin Hood**. Wezmą od biednych i dadzą bogatym.

c) *Alliansens förslag ökar klyftorna – både mellan människor och mellan regioner. En klassisk omvänd Robin Hood-politik: ta från de fattiga och ge till de rika. (Pär Nuder)*

Tł.: Propozycja Aliansu zwiększa różnice, zarówno pomiędzy ludźmi, jak i pomiędzy regionami. **Klasy czna, odwrotna polityka Robin Hooda**: wziąć od biednych i dać bogatym.

Robin Hood to legendarny, średniowieczny bohater, który okradł bogatych, by to co zdobył podarować biednym. Robin, w przeciwieństwie do skąpych Anglików, był postacią pozytywną. Miał dobre serce i był pełen zrozumienia dla potrzebujących pomocy ludzi. W powyższych przykładach (5.1.4.b) i (5.1.4.c) działania przeciwnika politycznego zostają określone jako „omvänd Robin Hood politik”. Słowo „omvänd” oznacza „som förhåller sig på motsatt sätt” (NEO). A zatem są działania, które są zupełnie przeciwne, odwrotne do tego, co robił Robin Hood. Mają na celu zabranie resztek pieniędzy biednym obywatelom i przekazanie ich bogatym. Przeciwnik polityczny ignoruje potrzebujących, wręcz działa na ich niekorzyść, wyzyskuje ich, a wspiera tych, którzy tej pomocy nie potrzebują. Takie działanie wiąże się z niesprawiedliwością społeczną, z wykorzystywaniem niezamożnych obywateli i tworzeniem jeszcze większych różnic klasowych w szwedzkim społeczeństwie. Pożądane byłoby oczywiście proponowanie takich rozwiązań, które wspierałyby najbiedniejszych obywateli i polepszyłyby ich warunki życiowe. W przykładzie (5.1.4.c) pojawiło się słowo „klassisk” – „som är känd (och allmänt erkänd) sedan gammalt.” (NEO). Słowo to dodatkowo wzmacnia tę metaforę i utwierdza odbiorcę w przekonaniu, że takie wzorce zacho-

wań są powszechnie znane i były już wielokrotnie wykorzystywane w przeszłości. Nie jest to nic nowego. Politycy sprawujący władzę wspierają zamożnych Szwedów, a zapominają i wręcz działają na niekorzyść biednych obywateli.

d) *Låt oss hjälpas åt att avslöja den borgerliga myten.* (Lasse Ohly)

Tł.: Pomóżmy sobie nawzajem ujawnić ten prawicowy **mit**.

„Prawicowy mit” to kolejne określenie, jakie Ohly używa w stosunku do polityki prowadzonej przez jego przeciwników politycznych. Mit oznacza w tym przykładzie szerzone w dość dużym gronie ludzi, błędne przekonanie na jakiś temat („allmänt spridd felaktig föreställning” NEO). Jest to przestarzały pogląd, który nie ma odzwierciedlenia w rzeczywistości i który często jest powtarzany. Tworząc taką wypowiedź Ohly wzywa szwedzkich obywateli, aby razem zdemaskowali fałszywą opinię głoszoną przez prawicowych polityków. Mają połączyć swoje siły, aby wspólnie obalić nieprawdziwe poglądy prawicy i w ten sposób dojść do prawdy. Ohly oparł swoją krytykę na przekonaniu, że poglądy przeciwnika są nieaktualne, nie mają związku z rzeczywistością i poprzez to są niewartościowe.

5.1.5. Wojna, niewola, broń

a) *Nuder försöker begrava en tickande bomb.* (Göran Högglund)

Tł.: Nuder próbuje **zakopać tykającą bombę**.

„Tykająca bomba” utożsamia w tym przypadku niebezpieczeństwo, które tylko czeka na okazję, aby mogło się ujawnić. „Zakopywanie tej bomby” to chwilowe odkładanie tego niebezpieczeństwa na później, celowe zapominanie o nim, tak by przez pewien czas nie musieć o nim myśleć i w ten sposób odizolować się od niego. Tak, aby przez chwilę o nim zapomnieć i mieć spokój. „Tykająca bomba” to nierozwiązany problem społeczny, złe rozwiązanie, które może przynieść w przyszłości wiele strat. Jest to jednak tylko pozorne pozbywanie się problemu, gdyż prędzej czy później ukryta w ziemi bomba

wybuchnie i wyrządzi wiele szkód. Taka taktyka jest zatem zupełnie nieprzemyślana i świadczyć może o niekompetencji lub bezradności polityka, który się jej podejmuje. „Tykająca bomba” przychodzi Hägglundowi na myśl, pod wpływem propozycji ministra finansów Pära Nudera, aby obniżyć podatek od nieruchomości. Według Hägglunda niebezpieczeństwo tej propozycji polega na tym, że w 2009 roku dojdzie do gwałtownego i bardzo dużego podwyższenia tego podatku, na które szwedzkie społeczeństwo zupełnie nie będzie przygotowane. Szwedzi będą więc musieli w przyszłości ponieść konsekwencje tego nierozważnego posunięcia, płacąc dużo więcej niż teraz. A zatem „zakopywanie tykającej bomby” to określenie użyte dla zobrazowania nierozsądnego zachowania przeciwnika politycznego, które stopniowo prowadzi do katastrofy.

b) *Socialdemokraterna har gjort sig till sin egen retoriks fångar. De kan ju inte gärna föreslå lösningar på problem de påstår inte finns. (Lars Leijonborg)*

Tł.: Socjaldemokraci **uczynili z siebie więźniów własnej retoryki**. Nie mogą przecież zaproponować rozwiązania problemów, które w ich ocenie nie istnieją.

Pojęcie „retoryki” zostało tutaj użyte w negatywnym znaczeniu tego słowa, według którego są to tylko i wyłącznie puste słowa, powtarzane przy różnych okazjach, słowa, które w żaden sposób nie przekładają się na rzeczywistość. One nie dostarczają konkretnych rozwiązań i tym samym zwodzą wyborców. Właśnie za takie słowa bez pokrycia, Leijonborg uważa wypowiedzi socjaldemokratów, w których twierdzą, że w Szwecji nie istnieje problem bezrobocia. Unikając tej kwestii stają się „więźniami własnej retoryki”. Więzień to ubezwłasnowolniona osoba, która nie ma wolnej ręki, nie ma pola manewru. Socjaldemokraci nie mogą zatem dyskutować na temat bezrobocia i podawać rozwiązań tego problemu, skoro uważają, że go nie ma. Poprzez to zachowanie sami sobie szkodzą, nie mają wyjścia i muszą brnąć w swoich kłamstwach. Wiąże się to z oszukiwaniem społeczeństwa, z ukrywaniem niewygodnych faktów, z unikaniem nieprzyjemnych tematów. To oczywiście negatywnie wpływa na wizerunek socjaldemokratów i powoduje, że wyborcy nie powinni im ufać.

- c) *Folkpartiet gör mer och mer skäl för namnet „batong-parti”.*
(Ulla Richter)
Tł.: Partia Liberalna coraz bardziej zasługuje na miano „partii
– pały policyjnej”.

Policjanci, straż miejska lub inne służby porządkowe, wielokrotnie wyposażeni są oprócz broni w gumowe pałki, które służą do bicia nieposłusznym i agresywnym przestępców. Zdarza się, że wiadomości telewizyjne pokazują obrazy z krajowych lub zagranicznych demonstracji, które policjanci próbują rozproszyć właśnie za pomocą pał. Ulla Richter przywołuje obraz pały pod wpływem propozycji Partii Liberalistów, dotyczących wprowadzenia zmian w szwedzkim szkolnictwie. Pomysły przeciwników wydają się jej być zbyt surowe i restrykcyjne. Według niej, z byle jakiego powodu uczniowie będą karani za niewielkie przewinienia (np. wagary). Dojdzie do tego, że nauczyciele i dorośli będą wrogo nastawieni do uczniów i będą stosowali niedopuszczalne w szwedzkiej szkole metody wychowawcze, jak np. uderzenie wskaźnikiem. Autorka wypowiedzi, nazywając partię przeciwników „partią pały”, kreśli jej negatywny obraz i ostrzega przed niebezpieczeństwem, jakie kryje się pod jej propozycjami. „Pała” przywołuje na myśl niemiłe skojarzenia, jak użycie siły, przemoc, ból. Według Richter może się to stać rzeczywistością w szwedzkiej szkole, jeśli Partia Liberalistów wprowadzi w życie swoje pomysły.

5.1.6. Religia, Biblia

- a) *Högerpartiernas mantra om att „minska bidragsberoendet för att det ska löna sig att arbeta” upprepas i alla sammanhang.*
(Lasse Ohly)
Tł.: **Mantra** partii prawicowych, aby „zmniejszyć uzależnienie od zasiłków, tak by opłacało się pracować”, powtarzana jest przy wszystkich okazjach.

Tym razem Lasse Ohly sięga po metaforę odsyłającą do pojęcia stosowanego w religiach Dalekiego Wschodu, czyli do mantry – „heilig formel vars uttalande och begrundande antas ha stor betydelse för individens andliga utveckling” (NEO). Mantrą nazywa pogląd partii

prawicowych, według którego powinno zostać ograniczone wydawanie zasiłków dla bezrobotnych. Prawica chciałaby, aby dla większej rzeszy osób opłacało się pracować, a nie tylko pobierać zasiłki. Według przewodniczącego lewicy słowa te są tak często powtarzane przez prawicowych polityków, że straciły już swoje znaczenie i stały się pustymi hasłami, które powtarzane są bezmyślnie i którym nie należy ufać. A zatem mantra, w tej wypowiedzi Ohlyego, to pozbawione znaczenia, puste słowa przeciwnika politycznego.

- b) *Borgarna har med dagens uppgörelse om vårdnadsbidrag kommit överens om att återinföra ett hemmafrusystem i Sverige. (...) För att det inte ska bli alltför uppenbart för Sveriges kvinnor så tar de också fram ett fikonlöv i form av en jämställdhetsbonus. (Peter Eriksson)*

Tł.: Prawicowcy, poprzez dzisiejsze porozumienie o zasiłku rodzicielskim, zgodzili się przywrócić „system kury domowej” w Szwecji. (...) Aby nie było to zbyt oczywiste dla szwedzkich kobiet **wyciągają „liść figowy”** w formie dodatku „wyrównującego”.

Tym razem autor wypowiedzi sięga po motyw biblijny w postaci liścia figowego. Przywołuje tym samym na myśl Adama i Ewę w raju, którzy aby zakryć najintymniejsze części ciała używali liści z drzewa figowego. W ten sposób nie byli zupełnie nadzy. Peter Eriksson zarzuca prawicy, że wprowadzony przez nią zasiłek rodzicielski doprowadzi do tego, że kobiety pozostaną w domu i zupełnie wyłączą się z życia zawodowego. Aby jednak ta prawda nie wyszła na jaw, przykrywają ją „liściem figowym” w postaci dodatku „wyrównującego”. Jest to dodatkowy zasiłek finansowy, za którym próbują ukryć niemiałą dla szwedzkich kobiet prawdę. Mają zatem nadzieję, że Szwedki zwrócą uwagę tylko i wyłącznie na ten dodatek i nie będą zagłębiały się, co w rzeczywistości oznaczać będzie polityka rodzinna, proponowana przez prawicę. „Liść figowy” to kolejna metafora, za pomocą której nadawca oskarża przeciwnika o ukrywanie pewnych faktów, o oszukiwanie wyborców.

5.1.7. Medycyna, człowiek, ciało

- a) *Det här är den borgerliga maktalliansens verkliga ansikte.*
(Lasse Ohly)
Tł.: Oto prawdziwa **twarz** prawicowego sojuszu władzy.

Lasse Ohly zarzuca partiom prawicowym dwulicowość, obłudę, zakłamanie. Według przewodniczącego lewicy partie prawicowe mają dwie twarze, które ukazują w zależności od swoich potrzeb. Przed wyborcami pokazują twarz idealną, bez skazy, ale tym samym sztuczną, nieprawdziwą, zakłamaną. Obiecują rozwiązania problemów, których wiedzą, że nie są w stanie zrealizować. Zdarza się, że niekiedy ujawniają także swoją drugą twarz, tę prawdziwą, nie udawaną. W dalszej części nie cytowanej tutaj wypowiedzi, Ohly podaje przykład, że ta druga sytuacja miała miejsce wtedy, kiedy prawica złożyła propozycję, aby znieść bezpieczeństwo zatrudnienia dla osób poniżej 26-tego roku życia. Według Lassego ta propozycja jest bardzo krzywdząca dla nastolatków. Można więc dodać, że to drugie, prawdziwe oblicze prawicy jest bezduszne i brutalne. Nie zwraca uwagi na problemy młodej części społeczeństwa szwedzkiego i dokonuje podziału na „lepszyc” i „gorszych”. Granicę tego podziału wyznacza 26 rok życia. Pod metaforą „prawdziwej twarzy sojuszu” kryje się zatem próba zdemaskowania zakłamania poglądów Prawicy, które prezentuje swoim wyborcom. Według Ohlyego jest to o tyle wyjątkowa i godna uwagi chwila, że zazwyczaj Alians prawicy przedstawia się w idealnym świetle. Teraz nadszedł moment, kiedy ujawnia się jego nie udawane oblicze, czyli to, co on naprawdę sądzi.

- b) (...) *Masoud Kamali ställer rätt diagnos när han underkänner den svenska integrationsindustrin som bygger på ett synsätt där invandrare ses som problem måste omhändertas. Tyvärr ordinerar han en socialistiskt inspirerad medicin som mer kommer att förvärra än förbättra situationen för våra nya svenskar.* (Stefan Attefall)

Tł.: Masoud Kamali **stawia** właściwą **diagnozę**, kiedy to odrzuca szwedzki program integracyjny, w którym imigrant traktowany jest jako problem, którym należy się zająć. Niestety **przepisuje** on zainspirowane socjalistycznie **lekarstwo**, które bardziej pogorszy, niż polepszy sytuację naszych nowych Szwedów.

Masoud Kamali to członek komisji powołanej przez rząd, która otrzymała za zadanie przeanalizowanie współczesnej sytuacji imigrantów w Szwecji i w razie potrzeby zaproponowanie nowych rozwiązań. Attefall, aby barwniej zobrazować to zdarzenie, zbudował przenośnię, której akcję osadził w gabinecie lekarskim. I tak Kamali otrzymał rolę lekarza, zaś polityka imigracyjna rolę pacjenta. Kamali, jak na lekarza przystało, po przebadaniu swojego pacjenta postawił diagnozę, czyli orzeczenie o jego stanie zdrowia. W orzeczeniu tym doszedł do wniosku, że sytuacja imigrantów w Szwecji jest zła, gdyż często traktowani są oni jak problem, do którego rozwiązania zwraca się policję. Można więc dalej wnioskować, że brak jest w szwedzkim społeczeństwie integracji imigrantów z rdzennymi Szwedami i ci pierwsi czują się w nim bardzo wyobcowani. Z tą opinią zgadza się również autor cytowanej wypowiedzi, Attefall. Jednak jest to tylko pozorna zgoda ze swoim przeciwnikiem, gdyż w dalszej części wypowiedzi zupełnie odrzuca lekarstwo, jakie Kamali przypisuje swojemu pacjentowi. Uznaje je za zbyt przesiąknięte socjalistycznymi poglądami i uważa, że przyniesie ono więcej szkody niż pożytku. Według Attefalla należy zwiększyć możliwości imigrantów do posiadania własnego mieszkania, zamiast ciągłego wynajmowania jakiegoś lokalu. Należy też odzwyczaić imigrantów od pobierania zasiłków i zaoferować im miejsca pracy. Zarówno Kamali jak i Attefall zgodni są, że należy zmienić obecny program imigracyjny w Szwecji, ale różnią ich wizje, w jaki sposób go ulepszyć. W przykładzie tym pojawiają się zatem dwa wyrażenia metaforyczne. Pierwsze wyrażenie „ställa diagnos” oznacza konkluzję, jaką Kamali wyciąga po przeanalizowaniu szwedzkiego programu integracyjnego. Drugie wyrażenie „ordinera en medicin” oznacza propozycję nadawcy komunikatu, jak polepszyć sytuację imigrantów w Szwecji.

5.1.8. Figury fantastyczne

- a) *Men sverigedemokraterna och andra **mörkerkrafter** är skickliga att i sin propaganda dölja sina egentliga budskap. (Lasse Ohly)*
Tł.: Ale szwedzcy demokraci i inne **siły nieczyste** mają wprawę w tym, aby w swojej propagandzie ukryć swoje prawdziwe przesłania polityczne.

„Mörkerkrafter” to złożenie składające się z dwóch słów: „mörker” (ciemność) oraz „krafter” (siły). Najodpowiedniejszym polskim odpowiednikiem wydają się być „siły nieczyste”, które nasuwają skojarzenie ze złymi, diabelskimi mocami używającymi podstęp, aby osiągnąć swój cel. Siły te nie liczą się z ludźmi i przypisuje się im najgorsze cechy. W wypowiedzi Ohlego „siły nieczyste” to określenie na partie, które współpracują ze szwedzkimi socjaldemokratami. Charakteryzuje je to, że mają wprawę w zatajaniu własnych, złych intencji i zamiarów. Prowadzą propagandę, w której starają się zafałszować swoje prawdziwe przesłania polityczne. Można zatem wywnioskować, że partie te mają zamiar działać na niekorzyść obywateli Szwecji. Być może zamiast pracować na ich lepszy byt, będą próbowały zdobywać jak najwięcej korzyści dla samych siebie. Na uwagę zasługuje też użycie w tej wypowiedzi przymiotnika „egentlig”, który jest synonimiczny z „verklig” i oznacza „prawdziwy”. Sugeruje on, że istnieją również jakieś nieprawdziwe, zafałszowane informacje, które podaje przeciwnik. Jest on zatem nieuczciwy i oszukuje wyborców.

5.1.9. Muzyka, taniec

a) *Centerpartiets och Maud Olofssons piruetter efter stoppet i Forsmark är pinsamma. (Lasse Ohly)*

Tł.: Żenujące są „piruety” Partii Centrum oraz Maud Olofsson po zamknięciu elektrowni atomowej w Forsmark.

„Piruet” to nagły obrót, jaki wykonuje tancerz w czasie wykonywania swojego utworu artystycznego. W tej metaforze owym tancerzem jest Partia Centrum wraz z jej przywódczynią Maud Olofsson, zaś „muzyką” przy której wykonuje ten obrót jest nagłośnione w Szwecji zamknięcie elektrowni atomowej w Forsmark. „Piruet” oznacza tutaj nagłą zmianę przekonania w kwestii energii atomowej, jaka nastąpiła w Partii Centrum. Wcześniej partia ta, podobnie jak ugrupowanie tworzącego wypowiedź Ohlyego, opowiadała się za zniesieniem elektrowni atomowych w Szwecji. Zamknięcie elektrowni w Forsmark spowodowało publiczną debatę na ten temat i wówczas okazało się, że Partia Centrum odeszła od tego stanowiska i stała się zwolennikiem

pozyskiwania energii jądrowej. Zachowanie to Ohly nazywa „żenującym”, czyli według niego przynosi ono wstyd całemu ugrupowaniu Centrum. Świadczy ono bowiem o niestałości w wyznawanych poglądach i może wiązać się z ryzykiem, że Olofsson w przyszłości odejdzie od proponowanych przez nią dzisiaj poglądów i tym samym zawiedzie swoich odbiorców. Partia Centrum jest, według Ohlyego, nieobliczalna i nie można na niej polegać.

5.1.10. Geografia

- a) *När regeringen skapar regler som hindrar barnen från att baka bullar på dagis och församlingar från att bjuda på kyrkkaffe, då har man passerat mer än en gräns. (Maria Larsson)*
Tł.: Kiedy rząd tworzy zasady, które uniemożliwiają dzieciom pieczenie ciastek w przedszkolach, a parafiom uniemożliwiają częstowanie kawą w kościele, to wtedy **przekroczono więcej niż tylko jedną granicę.**

Oburzenie i krytykę Marii Larsson budzi propozycja socjaldemokratycznego rządu, aby zakazać wspólnego pieczenia ciastek w przedszkolach oraz serwowania kawy po mszy w parafiach. Według autorki wypowiedzi, socjaldemokraci, ustanawiając taki zakaz, „przekroczyli więcej niż tylko jedną granicę”. Oznacza to, że podejmując nieodpowiednią decyzję przekroczyli granicę absurdu, postąpili niemądrze. Można wnioskować, że już inne pomysły partii rządzącej budziły sprzeciw i zdumienie Larsson. Ale ten dotyczący małych dzieci oraz ludzi spotykających się w przykościelnych parafiach należy do najbardziej niedorzecznych, takich, których nie może w żaden sposób zrozumieć i zaakceptować. Przeciwnik polityczny został w tym przykładzie ukazany jako ten, który nadużywa władzy, ingeruje w życie prywatne obywateli i poprzez to działa na ich niekorzyść. Polityk nie powinien bowiem odbierać dzieciom radości z pieczenia ciastek, a ludziom wierzącym przyjemności ze wspólnego picia kawy po mszy. Są to osobiste sfery obywateli, do których w żadnym wypadku nie powinna mieszać się polityka.

5.2. Porównanie

Za pomocą porównania nadawca wypowiedzi również może krytykować działania lub pomysły przeciwnika politycznego. W tym celu objaśnia dane pojęcie, poprzez zestawienie go z innym pojęciem, bardziej znanym odbiorcy. Zestawienie to może oceniać lub sugerować ocenę zjawisk, zgodnie z intencją nadawcy. W materiale badawczym zostały odnalezione cztery przykłady potwierdzające to przekonanie:

- a) *Taktiken påminner om sagan om vargen och rödluvan. Där den stora stygga vargen klär ut sig till snälla mormor för att lättare kunna sluka Rödluvan. (Britt Bohlin Olsson)*

Tł.: Ta taktyka przypomina **bajkę o wilku i czerwonym kapturku**. W tej bajce duży, zły wilk przebiera się za miłą babcie, aby łatwiej połknąć czerwonego kapturka.

Zachowanie przeciwnika politycznego zostało w przypadku (5.2.a) przyrównane do złego, podstępnego wilka, natomiast wyborcy do dobrego, niewinnego czerwonego kapturka. Olsson w bardzo obrazowy sposób kreśli wizję tego, co może się stać, jeśli wyborcy dadzą się zwieść rozwiązaniom, proponowanym przez partię Reinfeldta. Otóż tak jak w bajce, zostaną pożarci przez wilka, a więc partia ta ich zawiedzie, nie wypełni składanych teraz obietnic, wręcz ich oszuka i umyślnie wprowadzi w błąd, aby zrealizować własne cele. Teraz, przed wyborami, przybrała kostium „miłej staruszki”, czyli sprawia wrażenie uczciwej i godnej zaufania, ale jest to tylko pewna poza, która minie, jak tylko przejmie władzę. Olsson celowo wykorzystuje w tym porównaniu najbardziej dramatyczny fragment bajki o czerwonym kapturku, czyli pożarcie tytułowej bohaterki przez wilka. Mimo, że w bajce udaje się uratować kapturka i następuje szczęśliwe zakończenie, obraz Olsson pozbawiony jest tego optymistycznego akcentu. Porównanie to ma być zapewne przestrożą dla wyborców, aby nie dali się zwieść obietnicom i hasłom tej obłudnej, w przekonaniu Olsson, partii.

- b) *I går startades ett upprop för att bevara äktenskapet som en exklusiv klubb för man och kvinna. (Lasse Ohly)*

Tł.: Wczoraj podniesiono apel o zachowanie instytucji małżeństwa, jako **ekskluzywnego klubu dla mężczyzny i kobiety**.

Autorem wypowiedzi (5.2.b) jest Lasse Ohly, przewodniczący Partii Lewicy. Ta część jego wypowiedzi dotyczy propozycji złożonej przez jego przeciwników politycznych, czyli przez partie prawicowe, aby zachować instytucję małżeństwa, tylko i wyłącznie dla kobiety i mężczyzny. Prawica uważa zatem, że w związku małżeńskie powinny wchodzić osoby heteroseksualne, natomiast zupełnie odrzuca małżeństwa homoseksualistów, biseksualistów lub transwestytów. Lasse Ohly reaguje na tę propozycję ze sprzeciwem i prawicową wizję małżeństwa przyrównuje do ekskluzywnego klubu, do którego wstęp mają tylko nieliczne, wybrane osoby. Można z tego wnioskować, że głównodowodzący lewicą widzi w tym pomysłe pewne zagrożenie dotyczące segregowania, dzielenia ludzi na lepszych i gorszych, ze względu na wyznawaną orientację seksualną. Wizja prawicy oznacza zatem, że do owego ekskluzywnego klubu należeć będą tylko heteroseksualne pary, czyli ci lepsi z całego ogółu społecznego. Dla gorszej jego części, czyli na przykład dla homoseksualistów lub transwestytów drzwi tego lokalu zostaną zamknięte. Porównanie to można traktować jako pewne ostrzeżenie przed tym, co proponują przeciwnicy. W Szwecji, w której dużą wagę przywiązuje się do równego traktowania wszystkich obywateli, otwarcie takiego „ekskluzywnego klubu” oznaczałoby wewnętrzne podziały społeczne oraz tworzenie się elit, które posiadałyby szczególne przywileje.

c) *Det är osmakligt att barn i kriminalitet används som valfläsk av s-regeringen. (Johan Pehrson)*

Tł.: To niesmaczne, że młodociani przestępcy wykorzystywani są przez socjaldemokratyczny rząd, jako „kielbasa wyborcza”.

Twórca komunikatu (5.2.c) krytykuje decyzję socjaldemokratycznego rządu, by przyznać dodatkowe środki na opiekę dla młodych przestępców, wychodzących z poprawczaka i rozpoczynających życie w społeczeństwie. Pehrson uważa, że rząd podjął taką decyzję pod wpływem zbliżających się wyborów, tak aby zdobyć dodatkowe głosy poparcia. Rozporządzenie socjaldemokratów przyrównuje do kielbasy wyborczej, przez którą socjaldemokraci próbują zdobyć przychylność wyborców. W przykładzie tym na uwagę zasługuje

odwołanie się przez nadawcę wypowiedzi do zmysłu smaku i zestawienie przymiotnika „osmaklig” (niesmaczny) z rzeczownikiem „valfläsk” (kiełbasa wyborcza, dosł. „wieprzowina wyborcza”). Sugeruje to, że zachowanie socjaldemokratów jest godne krytyki, że budzi ono niesmak. Przeciwnik polityczny nie jest uczciwy, chce za wszelką cenę przypodobać się wyborcom i celowo podejmuje teraz taką decyzję, chociaż mógł i powinien to zrobić dużo wcześniej.

- d) *Den socialdemokratiska regeringen måste klargöra att statens bolag inte ska tjäna som PR-apparater för socialdemokraternas politik. (Henrik von Sydön)*

Tł.: Socjaldemokratyczny rząd musi wyjaśnić, że spółka państwowa nie powinna służyć, **jako instrument PR** dla polityki socjaldemokratów.

Autor wypowiedzi (5.2.d) nie zgadza się na postępowanie spółek państwowych, które zachwalają politykę partii rządzącej, czyli socjaldemokratów. W dalszej części wypowiedzi przywołuje nazwy trzech przedsiębiorstw państwowych: Systembolaget, Svenska Spel oraz Apoteket, które w jego opinii są stronicze i tworzą reklamę dla Partii Socjaldemokratycznej. W cytowanej tutaj wypowiedzi przyrównuje funkcjonowanie tych spółek do instrumentów PR, czyli różnego rodzaju działań z zakresu Public Relations, jakie mają na celu zbudowanie pozytywnego wizerunku danej osoby, firmy, lub instytucji. W tym przypadku chodzi o publiczne wypowiedzianie się członków i prezesów wymienionych spółek w samych superlatywach na temat polityki prowadzonej przez socjaldemokratów i tym samym promowanie partii rządzącej. Takie postępowanie, według Sydona, niszczy wiarygodność przedsiębiorstw należących do państwa. Komunikat ten jest także próbą wymuszenia na przeciwniku pewnych działań, na co wskazuje czasownik „måste”. Socjaldemokraci muszą sami potępić ten stan rzeczy.

5.3. Konstrukcje mieszane

Zdarza się, że twórca komunikatu krytycznego w jednej wypowiedzi stosuje zarówno metaforę, jak i porównanie lub idiom.

5.3.1. Metafora oraz porównanie

- a) *När Fredrik Reinfeldt var MUF-ordförande kallades han tvålen. Jag tycker att det var ett bra smeknamn. (...) Att få honom att ta ansvar för vad han verkligen tyckte var lika svårt som att hålla fast en blöt tvål. Men jag tänker inte låta tvålen slinka ur händerna denna valrörelse. (Mona Sahlin)*

Tł.: Kiedy Fredrik Reinfeldt pełnił funkcję przewodniczącego Związku Młodzieży Moderatów, nazywano go „Mydło”. Uważam, że to był dobry przydomek. (...) Aby zmusić go do wzięcia na siebie odpowiedzialności za to co naprawdę myślał, było tak samo trudno, **jak przytrzymać mokre mydło**. Ale ja nie zamierzam pozwolić, aby to **mydło wyslizgnęło się z rąk** w tej kampanii wyborczej.

W tej wypowiedzi, która stanowi jedną całość i jedną myśl, zostało użyte zarówno porównanie „som att hålla fast en blöt tvål” jak i metafora „jag tänker inte låta tvålen slinka ur händerna”. Punktem wyjścia do sformułowania obu tych obrazów jest przydomek „Mydło”, jaki rzekomo w przeszłości używano wobec Fredrika Reinfeldta. Porównanie przeciwnika politycznego do mokrego mydła ma uświadomić wyborcom oraz jemu samemu, że „wyslizguje się z ręki”, a zatem unika brania na siebie odpowiedzialności za składane obietnice. Można domniemać, że Reinfeldt stroni od trudnych tematów, nie udziela odpowiedzi na stawiane mu pytania, nie podejmuje dyskusji. Według Sahlin zachowanie to nie jest godne poważnego polityka i jak najbardziej zasługuje na krytykę. Takie podejście do sprawy świadczyć może o jego niekompetencji i braku odwagi. Sahlin zdaje sobie sprawę, że zmuszenie Reinfeldta do zajęcia stanowiska w danej sprawie nie będzie łatwym zadaniem, tak samo jak nie jest łatwo utrzymać w dłoni mokre mydło. Autorka wypowiedzi stawia sobie to jednak za cel w tej kampanii wyborczej. Pragnie zmusić Reinfeldta do jasnego wyrażenia własnych opinii w trudnych tematach politycznych.

- b) *Ekonomin går som tåget men ändå lämnas alldeles för många kvar på perrongen. (Roger Tiefensee)*

Tł.: Gospodarka **porusza się jak pociąg**, ale mimo to zbyt wiele osób **pozostawionych jest jeszcze na peronie**.

Roger Tiefensee przyrównuje rozwój gospodarki szwedzkiej do jadącego pociągu. Można wywnioskować, że ten pociąg porusza się, mknie do przodu, a zatem gospodarka rozwija się i przynosi korzyści dla państwa. Pierwsza część wypowiedzi wyraża jego pozytywny stosunek do obecnej sytuacji ekonomicznej, jaka panuje w Szwecji. Natomiast druga jej część, zaczynająca się od spójnika „ale”, wprowadza pewne zastrzeżenie do tego, co przed chwilą powiedział. Jest więc to tylko pozorna pozytywna zgoda na politykę ekonomiczną prowadzoną przez jego przeciwników, tj. socjaldemokratów. Zarzuca on im bowiem, że „zbyt wiele osób pozostawionych jest jeszcze na peronie”, czyli dużo „potencjalnych” pasażerów nie wchodzi do tego pociągu, można przypuszczać, nie udaje im się do niego wejść, mimo, że chcieliby się w nim znaleźć. Tiefensee ma tutaj zapewne na myśli nowych inwestorów, którzy zakładając firmy, tworzą nowe miejsca pracy i tym samym napędzają szwedzką gospodarkę. To dzięki nim nabiera ona rozmachu i przyczynia się do większego dobrobytu w państwie. Odbiorca tego tekstu musi sam się domyślić, kto nie pozwala im wejść na pokład pędzącego pociągu. Świadczy o tym czasownik „lämnas”, który odmieniony został w stronie biernej i tym samym nie został podany wykonawca czynności. Oczywiście można domniemać, że wina za to nie wpuszczanie nowych przedsiębiorców na rynek, spoczywa na partii rządzącej, czyli na socjaldemokracji. Tworzy ona reguły, zasady prawne, które zamiast ułatwiać, utrudniają zakładanie przedsiębiorstw. Jest to powód do krytyki, ponieważ przyczynia się to do mniejszego rozwoju gospodarczego, a to pociąga za sobą większe bezrobocie.

- c) *Man kan jämföra med en restaurant med dåliga kockar. Där står i dag Persson, Ohly och Eriksson och rör ihop en förfärlig soppa. Vi behöver ny personal och då lierar man sig inte med en av de kockarna utan man byter ut hela manskapet. (Göran Hägglund)*

Tł.: Można to przyrównać do **restauracji ze złymi kucharzami**. Stoi tam dziś Persson, Ohly i Eriksson i **mieszają okropną zupę**. Potrzebujemy nowej załogi, bowiem wtedy nie wchodzi się w układy z jednym z tych kucharzy, lecz wymienia się całą załogę.

W przykładzie tym najpierw zostaje przytoczone porównanie, na które wskazuje „jäm föra med”, a następnie pojawia się metafora. Göran Hägglund przedstawia obraz restauracji, w której potrawy przygotowują nie znający się na gotowaniu kucharze. Mieszają okropną zupę, która nie nadaje się do spożycia. Aby zmienić tę sytuację, należy wymienić wszystkich kucharzy na nowych. Nie wystarczy zastąpić tylko jednego z kucharzy innym, gdyż to nic nie da. Pod tą przerośnią ukryta jest krytyka współczesnych rządów partii lewicowych. Restauracja, w której autor wypowiedzi osadził tę metaforę, to Szwecja, zaś trzej kucharze mieszający zupę to sojusznicy sprawujący władzę w Szwecji: Göran Persson, Lars Ohly i Peter Eriksson. Ich rządy są tak samo złe, jak zupa, którą wspólnie przygotowują. Należałoby także wspomnieć o gościach, o których nie mówi bezpośrednio Hägglund, ale którzy przychodzą na myśl podczas analizowania tej wypowiedzi. Goście oczekujący w restauracji na potrawy to zwykli, szwedzcy obywatele. Są oni zależni od tego, co serwują kucharze, a zatem od rozporządzeń polityków. W opinii Hägglunda, obecni politycy zasiadający w rządzie, przyczyniają się do pogorszenia sytuacji w kraju, a decyzje które wydają, negatywnie wpływają na szwedzkich obywateli. Aby poprawić tę sytuację, należałoby odsunąć partie lewicowe od władzy i wprowadzić zupełnie nowych, nie związanych z nimi polityków. Ma tu z pewnością na myśli opozycję, w tym własną Partię Chrześcijańsko-Demokratyczną.

5.3.2. Metafora oraz idiom

- a) *Leijonborg fortsätter sitt fiske i grumliga vatten, där han försöker locka väljare genom att spela på främlingsfientliga strängar. (Lasse Ohly)*

Tł.: Leijonborg kontynuuje swój **polów w mętnej wodzie**, do której próbuje zwabić wyborców poprzez **granie na wrogich wobec obcokrajowców strunach**.

Krytykę Ohlyego wywołało wystąpienie telewizyjne Larsa Leijonborga, w którym wyraził swoją opinię, że imigranci przebywający w Szwecji dużo częściej są sprawcami przestępstw, niż szwedzcy

obywatele. Leijonborg dokonał tym samym podziału szwedzkiego społeczeństwa na lepszą i gorszą część. Ta druga zasługuje na takie miano, gdyż częściej łamie prawo. Z taką opinią nie zgadza się lider lewicy i zachowanie Leijonborga nazywa „połowem w mętnej wodzie”. W języku szwedzkim istnieje idiom „fiska i grumligt vatten”, który oznacza „*kritiskt om att försöka tillskansa sig fördelar med hjälp av en besvärlig eller obehaglig situation*” (Svenskt språkbruk, 1329). Używa się go zatem, kiedy krytykuje się daną osobę, która próbuje wykorzystać trudną i nieprzyjemną sytuację dla własnych celów i poprzez to chce zdobyć dla siebie określone korzyści. Ohly zmodyfikował delikatnie tę frazę i czasownik „fiska” (łowić) zastąpił rzeczownikiem „fiske” (połów). Zamiast nieokreślonej formy przymiotnika „grumligt” (mętna) zastosował formę określoną „grumliga”. Jednak te drobne modyfikacje nie wpłynęły na zmianę znaczenia frazy.

W dalszej części wypowiedzi Lasse Ohly używa sformułowania „spela på strängar” (grać na strunach), które przywołuje na myśl grę na instrumencie muzycznym (np. na skrzypcach, czy gitarze). Jednak nie są to zwykłe struny, lecz takie, które są „wrogie wobec obcokrajowców” („främlingsfientliga”). Sugeruje to zatem, że muzyka, która się wydobywa z tego instrumentu, skierowana jest przeciwko obcokrajowcom. Metafora ta jest oczywiście obrazem krytycznych wypowiedzi Leijonborga na temat imigrantów przebywających w Szwecji. Według Ohlyego, przekonania lidera Partii Liberalistów skierowane są do grup społecznych, które nie są zadowolone z przyływu imigrantów do Szwecji, nie utrzymują z nimi żadnych kontaktów i najchętniej nakazałyby im opuścić Szwecję. Celem takich negatywnych wypowiedzi Leijonborga jest pozyskanie poparcia tych grup w zbliżających się wyborach i zdobycie dodatkowych głosów. Według Ohlego, takie zachowanie nie przystoi politykowi, gdyż w żaden sposób nie buduje jedności w szwedzkim społeczeństwie, lecz przeciwnie, niszczy ją.

5.4. Antyteza

Szwedzcy politycy sięgają po antytezę, aby uzmysłowić wyborcom, jak wielka różnica istnieje pomiędzy ich polityką, a polityką przeciwnika. Jasno przedstawiają dwie skrajności, dobro, które wpi-

sane jest w ich propozycje i zło, które istnieje po stronie przeciwnika. Nadawca pragnie przekazać odbiorcom, że tylko na jego partię powinni głosować, gdyż partia konkurencyjna zamierza prowadzić (lub już prowadzi) niekorzystną dla wyborców politykę.

- a) *Valet i höst kommer att stå mellan en hårdför lönesänkarallians och en vänster som vill satsa på jobb och välfärd. (Lasse Ohly)*

Tł.: Jesienne wybory rozegrają się pomiędzy **twardym aliansem obniżenia płac**, a **lewicą, która chce postawić na pracę i dobrobyt**.

„Aliansem obniżenia płac” Lasse Ohly nazywa Alians prawicy, czyli sojusz Partii Konserwatywnej, Partii Liberalów, Partii Centrum oraz Partii Chrześcijańsko-Demokratycznej. Wynika z tego, że jeśli tylko prawica wygra wybory i zacznie realizować swoją politykę, dojdzie do obniżenia pensji szwedzkich obywateli. Szwedzi będą mogli sobie na mniej pozwolić, będzie im się gorzej żyło. Przymiotnik „hårdför” (twardy, bezwzględny) wskazuje na to, że przeciwnik nie zawaha się przed dokonaniem takich niekorzystnych dla Szwedów zmian. Wypowiedź ta jest jednak tak skonstruowana, że przekazuje jednocześnie drugą możliwość. Mianowicie, jeżeli Partia Lewicy utrzyma się przy władzy, będzie sobie stawiała za cel tworzenie nowych miejsc pracy oraz dalszy rozwój dobrobytu w Szwecji. Słowo „välfärd” (dobrobyt) odgrywa kluczową rolę w życiu mieszkańców Szwecji. „Owoce dobrobytu, osiągniętego w XX wieku, rozdzielono między wszystkich w postaci finansowanych z podatków systemów oświaty, służby zdrowia, opieki nad dziećmi i osobami starszymi, ubezpieczeń rodzicielskich, emerytalnych, a także różnych form zasiłków” (Britton 2004, 15). Polityka lewicy, w przeciwieństwie do polityki prawicy, będzie działała na korzyść szwedzkich obywateli. Ona zapewni im dobrobyt i całe bezpieczeństwo socjalne, które do tej pory zostało wypracowane.

- b) *En regering med Allians för Sverige kommer efter valet att prioritera **kvalitet framför huvudlös och ihålig socialdemokratisk kvantitet**. (Torsten Lindström)*

Tł.: Po wyborach nowy rząd na czele z Aliansem dla Szwecji przedłożył **jakość, nad bezmyślną i pustą** socjaldemokratyczną **ilość**.

Powyższa wypowiedź powstała pod wpływem opublikowanego raportu rocznego o stanie szkolnictwa wyższego w Szwecji. Lindström buduje kontrast za pomocą dwóch słów: „kvalitet” (jakość) oraz „kvantitet” (ilość). Pierwsze z nich odnosi się do tego, co Alians prawicy zamierza zaprowadzić w szwedzkim szkolnictwie wyższym, jeśli tylko wygra wybory. Partia Lindströma będzie dążyła do wprowadzenia wysokiej jakości nauczania na poziomie akademickim. Drugie ze słów „ilość” odnosi się do obecnej, złej sytuacji w szkolnictwie wyższym, do której przyczynił się socjaldemokratyczny rząd. Słowo to poprzedzone jest dwoma przymiotnikami „huvudlös” (nieprzemysłana) oraz „ihålig” (pusta, bez treści). Przymiotniki te dodatkowo wzmacniają negatywną ocenę polityki socjaldemokratów. Jak wynika z dalszej, nie cytowanej tutaj, części wypowiedzi, jest to polityka, która doprowadziła do niższych dotacji na badania naukowe oraz do tego, że w szkołach wyższych znajduje się mniej studiujących i mniej kadry naukowej.

- c) *Medan moderaterna har en politik som leder till att **fler får jobb** står regeringen **handfallen**.* (Fredrik Reinfeldt)

Tł.: W czasie gdy Moderaci mają politykę, która prowadzi do **zwiększenia ilości miejsc pracy**, rząd **nie wie co począć**.

- d) *Det är hög tid att byta socialdemokratisk **passivitet** mot en Allianspolitik **för fler jobb**.* (Göran Hägglund)

Tł.: Najwyższy czas, aby zamienić socjaldemokratyczną **bierność** na politykę Aliansu **zwiększającą ilość miejsc pracy**.

Przykłady (5.4.c) i (5.4.d) są do siebie podobne ze względu na to, że przedstawiają Alians prawicy jako ten, który chce prowadzić politykę na rzecz zwiększenia ilości nowych miejsc pracy („politik som leder till att fler får jobb”, „Allianspolitik för fler jobb”). Jednocześnie pokazują, że przeciwnik, czyli socjaldemokratyczny rząd, nie potrafi sobie poradzić z problemem bezrobocia w Szwecji. W tym celu używają przymiotnika „handfallen” („nie wiedzący co począć, skonster-

nowany” Kubitsky 1998: 189) oraz rzeczownika „passivitet” („bierność, pasywność” Kubitsky 1998: 357). Socjaldemokraci nie wiedzą zatem, jak uporać się z problemem bezrobocia, nie podają konkretnych planów działania, są pasywni.

- e) *Det är inte en politik för nya jobb – enbart för nya **klyftor**.*
(Sven-Erik Österberg)
Tł.: To nie jest polityka na rzecz nowych miejsc pracy – lecz na rzecz nowych **podziałów społecznych**.

W przypadku (5.4.e) antyteza została skonstruowana w celu podkreślenia, jak bardzo szkodliwa jest polityka proponowana przez przeciwnika. W jednym zdaniu twórca wypowiedzi zawarł kontrast, polegający na zestawieniu tego, co dobre, pożądane, czyli nowych miejsc pracy, z tym, co złe, niechciane, czyli z podziałami społecznymi. Österberg dokonał w ten sposób wyjaśnienia, że propozycje przeciwników nie przyczynią się do stworzenia nowych miejsc pracy, jak utrzymują partie konkurencyjne, lecz oznaczają, że wielu Szwedów straci swoje posady, a to doprowadzi do wewnętrznych podziałów, do zróżnicowania społecznego. Słowo „klyfta” oznacza „otchłań, przepaść” (Kubitsky 1998: 243), jednak w tej wypowiedzi należy rozumieć je jako „stor skiljaktighet” (duże zróżnicowanie) (NEO). Polityka przeciwnika wiąże się zatem z tym, że Szwedzi nie będą posiadali równych praw i możliwości. Będą dzieleni na lepszych i gorszych, na bogatych i biedniejszych. A jak bardzo ważne jest dla Szwedów, aby nie dopuścić do takiej sytuacji wyjaśnia Charlotte Rosen Svensson (2007: 56): „Szwecja przez ostatnie 80 lat ciężko pracowała, żeby wykorzenić u siebie system klasowy. (...) Oznacza to, że większość Szwedów ma mniej więcej równy status, zatem i prawie równą siłę nabywczą. Jak już wspomniano, różne zawody w Szwecji cieszą się takim samym szacunkiem, a poprzez system podatku progresywnego wielu robotników na koniec miesiąca dostaje taką samą wypłatę; jedno i drugie spowodowało powstanie wielkiej klasy średniej.”

- f) *Valmanifestet är summan av **femton** överenskommelser som vi har gjort för att lösa samhällsproblem i Sverige. Det står mot **noll** på vänsterkanten.* (Fredrik Reinfeldt)

Tł.: Ten manifest wyborczy składa się z **piętnastu porozumień**, do których doszliśmy, aby rozwiązać problemy społeczne w Szwecji. Przeciwstawia się on **braku porozumienia** po stronie lewicy.

Kolejna antyteza w przykładzie (5.4.f) zbudowana jest na zasadzie kontrastu pomiędzy liczbami „femton” (piętnaście) oraz „noll” (zero). Fredrik Reinfeldt tworzy tę wypowiedź w związku z wydanym przez Alians prawicy manifestem wyborczym. Znalazło się w nim piętnaście porozumień, tj. wspólnych propozycji partii prawicowych, jak rozwiązać podstawowe problemy społeczne w Szwecji. Manifest ten zawiera piętnaście różnych planów działania, tak by polepszyć życie szwedzkich obywateli. Reinfeldt zestawia je z zerem, czyli brakiem porozumienia po stronie lewicy. W jego opinii partie lewicowe nie posiadają wspólnego planu działania, są podzielone i nie ma wśród nich zgody. Nie warto oddawać na nie głosu, gdyż nie będą one potrafiły uporać się z kluczowymi problemami społecznymi. Koresponduje to w pewien sposób z przykładami (5.4.c) i (5.4.d), w których Alians prawicy chwali swoją aktywność polityczną i chęć wprowadzenia zmian na lepsze, natomiast lewica krytykowana jest za brak działania.

g) *Hoten mot tryggheten kommer från höger. Rättvisa kommer från vänster. (Lasse Ohly)*

Tł.: **Zagrożenie dla poczucia bezpieczeństwa** pochodzi od prawicy. **Sprawiedliwość** pochodzi od lewicy.

W przykładzie (5.4.g) pojawia się ważne dla Szwedów pojęcie „trygghet”, które „można przetłumaczyć jako bezpieczeństwo albo zabezpieczenie i jest to pojęcie bardzo drogie szwedzkiemu sercu. (...) Trygghet nie tylko uwalnia od strachu i niebezpieczeństwa, lecz także rozwija poczucie zabezpieczenia pracy, domu i rodziny.” (Svensson 2007: 54-55)

„Trygghet” oznacza spokojne życie oraz ochronę przed nieprzyjemnymi i niewygodnymi wydarzeniami. Beshai i Kubka (2005: 45) zauważyli w swojej analizie porównującej retorykę premiera Szwecji Görana Perssona oraz prezydenta Polski Aleksandra Kwaśniewskiego, że dla szwedzkiego premiera owo poczucie bezpieczeństwa było

jedną z najważniejszych wartości: „*Hos Persson är det bl.a. demokrati och det öppna samhällets möjlighet till frihet och trygghet. Hos Kwaśniewski är det frihet, demokrati och värnandet av de mänskliga rättigheterna*”. W powyższym przypadku Lasse Ohly tworzy antytezę, w której to, co złe – czyli propozycje prawicy, przeciwstawia temu, co dobre – czyli propozycjom lewicy. Zło prawicy polega na tym, że jej wizje stanowią zagrożenie dla tak bardzo cennego dla Szwedów, poczucia bezpieczeństwa. Jeśli jej polityka wejdzie w życie, spokój Szwedów zostanie zburzony, pojawi się strach i niepewność. Z tej wypowiedzi wynika również, że podłożem dla rozwoju takiej niekorzystnej sytuacji, będzie popieranie przez przeciwników niesprawiedliwości społecznych. Wskazuje na to drugi człon antytezy, w postaci „*rättvisa*” (sprawiedliwość). Można się zatem domyślać, że przeciwnicy będą faworyzowali określone grupy społeczne i doprowadzą do nierówności społecznych. Według przywódcy lewicy, tylko jego partia jest w stanie utrzymać sprawiedliwość społeczną, czyli równe traktowanie wszystkich obywateli, a co za tym idzie, bezpieczeństwo życia w społeczeństwie.

5.5. Ironia

Ironia to kolejny środek stylistyczny, który umożliwił szwedzkim politykom wyrażanie negatywnego wartościowania względem swoich rywali politycznych. Jak wynika z przeanalizowanego materiału badawczego ironię szczególnie często wykorzystuje przewodniczący Partii Lewicy Lasse Ohly. Krytykuje partie prawicowe poprzez ośmieszenie ich propozycji lub działań.

- a) *När livets nödtröft inte längre kan betalas så kanske man kan släpa sig till jobbet även om kroppen protesterar. (Lasse Ohly)*

Tł.: Kiedy nie starcza już na środki niezbędne do życia, to może można wlec się do pracy, nawet jeśli ciało protestuje.

Zdanie (5.5.a) formułuje Lasse Ohly w związku z propozycją prawicy, aby zmniejszyć zasiłek chorobowy wypłacany osobom chorym

i poszkodowanym. Ohly nie akceptuje tej propozycji i snuje hipotetyczną sytuację, że jeśli osoba chora wyczerpie fundusze z zasiłku i nie będzie jej stać na kupienie najpotrzebniejszych do życia artykułów, to być może będzie mogła „wlec się” do pracy, nawet jeśli choroba nie będzie jej na to pozwalając. Warto zwrócić uwagę właśnie na słowo „släpa sig”, czyli „wlec się”. Autor celowo nie użył powszechnego słowa „gå” (iść), które nie oddawałoby trudnej sytuacji chorej osoby. Chory, wlekąc się do pracy, idzie powoli, ociężale i wykonuje przy tym olbrzymi wysiłek fizyczny. To sygnalizuje, że ta osoba nie nadaje się do wykonywania pracy i powinna nabierać sił w domu lub szpitalu. Skoro jednak prawicowa polityka pozbawi te osoby funduszy, aby przeżyć, będą zmuszone powrócić do pracy. Ironia tej wypowiedzi polega na tym, że wypowiedź ta, jak i cała ta nakreślona sytuacja, zbudowana jest na zasadzie paradoksu. Człowiek chory, aby przeżyć, musi iść do pracy, z której w czasie choroby powinien być zwolniony.

b) *Den borgerliga alliansen går från klarhet till klarhet. Nu ska avgiften till a-kassan chockhöjas. (Lasse Ohly)*

Tł.: Alians prawicy zdąża od sukcesu do sukcesu. Teraz ma zostać zawrotnie podniesiona składka na kasę bezrobotnych.

Po przeczytaniu pierwszego zdania wypowiedzi (5.5.b) czytelnik mógłby pomyśleć, że Ohly odstąpi tym razem od krytyki swoich przeciwników i będzie wymieniał ich sukcesy. Świadczy o tym sformułowanie „zdążać od sukcesu do sukcesu”. Jednak nic bardziej mylnego. Już kolejne zdanie wypowiedzi wyjaśnia, że tym „sukcesem” Ohly nazywa propozycję partii prawicowej, aby podnieść składkę na kasę bezrobotnych. Każdy obywatel szwedzki miałby co miesiąc oddawać więcej swoich funduszy na zasiłek dla bezrobotnych. Na uwagę zasługuje czasownik „chockhöja”, który został tutaj użyty dla podkreślenia, że owa podwyżka składki będzie bardzo wysoka, zawrotna, wręcz prosi się, by dodać szokująca.

To niewątpliwie budzi oburzenie przewodniczącego partii lewicowej. Z kontekstu wynika również, że to nie jest pierwszy pomysł prawicy, który potępia Ohly. Te dwa przeciwstawne znaczeniowo zdania tworzą wypowiedź ironiczną, której sens można w pełni zrozumieć po zapoznaniu się z całym tekstem nadawcy.

- c) *Högeralliansens uppfinningsrikedom för att pappor inte ska behöva ta samma föräldransvar som mammor är imponerande. (Lasse Ohly)*

Tł.: Imponująca jest pomysłowość Aliansu prawicy w propozycji, aby ojcowie nie musieli brać na siebie takiej samej odpowiedzialności rodzicielskiej jak matki.

Słowo „pomysłowość” w (5.5.c) przywodzi na myśl pozytywne skojarzenia. Oznacza bowiem, że ktoś ma dużo fantazji i potrafi stworzyć coś z niczego. Osoba pomysłowa to osoba kreatywna, realizująca swoje wizje i proponująca nowe rozwiązania, pomysły. I to właśnie ona imponuje innym swoimi nowatorskimi przedsięwzięciami. Gdyby ktoś tylko wybiórczo rzucił okiem na cytowaną wypowiedź Ohlyego, mógłby błędnie ją zinterpretować jako pochlebną opinię na temat Aliansu prawicy. Prawdziwe intencje autora ujawniają się po przeczytaniu fragmentu zaczynającego się od „aby”, w którym podaje wyjaśnienie, co budzi jego „zachwyty”. Otóż propozycja prawicy, aby matki i ojcowie różnili się od siebie odpowiedzialnością rodzicielską, budzi wręcz jego rozbawienie. To właśnie ten pomysł uważa za tak nowatorski, że aż zły. Po zrozumieniu całego kontekstu wypowiedzi można łatwo wywnioskować, że jeśli coś robi na nim wrażenie, to jest to tylko głupota tej propozycji.

5.6. Pytanie retoryczne

Pytanie retoryczne to kolejna figura stylistyczna, która poprzez wywołanie określonego procesu myślowo-emocjonalnego umożliwia wywarcie wpływu na odbiorcę. Każde z poniżej zaprezentowanych pytań zawiera opór wobec stanowiska przeciwnika. Są to tylko pozorne pytania, gdyż autor wypowiedzi nie oczekuje na nie odpowiedzi. Ich celem jest przekazanie własnego, krytycznego punktu widzenia, odnoszącego się do polityki przeciwnika oraz zmuszenie odbiorcy do rozważenia zasygnalizowanego problemu.

- a) *Hur kan den borgerlig alliansen försvara att ungdomar födda 1990 ska få kraftigt sämre framtidschanser än deras äldre kamrater? (Leif Pagrotsky)*

Tł.: Jak Alians prawicy może popierać stanowisko, że młodzież urodzona w 1990 roku będzie miała dużo gorsze perspektywy na przyszłość, niż jej starsi koledzy?

W przykładzie (5.6.a) Leif Pagrotsky skrytykował sprzeciw partii prawicowych wobec uruchomienia dodatkowych miejsc na uczelniach wyższych, dla młodzieży urodzonej w 1990 r. i objętej wyżem demograficznym. Według autora wypowiedzi Alians prawicy działa na niekorzyść tych młodych ludzi. Przyczynia się on bowiem do tego, że bez możliwości uzyskania wykształcenia na wyższej uczelni będą mieli gorsze perspektywy na przyszłość, niż ich starsi koledzy. Pagrotsky nie zgadza się na taką niesprawiedliwość i tworzy pytanie rozpoczynające się od słowa „hur” (jak). Pozornie domaga się podania sposobu, w jaki do tego doszło. W rzeczywistości zależy mu na skrytykowaniu propozycji partii prawicowych.

b) *Och nu utlovar socialdemokraterna för tredje gången fler platser. Hur trovärdigt är det? (Lars Leijonborg, Erik Ullenhag)*

Tł.: A teraz socjaldemokraci po raz trzeci obiecują więcej miejsc pracy. Jak bardzo to jest wiarygodne?

W przypadku (5.6.b) Leijonborg i Ullenhag podważają wiarygodność obietnic składanych przez socjaldemokratów. Socjaldemokraci już po raz trzeci, tzn. w kolejnej kampanii wyborczej, obiecują więcej miejsc pracy, ale nie spełniają tych zapowiedzi. Bezrobocie jest wciąż istniejącym problemem w Szwecji. Nadawcy tej wypowiedzi pytają, jak bardzo wiarygodne są słowa przeciwników i sami odpowiadają na to pytanie. Nie można polegać na obietnicach socjaldemokratów, ponieważ ich nie dotrzymują. Wyborcy nie powinni dać im się zwieść po raz kolejny.

c) *Kan det verkligen vara så illa att LO delar statsminister Göran Perssons uppfattning att arbetslösheten inte är något problem? (Roger Tiefensee)*

Tł.: Czy rzeczywiście może być aż tak źle, że Federacja Związków Zawodowych podziela pogląd Görana Perssona, że bezrobocie nie jest żadnym problemem?

Przykład (5.6.c) zawiera krytykę LO (Federacji Związków Zawodowych) za jej uległość wobec socjaldemokratycznego rządu i udawanie, że problem bezrobocia w Szwecji nie istnieje. Göran Persson wielokrotnie przekonywał w swoich wystąpieniach, że bezrobocie w Szwecji jest marginalnym problemem, w granicach kilku procent. Nie zgadzała się z tym opozycja, która uważała, że stopa bezrobocia sięga kilkunastu procent i że jest to olbrzymi problem, z którym należy walczyć. Twórca powyższej wypowiedzi krytykuje Federację Związków Zawodowych za to, że nawet ona przychyliła się do nieprawdziwego, w jego ocenie, poglądu socjaldemokratów. Pytanie rozpoczynające się od „Kan det verkliggen vara så illa...” (Czy rzeczywiście może być aż tak źle...) świadczy o jego niedowierzaniu i lekkim przerażeniu, w związku z zaistniałą sytuacją. Można domniemać, że nadawca nie spodziewał się takiej reakcji Federacji Związków Zawodowych.

- d) *Varför vill du straffa de arbetslösa nu när det går bra för Sverige, Fredrik Reinfeldt? (Mona Sahlin)*
Tł.: Fredrik Reinfeldt, dlaczego chcesz ukarać bezrobotnych teraz, kiedy Szwecja dobrze się rozwija?

Pytanie (5.6.d) rozpoczyna się od słowa „varför” (dlaczego). Mogłoby się wydawać, że twórczyni tego komunikatu chciałaby się dowiedzieć, z jakich przyczyn doszło do opisanej przez nią sytuacji. Jednak analiza całego tekstu, w którym osadzone jest to pytanie, pozwala stwierdzić, że jest to kolejne pytanie retoryczne. Mona Sahlin kieruje je co prawda do swojego przeciwnika politycznego Fredrika Reinfeldta, jednak nie oczekuje na nie odpowiedzi. Za pomocą tego pytania przekazuje ona wyborcom swój własny pogląd, według którego partia Reinfeldta chce ukarać bezrobotnych, gdyż zamierza wprowadzić niekorzystne dla nich zmiany. Sahlin przedstawia jednocześnie pozytywny obraz rzeczywistości, w postaci: „nu när det går bra för Sverige” (teraz, kiedy powodzi się Szwecji). Zachwala poprzez to działania Partii Socjaldemokratycznej, do której przynależy i która według niej sprawnie zarządza krajem. Natomiast przywódca Moderatów zamierza zniszczyć ten porządek, przyczyniając się do pogorszenia sytuacji bezrobotnych w Szwecji.

- e) *Varför ska svenska folket stödja ett manifest för svikna löften.*
(Göran Hägglund)
Tł. Dlaczego naród szwedzki ma wesprzeć manifest zawiedzionych obietnic?

Również Göran Hägglund w przykładzie (5.6.e) nie oczekuje podania powodów zaistniałej sytuacji, mimo że rozpoczyna pytanie od słowa „varför” (dlaczego). Celem tej wypowiedzi jest przekazanie jego własnej opinii, że manifest wyborczy socjaldemokratów to „ett manifest för svikna löften” (manifest zawiedzionych obietnic). Według Hägglunda socjaldemokraci zawiedli już wielokrotnie swoich wyborców, nie spełniając wcześniej danych obietnic. Ich ostatni manifest znów wypełniony jest tymi samymi przyrzeczeniami, których nie zrealizowali w przeszłości. Szwedzi nie powinni zatem oddawać swoich głosów poparcia na bezwartościową politykę socjaldemokratów.

- f) *Vilket är socialdemokraternas alternativ – dimridåer och hemlighetsmakeri?* (Stefan Attefall)
Tł.: Jaka jest alternatywa socjaldemokratów – zasłony dymne i robienie tajemnic?

Tłem do utworzenia pytania (5.6.f) było opracowanie przez Alians prawicy planu i kryteriów, dotyczących przyznawania rządowych nominacji na kierownicze stanowiska w państwie. Prawica przebadła wcześniej sposób przyznawania wysokich stanowisk przez socjaldemokratów i doszukała się wielu nieprawidłowości. Główny zarzut mówił o tym, że w wielu przypadkach brakowało odpowiedniej dokumentacji, uzasadniającej wybór danej osoby. Partie prawicowe sugerowały, że stanowiska te były przyznawane na niejasnych zasadach i być może otrzymywały je osoby, powiązane z Partią Socjaldemokratyczną. Stąd też zarzut Attefalla ukryty w powyższym pytaniu, iż przyznawanie nominacji przez socjaldemokratów to tworzenie zasłon dymnych („dimridåer”) oraz robienie z tego tajemnicy („hemlighetsmakeri”). Partia rządząca nie jest w tej kwestii szczerą, ukrywa prawdę przed opinią publiczną i jest to zdecydowanie naganne zachowanie. Attefall pyta przekornie, co jest alternatywą socjaldemokratów wobec przejrzystej, prawicowej propozycji przyznawania nominacji i sam udziela na nie odpowiedzi, sugerując, że jest to robienie tajemnic i niemówienie prawdy.

Rozdział 6.

Stale frazy jako narzędzie krytyki przeciwnika w kampanii 2006

Niniejszy rozdział zawiera wyniki badań, przeprowadzone pod kątem wykorzystywania idiomów przez szwedzkich polityków, w celu skrytykowania swoich przeciwników. Najpierw została przeprowadzona klasyfikacja zebranych idiomów, ze względu na ich budowę. W każdym z przykładów znajduje się wyjaśnienie znaczenia przenośnego danego idiomu oraz celowość i kontekst jego użycia. Zwrócono także uwagę na odstępstwa od pierwotnej formy idiomu, tj. na zmiany zachodzące w obrębie jego konstrukcji oraz ich wpływ na znaczenie całości. W końcu zostały również zebrane i pogrupowane wszystkie omówione idiomy, ze względu na ich celowość użycia.

6.1. Klasyfikacja idiomów ze względu na budowę

6.1.1. Czasownik + fraza nominalna

- a) *Ett sådant fokus går ut på att hitta syndabockar i stället för att ta tag i de verkliga problemen. (Lasse Ohly)*
Tł.: Takie podejście do tej sprawy ma na celu to, aby **znaleźć kozłów ofiarnych**, zamiast zająć się prawdziwymi problemami.

W przykładzie tym pojawia się zarzut niewłaściwego zachowania się polityków z partii przeciwnej. Zamiast wziąć się za rozwiązywanie rzeczywistych problemów, politycy z partii przeciwnej próbują obarczać winą za zaistniały stan rzeczy niewinne osoby, które nic z tym nie mają wspólnego. W ten sposób znajdują kozłów ofiarnych („person som får bära skulden för flera personers försyndelser” NEO), a problem pozostaje wciąż nierozwiązany. Sami unikają więc kary za popełnione przez nich przewinienia i okazują w ten sposób własną nieuczciwość wobec społeczeństwa. Znowu pojawia się zatem próba

ukazania przeciwnika w złym świetle, jako tego, który oszukuje, celowo zataja niewygodnie dla niego informacje. Wykorzystuje niewinne osoby (koźłów ofiarnych) do osiągnięcia własnych celów. Być może zależy mu na odwróceniu uwagi wyborców i ukryciu własnej niekompetencji lub niewiedzy.

- b) *Men regeringen låter förslagen från Milton och andra **samla damm** på hyllorna.* (Lars Leijonborg)

Tł.: Ale rząd przyzwala na to, aby propozycja Milтона i innych **pokrywała się kurzem** na półkach.

„Samla damm” to stała fraza o przenośnym znaczeniu używana „om saker som inte använts på länge och därför fallit i glömska” (Svenskt språkbruk 2003: 192). Przedmioty pokrywają się kurzem na półce, jeśli zbyt długo się na niej znajdują i nie są używane. Świadczą o tym, że ktoś o nich zapomniał lub że są niepotrzebne w danej chwili. W powyższym przykładzie Lars Leijonborg ilustruje w ten sposób niechęć rządu wobec propozycji składanych przez opozycję, czyli partie prawicowe. Opozycja, na tyle ile może, aktywnie uczestniczy w próbach zmiany sytuacji na lepszą w kraju. Sporządza raporty, w których opisuje swój punkt widzenia i podaje plany rozwiązania danego problemu. Wychodzi z nimi do rządu i pragnie, aby on je zaakceptował i wcielił w życie. Jednak partia rządząca zupełnie się nimi nie zajmuje i pozwala, aby „zebrał się na nich kurz”. Socjaldemokraci lansują własne wizje, z którymi nie zgadza się autor tej wypowiedzi. Takie zamknięcie się rządu na wartościowe, w opinii Leijonborga, pomysły prawicy jest według niego godne krytyki. Oznacza ono bowiem lekceważenie pracy opozycji.

- c) *Socialdemokraterna har lyckats **vrida klockan tillbaka** under de senaste tolv åren och det är dags att ändra på.* (Maud Olofsson)

Tł.: W ciągu ostatnich dwunastu lat socjaldemokratom udało się **cofnąć zegar czasu** i już pora to zmienić.

„Vrida klockan tillbaka” to stała fraza używana w przenośnym znaczeniu „åter få uppleva den tid som en gång har varit” (Svenskt språkbruk 2003: 602). „Cofnąć zegar czasu” oznacza w tym przypad-

ku propagowanie przestarzałych rozwiązań politycznych, których kiedyś używano, ale które się nie sprawdziły w przeszłości. Z biegiem czasu zostały one zastąpione przez inne, lepsze propozycje. Według Maud Olofsson socjaldemokraci, będąc przez dwanaście lat u władzy, nie zrobili nic konstruktywnego, nie wprowadzili postępu w Szwecji, wręcz przeciwnie cofnęli się do minionej epoki historycznej. Do takiego wniosku Olofsson doszła po przeanalizowaniu prowadzonej przez socjaldemokratów polityki równouprawnienia kobiet i mężczyzn. Według przywódczyni Centrum sytuacja kobiet w Szwecji jest bardzo zła. Dotyczy to niższych zarobków i częstszego narażenia na przemoc. Ich sytuacja jest nawet gorsza od tej, która panowała przed 1994 rokiem, a więc zanim socjaldemokraci ustanowili politykę na rzecz równouprawnienia. Dopóki lewica będzie sprawować rządy, ten stan się nie zmieni.

Czasownik „lyckas” („udawać się”, „powieść się”, Kubitsky 1998: 289) został tu użyty w sposób lekko ironiczny, gdyż stwierdzenie, że socjaldemokraci nie zrobili żadnych postępów w swoim sprawowaniu władzy, nie jest powodem do dumy. „Lyckas” zaś przywołuje pozytywne skojarzenia, związane z osiągnięciem sukcesu, z powodzeniem. To, że „udało im się cofnąć zegar czasu”, oznacza, że powinni się tego wstydzić i jest to niewątpliwie porażka socjaldemokratów. Ostatnie zdanie wypowiedzi wskazuje, że wystarczy już tych złych rządów socjaldemokracji. Nastąpiła pora, aby to zmienić, a więc oddać swój głos w wyborach na inną partię. Maud Olofsson deklaruje naprawić całe „zło” wyrządzone przez socjaldemokratów i chciałaby, aby to jej partia zajęła ich miejsce i przejęła władzę w Szwecji.

d) *Regeringen har uppenbarligen vänt dessa människors ryggen.*

(*Sven Brus*)

Tł.: Widocznie rząd **odwrócił się** do tych ludzi **plecami**.

„Odwrócić się do kogoś plecami” („vända någon ryggen”) to idiom oznaczający zignorowanie kogoś i niezwracanie na daną osobę uwagi („inte bry sig om någon”, *Svenskt språkbruk* 2003: 955). W tym przypadku Sven Brus używając słowa „uppenbarligen” („widocznie”, Kubitsky 1998: 516) wyciąga wnioski wobec rządu i dokonuje ostrej oceny jego postępowania. Rząd zawiódł oczekiwania swoich obywa-

teli, gdyż nie przejął się ich losem. Chodzi tu głównie o osoby chore, przebywające na zwolnieniach lekarskich, które zmuszone są czekać ponad rok na tzw. „Plan powrotu do pracy”, czyli indywidualnie opracowane dla danej osoby orzeczenie, które wskazuje co robić, żeby jak najszybciej powrócić do zdrowia, a tym samym do życia zawodowego. Rząd nie robi nic, aby zmienić tę sytuację. Ta pasywność rządu budzi oburzenie i krytykę Brusa.

- e) *Det är lite väl stora **krokodiltårar** när Göran Persson och Marita Ulvskog beskriver skadeverkningarna av att några medarbetare på folkpartiet otillbörligt hade fått tillgång till förhandsinformation om vissa av deras aktiviteter i vintras.* (Lars Leijonborg)

Tł.: To są chyba duże **krokodyle łzy** u Görana Perssona i Marity Ulvskog, kiedy opisują, jakie szkody wyrządziło kilku członków Partii Liberalów, którzy w niewłaściwy sposób uzyskali dostęp do informacji dotyczących ich niektórych działań zeszłej zimy.

- f) *Marita Ulvskog, nu får det vara nog med **krokodiltårar**.* (Urban Svensson)

Tł.: Marito Ulvskog, teraz już chyba dość tych **krokodylich łez**.

„Gråta krokodiltårar” oznacza „när man försöker gråta för att få medlidande eller när man visa hycklad sorg” (Svenskt språkbruk 2003: 654). Zarówno w przykładzie (6.1.1.e) jak i (6.1.1.f) została dokonana modyfikacja tego idiomu, polegająca na pominięciu czasownika „gråta”. Nie wpłynęło to jednak na utratę znaczenia przenośnego. Można domniemać, że znaczenie „krokodylich łez” jest na tyle mocno zakorzenione w powszechnej świadomości Szwedów, że równie dobrze funkcjonują same, bez czasownika „płakać”. Autorzy tych wypowiedzi oskarżają swoich przeciwników o fałszywy, udawany smutek. Jego przyczyną miało być włamanie się jednego z członków Partii Liberalów do wewnętrznej sieci komputerowej socjaldemokratów i wgląd do niektórych baz danych. Socjaldemokraci uczynili z tego wydarzenia wielką aferę, o której mówiono w całej Szwecji, a nawet poza jej granicami. Według Leijonborga szkody, jakie wyrządziło to

włamanie nie były, aż tak olbrzymie, jak przedstawiali to socjaldemokraci. Leijonborg, używając takiego idiomu, chciał z pewnością uzmysłowić Szwedom, że Persson i Ulvskog celowo robią z siebie ofiary, aby łatwiej było im wywołać w wyborcach uczucie współczucia i tym samym wzbudzić niechęć do Partii Liberalistów. W konsekwencji miałyby to oznaczać spadek poparcia dla partii Leijonborga i lepsze noty wyborcze dla socjaldemokratów. Ten pozorowany smutek jest zatem częścią taktyki wyborczej partii Perssona, która zmierza do tego, by utrzymać się przy władzy. Podobne przesłanie można odnaleźć w wypowiedzi Urbana Svenssona, w której wzywa Maritę Ulvskog, by porzuciła fałszywą rozpacz i tym samym przestała oszukiwać wyborców, że w jakiś sposób ucierpiała z powodu wglądu do baz danych socjaldemokratów. Na podstawie tych dwóch przykładów można stwierdzić, że „krokodyle łzy” to stała konstrukcja językowa, którą politycy używają w celu zdemaskowania fałszywych intencji przeciwnika. Ujawniają poprzez nią, że krytykowany przez nich polityk pragnie zwrócić na siebie uwagę oraz chce „przeciągnąć” wyborców na swoją stronę. Kieruje się przy tym nieuczciwymi zamiarami, które z pewnością nie są godne polityka.

6.1.2. Czasownik + fraza nominalna + fraza przyimkowa

- a) *När regeringen struntat i att ta tag i strukturproblemen på svensk arbetsmarknad **har man bundit ris åt egen rygg och drivit fram räntehöjningen.** (Roger Tiefensee)*

Tł.: Kiedy rząd nie interesował się problemami strukturalnymi na szwedzkim rynku pracy, **samemu ukręcił na siebie bicz** i przeprowadził podwyżkę stopy procentowej.

Idiom „binda ris åt egen rygg” oznacza „ngn genom eget behandlande skaffar sig onödiga problem” (Svenskt språkbruk 2003: 940). Roger Tiefensee krytykuje socjaldemokratyczny rząd za brak chęci dokonania zmian na szwedzkim rynku pracy i w konsekwencji wprowadzenie podwyżki stóp procentowych. Według niego, jest to niedobre, nierozsądne rozwiązanie, które spowodowało, że socjaldemokraci „ukręcili na siebie bicz”, czyli sami sobie zaszkodzili. Ustano-

wili zmiany, które spowodują niepotrzebne problemy i komplikacje. Celem tej wypowiedzi jest pokazanie przeciwnika, jako tego, który popełnia błędy i podejmuje niewłaściwe decyzje. Wszystkim partiom biorącym udział w kampanii wyborczej zależy oczywiście na tym, aby zaprezentować się w jak najlepszym świetle i pokazać się od jak najlepszej strony. Przeciwnicy z innej partii będą zaś czyhali na okazję, by przyłapać konkurencyjną partię na błędzie i by natychmiast to ujawnić. Będą więc próbowali zniekształcić idealny obraz przeciwnika i tym samym będą próbowali zasiać wątpliwości w wyborcach zamierzających oddać swój głos w wyborach na konkurenta. Autor tej wypowiedzi zwraca uwagę na niedoskonałości partii rządzącej, na pewne niedociągnięcia, które pojawiają się w trakcie sprawowania przez nią władzy.

- b) *I stället för att främja hederligt arbete och entreprenörskap sätter regeringen **käppar i hjulet** för småföretagen. (Göran Hägglund)*

Tł.: Zamiast propagować uczciwą pracę oraz przedsiębiorczość, rząd **rzuca kłody pod nogi** małym firmom.

To przykład pokazujący, że przeciwnik polityczny (w tym przypadku socjaldemokratyczny rząd) stoi na przeszkodzie ku czemuś dobremu, pozytywnemu. Przeciwnik przyczynia się do pogorszenia sytuacji, do zniszczenia czegoś, co powinno się rozwinąć i przynieść korzyści obywatelom. Doskonale obrazuje to użyty tutaj idiom „sätta käppar i hjulet (för ngn eller ngt)”, który oznacza „hindra ngt eller förstöra ngt” (Svenskt språkbruk 2003: 677). Hägglund oskarża rząd o to, że wydaje rozporządzenia, które zamiast wspierać rozwój małych przedsiębiorstw przyczyniają się do ich zahamowania. Właściciele niewielkich firm napotykają ciągle nowe utrudnienia ze strony socjaldemokratów i w konsekwencji rezygnują z prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

- c) *Det är bra att Pär Nuder ansluter sig till vårt förslag att frysa taxeringsvärdena. Men för väljaren blir det **att köpa grisen i säcken**. Frysningsen är tänkt att vara i två år, och därefter utlovas en stor skatteöversyn. Däremot säger han ingenting om vad den ska landa i. (Fredrik Reinfeldt)*

Tł.: To dobrze, że Pär Nuder przyłącza się do naszej propozycji zamrożenia stóp podatkowych. Ale dla wyborcy to jest **kupowanie kota w worku**. Przewiduje się, że zamrożenie potrwa dwa lata, a potem obiecuje się wielką analizę systemu podatkowego. Nie mówi on jednak nic o tym, co się w niej znajdzie.

d) *En röst på de tre vänsterpartierna är en röst för nattliga förhandlingar, en röst på **grisen i säcken**. Sedan får vi veta vad som hänt i medierna. (Fredrik Reinfeldt)*

Tł.: Oddany głos na te trzy partie lewicowe, oznacza poparcie dla potajemnych pertraktacji oraz głos na **kota w worku**. O tym co się wydarzyło, dowiemy się potem z mediów.

W obydwu powyższych wypowiedziach, sformułowanych przez tego samego nadawcę, został użyty idiom w postaci „köpa grisen i säcken” („kupować kota w worku”). Jego definicje podaje Svenskt språkbruk (2003: 428): „när ngn ger sig in i eller köper ngt utan att granska det först” . W przykładzie (6.1.2. c) idiom ten został przytoczony w całości, natomiast w przykładzie (6.1.2. d) Reinfeldt pominął czasownik „köpa”, tak aby przystosować tę stałą frazę do rzeczownika „röst på ngt” (głos na coś). W przykładzie tym zabieg omięcia jednostki leksykalnej nie przyczynił się do zaniku jej znaczenia całościowego.

„Głos na kota w worku” – tak Fredrik Reinfeldt określa oddanie głosu na partie lewicowe. Wcześniej określa też ten głos, jako głos poparcia dla „potajemnych pertraktacji”. Chce tym samym uświadomić wyborcom, że jego przeciwnicy polityczni nie są szczerzy, celowo ukrywają pewne informacje, wolą spotykać się potajemnie i zawiązywać układy, niż trzymać się prawdy i ujawnić wyborcom, jak zamierzają postąpić. Reinfeldt przewiduje, że dopiero media ujawnią całą prawdę, a więc doszukają się tego, co przeciwnicy próbowali zataić. Oddanie głosu na przeciwników politycznych oznacza zatem poparcie partii, którym nie można ufać. Wiąże się to też ze sprowadzeniem na siebie sporego niebezpieczeństwa, gdyż nie wiadomo, jak przeciwnicy zachowają się w przyszłości. Ich decyzje mogą wyrządzić wiele szkód tym, którzy na nich zagłosowali. „Kot w worku” to coś podejrzanego, nie do końca wyjaśnionego, co może spowodować niemiłe konsekwencje za pewien czas.

W przykładzie (6.1.2. c) Reinfeldt na początku zgadza się ze swoim przeciwnikiem Pærem Nuderem, ale jest to tylko pozorna zgoda. Następne zdanie, rozpoczynające się od spójnika „men”, zawiera już jego krytykę i sprzeciw wobec działań Nudera. Pomysł o zamrożeniu stóp podatkowych jest dobry, ale nie jest do końca wyjaśniony i opracowany przez przeciwnika. Brakuje w nim informacji o tym, co zawierać będzie analiza systemu podatkowego, którą zapowiada Nuder. Poparcie koncepcji przeciwnika oznacza „kupowanie kota w worku”, czyli poleganie na rozwiązaniu, które może okazać się w przyszłości złe i może zawieść szwedzkich obywateli.

W obydwu tych wypowiedziach nadawca komunikatu ostrzega wyborców przed złą polityką lewicy. Komunikuje tym samym, że tylko jego partia jest tą, na którą warto oddać swój głos w wyborach.

e) *Ett närmande till Nato skulle vara det den sista spiken i kistan för en självständig politik. (Lasse Ohly)*

Tł.: Zbliżenie się do NATO **byłoby ostatnim gwoździem do trumny** dla niezależnej polityki.

Do trumny, czyli zbitej z drewna skrzyni składa się ciało zmarłego człowieka. Do zbudowania tej skrzyni potrzebna jest pewna ilość gwoździ, które będą scalały poszczególne jej części w jedną konstrukcję. Ostatni gwoździek wbija się wtedy, kiedy skrzynia jest już prawie ukończona i może zostać wkrótce oddana do użytku. Istnieją dwie słownikowe wersje, cytowanego w tym przykładzie, idiomu: 1) „ngt är den sista spiken i kistan” – „något är det oåterkalleliga slutet för ngt” (Svenskt språkbruk 2003: 1096) oraz 2) „spiken i kistan” – „det värsta som kan hända” (Luthman 2002: 116). W wypowiedzi Ohlyego została przytoczona pierwsza wersja tej frazy „coś jest ostatnim gwoździem do trumny” w znaczeniu, że coś jest nieuchronnym końcem czegoś innego. Autor wypowiedzi jest przeciwnikiem wchodzenia Szwecji do struktur NATO, gdyż w jego opinii Szwecja utraciłaby wówczas własną, suwerenną moc podejmowania decyzji politycznych. NATO narzucałoby jej własne rozwiązania. Idiom ten w bardzo obrazowy sposób ukazuje zatem spowodowanie śmierci niezależnej, szwedzkiej polityki. Trumna nasuwa bowiem skojarzenia z końcem życia, zagładą.

6.1.3. Czasownik + fraza przyimkowa

- a) *Socialdemokraterna har målat in sig i ett hörn där de inte vill erkänna att det kommer bli en koalitionsregering om de vinner.* (Lars Leijonborg)
Tł.: Socjaldemokraci **sami się pogrążają**, kiedy nie chcą się przyznać, że jeśli wygrają, powstanie rząd koalicyjny.

Kolejny przykład pokazujący, że przeciwnik działa na swoją niekorzyść. Leijonborg wykorzystuje stałą frazę „måla in sig i ett hörn”, którą oznacza „försätta sig i en trängd situation” (Svenskt språkbruk 2003: 522). Według autora tego komunikatu, socjaldemokraci ukrywają informację, że jeśli wygrają wybory, to utworzą rząd koalicyjny. Nie chcą się do tego przyznać i próbują to zataić przed wyborcami. Takie zachowanie sprawia, że wyborcy powinni się zastanowić zanim oddadzą na nich swój głos. Przeciwnik nie mówi bowiem prawdy i oszukuje Szwedów. Brak uczciwości jest godny potępienia.

- b) *Det är en cynisk sjukvårdspolitik som går ut på att ge med en hand, men ta med den andra.* (Ylva Johansson)
Tł.: To jest cyniczna polityka zdrowotna, która ma na celu **dać coś jedną ręką, ale zabrać drugą**.

W przykładzie (6.1.3.b) została zawarta stała fraza „ge med en hand, men ta med den andra”. Różni się ona jednak nieco od słownikowej wersji tej frazy, którą Svenskt språkbruk (2003: 460) przytacza w następującej formie: „ge med den ena handen och ta med den andra”, co oznacza „ngn verkar vara givmild men ser till att kompensera sig på ett annat sätt”. Różnica pomiędzy tymi frazami polega po pierwsze na zmianie dokonanej w kategorii gramatycznej *species*, czyli w wypowiedzi Johansson pojawia się forma nieokreślona rzeczownika „en hand”, a w wersji słownikowej istnieje forma określona „den ena handen”. Dodatkowo została także zamieniona jednostka leksykalna w postaci spójnika „och” (oraz) na spójnik „men” (ale). Wydaje się jednak, że zmiany te nie spowodowały żadnych różnic w znaczeniu całościowym pierwotnej wersji idiomu. Został on użyty w celu lepszego zobrazowania stwierdzenia, że proponowana przez przeciwników polityka zdrowotna jest cyniczna, a więc obojętna

na losy pacjentów. Moderaci przedstawiają bowiem wizję, w której mówią o lepszym dostępie do szwedzkiej służby zdrowia, ale kosztem podwyższenia składek zdrowotnych oraz wprowadzeniem dodatkowych opłat związanych z wizytą u lekarza. Według Ylvy Johansson takie postępowanie oznaczałoby podarowanie czegoś komuś jedną ręką, ale jednocześnie zabranie mu czegoś innego drugą ręką. Hojność Moderatów jest tylko pozorna. Próbują zwieść szwedzkich pacjentów obietnicami podarowania im lepszej służby zdrowia, ale nie mówią, że będą musieli później za to zapłacić. A zatem program polityki zdrowotnej Moderatów nie przyniesie szwedzkim obywatelom żadnych korzyści. Będzie wręcz świadczył o ich bezduszności wobec potrzebujących pomocy Szwedów.

c) *Problemet med unga arbetslösa får inte **sopas under mattan** bara för att det är valrörelse.* (Eva Flyborg)

Tł.: Problemu młodych bezrobotnych nie można **zamiatać pod dywan**, tylko dlatego, że trwa kampania wyborcza.

Eva Flyborg w celu skrytykowania swojego przeciwnika, wykorzystuje stałą frazę „sopa ngt under mattan”, którą dosłownie można przetłumaczyć jako „zamiatać coś pod dywan”. Svenskt språkbruk (2003: 756) podaje następującą definicję tego wyrażenia: „låtsas som om ett problem inte existerar”. Można to zatem zinterpretować, jako celowe ukrywanie czegoś przed innymi, zatajanie czegoś, o czym nie ma się ochoty mówić. W przypadku socjaldemokratycznego rządu, taką niewygodną kwestią staje się problem młodych bezrobotnych, których z roku na rok przybywa w Szwecji. Flyborg krytykuje rząd, który w jej opinii nie robi nic, by przeciwdziałać złej sytuacji młodych ludzi bez pracy. Rząd odkłada ten problem na później i świadomie się nim nie zajmuje, gdyż w chwili obecnej zajęty jest kampanią wyborczą. Być może nie tylko zaangażowany jest w działania promocyjne na rzecz socjaldemokratów, ale także nie chce poruszać tej kwestii, aby nie zepsuć wizerunku socjaldemokracji tuż przed wyborami. Można było bowiem zauważyć, że przed wyborami rząd szwedzki publikował co pewien czas informacje oparte na statystykach, z których wynikało, że sytuacja gospodarcza w Szwecji jest bardzo dobra. Informował, co udało się zrobić w różnych dziedzinach szwedzkiej

polityki. Przedstawiał własne zasługi oraz chęć ich kontynuowania, jeśli socjaldemokraci zostaną wybrani na następną kadencję. Partie przeciwne socjaldemokratom próbowały zaś wskazywać na te obszary, w których pojawiły się jakieś niedociągnięcia i braki. Próbowały nieco skazać ten idealny wizerunek rządu.

W przypadku frazy zastosowanej przez Flyborg, krytyka opiera się na posądzeniu przeciwnika o celowe zatajanie pewnych faktów.

Warto jeszcze zwrócić uwagę, że użyty w tym przykładzie idiom zawiera drobną transformację, polegającą na zmianie strony czynnej na biernej (*passivering*). Wskazuje na to końcówka „s” dodana do czasownika. Flyborg uniknęła w ten sposób mówienia wprost, kogo obwinia o zaistniały stan rzeczy. W dalszej części wypowiedzi sprecyzowała jednak, że jej krytyka dotyczy socjaldemokratów.

- d) *Socialdemokraterna och deras spelbolag har fört TV-tittarna, medverkande artister, lottköpare och värdkommunerna bakom ljustet med sina lotter i Stadskampen.* (Sven Otto Littorin)

Tł.: Socjaldemokraci i ich spółka **wywieśli w pole** widzów, artystów uczestniczących w tym przedsięwzięciu, ludzi kupujących losy oraz patronujące temu gminy.

- e) *Socialdemokrater och SSU förde så väl deltagare som artister och lottköpare bakom ljustet.* (Kent Olsson)

Tł.: Socjaldemokraci i SSU **wywieśli w pole** zarówno uczestników, jak i artystów oraz ludzi kupujących losy.

Zarówno Sven Otto Littorin, jak i Kent Olsson oskarżają socjaldemokratów o to, że oszukali swoich wyborców. Posługują się w tym celu idiomem „föra ngn bakom ljustet”, czyli „lura eller förleda ngn” (Svenskt språkbruk 2003: 708). Najlepszym polskim odpowiednikiem tego idiomu wydaje się być wyrażenie „wywieść kogoś w pole”, które również oznacza oszukać kogoś. Autorzy tych wypowiedzi chcą poprzez tę wypowiedź ukazać ciemną stronę przeciwników, na których nie można polegać. Socjaldemokraci zataili bowiem fakt, że pobierali korzyści finansowe ze sprzedaży losów w loterii związanej z popularnym programem telewizyjnym „Stadskampen”. Kupujący losy oraz zaangażowani w ich sprzedaż artyści nie byli świadomi, że uczestnicząc w tym przedsięwzięciu, przyczyniali się do finansowania

kampanii wyborczej socjaldemokratów. Po ujawnieniu tej informacji w Szwecji wybuchła wielka afera. W cytowanych wypowiedziach Litorin oraz Olsson potępiają za to partię rządzącą i sugerują, by nie głosować na nią w zbliżających się wyborach.

f) *Nu börjar kritiken komma från dem som **sitter på höga hästar** och lever långt från människors verklighet. (Peter Eriksson)*

Tł.: Teraz zaczyna nadchodzić krytyka ze strony tych, którzy **zachowują się lekceważąco i władczo** i żyją z dala od rzeczywistości zwykłych ludzi.

W tej wypowiedzi opisywani przeciwnicy przyjmują postawę lekceważącą, nie interesują ich problemy zwykłych ludzi, gdyż sami mają bardzo dobrą sytuację materialną i żyją z dala od problemów przeciętnego Szweda. To wskazuje na ich bezdusność, obojętność. W języku szwedzkim istnieje stała konstrukcja „sätta sig på sina höga hästar”, która oznacza: „uppråda överlägset och myndigt” (Svenskt språkbruk 2003: 516). Eriksson używa tej frazy w nieco zmienionej formie „sitta på höga hästar”, co dosłownie można przetłumaczyć jako „siedzieć na wysokich koniach”. Dokonuje zatem zmian na poziomie leksykalnym i zamienia czasownik przechodni „sätta sig” (siadać) na czasownik nieprzechodni „sitta” (siedzieć). Zabieg ten ma najprawdopodobniej na celu podkreślenie faktu, że opisywane osoby już od dłuższego czasu zachowują się w naganny sposób. Czasownik „sitta” ma zatem podkreślić trwanie w czasie. Oprócz tego w tym idiomie został pominięty zaimek dzierżawczy „sina”. Powyższe zmiany nie wpływają jednak na istotną zmianę znaczenia przenośnego tej frazy. Fraza ta odnosi się do polityków zajmujących wysokie stanowiska państwowe i otrzymujące za to bardzo wysokie wynagrodzenie. Osoby te zupełnie nie znają problemów przeciętnych Szwedów. Zachowują się w sposób lekceważący i władczy oraz patrzą na innych z góry. Autor tej wypowiedzi Eriksson uważa, że krytykowanie przez takie osoby jego pomysłów, zupełnie nie jest na miejscu. Tym samym stawia się na równi z przeciętnymi Szwedami, mimo że sam jest politykiem z partii współtworzącej koalicję rządową. Chce poprzez to pokazać, że tylko jemu można zaufać, gdyż rozumie problemy szwedzkiego społeczeństwa i wie, jak wygląda zwykła rzeczywistość.

6.1.4. Fraza przymiotnikowa

- a) *Regeringens trovärdighet i denna fråga är lika med noll. (Göran Hägglund)*

Tł.: Wiarygodność rządu w tej sprawie jest **równa zero**.

Użycie stałej formuły w postaci “równy zero” („lika med noll”) ma na celu zarzucenie przeciwnikowi braku wiarygodności w danej kwestii. Według Svenskt språkbruk frazy tej używa się wtedy, kiedy coś jest „obefintligt” („nie istniejące”) lub „värdelöst” („bezwartościowe”). Autor tej wypowiedzi uważa, że złe, nieodpowiednie postępowanie rządu przyczyniło się do tego, iż wyborcy, jak i inne partie straciły do niego swoje zaufanie. Przykład ten doskonale pasuje się zatem w rozdziale poświęconym wskazywaniu na pewne braki w prowadzonej przez przeciwnika polityce. Równie dobrze można by oddać sens tego przekazu tworząc następującą wypowiedź: „Regering har ingen trovärdighet i denna fråga”, czyli „Rząd nie posiada żadnej wiarygodności w tej sprawie.” Całe to wyrażenie „är lika med noll” można by zastąpić zaprzeczeniem „ingen” („żadna”), które poprzedzałoby wówczas rzeczownik „ trovärdighet”. Można by też pokusić się o użycie czasownika „sakna”: „Regeringen saknar trovärdighet i denna fråga”. Tłumaczenie brzmiałoby wtedy następująco: „Rządowi brak jest wiarygodności w tej sprawie”. Stosując jednak dłuższą i bardziej opisową formę wypowiedzi, jaką jest „być równym zero” Hägglund urozmaicił swój przekaz i dodatkowo go zobrazował. Można stwierdzić, że zastosowanie stałej frazy jest swego rodzaju mocniejszym ciosem skierowanym wobec przeciwnika. Ono na dłużej pozostaje w pamięci i jest bardziej dobitne, wyraziste niż inne środki językowe, pełniące podobne funkcje.

6.2. Zmodyfikowane porównanie leksykalne

- a) *Det **lägger en våt filt** av osäkerhet över alla investeringar, investeringar som kräver långsiktiga och trygga spelregler för att kunna komma till stånd. (Mona Sahlin)*

Tł.: To **stwarza zagrożenie** dla wszystkich inwestycji, które aby mogły dojść do skutku, wymagają długofalowych i pewnych reguł gry.

„Ngt lägger sig/ligger som en våt filt över ngt” („när något tungt eller jobbigt ligger över någon”; Svenskt språkbruk 2003: 295), czyli dosłownie tłumacząc „coś rozpościera się lub leży nad czymś jak mokry koc”, takie porównanie (w lekko zmienionej formie) wykorzystuje Mona Sahlin, aby uświadomić wyborcom, co oznacza prawicowy program rozwoju polityki energetycznej. „Mokry koc”, czyli ciężki, nasiąknięty wodą materiał, który szczelnie przykrywa to, co się pod nim znajduje, doskonale obrazuje program stworzony przez przeciwników. Jest to pomysł, który blokuje planowane lub rozpoczęte w tym obszarze inwestycje. Ta stała konstrukcja wyrazowa uwydatnia przekonanie, że prawicowy program polityki energetycznej jest niebezpieczny i może przynieść niepożądane skutki w przyszłości. Jej główny zarzut wobec rozwiązań Aliansu prawicy bazuje na tym, że nie jest to polityka długofalowa, lecz tylko obowiązująca na 4 lata. W wypowiedzi tej zostało również użyte stałe wyrażenie „reguły gry”. Polityka energetyczna to gra, w której wymagane są „pewne reguły”, czyli niezmiennie postanowienia, które zachęca do inwestowania w tej dziedzinie. Tego brakuje w propozycji przeciwników. To porównanie leksykalne zostało wykorzystane przez nadawcę w nieco skróconej wersji, co oznacza, że czasownik „lägga” został pozbawiony zaimka zwrotnego „sig”, a także zostało pominięte słowo „som”. Na skutek tych zmian można potraktować tę stałą frazę jako idiom składający się z czasownika oraz frazy nominalnej. Dopiero wgląd do słownika uświadamia, że jest to zmodyfikowana wersja porównania leksykalnego. Warto jeszcze zaznaczyć, że mimo tych modyfikacji, znaczenie całościowe tej stałej konstrukcji nie uległo zmianie.

6.3. Podział stałych fraz ze względu na celowość użycia

Wszystkie wymienione w tym rozdziale stałe frazy zostały zastosowane przez nadawców wypowiedzi po to, aby skrytykować zachowanie i działanie przeciwnika politycznego lub, aby zaatakować wysuwane przez niego propozycje. To, o co oskarżają swoich konkurentów szwedzcy politycy i jakich w tym celu używają idiomów, zostało przedstawione w poniższej typologii:

- a) ocena zachowania przeciwnika

- Nie obchodzi go los wyborców: „*vända ngn ryggen*”, „*sitta på höga hästar*”.
  - Szkodzi czemuś dobremu, pożądanemu: „*samla damm*”, „*sätta käppar i hjulet*”.
  - Sam sobie szkodzi: „*binda ris åt egen rygg*”, „*måla in sig i ett hörn*”.
  - Nie posiada wartościowych, poświadanych cech: „*vara lika med noll*”.
  - Celowo oszukuje wyborców: „*hitta syndabockar*”, „*(gråta) krokodiltårar*”, „*föra ngn bakom ljuset*”, „*ge med en hand men ta med den andra*”.
  - Ukrywa prawdę przed wyborcami: „*sopa ngt under mattan*”.
- b) ocena propozycji przeciwnika:
- Są przestarzałe, nieaktualne: „*vrida klockan tillbaka*”.
  - Brak w nich jasności, przejrzystości: „*köpa grisen i säcken*”.
  - Oznaczają utratę czegoś dobrego, pożądanego: „*vara den sista spiken i kistan*”, „*lägga (sig) (som) en våt filt över ngt*”.

Rozdział 7.

Sposoby wyrażania sądów krytycznych

Paulsson (2001:9) w skrypcie podsumowującym najważniejsze frazy komunikacyjne, wykorzystywane w życiu codziennym (opracowane w związku z egzaminem certyfikacyjnym Swedex), przytacza kilka prostych sposobów wyrażania sprzeciwu nadawcy wobec opinii jakiejś innej osoby:

- „*Jag är mot...*” (Jestem przeciwny/a ...)
- „*Det är helt fel.*” (To się nie zgadza.)
- „*Det är inte sant.*” (To nie jest prawdą. To nieprawda.)
- „*Det stämmer inte.*” (To się nie zgadza. Tak nie jest.)
- „*Det tror jag inte.*” (Nie sądzę. Nie uważam.)
- „*Nej, jag håller inte med dig.*” (Nie, nie zgadzam się z tobą.)

Również autorzy podręcznika do nauki języka szwedzkiego Enström i Holmegaard (1991: 229) podają zestaw fraz, które obcokrajowcy uczący się języka szwedzkiego mogą użyć w dyskusji w celu zakwestionowania słuszności danego poglądu. Na uwagę zasługują frazy, w których pojawia się spójnik „*men*” (ale), wyrażający sprzeciw nadawcy:

- „*Det du säger kan nog stämma i vissa avseenden, **men**...*” (To o czym mówisz, może się chyba zgadzać w niektórych przypadkach, **ale**...)
- „*Vissserligen har du rätt när du säger... **men** jag anser ...*” (Wprawdzie masz rację, kiedy mówisz..., **ale** ja uważam ...)
- „*Givetvis är det så, **men** man får inte glömma att...*” (Oczywiście, jest tak jak mówisz, **ale** nie można zapominać, że...)

Powyżej zacytowane przykłady można uznać za łagodniejszą formę wyrażania sądów krytycznych, gdyż pojawia się w nich najpierw pochwała, a następnie zarzut. Piętkowa (1991: 110) nazywa takie zachowanie językowe „*grzeczną krytyką*”. Inną strategią grzecznościową, która osłabia krytykę, jest „*przekazywanie jej w formie pytań, uwag, zastrzeżeń, wątpliwości, prośb o wyjaśnienie*”. W funkcji grzecznościowej mogą też występować sformułowania, świadczące

o pomniejszaniu własnej wiedzy (np. „*nie bardzo rozumiem*”, „*może źle zrozumiałem*”, „*nie jest dla mnie do końca jasne*”). Osłabieniu krytyki służy również tryb przypuszczający (np. „*byłoby korzystne*”, „*chciałbym zapytać*”, „*nie zgadzałbym się*”). Dalej podkreśla Piętkowa (1991: 111), że w wyrażaniu grzecznej krytyki stosowane są także takie środki leksykalne jak: kwantyfikatory modalizujące i jakościowe (np. „*chyba to jest wątpliwe*”, „*raczej można wątpić*”), przymiotniki eufemizujące ocenę negatywną (np. „*niejasny*”, „*kontrowersyjny*”, „*dyskusyjny*”) oraz wyrażenia osłabiające kategorię sądu (np. „*wydaje mi się*”, „*odnoszę wrażenie*”, „*można przypuszczać, że*”).

Enström i Holmegaard (1991: 229) podają też inne, bardziej bezpośrednie oraz ostre formy wyrażania swojego sprzeciwu w postaci:

- „*Nej, i det här fallet delar jag inte din uppfattning.*” (Nie, w tym przypadku nie podzielam twojego zdania.)
- „*I detta fall kan jag absolut inte hålla med dig.*” (W tym przypadku nie mogę się zupełnie z tobą zgodzić.)

Jak wynika z przeanalizowanego materiału badawczego, politycy stosują niektóre z powyżej wymienionych fraz. Zauważa się dość częste operowanie przyimkiem „*mot*” (przeciwko) oraz spójnikiem „*men*” (ale). Chętnie używana jest także fraza: „*Det är (helt) fel*” (To się nie zgadza). Generalnie rzecz biorąc, sposoby wyrażania sądów krytycznych można podzielić na jawne oraz niejawne. W przypadku tych pierwszych nadawca wypowiedzi jest jawny, tzn. zaznacza swoją obecność, używając zaimka osobowego „*jag*” (ja) lub „*vi*” (my). W przypadku niejawnych sądów krytycznych nadawca zataja swoje istnienie. Odbiorca tekstu nie wie wówczas, czy jest to subiektywny, czy też może obiektywny osąd. Krytyka przeciwnika politycznego może również odznaczać się łagodniejszą lub ostrzejszą formą. W tej pierwszej nadawca stosuje różne środki językowe, które wyrażają jego niepewność lub wątpliwości, co do przytaczanych treści. Może też w delikatny sposób sugerować, jak powinien zachować się przeciwnik. Natomiast w przypadku ostrzejszej formy krytyki zauważa się przymus postawiony przeciwnikowi oraz bezpośrednie zwroty do niego, w formie zdań rozkazujących.

7.1. Jawne wyrażanie niezgody

„Fraza ‘*x jest wartością*’ przekazuje zawsze mniemanie czy też odczucie nadawcy, natomiast nie jest jasne, czy jest to jego subiektywny sąd lub jakiejś grupy ludzkiej, z którą nadawca się zgadza. Ta niejasność może być usuwana za pomocą dodatkowych wyrażen typu: ‘*według mnie*’, ‘*moim zdaniem x jest wartością*’, lub też: ‘*w ujęciu marksistowskim*’ czy ‘*w powszechnym mniemaniu x jest wartością*’” (Puzynina 1991: 130). Każdy z poniższych przykładów można zakwalifikować, jako jawne wyrażanie niezgody z przeciwnikiem. Przy formułowaniu sądu wartościującego została usunięta owa niejasność, kto się za nim ukrywa. Pojawia się zaimek osobowy „jag”(ja) lub „vi”(my), bądź nazwa partii, która wyraża dany pogląd krytyczny.

7.1.1. Czasownik „tycka” + sąd krytyczny

„tycka” – „*ha åsikten eller inställningen*” (NEO), „sądzić, uważać, mniemać” (Kubitsky 1998: 508)

Nadawca może manifestować swoją obecność za mocą czasownika „tycka”, po którym następuje osąd krytyczny przeciwnika:

- a) ***Jag tycker socialdemokraterna gör ett misstag.*** (Lasse Ohly)
Tł.: **Uważam, że socjaldemokraci popełniają błąd.**
- b) ***Jag tycker att man för väljarna bakom ljuset genom att inte redovisa rätt siffror.*** (Sven-Erik Österberg)
Tł.: **Uważam, że poprzez przedstawianie nieprawdziwych cyfr, wyprowadza się wyborców w pole.**
- c) ***Jag tycker att det är skandal att regeringen inte agerar.*** (Lars Leijonborg)
Tł.: **Uważam, że to jest skandal, że rząd nic nie robi w tej sprawie.**

7.1.2. Zanegowany czasownik „acceptera”

„acceptera” – „finna tillräckligt god” (NEO), „akceptować” (Kubitsky 1998: 16)

- a) *Men jag vägrar att acceptera den människosyn som ligger till grund för den borgerliga politiken nämligen att piska de som redan har det svårt samtidigt som moroten ska användas till de mer välbärgade. (Lasse Ohly)*

Tł.: Ale **odmawiam zaakceptowania** takiego postrzegania człowieka, które leży u podstaw prawicowej polityki, mianowicie aby chłostać tych, którym jest ciężko, w czasie gdy marchewka zostanie wykorzystana dla tych bardziej zamożnych.

- b) *Vi kan inte acceptera att över en miljon människor står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. (Göran Högglund)*

Tł.: **Nie możemy zaakceptować tego, że** ponad milion ludzi pozbawionych jest stałego zatrudnienia.

- c) *Vi accepterar varken att människor från andra länder eller svenska ungdomar behandlas som andra klassens medborgare. (Sven-Erik Österberg)*

Tł.: **Nie akceptujemy** traktowania **ani** obcokrajowców, **ani** szwedzkiej młodzieży, jako obywateli drugiej kategorii.

Dość często niezgoda z poglądami przeciwnika wyrażana jest za pomocą zanegowanego czasownika „acceptera”. Obok zaprzeczenia w formie przysłówka „inte”(7.1.2.b) może się też pojawić spójnik „varken... eller” (7.1.2.c). Również czasownik „vägra” (odmówić) występujący przed „acceptera” wskazuje na odrzucenie przez nadawcę poglądów przeciwnika (7.1.2.a).

7.1.3. Czasownik „avvisa”

„avvisa” – „vägra att acceptera” (NEO), „odrzucić, oddalić” (Kubitsky 1998: 42)

- a) *Vi avvisar helt och hållet ett svenskt medlemskap i Nato. (Lasse Ohly)*

Tł.: **Calkowicie odrzucamy** szwedzkie członkostwo w NATO.

Według definicji czasownika „avvisa” podanej w NEO wypowiedź (7.1.2.a) można uznać za synonimiczną z wypowiedzią (7.1.3.a). W obydwu przypadkach nadawca odrzuca, odmawia zaakceptowania czegoś, co proponuje przeciwnik.

7.1.4. Zwrot „ta strid emot ngt”

„strid” – „motsatsställning” (NEO), „walka” (Kubitsky 1998: 458)

- a) *Vi accepterar alla socialdemokraternas satsningar på ökad välfärd. Men allt som ökar bidragen och gör det mindre lönsamt att arbeta **kommer vi att ta strid emot.** (Fredrik Reinfeldt)*

Tł.: Akceptujemy wszystkie poczynania socjaldemokratów na rzecz zwiększenia dobrobytu. Ale **będziemy podejmować walkę** z wszystkim, co przyczynia się do zwiększenia zasiłków i co sprawia, że nie opłaca się pracować.

Konstrukcja „ta strid emot ngt” komunikuje niezgodę partii nadawcy na panowanie pewnych niekorzystnych dla obywateli warunków. Nadawca jest nastawiony bojowo, na co wskazuje słowo „strid”. On nie tylko nie zgadza się z danym stanem rzeczy, lecz nawet deklaruje go zwalczać.

7.1.5. Brak zrozumienia mówiącego

Twórca wypowiedzi może wyrażać niezgodę z przeciwnikiem, poprzez zaznaczenie, że nie rozumie propozycji lub zachowania konkurenta. Wykorzystuje w tym celu zanegowany czasownik „förstå” („rozumieć, pojmować”, Kubitsky 1998: 158):

- a) *Vad jag inte kan förstå är resonemanget om att det skulle vara mindre bra för samhällsekonomin att vi tar ett gemensamt ansvar. (Lasse Ohly)*

Tł.: **To, czego nie potrafię zrozumieć**, to sposób myślenia, że byłoby gorsze dla finansów publicznych ponoszenie przez nas wspólnej odpowiedzialności.

- b) *Jag förstår verkligen inte i vilken verklighet Ingrid Burman lever. (Torkild Strandberg)*

Tł.: **Naprawdę nie rozumiem**, w jakiej rzeczywistości żyje Ingrid Burman.

7.1.6. Przymiotniki „kritisk”, „skeptisk”, „oacceptabel”

– **kritisk**

„kritisk” – „som är uppmärksam på fel och brister” (NEO), „krytyczny” (Kubitsky 1998: 42)

Przymiotnik „kritisk” również wyraża niezgodę nadawcy na to, co proponuje przeciwnik. Nadawca zauważa pewne wady, braki, niedociągnięcia w tym, co mówi konkurent. Jak wynika z przykładów od (7.1.6.a) do (7.1.6.c) przymiotnik ten występuje z czasownikiem „vara” (być):

- a) *Jag är **kritisk** till att regeringen nöjer sig med en försöksverksamhet som endast omfattar 15 av landets kommuner. (Johan Pehrson)*

Tł.: Jestem **krytyczny** wobec tego, że rząd zadowala się działalnością doświadczalną, która obejmuje tylko 15 gmin.

- b) *Jag är också starkt **kritisk** till att socialdemokraterna inte prioriterar frågan om kvinnors löner. (Lasse Ohly)*

Tł.: Jestem również mocno **krytyczny** wobec tego, że socjaldemokraci nie przyznają pierwszeństwa problemowi wynagrodzenia kobiet.

- c) *Men jag är djupt **kritisk** till att Riksbanken motverkar jobbtillväxten genom att höja ratan. (Lasse Ohly)*

Tł.: Ale jestem wielce **krytyczny** wobec tego, że Bank Państwowy, poprzez podwyższanie stóp procentowych, przeciwdziała zwiększeniu ilości miejsc pracy.

– **skeptisk**

„skeptisk” – „som hyser misstro eller tvivel”, „sceptyczny” (Kubitsky 1998: 419)

d) *Jag är **skeptisk** till att regeringen kommer att skärpa upp kraven på polisen. (Hillevi Engström)*

Tł.: Jestem **sceptyczna** wobec tego, że rząd zaostrzy wymogi wobec policji.

Przymiotnik „skeptisk”, podobnie jak „kritisk” łączy się z czasownikiem „vara”.

W wypowiedzi (7.1.6.d) nadawca niedowierza, wątpi, by to co proponuje przeciwnik mogło stać się rzeczywistością. Według Engström rząd nie spełni złożonej obietnicy.

– **oacceptabel**

„oacceptabel” – „omöjlig att acceptera” (NEO), „niemożliwy do zaakceptowania” (tłum.własne)

e) *Vänsterpartiet ser det som **oacceptabelt** att EU angriper svenska kollektivavtal. (Lasse Ohly)*

Tł.: **Według Partii Lewicy nie jest możliwe do zaakceptowania** to, że Unia Europejska atakuje szwedzkie umowy zbiorowe.

Również przymiotnik „oacceptabel” komunikuje sprzeciw nadawcy. W przykładzie (7.1.6.e) Partia Lewicy nie może zaakceptować zasad Unii Europejskiej, które krzywdzą szwedzkich obywateli.

7.1.7. Rzeczownik „invändning”

„invändning” – „(inpass som uttrycker) avvikande ståndpunkt” (NEO), „zarzut, obiekcja” (Kubitsky 1998: 225)

a) *Från vänsterpartiet har vi förstås andra **invändningar** mot denna jätteprivatisering. (Lasse Ohly)*

Tł.: **Ze strony Partii Lewicy mamy oczywiście inne zarzuty**, wobec tej olbrzymiej prywatyzacji.

„Mieć zarzuty wobec czegoś” to kolejna formuła, która umożliwia wyrażenie sprzeciwu. Rzeczownik „invändning” komunikuje, że nadawca ma inny punkt widzenia, niż przeciwnik. Nadawca będzie zatem krytykował to, o czym mówi przeciwnik.

7.1.8. Konstrukcja „ha svårt att”

- a) *Jag har svårt att se vad samhället skulle vinna på Burmans legalisering av narkotikabruk. (Torkild Strandberg)*

Tł.: **Trudno jest mi dojrzeć**, co zyskałoby społeczeństwo na zalegalizowaniu używania narkotyków, które proponuje Burman.

„Jag har svårt att...” to konstrukcja, która wskazuje na trudność („Trudno mi...”, Kubitsky 1998: 470) w zaakceptowaniu poglądów przeciwnika. Opinie Burman nie przekonują Strindberga, są za mało wiarygodne, fałszywe. One z pewnością nie przyniosą korzyści szwedzkiemu społeczeństwu.

7.2. Niejawne wyrażanie niezgody

W wypowiedziach tego typu podmiot jest zamaskowany. Nadawca nie ujawnia się. Są to najczęściej ogólne stwierdzenia zaczynające się często od zaimka „det” (to).

7.2.1. Konstrukcja „detta är fel”

- a) *I gårdagens utfrågning i TV4 hävdade Göran Persson att det går att följa och granska regeringens olika utnämningar till ledande befattningar i staten. (...) **Detta är fel.** (Stefan Attefall)*

Tł.: We wczorajszym wywiadzie dla telewizji TV4 Göran Persson stwierdził, że można obserwować oraz oceniać różne rządowe nominacje na kierownicze stanowiska w państwie. **To się nie zgadza.**

- b) *När jag mötte Göran Persson i TV-duellen i söndags hävdade han att moderaterna vill införa en pensionärsskatt. **Detta är helt fel.*** (Fredrik Reinfeldt)

Tł.: Kiedy w zeszłą niedzielę spotkałem Görana Perssona w pojedynku telewizyjnym, stwierdził on, że Moderaci chcą wprowadzić podatek dla emerytów. **To błąd.**

Jak wynika z przykładów (7.2.3.a) i (7.2.3.b), wyrażenie „detta är fel” neguje poprzedzające je zdanie. Pełni ono zatem funkcję zaprzeczenia tego, co powiedział przeciwnik. Nadawca wyraża w ten sposób, że nie zgadza się z opiniami przeciwnika i że uważa je za nieprawdziwe.

7.2.2. Przymiotniki „skum”, „kritisk”, „oacceptabel”

– skum

„skum” – „som tycks syssla med otillåttna eller olagliga saker” (NEO), „podejrzany, wątpliwy” (Kubitsky 1998: 426)

- a) *Det är något skumt med den borgerliga politiken.* (Lasse Ohly)

Tł.: **Jest coś podejrzanego** w prawicowej polityce.

Przymiotnik „skum” jest wyrazem nacechowanym negatywnie, co wynika już z jego definicji. Przesłanie nadawcy jest następujące: prawicowa polityka jest podejrzana, a zatem nie można mieć do niej zaufania, gdyż wyborcy mogą się na niej zawieść. Przykład (7.2.1.a) ma formę ogólnego sądu wartościującego.

– kritisk

- b) *Det finns stor anledning att vara kritisk till utförsäljningarna (...) av tidigare samhällsägda verksamhet.* (Lasse Ohly)

Tł.: **Istnieje poważny powód, aby być krytycznym** wobec wyprzedawania, należących wcześniej do społeczeństwa, zakładów pracy.

Przykład (7.2.2.b) pokazuje, że nadawca wykorzystuje zarówno rzeczownik „anledning” („powód, przyczyna”, Kubitsky 1998: 26)

oraz przymiotnik „kritisk”, aby sformułować treść, która będzie wyrażała jego negatywny stosunek do działania przeciwnika i która jednocześnie będzie stwarzała pozory obiektywności. Nadawca rozpoczął wypowiedź od „Det finns stor anledning att vara kritisk”, po czym nastąpił opis tego, co wywołuje jego dezaprobatę, czyli zachowania przeciwników. W ten sposób Ohly uniknął potrzeby wskazywania, kto formułuje taki osąd.

– **oacceptabel**

Przymiotnik „oacceptabel” może zostać użyty w konstrukcji: „Det är oacceptabelt att...”, która pojawia się na początku wypowiedzi i która neguje to, co się po niej pojawi:

- c) ***Det är fullkomligt oacceptabelt att det blir billigare för lagbrytarna ju fler förseelser man ertappas med.*** (Sven Bergström, Johan Linander)

Tł.: **To jest całkowicie nie do zaakceptowania**, że łamiący prawo będą płacić tym mniejszą karę, im więcej razy zostaną przyłapani na jakimś wykroczeniu.

Poza tym ta sama konstrukcja, ale bez spójnika „att”(że) może pojawić się jako drugie zdanie, tuż po zdaniu zawierającym opis działania przeciwnika. (Pod tym względem przypomina „detta är fel”.) Komunikuje ona wówczas, że nadawca nieprzychylnie odnosi się do treści zawartych w pierwszym zdaniu:

- d) *Med socialdemokratisk politik riskerar nu svenska skattekoron att gå till terrorism. **Det är fullständigt oacceptabelt.*** (Birgitta Ohlsson)

Tł.: Istnieje ryzyko, że na skutek polityki socjaldemokratów szwedzkie „korony podatkowe” będą przeznaczone na wspieranie terroryzmu. **To jest całkowicie nie do zaakceptowania.**

Przykłady te pokazują, że konstrukcja „Det är oacceptabelt” może zostać dodatkowo wzmocniona o takie przysłówki jak: „fullkomligt” (7.2.4.c) oraz „fullständigt” (7.2.4.d), które oznaczają „całkowicie”.

Przymiotnik „oacceptabel” może też zostać użyty jako orzecznik (7.2.4.e) lub też jako przydawka (7.2.4.f):

e) *Regeringens senfärdighet är oacceptabel.* (Beatrice Ask)
Tł.: Opieszałość rządu **nie jest do zaakceptowania**.

f) *Detta är en oacceptabel siffra.* (Eva Flyborg)
Tł.: Ta cyfra **nie jest do zaakceptowania**

7.3. Łagodniejsza forma krytyki przeciwnika

W wypowiedziach zawierających negatywną ocenę przeciwnika można odnaleźć takie, które odznaczają się łagodniejszą formą krytyki. Nadawca sięga wtedy po słowa wyrażające jego niepewność w stosunku do wygłaszanych treści. Warto w tym momencie zacytować słowa Dąbrowskiej (1991: 119): „*Verbalne wyrażenie niepewności jest przejawem skromności i uprzejmości mówiącego. Używający takich sformułowań nie chce pokazać wyższości własnej wiedzy i przekonań nad wiedzą i przekonaniem rozmówcy. (...) Jednocześnie takie zachowania językowe dowodzą umiejętności konwersacji oraz są wyrazem szacunku dla przekonań drugiego człowieka*”.

Łagodniejsza forma krytyki przeciwnika objawia też w tym, że nadawca zachęca przeciwnika do przyjęcia określonych poglądów i tym samym odstąpienia od własnych, fałszywych (według nadawcy) przekonań. Wyrażenia, których wówczas stosuje, można by za Wydrą (1994: 103) nazwać „*formami asekuracyjnymi*”, gdyż one stanowczo obniżają wartość impresywną. Zabiegi te sprawiają, że krytyka przeciwnika nie jest aż tak kategoryczna i „miażdżąca”. Przeciwnikowi pozostawia się pole manewru.

7.3.1. Okazywanie własnej niepewności

7.3.1.1. Przysłówki wyrażające niepewność nadawcy

– **kanske**

„kanske” – „med viss möjlighet” (NEO), „może” (Kubitsky 1998: 235)

- a) **Kanske** hoppas moderatledaren också på att det bara ska bli „hälften kvar” i fackföreningarnas medlemsregister. Fast det säger han förstås inte! (Lasse Ohly)

Tł.: **Być może** przywódca Moderatów ma także nadzieję na to, że „jeszcze o połowę” zmniejszy się lista członków związków zawodowych. Ale on oczywiście tego nie mówi!

W przykładzie (7.3.1.1.a) nadawca rozpoczyna swoją wypowiedź od słowa, poprzez które zaznacza, że nie do końca jest pewny tego, co po nim nastąpi. Ohly wyraża w tym przypadku swoje przypuszczenie, według którego przywódcy Partii Moderata zależy na zmniejszeniu się liczby osób należących do związków zawodowych, a co za tym idzie, na osłabieniu ich roli. Nadawca przytacza hasło propagowane przez przeciwnika „hälften kvar”, oznaczające dążenie Moderatów do obniżenia podatków jeszcze o połowę. Ohly wykorzystuje to hasło do tego, aby na jego podstawie utworzyć własny sąd krytyczny.

– knappast

„knappast” – „sannolikt inte” (NEO), „raczej nie” (Kubitsky 1998: 245)

- b) *Det är knappast ett steg i arbetet för att skapa ett företagsvänligare samhälle. (Jörgen Johansson)*

Tł.: To **raczej nie** jest krok naprzód w dążeniu, aby stworzyć społeczeństwo przyjazne przedsiębiorcom.

- c) *Det är fortfarande fler som förtidspensioneras än som får jobb i näringslivet. 60 000 jobb har försvunnit i industrin. Då kan man knappast som statsministern stå och säga att allt är bra i Sverige. (Fredrik Reinfeldt)*

Tł.: W dalszym ciągu jest więcej osób, które przedwcześnie przechodzą na emeryturę, niż tych, którzy znajdują zatrudnienie w gospodarce. 60 000 miejsc pracy zostało zlikwidowanych. Zatem **nie** można **raczej**, tak jak premier mówił, że wszystko układa się dobrze w Szwecji.

W przykładzie (7.3.1.1.b) nadawca negatywnie ocenia zachowanie przeciwnika, które według niego hamuje rozwój przedsiębiorstw. Socjaldemokraci podejmuje niekorzystne dla szwedzkich firm de-

cyzje. Natomiast w przykładzie (7.3.1.1.c) nadawca krytykuje optymizm premiera Szwecji. Persson przez całą kampanię wyborczą pokazywał sukcesy socjaldemokratów i starał się stworzyć pozytywny obraz rzeczywistości. Chciał przekonać szwedzkie społeczeństwo, że panuje bardzo dobra sytuacja społeczna i gospodarcza w Szwecji. W powyższej wypowiedzi Reinfeldt wyciąga jednak krytyczne wnioski na temat rzeczywistej sytuacji w kraju. Podkreśla, że więcej jest osób przedwcześnie przechodzących na emeryturę, niż tych otrzymujących pracę w sektorze gospodarczym. Podaje też konkretną liczbę (60 000) miejsc pracy, które zostały zlikwidowane. W końcu dochodzi do wniosku, że słowa Perssona o pomyślnej sytuacji w kraju nie mają odzwierciedlenia w rzeczywistym świecie. W obydwu przypadkach słowo „knappast” sygnalizuje, że nadawca nie jest do końca pewny swojej oceny.

7.3.1.2. Czasowniki wyrażające niepewność nadawcy

– verka

„verka” – „ge ett allmänt intryck av att vara” (NEO), „wydawać się” (Kubitsky 1998: 536)

- a) *Han (Reinfeldt) **verkar** ha uppenbara svårigheter att veta vilka hans åsikter i centrala frågor egentligen är. (Ingvar Carlsson)*
Tł.: **Wydaje się, że** on (Reinfeldt) ma wyraźne trudności w zajęciu stanowiska wobec kluczowych problemów.
- b) *Socialdemokraterna **verkar** betrakta dem som permanent bortsorterade i statistiken. (Maud Olofsson)*
Tł.: **Wydaje się, że** socjaldemokraci postrzegają ich jako tych, których ciągle nie bierze się pod uwagę w statystykach.
- c) *Äntligen **verkar** socialdemokraterna fatta att kommuner ska vara skyldiga att hjälpa kvinnor som utsätts för våld. (Johan Pehrson)*
Tł. **Wydaje się, że** socjaldemokraci wreszcie zrozumieli, że gminy powinny być zobowiązane do pomocy kobietom, narażonym na przemoc.

W powyższych przykładach od (7.3.1.2.a) do (7.3.1.2.c) czasownik „verka” został użyty jako słowo posiłkowe, które wymaga istnienia drugiego czasownika. Pojawiają się także nazwy przeciwników: socjaldemokraci oraz zaimek osobowy „on” – czyli Reinfeldt, co wynika z wcześniejszych wypowiedzi. Reinfeldt nie potrafi zająć jasnego stanowiska w kluczowych kwestiach. To oznacza, że nie będzie umiał poradzić sobie z głównymi problemami w kraju, jeżeli dojdzie do władzy (7.3.1.2.a). Socjaldemokraci celowo unikają mówienia o problemie bezrobocia w Szwecji. Uważają, że go nie ma i tym samym zniżają statystyki pokazujące stopę bezrobocia. Nadawca sugeruje, że socjaldemokratów nie obchodzi los ludzi bezrobotnych (7.3.1.2.b). W przykładzie (7.3.1.2.c) socjaldemokraci wcześniej nie rozumieli, że gminy powinny udzielać pomocy kobietom narażonym na przemoc. „Äntligen” świadczy, że ku radości nadawcy, wreszcie doszli do takiego wniosku. Można domniemać, że wcześniej taki pogląd podzielał twórca wypowiedzi. Krytyka może tutaj dotyczyć ich wcześniejszego uporu i trwania w błędnych przekonaniach.

- d) *Det **verkar** inte heller finnas någon kärna i Reinfeldts politik.*
(Peter Eriksson)
Tł.: **Wydaje się, że** w polityce Reinfelda nie znajduje się też żadna głębia.

Z kolei przykład (7.3.1.2.d) rozpoczyna się od zaimka nieosobowego „det”, po którym następuje czasownik „verka” oraz sąd krytyczny nadawcy, ze wskazaniem, że dotyczy on polityki Reinfeldta. Polityka prezentowana przez przeciwnika nastawiona jest tylko na „tu i teraz”, czyli na kampanię wyborczą i pozyskanie jak największej ilości głosów wyborców. Nie ma w niej żadnej „głębi” („kärna” -dosł. „jądro”; Kubitsky 1998: 271), czyli brakuje jej rozwiązań długofalowych, które umożliwiłyby rozwiązanie trudnych problemów społecznych i gospodarczych.

- e) *Exakt hur man planerar att dra gasledningen **verkar** inte vara klart i dagsläget, vilket också är oroande.* (Sven Gunnar Persson)
Tł.: **Wydaje się, że** nie jest dzisiaj wyjaśnione, jak dokładnie zamierza się pociągnąć ten gazociąg, co też jest niepokojące.

W przykładzie (7.3.1.2.e) nadawca nie wskazuje bezpośrednio nazwy przeciwnika. Umożliwia mu to zastosowanie zaimka „man”. Z całej jego (nie cytowanej tutaj) wypowiedzi wynika jednak, że krytykowany jest szwedzki rząd za to, że nie wypowiada się na temat rosyjsko-niemieckiego gazociągu, który miał znaleźć się niedaleko wybrzeży Szwecji. Prawdopodobnie rząd sam nie wie, jak on zostanie poprowadzony, gdyż milczy w tej kwestii. To niepokoi nadawcę wypowiedzi, a zatem odwołuje się on tutaj do uczucia strachu.

- f) *Det verkar som om de borgerliga partierna kan köra vilka bluffar som helst i valkampanjen utan att bli alltför illa åtgångna.*
(Peter Eriksson)

Tł.: **Wygląda na to, że** partie prawicowe mogą przedstawiać jakiegokolwiek kłamstwa w tej kampanii wyborczej i nie są z tego powodu w żaden sposób gorzej traktowane.

Z kolei w powyższym przykładzie (7.3.1.2.f) została zastosowana konstrukcja „verka som om”, którą Kubitsky (1998: 536) tłumaczy jako „wygląda (zanosí się) na to, że”. Za jej pomocą nadawca również wyraża niepewność dotyczącą własnego przekonania. Dodatkowo przekazuje, że naganne zachowanie przeciwnika realizowane w chwili tworzenia wypowiedzi będzie się prawdopodobnie powtarzało w przyszłości. Partie prawicowe oszukują swoich wyborców, przedstawiając im co chwilę nowe kłamstwa i nie ponoszą z tego powodu żadnych konsekwencji. Nadawca sugeruje, że przeciwnicy nie zamierzają od tego odstępować.

– **tyckas**

„tyckas” – „ge ett allmänt intryck av att vara på visst sätt” (NEO), „zdawać się, wydawać się” (Kubitsky 1998: 508)

- g) *Tyvär tycks justitieministern ta kritiken med en klackspark.*
(Hillevi Engström)

Tł.: **Zdaje się** niestety, że minister sprawiedliwości nie przejmuje się zbyt nią tą krytyką.

- h) *Reinfeldt tycks inte ens veta vilken politik som hans egna partikamrater driver i EU.* (Lena Sommestad)

Tł.: **Zdaje się**, że Reinfeldt nie wie nawet, jaką politykę w Unii Europejskiej prowadzą jego własni koledzy partyjni.

- i) *Maud Olofsson tycks heller inte inse att mängder med seriösa företag kommer att slås ut när de tvingas konkurrera med utländska företag med löner långt under de svenska lönenivåerna. (Camilla Sköld Jansson)*

Tł.: **Zdaje się**, że Maud Olofsson nie uświadamia też sobie tego, że mnóstwo poważnych firm zostanie wyeliminowanych, kiedy będą zmuszone konkurować z firmami zagranicznymi, gdzie poziom płac jest niższy od szwedzkiego.

- j) *Socialdemokraterna tycks efter tolv år vid makten ha tappat greppet om verkligheten. (Göran Hägglund)*

Tł.: **Zdaje się**, że po 12 latach bycia u władzy, socjaldemokraci stracili kontakt z rzeczywistością.

W przykładach od (7.3.1.2.g) do (7.3.1.2.j) wskazana jest nazwa przeciwnika (np. socjaldemokraci, Maud Olofsson). Nadawca używa czasownika „tyckas” jako słowa posiłkowego, po którym następuje drugi czasownik oraz krytyka przeciwnika. Czasownik ten jest synonimiczny z „verka”. I tak w przypadku (7.3.1.2.g) przeciwnik nie przejmuje się kierowanym przeciwko niemu zarzutem. Nie wyciąga z nich żadnych wniosków i trwa w błędnym przekonaniu. „Tyvärr” wskazuje, że nadawca wyraża z tego powodu własny żal, ubolewanie. Twórca wypowiedzi chciałby, aby przeciwnik zmienił swoje zachowanie. Z przykładu (7.3.1.2.h) wynika, że przeciwnik jest niekompetentny. Nie jest zorientowany, jaką politykę, związaną z ochroną środowiska w Unii Europejskiej, prowadzą jego partyjni koledzy. Przeciwnik nie ma zatem dostatecznej wiedzy. W przypadku (7.3.1.2.i) przywódczyni Partii Centrum nie jest świadoma problemu, jaki widzi nadawca. Szwedzkie firmy mogą zostać wyeliminowane na skutek konkurencji z firmami zagranicznymi, które posiadają tańszą siłę roboczą. Przykład (7.3.1.2.j) komunikuje przekonanie nadawcy, że socjaldemokraci już bardzo długo sprawują władzę i stracili poprzez to kontakt z rzeczywistością. Nie dostrzegają problemów zwykłych ludzi.

- k) *Det **tycks** som om socialdemokraterna nu agerar i panik efter den samfällt hårda kritiken mot frånvaron av jobbpolitik i s-manifestet. (Lars Leijonborg)*

Tł.: **Wydaje się**, jakby socjaldemokraci postępowali teraz pod wpływem paniki, którą wywołała jednogłośna, ostra krytyka braku polityki zatrudnienia w ich manifestie wyborczym.

W przykładzie (7.3.1.2.j) została wykorzystana konstrukcja „tyckas som om”, która bardzo przypomina „verka som om” (7.3.1.2.f). Nadawca ocenia za jej pomocą aktualne zachowanie przeciwnika, a słowa „som om” (jakby) dodatkowo podkreślają, że twórca komunikatu nie jest pewien wyciąganych przez niego wniosków. Według Leijonborga socjaldemokraci w pośpiechu próbują obronić się przed ostrą krytyką ich programu, w którym nie podają, jak chcieliby rozwiązać problem bezrobocia. Socjaldemokraci wpadli w panikę i nie wiedzą, jak się mają teraz zachować. Takie zachowanie może wskazywać na ich brak kompetencji.

– **lär**

„lär” – „(torde enligt vad det) påstås” (NEO), „zdaje się (ponoć), że” (Kubitsky 1998: 294), to czasownik modalny, który „występuje tylko w czasie teraźniejszym, oznaczając ‘podobno’, ‘chyba’” (Szulc 1992: 120)

- l) *Olofsson **lär** behöva mer än en debattartikel i DN för att förklara varför människor ska rösta på center – när partiet och dess allierade vill öka orättvisorna och klasskillnaderna. (Lasse Ohly)*

Tł.: Olofsson będzie **chyba** potrzebowała czegoś więcej, niż tylko artykułu polemicznego w gazecie „Dagens Nyheter”, aby wyjaśnić, dlaczego ludzie powinni głosować na Partię Centrum, kiedy ta partia i jej sprzymierzeńcy chcą zwiększyć niesprawiedliwości i różnice klasowe.

Przykład (7.3.1.2.1) przekazuje, że przeciwnik chce działać na niekorzyść obywateli szwedzkich. Jego propozycje wprowadzą niesprawiedliwość i różnice społeczne, jeśli uda mu się objąć władzę po wyborach. Nadawca doszedł do takiego wniosku, pod wpływem artykułu

polemicznego napisanego przez Olofsson dla gazety Dagens Nyheter. Ohly sugeruje, że partiom prawicowym trudno będzie przekonać wyborców do swoich racji i że nie uda im się zdobyć koniecznej do wygrania wyborów ilości głosów. „Lär” może zatem wyrażać krytyczne przypuszczenie odnoszące się do przyszłości.

7.3.2. Zachęcanie przeciwnika do określonych czynów

W wypowiedziach tego typu zawarta jest krytyka działań przeciwnika, gdyż nie postępuje on tak, jak życzyłyby sobie tego twórcza wypowiedzi. Twórca komunikatu sugeruje w ten sposób, że jego rozwiązanie jest lepsze, rozsądniejsze, bardziej wartościowe. Przeciwnik zaś powinien odrzucić własny punkt widzenia i przystać na to, co proponuje autor wypowiedzi. Tym samym powinien przyznać rację swojemu przeciwnikowi.

7.3.2.1. Wyrażanie nadziei

Nadawca może wyrażać własną nadzieję na to, że przeciwnik postąpi tak, jak nadawca sobie tego życzy. Sugeruje w ten sposób, że jego przekonania są bardziej wartościowe, niż przeciwnika i że mogłyby one wyjść na dobre szwedzkiemu społeczeństwu. Zaś to, co proponuje przeciwnik, wywoła negatywne konsekwencje:

– hoppas

„hoppas” – „önska och i viss mån tro”(NEO), „mieć nadzieję” (Kubitsky 1998: 199)

- a) *Vi får hoppas att regeringens kommande förslag är mer genomtänkt än det förra, men tyvärr är risken stor för att historien upprepar sig. (Cristina Husmark Pehrsson)*

Tł.: **Miejmy nadzieję, że** następna propozycja rządu będzie bardziej przemyślana, niż ta poprzednia, ale niestety istnieje duże ryzyko, że historia się powtórzy.

– **förhoppningsvis**

„förhoppningsvis” – „hoppeligen” (NEO), „miejmy nadzieję, trzeba mieć nadzieję, że” (tłum. własne)

- b) *Det är bra att statsministern erkänner denna målkonflikt. **Förhoppningsvis** blir nästa steg att även ta ställning i konflikten. (Lasse Ohly)*

Tł.: To dobrze, że premier potwierdza istnienie tego konfliktu.

Miejmy nadzieję, że kolejnym krokiem będzie nawet opowiedzenie się, po którejś ze stron tego konfliktu.

7.3.2.2. Stawianie wyzwań przed przeciwnikiem

– **utmaning**

„utmaning” – „handling varigenom ngn uppmanas till kamp eller tävling” (NEO), „wyzwanie” (Kubitsky 1998: 525)

- a) *I våras utmanade jag Lars Leijonborg till en integrationspolitisk debatt. Han vägrade. **Jag upprepar nu utmaningen.** (Lasse Ohly)*

Tł.: Zeszłej wiosny rzuciłem wyzwanie Larsowi Leijonborgowi, aby przystąpił do debaty dotyczącej polityki integracyjnej.

Odmówił. **Teraz powtarzam to wyzwanie.**

W przykładzie (7.3.2.2.a) nadawca jako wyzwanie traktuje publiczną debatę na temat polityki integracyjnej. Przeciwnik nie podejmuje dyskusji na ten temat, gdyż prawdopodobnie nie wie, jakie zaproponować rozwiązania w tej kwestii. Toteż odmawia starcia z nadawcą. Być może obawia się, że jego niekompetencja wyjdzie na jaw. Mimo to Ohly zachęca Leijonborga do wypowiedzenia się na ten temat. Stawia przed nim wyzwanie.

7.3.2.3. Odwoływanie się do rozsądku

Nadawca może także zaczynać wypowiedź od sformułowania: „Rozsądnym / rozsądniejszym byłoby, aby...”. W tym celu sięga po przymiotniki „sund” oraz „klok”:

– **sund**

„sund” – „förnuftig” (NEO), „rozsądny” (Kubitsky 1998: 155)

- a) *Det sunda vore att socialdemokraterna omedelbart betalade tillbaka sina vinstpengar till arrangörerna av Stadskampen som sedan kan skänka dem till de välgörande ändamål (...).*
(Sven Otto Littorin)

Tł.: **Rozsądnym byłoby**, aby socjaldemokraci niezwłocznie zwrócili swoje zyski organizatorom „Stadskampen”, które następnie oni mogliby przeznaczyć na cele dobroczynne (...).

– **klok**

„klok” – „förståndig” (NEO), „rozsądny” (Kubitsky 1998: 158)

- b) *Det vore mycket klokare att vidta åtgärder så att alla (...) kan se fram emot stabila och låga elpriser.* (Mats Odell)

Tł.: **Dużo rozsądniejszym byłoby** podjęcie takich kroków, aby wszyscy mogli się spodziewać stabilnych i niskich cen energii elektrycznej.

W wypowiedziach (7.3.2.3.a) i (7.3.2.3.b) nadawca sugeruje, że przeciwnik nie postępuje rozsądnie. Nadawca podaje własne rozwiązania, które są według niego lepsze i które przeciwnik powinien wziąć pod uwagę.

7.4. Ostrzejsza forma krytyki przeciwnika

7.4.1. Czasowniki modalne wyrażające przymus i powinność

„Sformułowaniami naturalnie związanymi z treściami negatywnymi są zwroty wyrażające różnego rodzaju modalności. Tam gdzie mamy w tekście: ‘musimy’, ‘powinniśmy’, a nawet ‘chcemy’, zawsze możemy podejrzewać obecność treści negatywnych. (...) Pojawia się tu naturalny wniosek: jeżeli musimy zrobić X, to znaczy, że X, które wymaga zrobienia, nie zostało zrobione” (Bralczyk 2001: 42). Propozycje lub działania przeciwnika są tak złe, że twórca wypowiedzi zmusza go do przeprowadzenia swoich, w jego mniemaniu lepszych,

rozwiązań. Autor wypowiedzi krytykuje przeciwnika za to, że jeszcze się do nich nie zastosował. Uważa również, że sytuacja jest już tak zła, że nie należy dłużej zwlekać z ich realizacją. Dlatego też przeciwnik powinien jak najszybciej zgodzić się z propozycjami autora wypowiedzi. W wypowiedziach tego typu, można wyróżnić różne stopnie intensywności zmuszania przeciwnika do wykonania pewnych działań. Najsilniejszy z nich wprowadza czasownik „måste”.

– **måste**

„måste” – „är tvingad att” (NEO), „być zmuszonym do czegoś” (Szulc 1992: 121)

- a) *Den socialdemokratiska regeringen med infrastrukturminister Ulrica Messing i spetsen måste ta sitt ansvar och se till att ett sådant krav genomförs snarast. (Anita Brodén)*

Tł.: Socjaldemokratyczny rząd, z ministrem infrastruktury Ulricą Messing na czele, **musi** wziąć na siebie odpowiedzialność i musi dopilnować, aby taki wymóg został jak najszybciej przeprowadzony.

- b) *Lars Ohly och DN:s ledarsida, som kallat förslaget antifeministiskt, struntar i hur människor faktiskt har det. Så kan man inte bedriva politik. Man måste utgå från riktiga människors riktiga verklighet. (Peter Eriksson)*

Tł.: Lars Ohly i artykuł wstępny w gazecie „Dagens Nyheter”, którzy nazwali tę propozycję jako antyfeministyczną, nie przejmują się rzeczywistą sytuacją ludzi. Tak nie można prowadzić polityki. **Trzeba** wyjść od prawdziwej rzeczywistości prawdziwych ludzi.

Przykłady (7.4.1.a) i (7.4.1.b) sugerują, że przeciwnik nie zrobił czegoś, co już dawno powinien zrealizować. Czasownik „måste” wyraża przymus, jaki nadawca kieruje w stosunku do przeciwnika.

– **böra**

„böra” – „lämpligen eller med rätta eller nödvändighet skola” (NEO), „mieć obowiązek, powinność” (Kubitsky 1998: 83)

d) *Men i stället för att åka land och rike kring och ställa ut löften, som de redan svikit flera gånger; borde partiet be landets äldre om ursäkt för läget i svensk äldrevård. (Lars Leijonborg, Erik Ullenhag)*

Tł.: Ale zamiast jeździć wzdłuż i wszerz kraju i stawiać obietnice, które oni i tak już wielokrotnie złamali, partia ta **powinna** przeprosić starsze pokolenie Szwedów, za sytuację w szwedzkiej opiece nad ludźmi starszymi.

e) *Göran Persson borde sköta sitt jobb i stället för att lägga sig i Riksbankens arbete. (Roger Tiefensee)*

Tł.: Göran Person **powinien** wykonywać swoją pracę, zamiast wtrącać się do pracy Banku Państwowego.

W wypowiedziach (7.4.1.d) i (7.4.1.e) nadawca sugeruje, że przeciwnik ma pewien obowiązek, którego nie spełnia. Przeciwnik powinien coś zrobić, ale tego nie czyni.

7.4.2. Zwrot „det är dags”

„Det är dags” zapowiada treści negatywne i ma być mobilizacją dla odbiorcy, aby zmienić niekorzystną sytuację, która panuje w państwie, a do której przyczynił się przeciwnik. Za jego pomocą nadawca wypowiedzi ostrzega, że należy zrealizować jego pomysły, gdyż odłożenie ich na jakiś czas może spowodować, że będzie już za późno i nie uda się ich przeprowadzić. Można ten zwrot rozumieć, jako „już najwyższa pora, by...”.

– det är dags

„det är dags”– „tiden är kommen” (NEO), „już czas” (Kubitsky 1998: 87)

a) *För våra äldres skull är det dags för socialdemokraterna att lämna ifrån sig makten över äldreomsorgen. (Rosita Runegrund)*

Tł.: Ze względu na dobro ludzi starszych, **już czas**, aby socjaldemokraci odsunęli się od zarządzania opieką nad ludźmi starszymi.

- b) ***Det är dags att bryta tystnaden från svenska regeringens sida och ge besked om hur man tänker hantera frågan om tysk-ryska gasledning.*** (Sven Gunnar Persson)
Tł.: **Już czas** przerwać milczenie szwedzkiego rządu i podać informacje o tym, jak zamierza się podejść do kwestii niemiecko-rosyjskiego gazociągu.
- c) ***Det är dags att skrota integrationspolitiken och tid för en ny politik.*** (Kalle Larsson)
Tł.: **Już czas** zlikwidować politykę integracyjną i pora na nową politykę.
- d) ***Det är dags för raka besked från högeralliansen.*** (Marie Engström)
Tł.: **Już czas**, aby Alians prawicy jasno poinformował.
- e) ***Det är dags för en ny regering med en tydlig arbetslinje som omfattar alla och fokus på jobbskapande politik.*** (Mauricio Rojas)
Tł.: **Już czas** na nowy rząd z jasnym programem na rzecz pracy, który obejmie wszystkich i skoncentruje się na polityce tworzącej nowe miejsca pracy.
- f) ***Fredrik Reinfeldt, det är dags att börja säga som det är.*** (Carin Jämtin)
Tł.: Fredrik Reinfeldt, **już czas** zacząć mówić, jak jest.

Z wypowiedzi od (7.4.2.a) do (7.4.2.f) wynika, że przeciwnik źle postępuje i że czyni to już od dłuższego czasu. Najwyższa pora, by przerwać szkodliwe działanie partii konkurencyjnej.

7.4.3. Tryb rozkazujący

Istnieją wypowiedzi, w których nadawca wprost wskazuje na to, co mu się nie podoba w zachowaniu przeciwnika. Zwraca się bezpośrednio do przeciwnika i często tworzy zdania wykrzyknikowe. Są to zatem rozkazy, które mają nie tyle dotrzeć do przeciwnika, co do odbiorców. One mają im uzmysłować, na czym polega zło przeciwnika.

- a) ***Sluta hyckla*** Reinfeldt, stå för din egen politik! (*Lasse Ohly*)
Tł.: **Przestań udawać**, Reinfeldt, bądź odpowiedzialny za swoją własną politykę!

- b) ***Kom igen Fredrik***, var inte så feg. (*Mona Sahlin*)
Tł.: **Zacznij dyskusję od nowa, Fredrik**, nie bądź taki tchórzliwy.

- c) ***Berätta*** för väljarna att du vill ta pengar från kampen mot fattigdomen för att kunna finansiera skattesänkningar (...) (*Carin Jämtin*)
Tł.: **Powiedz** wyborcom, że chcesz zabrać pieniądze na rzecz walki z biedą, aby móc sfinansować obniżenia podatków.

Z powyższych przykładów widać, że przeciwnik oskarżany jest o tchórzostwo (7.4.3.b) oraz o celowe zatajanie pewnych informacji (7.4.3.a), (7.4.3.c).

Rozdział 8.

Wyrazy wartościujące negatywnie w kampanii 2006

8.1. Wyrazy ogólnie wartościujące negatywnie

Puzynina (1992) zwraca uwagę na istnienie słownictwa ogólnie wartościującego. Są to takie wyrazy jak: dobry-zły, pozytywny-negatywny, dodatni-ujemny. W przeanalizowanym materiale badawczym można zauważyć użycie przymiotnika „dålig” w stopniu najwyższym: „värst” oraz „sämst”, które oznaczają „najgorszy”. Działania przeciwnika nie są zatem tylko złe, lecz najgorsze, już gorszych od nich nie ma. Nadawca wystawia w ten sposób najgorszą ocenę przeciwnikowi.

– **dålig**

„dålig” – „som har ogynnsamma egenskaper” (NEO), „zły, niedobry” (Kubitsky 1998: 103)

„värst”, „sämst” – „najgorszy” (Kubitsky 1998: 475, 549)

a) *Reinfeldt är den värsta pratmakaren vi sett i svensk politik sedan Ian och Bert änttrade scenen 1991. (Peter Eriksson)*

Tł.: Reinfeldt jest **najgorszym** gadułą, jakiego możemy oglądać w szwedzkiej polityce, od czasu kiedy Ian i Bert wspięli się na scenę polityczną w 1991 roku.

b) *En borgerlig regering är det sämsta som kan hända ur feministiskt perspektiv. (Aron Etzler)*

Tł.: Z perspektywy feministycznej, prawicowy rząd oznacza **najgorsze**, co może się zdarzyć.

W przykładzie (1.a) Reinfeldt jest najgorszym gadułą, porównywalnym z innymi dwoma szwedzkimi politykami Ianem i Bertem. Oznacza to, że Reinfeldt bardzo dużo mówi, ale niekoniecznie w jego słowach znajdują się konkrety. Jego mówienie to puste słowa. W wy-

powiedzi (2.b) prawicowy rząd oznacza najgorsze, co może się zdarzyć szwedzkim kobietom. Będzie on prawdopodobnie działał na ich niekorzyść. Prawicowa polityka to jest najgorsza rzecz, jaka może się przytrafić Szwedkom.

8.2. Wyrazy definicyjnie wartościujące negatywnie

W języku szwedzkich polityków można odnaleźć wyrazy „prymarnie wartościujące” (Puzynina 1992), które już w swojej definicji zawierają negatywną ocenę. Oto najczęściej spotykane z nich:

– **misslyckas**

„misslyckas” – „utan framgång försöka uppnå (visst resultat)” (NEO), „nie udawać (powieść się), doznawać niepowodzenia” (Kubitsky 1998: 311)

a) *Regeringens skolpolitik och integrationspolitik **har misslyckats**.* (Johan Jakobsson)

Tł.: **Nie udało się** rządowa polityka edukacyjna i integracyjna.

b) *Förskoleminister Lena Hallengren **har misslyckats** med alla sina löften inom förskolan.* (Christer Nylander)

Tł.: Minister ds. szkolnictwa przedszkolnego Lena Hallengren, **poniosła porażkę** we wszystkich swoich obietnicach, dotyczących programu przedszkolnego.

c) *Trots högkonjunkturen **har** socialdemokraterna **misslyckats** med att få bukt med arbetslösheten.* (Göran Hägglund)

Tł.: Mimo wysokiej koniunktury socjaldemokratom **nie udało się** uporać z problemem bezrobocia.

– **misslyckande**

„misslyckande” – „försök som inte lett till framgång” (NEO), „niepowodzenie, porażka” (tłum. własne)

d) *Det visar tydligt regeringens **misslyckande** att skapa fler jobb.* (Roger Tiefensee)

Tł.: To pokazuje wyraźnie **porażkę** rządu w tworzeniu nowych miejsc pracy.

- e) *Regeringen vill inte stå till svars för det katastrofala integrationsmisslyckandet och uppenbarligen flyr det ansvariga statsrådet integrationsdebatten. (Mauricio Rojas)*

Tł.: Rząd nie chce odpowiadać za katastrofalną **porażkę** polityki integracyjnej i odpowiedzialna za to Rada Ministrów najwidoczniej ucieka przed debatą na temat polityki integracyjnej.

Bardzo często w celu skrytykowania przeciwnika za niepowodzenie w jakiejś sprawie, nadawca sięga po czasownik „misslyckas” lub rzeczownik „misslyckande”. Jak wynika z podanych powyżej definicji w NEO słowa te zawierają w sobie informację, że ktoś mimo wysiłku nie osiągnął sukcesu, którego pragnął. Doznał porażki, niepowodzenia. Przeciwnikowi nie udało się rozwiązać problemu bezrobocia (1.d), ani też zrealizować polityki integracyjnej (1.e). Nie powiodła się także polityka edukacyjna proponowana przez przeciwnika (1.a), (1.b). Warto zwrócić uwagę, że autorami wszystkich powyższych wypowiedzi są politycy z partii prawicowych, opozycyjnych. Negatywnej ocenie podlegają tutaj działania rządu. Prawicowi politycy wskazują na niepowodzenia socjaldemokratów, by zburzyć ich pozytywny wizerunek i uświadomić wyborcom, że nie warto na nich głosować.

– **haverera, haveri**

„haverera” – „helt misslyckas och därför upplösas” (NEO), „rozbić się, ulec katastrofie” (Kubitsky 1998: 191)

„ett haveri” – „totalt misslyckande” (NEO), „rozbić się statku (samolotu), katastrofa” (Kubitsky 1998: 191)

- f) *Förskolepolitiken har havererat. (Christer Nylander)*

Tł.: Polityka dotycząca szkolnictwa przedszkolnego **całkowicie się nie powiodła**.

- g) *Det är inget annat än ett borgerligt haveri. (Lasse Ohly)*

Tł.: To nic innego, jak tylko całkowite **niepowodzenie** prawicy.

Czasownik „haverera” oraz rzeczownik „haveri”, mimo że (jak podaje Kubitsky) odnoszą się głównie do katastrofy lotniczej lub morskiej, przez polityków używane są podobnie jak „misslyckas” i „misslyckande”. Przekazują one, że zupełnie nie powiodły się działania przeciwnika. Wskazują na jego wielką porażkę, niepowodzenie w danej dziedzinie.

– **hafsverk**

„hafsverk” – „slarvigt utfört arbete” (NEO), „hafs” – „praca byle jak, partanina” (Kubitsky 1998: 186)

h) *Förslaget om fastighetsskatt är ett hafsverk, ihopsnickrat sent i måndags natt. (Pär Nuder)*

Tł.: Propozycja dotycząca podatku od nieruchomości jest **niedbale wykonaną pracą**, skleconą w poniedziałek późno w nocy.

W przykładzie (1.h) pojawia się określenie propozycji przeciwnika jako „byle co”. Zostało w tym celu użyte złożenie „hafsverk”. Propozycja prawicy o podatku od nieruchomości nic nie jest warta. Jest to niedbale wykonana praca, a zatem jest ona nieprzemyślana, ma wiele wad. Została skonstruowana późno w nocy i nie jest dopracowana.

– **broms**

„broms” – „faktor som hejdar viss utveckling” (NEO), „hamulec” (Kubitsky 1998: 75)

i) *På det sättet är borgarnas förslag om sänkt a-kassa den effektivaste broms för Sveriges utveckling man kan tänka sig. (Göran Persson)*

Tł.: W ten sposób propozycja Prawicy o obniżeniu składki na kasę dla bezrobotnych, jest najbardziej skuteczną **przeszkodą** na drodze do rozwoju Szwecji, jaką tylko można sobie wyobrazić.

Mimo, że Kubitsky podaje tłumaczenie słowa „broms” jako „hamulec”, wydaje się, że w wypowiedzi (1.i) najlepszym polskim odpowiednikiem jest „przeszkoda”. Jak wynika z definicji tego słowa w NEO,

jest to czynnik, który hamuje pewien rozwój, pewien proces. Persson używając tego słowa, postrzega propozycje partii prawicowych jako te, które przyczynią się do zahamowania rozwoju Szwecji. Są to zatem złe pomysły, poprzez które ucierpi szwedzkie społeczeństwo.

– **retorik**

„retorik” – „med negativ bibetydelse konsten att tala väl och övertygande utan ngt egentligt innehåll (eller med vilseledande innehåll) i det som sägs” (NEO), „retoryka” (Kubitsky 1998: 386)

- j) *Vi har utgått just från 1998 års utvecklingsplan och lagt den bredvid dagens socialdemokratiska **retorik** och dagens verklighet. (Lars Leijonborg, Erik Ullenhag)*

Tł.: Obserwacje rozpoczęliśmy właśnie od planu rozwoju z 1998 roku i porównaliśmy go z dzisiejszą socjaldemokratyczną **retoryką** i dzisiejszą rzeczywistością.

- k) *Det är väldigt långt mellan **retorik** och praktik i socialdemokraternas Sverige. (Torsten Lindström)*

Tł.: Nie ma żadnego związku, pomiędzy **retoryką** a praktyką, w socjaldemokratycznej Szwecji.

Wielokrotnie w negatywnym znaczeniu używane jest także słowo „retorik”. Oznacza ono wówczas demagogię, czyli wpływanie na społeczeństwo za pomocą pięknych słów i składania obietnic, które jednak nie zostaną spełnione. Może wiązać się ono z oszukiwaniem odbiorców, z próbą wprowadzenia ich w błąd (na co wskazuje adnotacja w nawiasie zawarta w definicji według NEO). W przykładach (1.j) oraz (1.k) socjaldemokraci oskarżani są o retorykę. Ich słowa nie mają odzwierciedlenia w rzeczywistości. Wszystko, co przekazują i obiecują sprowadza się do pustych słów.

– **skrämselfpropaganda**

„propaganda” – „arbete för att med olika argumentations- och övertalningsknep sprida en åsikt e.d.” (NEO), „propaganda” (Kubitsky 1998: 370)

„skrämself” – „stark (plötslig) rädsla” (NEO), „(nagły) strach” (Kubitsky 1998: 425)

- l) *LO tar sin **skrämselfpropaganda** till helt nya nivåer i sitt senaste flygblad i kampanjen för fortsatt socialdemokratiskt maktinnehav. (Roger Tiefensee)*

Tł. Federacja Związków Zawodowych, w swoich ostatnich ulotkach w kampanii na rzecz utrzymania władzy socjaldemokratów, poszerza swoją **propagandę strachu** do całkiem nowych rozmiarów.

Jak wynika z definicji słowa „propaganda”, jest to szerzenie pewnego poglądu w celu pozyskania, przekonania kogoś do jakiejś racji. W podanej w NEO definicji pojawia się przypis: „ofta nedsättande”, czyli często mający negatywne znaczenie. W wypowiedzi (1.l) nie ma wątpliwości, co do negatywnego wydźwięku tego słowa. Zostało ono użyte w złożeniu, wraz ze słowem „skrämself”, które oznacza nagły, silny strach i budzi negatywne konotacje. Nadawca krytykuje Federację Związków Zawodowych za popieranie socjaldemokratów oraz szerzenie przekonań, według których polityka prawicy wyrządzi wiele zła w Szwecji. Zburzy ona wszystko to, co do tej pory zbudowali socjaldemokraci. To wywołuje uczucie strachu w wyborcach. Według nadawcy zupełnie niepotrzebnie, gdyż do niczego takiego nie dojdzie. Polityka prawicy przyczyni się do poprawy sytuacji w państwie.

– **populism**

„populism” - „politisk riktning som säger sig i särskilt hög grad företräda (små)folkets intressen gentemot eliten” (NEO), „populizm” (tłum. własne)

- m) *Det här är inget annat än ogenerad **populism**. (Leif Pagrotsky)*

Tł.: To nic innego jak bezczelny **populizm**.

W podanej powyżej definicji w NEO pojawia się też przypis: „ofta nedsättande” – często mający negatywne znaczenie. Przeciwnik został w przypadku (1.m) oskarżony o populizm, czyli działanie polityczne polegające na głoszeniu chwytliwych poglądów, które trafiają do większości społeczeństwa. Ich celem jest uzyskanie poparcia wyborców i w konsekwencji osiągnięcie władzy. Przeciwnik występuje w imieniu ludu, ale w gruncie rzeczy zależy mu tylko na zdobyciu władzy.

– **vänskapskorruption**

„korruption” – „det att personer (inom viss organisation) systematiskt missbrukar sin ställning i eget intresse” (NEO), „korupcja” (Kubitsky 1998: 256)

„vänskap” – „det att vara vän” (NEO), „przyjaźń” (Kubitsky 1998: 548)

n) *Denna vänskapskorruption måste få ett slut. (Stefan Attefall, Gunnar Axén, Tobias Krantz, Annika Carlsson)*

Tł.: To kumoterstwo musi się skończyć.

Złożenie „vänskapskorruption” odnosi się w przykładzie (1.n) do faworyzowania przez socjaldemokratów swoich przyjaciół. Osoby zajmujące państwowe posady, a popierające socjaldemokratów, otrzymują wyższe wynagrodzenie niż takie, które nie opowiadają się za partią rządzącą. Przeciwnicy wykorzystują zatem to, że sprawują władzę i dopuszczają się niesprawiedliwych poczynań.

– **usel**

„usel” – „mycket dålig” (NEO), „lichy, marny, nędzny” (Kubitsky 1998: 522)

o) *Deras ambitioner när det gäller miljön är usla och de river ner mycket av det vi byggt upp. (Peter Eriksson)*

Tł.: Ich ambicje w kwestii środowiska naturalnego są marne i burzą wiele z tego, co my zbudowaliśmy.

Warto zwrócić jeszcze uwagę na przymiotnik „usel”, którego negatywne znaczenie zauważa też Lundbladh (2001: 24) i tłumaczy go jako: „*högst olycklig; högst beklagansvärd*” („wielce nieudany”, „godny pożałowania”). W powyższym przykładzie „usel” określa ambicje przeciwników w kwestii ochrony środowiska. Są to ambicje marne, na których przeciwnikom nie zależy. Można przypuszczać, że przyczynią się oni do zaniedbania tej kwestii.

8.3. Wyrazy kontekstowo wartościujące negatywnie

W języku szwedzkich polityków dają się zauważyć słowa, które mogą mieć neutralne lub pozytywne zabarwienie aksjologiczne, jednak użycie ich w odpowiednim kontekście sprawia, że przyjmują one wartościowanie negatywne. Zgółka (1988: 107-108) podaje, że jest to kategoria słów neutralnych emocjonalnie, których pozytywne lub negatywne zabarwienie emocjonalne pozostaje „*jakby w uśpieniu, potencji. Może się bowiem zdarzyć taki kontekst (...), gdzie owa potencja zostanie zamieniona w emocjonalność dodatnią lub ujemną*”. Jednym z takich słów w języku szwedzkim jest przymiotnik „märklig”:

– märklig

„märklig” – „som har ovanliga egenskaper och därför väcker uppmärksamhet eller förundran” NEO; „godny uwagi, dziwny, osobliwy” (Kubitsky 1998: 322)

- a) *Det är en märklig strategi av LO-ledaren. (Lasse Ohly)*
Tł.: To jest **dziwna** strategia przewodniczącego Federacji Związków Zawodowych.
- b) *Alliansens förslag om större skillnader mellan de arbetande och den del av befolkningen som utestängs från arbete blir i detta perspektiv väldigt märkliga när vi vet att borgerligheten vill bli förknippad med kamp mot brottsligheten. (Alice Åström)*
Tł.: Propozycje Aliansu o zwiększeniu różnic pomiędzy pracującymi, a tymi, którzy zostali wykluczeni z rynku pracy, są z tej perspektywy bardzo **dziwne**, gdyż wiemy, że prawica chce być kojarzona z walką z przestępczością.
- c) *Det är märkligt att alliansen går till val på att återinföra bilköerna i Stockholm. (Håkan Wåhlstedt)*
Tł.: **To dziwne, że** Alians opowiada się w kampanii wyborczej za tym, aby na nowo wprowadzić korki uliczne w Sztokholmie.
- d) *Det är märkligt att regeringspartiet inte anser det. (Johan Pehrson)*
Tł.: **To dziwne, że** partia rządząca tak nie uważa.

Przymiotnik „märklig” oznacza, że coś ma nietypowe, niezwykle właściwości i dlatego wzbudza uwagę lub zdziwienie. Przez polityków słowo to używane jest w negatywnym znaczeniu. Przeciwnik nie postępuje tak, jakby oni sobie tego życzyli i to budzi ich zdziwienie, niezadowolenie. Dziwne, a zatem złe jest postępowanie przywódcy Związków Zawodowych (1.a), a także propozycje Aliansu (1.b). Konstrukcja „Det är märkligt att...” (To dziwne, że...) przekazuje, że zdziwienie odczuwa także większa grupa ludzi, a nie tylko nadawca. W wypowiedzi (1.c) nadawca wyciąga wnioski z propozycji partii prawicowych i przedstawia je w formie czarnych wizji. Wåhlstedt krytykuje Alians prawicy za to, że zamierza doprowadzić do tworzenia się korków ulicznych w centrum Sztokholmu. Zaś w przykładzie (1.d) nadawca krytykuje socjaldemokratów za to, że mają inne zdanie na dany temat, niż twórca wypowiedzi. Sugeruje to zatem, że przekonanie partii rządzącej jest błędne. Rację ma tylko nadawca.

– **anmärkningsvärd**

„anmärkningsvärd” – „värd att notera eller uppmärksamma” (NEO), „godny uwagi, osobliwy, dziwny” (Kubitsky 1998: 27)

e) *Det är anmärkningsvärt att regeringen och socialdemokraterna inte har lyft regelförändrings-lagstiftningar(...). (Åsa Torstensson)*

Tł.: **To dziwne, że rząd i socjaldemokraci nie wnieśli zmian do ustawodawstwa (...).**

Przymiotnik „anmärkningsvärd” funkcjonuje tak samo, jak „märklig”. Nadawca zwraca poprzez niego uwagę na coś, co nie odpowiada mu w propozycji lub zachowaniu przeciwnika. W przykładzie (1.e) krytyka odnosi się do rządu, który nie wniósł zmian do ustawodawstwa. Zmiany te są według nadawcy bardzo potrzebne Szwecji.

– **glömma**

„glömma” – „(av misstag) förlora ur minnet” (NEO), „zapominać” (Kubitsky 1998: 172)

- f) *Först så **glömmer** moderaterna att ta med många av våra satsningar som gynnar kommunerna. (Sven-Erik Österberg)*
Tł.: A więc po pierwsze, Moderaci **zapominają** wliczyć wiele naszych wkładów, które wspierają gminy.
- g) *Under socialdemokraternas tolv år vid makten har våra äldre **glömts bort**. (Göran Högglund)*
Tł.: W czasie 12 lat sprawowania władzy przez socjaldemokratów, całkowicie **zapomniano** o naszych starszych obywatelach.

Powyższe przykłady pokazują, że przeciwnik celowo zapomina o czymś, z czym nie chce mieć do czynienia, co mu nie odpowiada, co chciałby zataić. Zapomina o sukcesach swoich przeciwników, tak by nie przyznać im racji i nie przyczyniać się do tworzenia ich pozytywnego wizerunku (1.f). Przeciwnicy celowo też zapominają o problemie starszych Szwedów i zapewnieniu im odpowiedniej opieki (1.g). Według Högglunda problem ten pozostaje wciąż nierozwiązany.

– **minska**

„minska” – „göra mindre”(NEO), „zmniejszać” (Kubitsky 1998: 310)

- h) *Det genomgående temat i vänsterpartiernas valbudskap är förslag som **minskar** människors vilja och möjligheter att arbeta. (Fredrik Reinfeldt)*
Tł.: Powtarzającą się kwestią, w przesłaniu wyborczym partii lewicowych, jest propozycja, która **zmniejsza** chęci i możliwości ludzi do podjęcia pracy.

Czasownik „minska” ma zazwyczaj neutralne znaczenie. W wypowiedzi (1.h) widać jednak, że wyraża on negatywne wartościowanie. Przeciwnik krytykowany jest za proponowanie czegoś, co negatywnie odbije się na szwedzkim społeczeństwie, co zmniejszy chęci i możliwości ludzi do pracy. Przeciwnik pragnie zatem przyczynić się do krzywdy odbiorców.

– **säga nej till ngt**

„säga nej” – „powiedzieć nie, sprzeciwić się czemuś” (tłum. własne)

- i) *Vi tar också bort skatten helt upp till 72.000 kronor för alla över 65 år som arbetar. Detta säger socialdemokraterna nej till.* (Fredrik Reinfeldt)

Tł.: Zlikwidujemy także podatek, aż do 72.000 koron, dla wszystkich pracujących obywateli, którzy mają ponad 65 lat. Temu **sprzeciwiają się** socjaldemokraci.

Również neutralne wyrażenie „säga nej” uzyskuje negatywne zabarwienie aksjologiczne, co widać w wypowiedzi (1.i). Jego znaczenie jest podobne do tego w przykładzie (1.h). Przeciwnik jest przeszkodą do czegoś dobrego, pozytywnego. Socjaldemokraci odrzucają obniżenia podatków, które proponują Moderaci i które według prawicy poprawiłyby życie szwedzkich obywateli.

8.4. Zaprzeczanie wyrazów pozytywnie wartościujących

Zdarza się, że wyrazy pozytywnie nacechowane aksjologicznie zostają zaprzeczone i w ten sposób uzyskują negatywne znaczenie.

– **inte lyckas, aldrig lyckas**

„lyckas” – „med skicklighet eller tur uppnå att (genomföra)” (NEO), „udawać się, powieść się” (Kubitsky 1998: 289)

- a) *Genom kraftigt sänkta ersättningar tror man sig kunna skapa fler jobb. Riktigt hur det ska gå till har de inte lyckats förklara.* (Lasse Ohly)

Tł.: Przypuszcza się, że poprzez znaczne obniżenie wynagrodzeń, stworzy się więcej miejsc pracy. Dokładnie jak do tego ma dojść, **nie udało się** im wyjaśnić.

- b) *Det är den fråga som alliansen aldrig har lyckats svara på.* (Lasse Ohly)

Tł.: Na to właśnie pytanie Aliansowi **nie udało się** nigdy odpowiedzieć.

Zaprzeczenie czasownika „lyckas” w postaci przysłówka „inte” (nie) lub „aldrig” (nigdy) powoduje, że przyjmuje on takie samo znaczenie, jak czasownik „misslyckas”, czyli nie udać się, nie powieść się. Nadawca przekazuje wtedy, że działania przeciwnika nie powiodły się. Nie udało mu się osiągnąć czegoś, na co liczył. To oczywiście wpływa na negatywny obraz przeciwnika.

– **inte imponerande**

„imponerande” – som väcker stor beundran eller respekt (NEO), „imponujący, robiący duże wrażenie” (Kubitsky 1998: 216)

c) *Den nuvarande s-regeringen har haft sin chans och deras resultat är **inte imponerande**. (Johan Pehrson)*

Tł.: Obecny, socjaldemokratyczny rząd otrzymał swoją szansę, a jego wynik **nie jest imponujący**.

W przykładzie (1.c) został zaprzeczony przymiotnik „imponerande”, co spowodowało negatywną ocenę wyniku rządu. To, co osiągnął do tej pory socjaldemokratyczny rząd nie jest imponujące, czyli nie budzi zachwytu nadawcy. Nadawca wyraża tym samym swoje rozczarowanie. Marne są efekty rządów socjaldemokratów.

– **inte värdig**

„värdig” – „god nog för” (NEO), „godny” (Kubitsky 1998: 548)

d) *Upptäandet är **inte värdigt** en svensk statsminister. (Carl Hamilton, Allan Widman)*

Tł.: Takie zachowanie **nie jest godne** szwedzkiego premiera.

W wypowiedzi (1.d) zachowanie premiera nie jest godne sprawowanej przez niego funkcji. Persson zachowuje się zatem w nieodpowiedni, naganny sposób i za to krytykują go Hamilton i Widman.

– **inte trovärdig**

„ trovärdig” – „som förtjänar tilltro” (NEO), „wiarygodny, godny zaufania” (Kubitsky 1998: 501)

- e) *De (Moderaterna) är inte trovärdiga. (Annika Billström)*
Tł.: Oni (Moderaci) **nie są wiarygodni**.

Przypadek (1.e) pokazuje, że Moderaci nie są wiarygodni. Nie można mieć do nich zaufania, gdyż to, co obiecują i tak nie spełnią po wyborach.

– **inte duga**

„duga” – „vara tillräckligt bra” (NEO), „nadawać się, pasować” (Kubitsky 1998: 101)

- f) *Jättebra, Bodström men du duger inte. (Peter Althin)*
Tł.: Świetnie Bodström, ale ty się **nie nadajesz**.

Z przykładu (1.f) wynika, że przeciwnik nie nadaje się do wykonywania zawodu polityka. Brakuje mu odpowiednich do tego cech. Nie jest wystarczająco dobry, by zarządzać państwem.

8.5. Negatywne określenia na polityków i ich politykę

W szwedzkiej kampanii wyborczej pojawiają się negatywne określenia na przeciwników politycznych. Bywa oczywiście, że nadawca podaje imię i nazwisko lub nazwę partii, do której przynależy konkurent. Wówczas nie można się dopatrywać ukrytego, negatywnego wartościowania. Zdarza się jednak, że nadawca posługuje się określeniami na cały blok polityczny, tj. lewicę lub prawicę, które budzą negatywne konotacje. Kochan (1994: 87) negatywne określanie przeciwnika nazywa „przyklejaniem etykietek” i w wypowiedziach tego typu wyróżnia 3 elementy: przedmiot etykietowania (ten kto jest negatywnie określany), obudowę (wprowadzenie etykiety – opis aktu nazwania) oraz etykiety (negatywne określenie). Oto jakie „etykiety” dało się zauważyć w opisywanej kampanii wyborczej:

– **vänsterkartellen**

Partie prawicowe bardzo często nazywały „vänsterkartellen”, czyli „Lewicowym kartelem” współpracę socjaldemokratów z Partią Lewicy i Partią Zielonych. Wskazują na to następujące przykłady:

- a) *Samtidigt som vänsterkartellen ägnar sig åt att snygga till statistiken får vi allt färre entreprenörer i Sverige. (Åsa Torstenson)*
 Tł.: W czasie gdy **Lewicowy kartel** poświęca się upiększaniu danych statystycznych, w Szwecji pojawia się coraz mniej przedsiębiorców.
- b) *Vänsterkartellens flygskatt slår hårt mot arbetare och familjer med låga inkomster. (Mats Odell)*
 Tł.: Podatek ekologiczny od biletów lotniczych wprowadzony przez **Lewicowy kartel**, mocno uderza w robotników i rodziny z niskimi dochodami.
- c) *Vi talar om vilka som kommer att ingå i en regering och vilken politik vi vill genomföra. Vänsterkartellen har inga svar. (Fredrik Reinfeldt)*
 Tł.: My mówimy o składzie nowego rządu i o polityce, jaką chcemy prowadzić. **Lewicowy kartel** nie podaje żadnych odpowiedzi.
- d) *Socialdemokraterna och resten av vänsterkartellen avslog vår motion så sent som den 4 maj i år. Men nu tar man upp förslaget och gör det till sitt eget. (Beatrice Ask)*
 Tł.: Socjaldemokraci i reszta **Lewicowego kartelu** odrzucili nasz projekt ustawy nie dalej jak 4 maja tego roku. Ale teraz rozpatruje się tę propozycję i uznaje się ją za swoją.

Słowo „kartell” według NEO oznacza: „sammanslutning mellan självständiga företag i syfte att samarbeta ekonomiskt”. Odpowiednik w języku polskim to „kartel” (Kubitsky 1998: 237). Według definicji NEO kartel to porozumienie o współpracy ekonomicznej zawarte pomiędzy niezależnymi przedsiębiorstwami. Często jednak w powszechnym rozumieniu słowo to związane jest z negatywnymi asocjacjami i odnosi się do zawierania nielegalnych porozumień między firmami, np. co do wysokości cen. Przewodniczący Chrześcijańskich Demokratów Göran Hägglund podczas przemówienia na konwencji wyborczym Aliansu tak wyjaśnił znaczenie tego słowa: „Kartel to szkodliwa współpraca, szkodliwa dla wszystkich, poza tymi, którzy wchodzi w jego skład.” Według Hägglunda bycie w kartelu wiąże

się z czerpaniem określonych korzyści. Polityka socjaldemokratów wspiera ich samych oraz partie z nimi współpracujące, daje im stanowiska, wysokie pensje, zaś nie liczy się z problemami zwykłych ludzi. Dla socjaldemokratów najważniejsza jest władza i utrzymanie się przy niej. Lewicowy kartel oznacza zatem dążenie partii lewicowych do zaspokojenia własnych, egoistycznych potrzeb. Natomiast potrzeby wyborców nie są przez nich w ogóle brane pod uwagę.

– **maktallians**

Słowo „allians” („alians”, „sojusz”, Kubitsky 1998: 21) związane jest z polityką obronną państwa. Według NEO „allians” to „avtal om organiserat samarbete”, a zatem umowa o zorganizowanej współpracy. Patrząc z punktu historycznego, alians chronił wchodzące w niego państwa przed atakami innych, wrogich sił. Podczas II wojny światowej alianci walczyli z Hitlerem i wyszli zwycięsko z tej walki. Alians we współczesnym rozumieniu może także oznaczać sojusz, przymierze zawarte pomiędzy kilkoma partiami politycznymi, które dążą do tego samego celu. W przypadku „Aliansu dla Szwecji” celem tym ma być wprowadzenie reform, które zlikwidują problemy społeczne i gospodarcze w Szwecji. Aby pozbawić to słowo pozytywnego wydźwięku, socjaldemokraci nazywają Reinfeldta i popierające go partie „maktalliansen” (aliansem władzy):

a) *Det här är den borgerliga **maktalliansens** verkliga ansikte.*
(Lasse Ohly)

Tł.: Oto prawdziwa twarz prawicowego **aliansu władzy**.

Sugerują w ten sposób, że celem tej współpracy jest tylko i wyłącznie zdobycie władzy. Aliansowi nie zależy na tym, by pomóc wyborcom, by polepszyć sytuację społeczną, gospodarczą w Szwecji, lecz zależy im tylko na przejęciu władzy i zaspokojeniu własnych potrzeb.

– **höger**

Również słowo „höger” (prawica, Kubitsky 1998: 211) było często wykorzystywane przez socjaldemokratów w celu określenia polityków z partii opozycyjnych. Słowo „höger” może funkcjonować samo, jak w przykładach (1.a) i (1.b):

- a) *Höger har en politik mot de bostadslösa som ökar segregationen. Vi har en politik för fler bostäder och integration. (Lasse Ohly)*

Tł.: **Prawica** prowadzi politykę przeciwko ludziom nie posiadającym własnego mieszkania, która zwiększa segregację (tu: społeczną). My prowadzimy politykę na rzecz większej ilości mieszkań i integracji.

- b) *Moderaterna har gjort krystade försök att framställa sig som ett nytt arbetarparti. Men under ytan ser vi samma gamla fackföreningsfientliga höger som alltid. (Lasse Ohly)*

Tł.: Moderaci poczynili wymuszone starania, by zaprezentować się jako nowa partia robotnicza. Ale pod powierzchnią widzimy, jak zawsze, tę samą, starą, wrogo nastawioną do związków zawodowych **prawicę**.

Może także być częścią złożenia, na co wskazują wypowiedzi od (1.c) do (1.e):

- c) *Hela arbetarrörelsen har ett gemensamt intresse av och ett stort ansvar för att samhällsdebatten förs så att högeralliansens råa och arbetarfientliga politik avslöjas. (Lasse Ohly)*

Tł.: Cały ruch robotniczy ma wspólny interes w tym i ponosi dużą odpowiedzialność za to, by tak poprowadzić debatę społeczną, ażeby zdemaskować brutalną i wrogą wobec robotników politykę **Aliansu prawicy**.

- d) *Den lag om fri etableringsrätt för förskolan som miljöpartiet och högeralliansen föreslagit i riksdagen innebär att kommuner inte kan säga nej till religiösa förskolor. (Lasse Ohly)*

Tł.: Prawo o wolnym zakładaniu przedszkoli, które zaproponowały w parlamencie Partia Zielonych i **Alians prawicy**, oznacza, że gminy samorządowe nie mogą sprzeciwić się przedszkolom wyznaniowym.

- e) *Så fort det ska presenteras något mer än maktambition ser vi en rå högerpolitik. (Lasse Ohly)*

Tł.: Jak tylko zostanie zaprezentowane coś więcej niż chęć posiadania władzy, zobaczymy brutalną **politykę prawicy**.

W powyższych wypowiedziach słowo „höger” pojawiło się w złożeniach wraz ze słowami „allians” oraz „politik”. Doprowadziło to do tego, że neutralne lub pozytywne konotacje tych słów ustąpiły miejsca negatywnym skojarzeniom. Socjaldemokraci stosując takie sformułowania zdawali sobie prawdopodobnie sprawę z tego, że słowo „prawica” w niektórych wyborcach (szczególnie zwolennikach socjaldemokratów) wywołuje negatywne odczucia.

– **borgarna**

Słowo „borgare” (l.mn. „borgarna”) na pierwszy rzut oka nie wydaje się zawierać negatywnych asocjacji. Pojawiają się jednak wątpliwości, czy Reinfeldt nazwałby siebie „borgare” („prawicowiec”, Kubitsky 1998: 71). Po sprawdzeniu definicji tego słowa w NEO okazuje się, że jest to „person som tillhör eller ansluter sig till den besuttna medelklassen”. A zatem jest to osoba, która należy lub przyłącza się do zamożnej klasy średniej. Dlatego też partie lewicowe chętnie używają tego określenia, by wskazać, że przeciwnicy reprezentują tylko niewielką część społeczeństwa. Również Lorentzon (2006) zauważa w swoich badaniach, że Partia Lewicy szczególnie chętnie używa negatywnych określeń na swoich przeciwników politycznych w postaci „borgare” oraz „kapitalist”.

Oto przykłady wypowiedzi polityków z kampanii wyborczej 2006, które zawierały określenie „borgarna” :

- a) ***Borgarna** har med dagens uppgörelse om vårdnadsbidrag kommit överens om att återinföra ett hemmafrusystem i Sverige. (...)(Peter Eriksson)*

Tł.: **Prawicowcy**, poprzez dzisiejsze porozumienie o zasiłku rodzicielskim, zgodzili się przywrócić „system kury domowej” w Szwecji. (...)

- b) *På det sättet är **borgarnas** förslag om sänkt a-kassa den effektivaste broms för Sveriges utveckling man kan tänka sig. (Göran Persson)*

Tł.: W ten sposób propozycja **prawicowców** o obniżeniu składki na kasę dla bezrobotnych, jest najbardziej skuteczną przeszkodą na drodze do rozwoju Szwecji, jaką tylko można sobie wyobrazić.

- c) ***Borgarnas** enhetliga kommunala avgift för kommersiella lokaler slår också hårt mot butiker, kontor, hotell och andra affärslokaler ute i landet. (Peter Eriksson)*

Tł.: Zaproponowana przez **prawicowców** jednakowa opłata gminna dla lokali handlowych, uderzy także mocno w sklepy, biura, hotele i inne lokale handlowe w kraju.

- d) *Med **borgarna** riskerar vi att få se stora kliv bakåt. (Hillevi Larsson)*

Tł. Popierając **prawicę** ryzykujemy, że zrobimy duży krok wstecz.

Podsumowując można stwierdzić, że wspólne dla tych wszystkich powyżej opisanych określeń jest to, że chętnie używane są one przez nadawców w celu wywołania negatywnych skojarzeń, które odbiorca przypisze przeciwnikowi. Sam zaś przeciwnik nigdy nie użyłby ich w stosunku do swojej osoby, czy też partii politycznej. I tak Persson nigdy nie powiedziałby, że przynależy do Lewicowego kartelu, a Reinfeldt, że jest prawicowcem, lub członkiem aliansu władzy.

Rozdział 9.

Nazwy uczuć negatywnych w kampanii 2006

9.1. Strach

Jednym z uczuć, do którego najczęściej odwołują się nadawcy wypowiedzi, w celu skrytykowania przeciwnika, jest strach. Ten stan emocjonalny rodzi się w nadawcy pod wpływem tego, co może się zdarzyć, jeśli przeciwnik wygra wybory i obejmie władzę w Szwecji. Twórca wypowiedzi przewiduje przyszłe, niepożądane wydarzenia lub ewentualnie negatywnie ocenia aktualną, niekorzystną sytuację w państwie.

– rädd

Prostą, językową formę wyrażenia uczucia strachu stanowi użycie czasownika „vara” wraz z przymiotnikiem „rädd”, który według NEO oznacza: „som känner rädsla”, a który Kubitsky (1998: 397) tłumaczy jako „bać się, obawiać się”. W wypowiedziach polityków zauważa się konstrukcję: „X är rädd (för) att...”, (X obawia się, że ...), gdzie X to nadawca wypowiedzi. Następnie formułowany jest osąd krytyczny, dotyczący propozycji lub postępowania przeciwnika.

- a) *Jag är rädd att vindkraftbranschen (...) nu kommer att hämmas av att högeralliansen inte lyckats enas om vad de egentligen står för på området. (Mona Sahlin)*
Tł.: **Obawiam się, że** rozwój elektrowni wiatrowych zostanie teraz powstrzymany poprzez to, że Aliansowi Prawicy nie uda się ustalić wspólnego stanowiska w tej kwestii.

- b) *Vi är rädda för att alliansens utrikespolitik inte är mycket mer än en ofinansierad önskelista. (Laila Freivalds, Urban Ahlin)*
Tł.: **Obawiamy się, że** polityka zagraniczna Aliansu nie jest niczym więcej, niż tylko listą życzeń bez pokrycia finansowego.

Jak wynika z powyższych przykładów, strach nadawcy wywołuje to, że przeciwnik nie potrafi dojść do porozumienia ze swoimi so-

juszniakami, co może spowodować zahamowanie pożądanego rozwoju elektrowni wiatrowych (9.1.a). Poza tym polityka zagraniczna proponowana przez przeciwnika nie powiedzie się, gdyż będzie jej brakowało źródeł finansowania (9.1.b).

Również dwa inne czasowniki „frukta” oraz „befara” komunikują uczucie strachu nadawcy:

– **frukta**

Czasownik „frukta” („vara rädd för ngn/ngt” NEO) Kubitsky (1998: 138) tłumaczy jako „lękać się, obawiać się”. Występuje on w następującym schemacie językowym: „X fruktar ngt” (X obawia się czegoś), gdzie X jest nadawcą.

- c) *Om man funderar på att rösta på socialdemokraterna så får man ligga vaken på nätterna och **frukta** vad Göran Persson har sålt bort i förhandlingarna med miljöpartiet och vänsterpartiet. (Fredrik Reinfeldt)*

Tł.: Jeśli ktoś rozważa zagłosować na socjaldemokratów, to powinien nie zmrzyć oka w nocy i **obawiać się** o to, co Göran Persson wyprzedał podczas negocjacji z Partią Zielonych i Partią Lewicy.

Nadawca obawia się niewłaściwego postępowania przeciwnika, które w przykładzie (9.1.c) sprowadza się do wyprzedawania szwedzkiego majątku przez premiera Perssona. Wypowiedź ta ma funkcjonować jako ostrzeżenie przed podstępą polityką socjaldemokratów. Wyborcy, którzy poprą w wyborach socjaldemokratów, nie będą mogli zasnąć w nocy i będą obawiali się ich postępowania.

– **befara**

Czasownik „befara” („med olust eller fruktan förutse” NEO) Kubitsky (1998: 39) tłumaczy tak samo jak „frukta”, czyli jako „lękać się, obawiać się”.

- d) *Jag **befarar att** vi kan vänta oss hårda nedskärningar i skola, vård och omsorg (...). (Pär Nuder)*

Tł.: **Obawiam się, że** możemy się spodziewać mocnych cięć w szkolnictwie, służbie zdrowia i opiece socjalnej.

„Befara” funkcjonuje podobnie jak „vara rädd”, czyli w postaci: „X befara att...” (X obawia się, że...), gdzie X jest nadawcą wypowiedzi. Nadawca obawia się czegoś negatywnego, co spowoduje przeciwnik, np. przeznaczy mniej środków publicznych na szkolnictwo, służbę zdrowia i opiekę socjalną (9.1.d).

Aby wyrazić, że coś budzi nagły i silny strach nadawcy, można sięgnąć po czasownik „förskräcka” („väcka plötslig /stark/ rädsla hos ngn” NEO) lub rzeczownik „förskräckelse” („plötslig häftig rädsla” NEO). Z definicji podanych w NEO wynika, że słowa te są silniej nacechowane emocjami, niż opisane powyżej leksemy (9.1.a) – (9.1.d). Zawierają jakby większy ładunek emocjonalny i ujawniają, że twórca komunikatu doznaje silnego uczucia strachu.

– **förskräcka**

„Ngt förskräcker X” oznacza, że coś „przeraża” (Kubitsky 1998: 157) nadawcę.

- e) *Högerns alternativ **förskräcker**. (Sven-Erik Österberg)*
Tł.: Alternatywa Prawicy **przeraża**.

– **förskräckelse**

- f) *Det är med viss **förskräckelse** jag i årets valrörelse tycker mig känna igen samma tecken på generösa reformåtaganden kopplade med ofinansierade skattesänkningar. (Ingvar Carlsson)*

Tł.: Z pewnym **przerażeniem**, rozpoznaję w tegorocznej kampanii wyborczej te same oznaki wspaniałomyślnego zobowiązania się do przeprowadzenia reform, które wiążą się z niemożliwymi do sfinansowania obniżeniami podatków.

W przykładzie (9.1.e) przerażenie Österberga wywołuje alternatywa prawicy, która według niego jest zła, niekorzystna dla Szwecji. Przykład (9.1.f) oraz sformułowanie „med viss förskräckelse” (z pewnym przerażeniem) również ujawnia, że nadawca odczuwa silny strach na skutek obietnic składanych przez przeciwnika. Carlsson uważa, że pomysły prawicy są wspaniałomyślne, lecz nierzeczywiste. Nie są one możliwe do zrealizowania, ponieważ nie ma na nie środ-

ków finansowych. Na dodatek nadawca zauważa, że to, co proponuje przeciwnik, to jego stare, niespełnione obietnice.

– avskräcka

Podobnie jak „förskräcka” zachowuje się czasownik „avskräcka” („verka avhållande på /ngn/ genom hot” NEO), którego użycie można przedstawić jako: „Ngt avskräcker X”.

- g) *Att polisen nu ska börja organisera sig för att lära mer om organiserad, gränsöverskridande brottslighet, det är i och för sig bra. Men görs det inte redan?! Det avskräcker! (Peter Althin)*

Tł.: To w gruncie rzeczy dobrze, że policja zaczyna podejmować zorganizowane działania, aby lepiej poznać przestępczość międzynarodową. Ale jak dotąd jeszcze tego nie zrobiono? To **przeraża!**

Mimo, że Kubitsky (1998: 40) tłumaczy to słowo jako „odstraszać, przestraszać”, wydaje się, że w przykładzie (9.1.g) należy je rozumieć jako „przerażać”. Strach nadawcy budzi tym razem nieprzygotowanie policji do walki z przestępczością międzynarodową. Winą za ten stan rzeczy obarcza socjaldemokratów, sprawujących władzę.

Strach, niepokój nadawcy może zostać także ujawniony przy pomocy przymiotników: „oroande”, „oroväckande” oraz „bekymmersam”, które Kubitsky (1998: 52, 350) tłumaczy jako „niepokojący”. Często występują one w formie konstrukcji „Det är oroande/ oroväckande / bekymmersamt att...” (To jest niepokojące, że...), która pozwala na wyrażanie emocji także w imieniu innych osób.

– oroande

- h) *Det är djupt oroande att vårdpersonalen får fler administrativa uppgifter samtidigt som byråkraterna blir fler. (Kenneth Johansson)*

Tł.: **To głęboko niepokojące**, że personel szpitalny otrzymuje coraz więcej zadań administracyjnych i jednocześnie przybywa biurokratów.

W przykładzie (9.1.h) został użyty imiesłów czasu teraźniejszego „oroande” utworzony od czasownika „oroa” („orsaka oro hos ngn” NEO). Głęboki niepokój nadawcy (na co wskazuje przysłówek „djupt”) budzi przybywanie biurokracji i biurokratów w szwedzkich szpitalach, do czego przyczyniają się socjaldemokraci.

– oroväckande

- i) *Det är oroväckande att de borgerliga partierna fortfarande är djupt splittrade i sin syn på två av de viktigaste verktygen för en aktiv utrikespolitik: biståndet och alliansfriheten. (Laila Freivalds, Urban Ahlin)*

Tł.: **To niepokojące**, że partie prawicowe w dalszym ciągu są głęboko podzielone w postrzeganiu dwóch najważniejszych narzędzi, niezbędnych do prowadzenia polityki zagranicznej: pomocy dla innych krajów i polityki nieangażowania się w układy z innymi państwami.

W przypadku (9.1.i) nadawca wykorzystuje przymiotnik „oroväckande” („som ger upphov till oro” NEO). Nadawcy wypowiedzi krytykują niezgodę panującą wśród partii prawicowych w kwestii polityki zagranicznej.

– bekymmersam

W dwóch kolejnych wypowiedziach wykorzystywany jest przymiotnik „bekymmersam” („som orsakar bekymmer” NEO):

- j) *Men när han som i SVT-utfrågningen i söndags påstår att nyutexaminerad 22-åring inte har något att klaga på när det gäller möjligheten att få jobb (...), då är det bekymmersamt. (Lars Leijonborg)*

Tł.: Ale kiedy on (tu: Göran Persson) twierdzi w wywiadzie dla telewizji SVT, że świeżo upieczony, 22-letni absolwent wyższej uczelni, nie ma żadnych trudności w znalezieniu pracy, (...) to **to jest niepokojące**.

- k) *Det är bekymmersamt att statsminister Göran Persson inte är beredd att ge samma tydliga besked till väljarna. (Lasse Ohly)*

Tł.: **To niepokojące**, że premier Göran Persson nie jest gotów, by podać wyborcom identyczne, jasne informacje.

W przykładach tych premier Szwecji Persson krytykowany jest za unikanie mówienia o problemie bezrobocia wśród szwedzkiej młodzieży (9.1.j) oraz za podawanie niejasnych, mało konkretnych informacji (9.1.k).

Wśród przymiotników wyrażających uczucie strachu w materiale badawczym pojawiły się jeszcze dwa, które wyróżniają się bardzo silnym przekazem emocjonalnym. Chodzi o „fruktansvärd” („som ger mycket starka känslor av skräck eller obehag” NEO) oraz „hårresande” („ytterst hemsk och fasaväckande” NEO). Jak wynika z ich definicji przytoczonych za NEO, pierwszy z nich komunikuje bardzo silne uczucie strachu, przerażenia, zaś drugi oznacza coś wyjątkowo strasznego i przerażającego.

– fruktansvärd

- l) *Det är fruktansvärt att se hur lite förståelse moderaterna har för hur folk faktiskt har det. (Berit Andnor)*

Tł.: **To straszne**, kiedy widzi się, jak mało zrozumienia mają Moderaci dla rzeczywistej sytuacji zwykłych ludzi.

Przykład (9.1.l) pokazuje użycie przymiotnika „fruktansvärd” („straszny” Kubitsky 1998: 138). Silne uczucie przerażenia powstaje u nadawcy na skutek obserwacji, jakie poczynił w stosunku do swoich przeciwników Moderatów. Według niego Moderaci nie rozumieją problemów zwyczajnych ludzi.

– hårresande

- m) *Det finns också flera hårresande uttalanden i den socialdemokratiska regeringens utredning om jämställdhet i förskolan. (Maria Larsson)*

Tł.: Raport socjaldemokratycznego rządu o równym traktowaniu dzieci w przedszkolu, zawiera wiele wypowiedzi, od których **włos na głowie się jeży**.

- n) *De delar ut flygblad som ger en hårresande beskrivning av vad som ska hända med en ny regering. (Göran Hågglund)*
Tł.: Oni rozdają ulotki, które zawierają **budzący zgrozę** opis tego, co się będzie działo, kiedy nadejdzie nowy rząd.

W przykładach (9.1.m) i (9.1.n) przymiotnik „hårresande” („podnoszący włosy /jezący włos/ na głowie, budzący zgrozę” Kubitsky 1998: 206) został użyty przydawkowo: „hårresande uttalanden” oraz „en hårresande beskrivning”. W słowie tym znajduje się duża obrazowość, polegająca na przywołaniu wyobrażenia głowy z najeżonymi od strachu włosami. To dodatkowo umacnia odbiorcę w przekonaniu, że opisywane zjawisko wywołuje olbrzymie przerażenie. W powyższych przykładach są to fragmenty raportu socjaldemokratów, dotyczącego równego traktowania dzieci w przedszkolu (9.1.m) oraz opisy przyszłości Szwecji, zawarte w ulotkach przeciwnika (9.1.n).

9.2. Smutek

Smutek jest innym uczuciem, do którego odwołują się politycy w celu wyrażania negatywnej oceny przeciwnika. Konkurent zachowuje się w niewłaściwy sposób, lub przedstawia rozwiązania, które według nadawcy pogorszą sytuację w Szwecji. To wywołuje w nadawcy uczucie smutku, ubolewania, przygnębienia.

Aby wyrazić swoje ubolewanie, nadawca może sięgnąć po czasownik „beklaga” („uttrycka ledsnad eller olust över ngt” NEO), który Kubitsky (1998: 52) tłumaczy jako „żałować, ubolewać” lub też po przymiotnik „beklaglig” („som måste beklagas” NEO), który według Kubitskiego (1998: 52) oznacza „przykry, godny ubolewania”.

– beklaga

- a) *Jag kan inte annat än beklaga att LO undviker en saklig diskussion om hur vi kan få nya riktiga jobb i Sverige. (Roger Tiefsensee)*
Tł.: Mogę tylko **ubolewać** z tego powodu, że Federacja Związków Zawodowych unika rzeczowej dyskusji na temat tego, jak możemy zdobyć nowe, prawdziwe miejsca pracy w Szwecji.

– beklaglig

- b) **Det är beklagligt** att den socialdemokratiska majoriteten avslor vår motion om mobiltelefoni och bilkörning. (Anita Brodén)
Tł.: **To przykre**, że socjaldemokratyczna większość odrzuciła nasz wniosek dotyczący używania telefonu komórkowego, w czasie prowadzenia samochodu.
- c) **Därför är det beklagligt** att socialdemokraterna med stödpartier sa nej till folkpartiets förslag om att kvinnor som utsätts för hot och våld ska ges social förtur till bostad i hela landet. (Johan Pehrson)
Tł.: Dlatego **jest to przykre**, że socjaldemokraci wraz z partiami sojusznicznymi, odrzucili propozycję Liberalów, aby kobiety narażone na niebezpieczeństwo i przemoc otrzymywały pierwszeństwo do nabycia mieszkań socjalnych w całym kraju.

W przykładzie (9.2.a) nadawca poprzez czasownik „beklaga” wyraża własne ubolewanie (zaznaczone przez zaimek osobowy „jag”) z powodu, że Federacja Związków Zawodowych unika dyskusji na temat, jak można pokonać problem bezrobocia w Szwecji. Instytucja ta krytykowana jest za brak działania i uchylanie się od rozwiązywania trudnych problemów społecznych. Z kolei w przykładach (9.2.b) i (9.2.c) nadawca wykorzystuje konstrukcję „Det är beklagligt att...” (To przykre, że ..), umożliwiającą wypowiedzianie się w imieniu większej grupy osób. Nadawca odczuwa smutek z tego powodu, że socjaldemokraci odrzucili propozycje jego partii, które miały wprowadzić pozytywne zmiany w kraju (9.2.b), (9.2.c).

Również przysłówek „tyvärr” („vilket är beklagligt”, NEO; „niestety”, Kubitsky 1998: 509) oraz konstrukcja „det är synd att” („beklagligt förhållande”, NEO; „szkoda, że”, Kubitsky 1998: 472) przekazują smutek nadawcy, który został wywołany pod wpływem negatywnego zachowania się przeciwnika.

– tyvärr

- d) *Ett samarbete måste präglas av viljan att komma överens och respekt för andras uppfattningar. **Tyvärr** måste jag konstatera*

att viljan inte alltid finns hos miljöpartiet. Ibland väljer de att göra upp med högeralliansen. (Lasse Ohly)

Tł.: Współpraca musi odznaczać się wolą dojścia do porozumienia i szacunkiem wobec innych poglądów. **Niestety**, muszę stwierdzić, że ta wola nie zawsze występuje w Partii Zielonych. Czasami wybierają oni porozumienie z Aliansem prawicy.

W przykładzie (9.2.d) Ohly krytykuje postępowanie Partii Zielonych, która według niego nie wspiera Sojuszu Lewicy, lecz przychyła się do propozycji partii prawicowych. Negatywnej ocenie został zatem poddany sojusznik nadawcy.

– synd

e) *Därför är det synd att regeringen inte agerat på vårt förslag långt tidigare. (Beatrice Ask)*

Tł.: Dlatego **szkoda**, że rząd nie zareagował na naszą propozycję dużo wcześniej.

W wypowiedzi (9.2.e) twórca komunikatu wyraża smutek z powodu, że rząd nie wziął wcześniej pod uwagę propozycji jego partii. Rząd zaczął się liczyć z poglądami partii nadawcy zbyt późno i przez to sytuacja w kraju nie mogła zmienić się na lepszą. Pożądanym byłoby, aby przeciwnik wcześniej zrealizował pomysły nadawcy.

Smutek, przygnębienie nadawcy mogą też wyrażać przymiotniki: „bedrövlig” („som vållar nedstämdhet” NEO; „smutny” Kubitsky 1998: 49), „nedslående” („som orsakar nedstämdhet” NEO; „przygnębiający” Kubitsky 1998: 328) oraz „sorglig” („som orsakar /stor och smärtsam/ nedstämdhet” NEO; „smutny” Kubitsky 1998: 49). Według przytoczonych definicji NEO, „bedrövlig” i „nedslående” to przymiotniki wskazujące, że coś wywołuje przygnębienie nadawcy. Z kolei „sorglig” wydaje się być słowem nacechowanym jeszcze bardziej emocjonalnie, o czym świadczy informacja podana w definicji w nawiasie „stor och smärtsam”. Przymiotnik ten odnosi się zatem do czegoś, co powoduje duże i bolesne przygnębienie. Przymiotniki te mogą występować w formie konstrukcji „det är/har varit bedrövligt / sorgligt att...” (to jest/ było smutne, że...) lub też w formie „ngt är nedslående” (coś jest przygnębiające).

– **bedrövlig**

- f) *Det är bedrövligt att regeringen inte klarar av att planera och kostnadsberäkna en tandvårdsreform på ett sätt som gör att patienterna får ut mesta möjliga för våra skattepengar. (Cristina Husmark Pehrsson)*

Tł.: **To smutne**, że rząd nie radzi sobie z planowaniem i kalkulowaniem kosztów reformy opieki dentystrycznej w taki sposób, aby pacjenci w pełni wykorzystali nasze pieniądze pochodzące z podatków.

- g) *Det är bedrövligt att ännu ett barn skulle behöva dö innan regeringen agerar. (Beatrice Ask)*

Tł.: **To smutne**, że jeszcze jedno dziecko będzie musiało umrzeć, zanim rząd zadziała.

– **nedslående**

- h) *Resultatet är nedslående. (Lars Leijonborg, Erik Ullenhag)*

Tł.: Wynik jest **przygnębiający**.

– **sorglig**

- i) *Utrymmet för att tala om valets viktiga frågor är just idag väldigt litet. Det är sorgligt. (Lasse Ohly)*

Tł.: Mało się dziś, przed wyborami, mówi o ważnych problemach politycznych. **To smutne**.

- j) *Av den anledning har det varit sorgligt att se hur socialdemokraterna undan för undan dragit ned på alla utrikespolitiska ambitioner under de senaste åren. (Cecilia Malmström)*

Tł.: Z tego powodu **przykro** było patrzeć, jak socjaldemokracja w ciągu ostatnich lat stopniowo malała wszystkie ambicje w sprawach polityki zagranicznej.

Smutek nadawcy powoduje to, że rząd nie potrafi przeprowadzić reformy dentystrycznej (9.2.f) oraz nie podejmuje żadnego działania na rzecz ochrony życia dzieci (9.2.g). Poza tym socjaldemokraci obiecują ludziom starszym to samo, co można było usłyszeć z ich ust

w przeszłości (9.2.h). Przeciwnik zamiast proponować rozwiązania dla trudnych problemów, zajmuje się błahymi sprawami (9.2.i). Socjaldemokraci źle prowadzili przez ostatnie lata politykę zagraniczną (9.2.j).

– **besvikelse**

Nadawca może także wyrazić swój smutek sięgając po rzeczownik „besvikelse” („känsla som uppstår av svikna förhoppningar”, NEO; „rozczarowanie”, Kubitsky 1998: 58).

- k) *En djup suck av **besvikelse**. Jobben kommer inte och arbetslösheten är lika hög idag som för ett år sedan. (Lars Leijonborg)*

Tł.: Głębokie westchnienie **rozczarowania**. Nowych miejsc pracy nie przybywa, a bezrobocie jest dziś tak samo wysokie jak przed rokiem.

W wypowiedzi (9.2.k) Leijonborg przygląda się otaczającej go rzeczywistości i widzi problem bezrobocia, którego nie potrafią rozwiązać partie rządzące. Mimo, że obiecywały nowe miejsca pracy, nie wywiązały się ze swoich obietnic. Nadawca odczuwa rozczarowanie, jest zawiedziony polityką socjaldemokratów.

9.3. Wstyd

Nadawca może także odwoływać się do uczucia wstydu, które rodzi się w nim na skutek nieodpowiedniego zachowania się przeciwnika lub jego złych propozycji.

– **skämmas**

Może w tym celu posłużyć się czasownikiem „skämmas” („känna skam /för ngt/” NEO; „wstydzić się” Kubitsky 1998: 428). Pojawia się wtedy konstrukcja „X skäms för ngt”, gdzie X jest nadawcą.

- a) *Är det något **jag skäms** för i Sverige är det hur våra äldre behandlas. (Göran Hägglund)*

Tł.: To, czego **wstydzę się** w Szwecji, to sposób, w jaki traktowani są starsi ludzie.

W przypadku (9.3.a) nadawca odczuwa wstyd z powodu tego, w jaki sposób traktowani są ludzie starsi w Szwecji. Hägglund krytykuje socjaldemokratów za brak zainteresowania problemami starszej części szwedzkiego społeczeństwa.

Innymi słowami wyrażającymi uczucie wstydu są przymiotniki: „skamlig” („som ger upphov till skamkänslor” NEO; „haniebny” Kubitsky 1998: 417) oraz „pinsam” („som orsakar /allmän och/ besvärande förlägenhet” NEO; „żenujący” Kubitsky 1998: 361).

– skamlig

- b) *Alltså, ytterligare ett i raden av **skamliga** borgerliga förslag som handlar om att ta från de fattiga och ge till de rika. (Lasse Ohly)*

Tł.: A zatem, jeszcze jedna w szeregu **haniebnych** prawicowych propozycji, która polega na tym, aby odebrać biednym i dać bogatym.

W przykładzie (9.3.b) „skamlig” odnosi się do propozycji partii prawicowych, które według nadawcy opierają się na tym, by zabrać biednym i dać bogatym. Partie prawicowe powinny się wstydzić takich pomysłów.

– pinsam

- c) *Moderaterna för inte bara politikens innehåll utan även debatten tillbaka till stenåldern. **Pinsamt!** (Lasse Ohly)*

Tł.: Moderaci sprowadzają nie tylko treści polityczne, lecz nawet tę debatę z powrotem do epoki kamienia. **Żenujące!**

- d) *I veckan presenterades en rapport som visade att AMS endast lyckas förmedla sex akademikerjobb sedan i höstas av planerade 8 000 på två år. **Pinsamma siffror.** (Göran Hägglund)*

Tł.: W tym tygodniu przedstawiono raport, który pokazał, że od zeszłej jesieni Centralny Urząd Zatrudnienia zdołał zapewnić absolwentom wyższych uczelni tylko sześć ofert pracy z 8 000, które planowano zdobyć w ciągu dwóch lat. **Żenujące** liczby.

W wypowiedzi (9.3.c) „Pinsamt!” odnosi się do całego poprzedniego zdania, w którym nadawca stwierdza, że Moderaci nie potrafią prowadzić debaty na wysokim poziomie. Można by to zatem rozszerzyć i ująć „Det är pinsamt!”, co wyraźnie wskazywałoby na użycie orzecznikowe tego przymiotnika. Zaś w wypowiedzi (9.3.d) przymiotnik „pinsam” został użyty przydawkowo z rodzajnikiem nieokreślonym w liczbie mnogiej, stąd jego forma „pinsamma siffror”. Zażenowanie nadawcy wywołuje to, że socjaldemokraci nie potrafią zlikwidować problemu bezrobocia wśród absolwentów wyższych uczelni.

9.4. Zdziwienie

Dość często politycy oceniając działania swoich przeciwników, odwołują się do uczucia zdziwienia. Nadawcę zaskakuje to, co według niego nie powinno mieć miejsca. Zebrane poniżej przykłady pokazują, że uczuciu zdziwienia towarzyszy negatywna ocena jakiegoś zdarzenia.

– förvånad

Zdziwienie może być komunikowane za pomocą przymiotnika „förvånad” („som känslomässigt reagerar såsom inför ngt oväntat” NEO; „zdziwiony” Kubitsky 1998: 162). Pojawia się wówczas formuła: „X är förvånad över ngt/att...” (X jest zdziwiony czymś/że...)

- a) *Jag är också oerhört förvånad att folkpartiet knappt behövt ge upp några av sina grundläggande ståndpunkter i utbyte mot att centern backar i kärnkraftsfrågan. (Mona Sahlin)*

Tł.: **Jestem także ogromnie zdziwiona tym, że Partia Liberalna prawie nie musiała zmienić swoich podstawowych założeń, w zamian za to, że Partia Centrum zmieniła swoje zdanie w kwestii energii jądrowej.**

- b) *Jag är förvånad och upprörd över integrationsminister Jens Orbacks agerande. (Mauricio Rojas)*

Tł. **Jestem zdziwiony i oburzony postępowaniem ministra ds. integracji Jensa Orbacka.**

W powyższych przykładach nadawca zdziwiony jest zmianą zdania Partii Centrum w kwestii energii jądrowej (9.4.a) oraz zachowaniem ministra ds. integracji (9.4.b).

– förvåna

Nadawca może wyrazić swoje zdziwienie, sięgając po czasownik „förvåna” („få /ngn/ att känslomässigt reagera såsom inför ngt oväntat” NEO; „dziwić” Kubitsky 1998: 162). Pojawia się wtedy konstrukcja: „Ngt förvånar X”, czyli coś dziwi nadawcę.

- c) *Det som förvånar mest är att den här ökade beskattningen av företagen sker i en tid då arbetslösheten är skyhögt. (Jörgen Johansson)*

Tł.: **To, co dziwi najbardziej, to to, że** wzrost opodatkowania przedsiębiorstw następuje w czasie, kiedy bezrobocie osiąga niebotyczne rozmiary.

W przykładzie (9.4.c) nadawca nie zaznaczył, kto wyraża zdziwienie. Być może zależało mu na osiągnięciu pozornej obiektywności, polegającej na zasugerowaniu odbiorcy, że uczucie zaskoczenia podzielane jest również przez innych ludzi. Zdziwienie nadawcy budzi nakładanie przez socjaldemokratów podatków na szwedzkie przedsiębiorstwa.

– häpnadsväckande

Kolejną możliwość wyrażenia zdziwienia daje przymiotnik „häpnadsväckande” („som väcker stark förvåning” NEO; „zdumiewający” Kubitsky 1998: 209). Z podanej w nawiasie definicji według NEO można wywnioskować, że słowo to wyraża silne zdziwienie tworzącego wypowiedź. Może ono występować jako konstrukcja „Det är häpnadsväckande att...” (9.4.d) lub też „Ngt är häpnadsväckande” (9.4.e).

- d) *Det är häpnadsväckande att socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister avslår förslag från Riksrevisorerna som syftar till en bättre styrning av Rikspolisstyrelsen. (Beatrice Ask)*

Tł.: **To zdumiewające,** że socjaldemokraci, Lewicowcy i „Zieloni” odrzucają propozycję Rewidentów Państwowych, która zmierza do lepszego kierowania Głównym Zarządem Policji.

- e) *Men det mest häpnadsväckande är hans (Reinfeldts) besked till de moderata valarbetarna att vad än socialdemokratin föreslår skall moderaterna föreslå litet mer. (Ingvar Carlsson)*

Tł.: Ale **najbardziej zdumiewający** jest jego (Reinfeldta) komunikat, skierowany do osób pracujących nad kampanią wyborczą Moderatów, że cokolwiek zaprezentuje socjaldemokracja, to i tak Moderaci zaprezentują trochę więcej.

W przypadku (9.4.d) nadawca zdziwiony jest odrzuceniem przez przeciwnika pożądanej propozycji Rewidentów Państwowych. Zaś w wypowiedzi (9.4.e) nadawcę dziwi wypowiedź Reinfeldta, w której próbuje postawić się wyżej niż socjaldemokracy.

9.5. Gniew

Niekiedy politycy wyrażają swój gniew wobec opisywanych zdarzeń. Uczucie to rodzi się wtedy, kiedy nadawca jest poruszony, oburzony postępowaniem przeciwnika. Rodzi się w nim irytacja, złość.

– upprörande

Jedną z możliwości wyrażania gniewu stanowi przymiotnik „upprörande” („som upprör” NEO; „oburzający” Kubitsky 1998: 519).

- a) *Visst är det upprörande att statsministern åter yttrar sig om sådant som han enligt lagen ska låta bli. (Roger Tiefensee)*

Tł.: Oczywiście **to oburzające**, że premier ponownie wypowiada się na temat, którym według prawa nie powinien się zajmować.

W przykładzie (9.5.a) nadawca za pomocą formuły „Det är upprörande att...” komunikuje oburzenie, które jest odczuwane nie tylko przez niego, ale też innych ludzi w społeczeństwie. Uczucie to powstaje na skutek tego, że premier Szwecji wypowiada się na tematy, którymi według nadawcy nie powinien się zajmować.

– **skandal**

Oburzenie oddaje także rzeczownik „skandal” („allmän /moralisk/upprördhet” NEO; „skandal” Kubitsky 1998: 417)

- b) *Det är skandal att människor får vänta på en rehabiliteringsutredning i mer än ett år. (Sven Brus)*

Tł.: **To skandal**, że ludzie przez ponad rok muszą czekać na „plan powrotu do zdrowia”.

- c) *Det är ingenting mindre än en praktig skandal att Myndigheten för skolutveckling (...) distribuerat ett material från Utbildningsradion till 1500 skolor som enbart presenterar socialismen och ingen annan politisk ideologi. (Inger Davidson)*

Tł.: **To** nic innego jak **olbrzymi skandal**, że Urząd Rozwoju Szkolnictwa rozpowszechnił w 1500 szkołach materiały z Radia Edukacyjnego, które prezentują tylko i wyłącznie socjalizm i nie przedstawiają żadnej innej ideologii politycznej.

W przykładzie (9.5.b) nadawca krytykuje rząd za źle prowadzony program „powrotu dla zdrowia”. Zaś w przypadku (9.5.c) nadawca negatywnie ocenia Urząd Rozwoju Szkolnictwa, który skierował do szwedzkich szkół materiały propagujące tylko i wyłącznie program socjaldemokratów. W wypowiedzi tej słowo „skandal” zostało wzmocnione o przymiotnik „praktig” podkreślający, że takie zachowanie przeciwnika wywołało olbrzymie oburzenie nadawcy.

– **stötande**

Przymiotnik „stötande” („skandaliczny” Kubitsky 1998: 466) również wyraża gniew nadawcy. Pochodzi on od czasownika „stöta”, który oznacza „väcka moraliskt betingad förargelse” (NEO).

- d) *Förslaget är stötande och oförskämt. (Lasse Ohly)*

Tł.: Ta propozycja jest **skandaliczna** i bezczelna.

W przykładzie (9.5.d) propozycja przeciwnika jest nie tylko skandaliczna, ale także bezczelna („oförskämt”). Przeciwnik nie zna uczucia wstydu.

– **oanständig**

e) *Det är oanständigt att gå ut med ett vallöfte när ni inte efter två månader kan tala om vilka som ska betala notan. (Marie Engström)*

Tł.: **To skandaliczne, że** przedstawiacie obietnicę wyborczą, a po upływie dwóch miesięcy nie potraficie powiedzieć, kto zapłaci za nią rachunek.

Z kolei w wypowiedzi (9.5.e) został użyty przymiotnik „oanständig”, który Kubitsky (1998: 338) tłumaczy jako „nieprzyzwoity”. Według NEO może on jednak czasami oznaczać „stötande”. Wydaje się, że w tym przykładzie przymiotnik „oanständig” wyraża oburzenie nadawcy spowodowane brakiem odpowiedzi przeciwnika, na pytanie, w jaki sposób chce sfinansować swoją obietnicę wyborczą.

Rozdział 10.

Wartości negatywne w kampanii 2006

10.1. Wartości moralne

Politycy krytykując swoich przeciwników, odwołują się najczęściej do negatywnych wartości moralnych, których centrum stanowi „*krzywda drugiego człowieka, widziana jako cel ludzkich dążeń i postaw*” (Puzynina 1992: 160). Słownictwo wyrażające ten typ wartości negatywnych jest bardzo rozbudowane i można je podzielić na kilka kategorii. Posłużę się w tym celu podziałem podstawowych potrzeb ludzkich, zaproponowanym przez Jadwigę Puzyninę (1992: 163):

1. potrzeba życia, i to życia bez cierpienia
2. potrzeba poczucia bezpieczeństwa
3. potrzeba zachowania własności i intymności
4. potrzeba szacunku, uznania, godności
5. potrzeba poczucia wspólnoty (przekonań, uczuć, działań)
6. potrzeba niezależności
7. potrzeba sprawiedliwości
8. potrzeba prawdy
9. potrzeba kontaktu uczuciowego z innymi.

Wszystkie przykłady zawarte w tym rozdziale pokazują, że negatywne działania lub propozycje przeciwnika naruszają jedną z tych wymienionych potrzeb.

10.1.1. Przyczynianie się do krzywdy wyborców

Przeciwnikowi politycznemu bardzo często zarzuca się, że jego działania wywołują lub zmierzają do wywołania krzywdy szwedzkim obywatelom. Krzywda ta może polegać na tym, że wywołuje się u nich cierpienie, że narusza się ich godność, nie darzy się ich szacunkiem, pozbawia się poczucia bezpieczeństwa itd.

10.1.1.1. Cierpienie wyborców

– **slå mot ngn**

„slå mot ngn” – „ge (ngn) slag, drabba” (NEO), „bić, uderzać” (Kubitsky 1998: 433)

a) *Det folkpartiet gjort, slå nu mot oss alla. (Lasse Ohly)*

Tł.: To, co zrobiła Partia Liberalów, **uderza** teraz w nas wszystkich.

b) *Vänsterkartellens flygskatt slå hårt mot arbetare och familjer med låga inkomster. (Mats Odell)*

Tł.: Podatek ekologiczny od biletów lotniczych wprowadzony przez Lewicowy kartel, **mocno uderza** w robotników i rodziny z niskimi dochodami.

Jak wynika z przykładów (10.1.1.1.a) i (10.1.1.1.b), czasownik „slå (mot ngn)” umożliwia wyrażenie, że przeciwnik wywołuje cierpienie wyborców. Coś, co proponuje przeciwnik, uderza, a zatem sprawia ból wszystkim obywatelom (10.1.1.1.a) lub określonym grupom społecznym, np. robotnikom i rodzinom z niskimi dochodami (10.1.1.1.b).

Naruszenie potrzeby życia bez cierpienia obrazują również takie czasowniki, jak: „jaga”, „straffa” oraz „skylla”:

– **jaga**

„jaga” – „förfölja i syfte att fånga” (NEO), „ścigać kogoś” (Kubitsky 1998: 227)

c) *För det andra jagar man de sjuka och förtidspensionerade genom Försäkringskassan. (Fredrik Reinfeldt)*

Tł.: Po drugie, za pomocą Kasy Ubezpieczeń **ściga się** (czyni to obecny rząd) chorych i tych, którzy przeszli na wcześniejszą emeryturę.

– **straffa**

„staffa” – „döma till (visst) straff” (NEO), „karać” (Kubitsky 1998: 457)

d) *Men socialdemokraterna **straffar** alla som väljer något annat än barnsomsorg i offentlig regi. (Göran Hägglund)*

Tł.: Ale socjaldemokraci **karzą** wszystkich tych, którzy wybierają inną opiekę nad dziećmi, niż tą pod patronatem państwa.

– **skylla**

„skylla” – „ge (ngn/ngt) skulden (för ngt) för att ursäkta sig själv” (NEO), „obwiniać kogoś o coś” (Kubitsky 1998: 427)

e) (...) *istället för att stå upp för individens rättigheter **skyller** man på individen när hon inte får jobb, när hon inte fått tillräckligt bra svenskundervisning och när hon är sjuk. (Alice Åström)*

Tł.: (...) zamiast bronić praw jednostki **obwinia się** ją za to, że nie ma ona pracy, że nie dano jej dostatecznie dobrych możliwości nauczania się języka szwedzkiego oraz że jest chora.

W przykładzie (10.1.1.1.c) przeciwnik ściga szwedzkich chorych oraz tych, którzy przeszli na wcześniejszą emeryturę. Oznacza to, że rząd nie daje spokoju tym ludziom, gnębi ich, prześladowuje, tak aby wyeliminować oszustwa w pobieraniu zasiłków z ubezpieczenia, co w gruncie rzeczy sprowadza się do działania na ich niekorzyść. Socjaldemokraci karzą także rodziców, którzy organizują dla swoich dzieci inną, niż państwową opiekę nad dziećmi, czyli nie korzystają z gminnych żłobków lub przedszkoli (10.1.1.1.d). Rodzice muszą ponosić dodatkowe koszty. Przeciwnicy karzą, czyli wymierzają karę, sprawiają im ból. Poza tym przeciwnik obwinia obywateli za to, czego nie są w ogóle winni, czyli za brak pracy, wykształcenia, za chorobę (10.1.1.1.e). Rząd nie potrafi rozwiązać podstawowych problemów społecznych, ale nie chce się do tego przyznać i szuka winnych wśród zwykłych ludzi.

– **rå**

„rå” – „ytterst ohyfsad och brutal” (NEO), „ordynarny, nieokrzesany, brutalny” (Kubitsky 1998: 395)

f) *Så fort det ska presenteras något mer än maktambition ser vi en **rå** högerpolitik. (Lasse Ohly)*

Tł.: Jak tylko zostanie zaprezentowane coś więcej niż chęć posiadania władzy, zobaczymy **brutalną** politykę prawicy.

Przymiotnik „rå” wskazuje na brutalność działań przeciwnika. Nadawca sugeruje w wypowiedzi (10.1.1.1.f), że polityka prawicy, jeśli tylko dojdzie do skutku po wyborach, będzie oznaczała ból, cierpienie dla wyborców, gdyż nie będzie się z nimi liczyła. Będzie to polityka bezwzględna, brutalna.

10.1.1.2. Działanie przeciwko wyborcom

Użycie przymiotnika „fientlig” jako członu złożenia świadczy o wrogim nastawieniu przeciwnika do czegoś pozytywnego.

– **fientlig**

„fientlig” – „starkt negativt inställd till ngn” (NEO), „wrogi, nieprzyjacielski, nieprzyjazny” (Kubitsky 1998: 124)

Wskazywanie na wrogość wobec czegoś pozytywnego:

- a) *Svenska folkpartiet är inte intresserad av fakta eller argument, utan vill fånga röster bland de **främlingsfientliga** opinionerna. (Lasse Ohly)*

Tł.: Szwedzka Partia Liberalna nie jest zainteresowana faktami czy argumentami, lecz chce pozyskać głosy wśród grup **wrogo nastawionych do obcokrajowców**.

- b) *Moderaterna har gjort krystade försök att framställa sig som ett nytt arbetarparti. Men under ytan ser vi samma gamla **fackföreningsfientliga** höger som alltid. (Lasse Ohly)*

Tł.: Moderaci poczynili wymuszone starania, by zaprezentować się jako nowa partia robotnicza. Ale pod powierzchnią widzimy, jak zawsze, tę samą, starą, **wrogo nastawioną do związków zawodowych** prawicę.

- c) *Det nyliberalt inspirerade, **antifackliga** synsättet är inbyggt i EU – systemet. (Lasse Ohly)*

Tł.: To zainspirowane nowoliberalnie, **przeciwwiązkowe** pojęcie jest wbudowane w system Unii Europejskiej.

W przykładzie (10.1.1.2.a) Partia Liberalna jest wrogo nastawiona do obcokrajowców, czyli działa na ich niekorzyść, pragnie wyrządzić im krzywdę. Zaś w przykładach (10.1.1.2.b) i (10.1.1.2.c) przeciwnicy chcą wyrządzić krzywdę związkom zawodowym. Można się domyślać, że zależy im na likwidacji lub ograniczeniu praw robotników należących do takich organizacji.

– **politik mot (ngt positivt)**

Nadawca przekazuje często, że polityka przeciwnika skierowana jest przeciwko obywatelom, działa na ich niekorzyść. Wykorzystuje wtedy przyimek „mot” (przeciwko), po którym następuje coś pozytywnego:

d) *Moderaterna har **en politik mot de arbetslösa** – inte mot arbetslösheten. (Mona Sahlin)*

Tł.: Moderaci mają **politykę przeciwko bezrobotnym** – a nie przeciwko bezrobociu.

e) *Socialdemokraternas **motståndspolitik mot nya reformer** är ett av många skäl till att Sverige (...) har en hög ungdomsarbetslöshet (...). (Gunnar Hökmark)*

Tł.: **Polityka sprzeciwu** socjaldemokratów **wobec wprowadzania nowych reform** jest jedną z wielu przyczyn tego, że Szwecja ma wysoki poziom bezrobocia wśród młodzieży.

f) *Socialdemokraterna har blivit **en motståndsrörelse mot förnyelse** av Sverige. (Gunnar Hökmark)*

Tł.: Socjaldemokraci stali się **ruchem oporu wobec odnowienia** Szwecji.

Przykłady (10.1.1.2.d) i (10.1.1.2.e) pokazują, że przeciwnik prowadzi politykę przeciwko bezrobotnym oraz przeciwko nowym reformom, które mogłyby polepszyć sytuację w kraju. Wypowiedź (10.1.1.2.f) jest rozwinięciem wypowiedzi (10.1.1.2.e). Partia Socjaldemokratyczna stała się „ruchem oporu wobec odnowienia Szwecji”. Zatem sprzeciwia się wprowadzeniu jakichkolwiek zmian, trwa w swoich starych postanowieniach i poprzez to przyczynia się do negatywnej sytuacji w Szwecji.

10.1.1.3. Wyobcowanie wyborców

Polityk z partii konkurencyjnej narusza niekiedy potrzebę poczucia wspólnoty i przyczynia się do szerszenia poczucia wyobcowania, wykluczenia społecznego. Aby to przekazać, nadawca sięga po rzeczownik „utanförskap”:

– utanförskap

„utanförskap” – „det att stå utanför viss gemenskap, alienation” (NEO), „wyobcowanie, alienacja” (tłum.własne)

a) (...) *socjaldemokraterna för en låglönejobbstrategi (...) som låser fast människor i utanförskap.* (Fredrik Reinfeldt)

Tł.: Socjaldemokraci prowadzą strategię „niskiej pensji”(…), która zamyka ludzi w **poczuciu wyobcowania**.

b) *Den socialdemokratiska partiapparaten bryr sig inte om den enskilde som befinner sig i utanförskap.* (Ewa Björling)

Tł.: Socjaldemokratyczny aparat partyjny nie zwraca uwagi na **wyobcowaną** jednostkę (dosł. która znajduje się w poczuciu wyobcowania).

W obydwu powyższych przykładach (10.1.1.3.a) i (10.1.1.3.b) socjaldemokraci, poprzez swoją nieudaną politykę, przyczyniają się do wyobcowania, alienacji jednostki ze społeczeństwa. Człowiek pozbawiony możliwości zdobycia pracy czuje się odizolowany od reszty obywateli i mimo, że chciałby na nowo włączyć się w grupę osób pracujących, nie może tego zrobić. Przeciwstawia się temu polityka socjaldemokratów, która hamuje powstawanie nowych miejsc pracy.

10.1.1.4. Pozbawianie bezpieczeństwa

Nadawca może się powoływać na niepewność, która według niego wpisana jest w politykę partii konkurencyjnej. Zwraca on wtedy uwagę, że dane ugrupowanie polityczne nie liczy się z potrzebą poczucia bezpieczeństwa, która przysługuje obywatelom.

„trygg” – „fri från oroande eller hotande inslag” (NEO), „bezpieczny, pewny” (Kubitsky 1998: 502)

„trygghet” – „det att vara trygg” (NEO), „poczucie bezpieczeństwa” (Kubitsky 1998: 502)

a) *Denna politik skapar dålig tillgänglighet, större **otrygghet** och sämre vård. (Maria Larsson)*

Tł.: Ta polityka stwarza zły dostęp do służby zdrowia, większą **niepewność** i gorszą opiekę.

„Otrygghet” to rzeczownik oznaczający zaprzeczenie słowa „trygghet”. Komunikuje on zatem niepewność, brak bezpieczeństwa, którą stwarza nieudolna polityka partii rządzącej. W wypowiedzi (10.1.1.4.a) nadawca ma na myśli konkretny rodzaj niepewności, związany z problemami w szwedzkiej służbie zdrowia. Szwedzcy pacjenci muszą czekać w długich kolejkach na specjalistyczne operacje kardiologiczne, co wywołuje w wielu obywatelach niepokój i niepewność, czy choroba pozwoli im dotrzeć do dnia operacji.

10.1.2. Wskazywanie na obojętność przeciwnika

Wielokrotnie podkreślana jest obojętność przeciwnika wobec krzywdy szwedzkich obywateli. Sprowadza się ona do tego, że przeciwnik nie reaguje na problemy społeczne, nie przejmuje się nimi, nie podejmuje żadnych kroków, by zmienić niekorzystną sytuację. Przyczynia się w ten sposób do dalszego wyrządzania krzywdy społeczeństwu. Obojętność wyrażają takie czasowniki jak „strunta (i ngt = ett problem)” oraz „ta lätt på problemen”:

– **strunta i ngt**

„strunta i ngt” – „inte alls bry sig” (NEO), „nie przejmować się czymś” (Kubitsky 1998: 459)

a) *Lars Ohly och DN:s ledarsida, som kallat förslaget antifeministiskt, **struntar i** hur människor faktiskt har det. (Peter Eriksson)*

Tł.: Lars Ohly i artykuł wstępny w gazecie „Dagens Nyheter”, którzy nazwali tę propozycję antyfeministyczną, **nie przejmują się** rzeczywistą sytuacją ludzi.

- b) *Dessutom struntar folkpartiet i vuxenutbildning, studiestöd och folkbildning. (Ibrahim Baylan)*

Tł.: Poza tym Partię Liberalną **nie obchodzi** kształcenie dorosłych, finansowa pomoc dla studiujących oraz kształcenie powszechne.

– **ta lätt på problemen**

„lätt” – „sorglös och obekymrad” (NEO), „ta ngt lätt” – „nie przejąć się czymś” (Kubitsky 1998: 295)

- c) *Med en regeringschef som tar så lätt på problemen är det inte konstigt att ungdomsarbetslösheten består. (Eva Flyborg)*

Tł.: To nie budzi zdziwienia, że bezrobocie wśród młodzieży utrzymuje się, skoro premier **nie przejmuje się tymi problemami**.

W przykładzie (10.1.2.a) widać, że przeciwnik nie przejmuje się rzeczywistą sytuacją ludzi. Przymiotnik „rzeczywista” sugeruje, że przeciwnik stwarza własne, nieprawdziwe wyobrażenie o bardzo dobrej sytuacji obywateli i celowo nie dopuszcza do siebie myśli, o tym, że jest inaczej w realnym świecie. Poprzez to ucieka od problemów, nie rozwiązuje ich. Przeciwnik nie zajmuje się problemem kształcenia dorosłych (10.1.2.b), ani też problemem bezrobocia wśród młodzieży (10.1.2.c).

– **förakt**

„förakt” – „det att anse (ngn eller ngt) helt värdelös(t)” (NEO), „pogarda” (Kubitsky 1998: 147)

- d) *Leijonborg visar förakt för de många svårt sjuka och gamla som behöver sina läkemedel och som med den borgerliga politiken inte kommer att ha råd (...). (Ylva Johansson)*

Tł.: Leijonborg okazuje **pogardę** dla wielu ciężko chorych oraz starych ludzi, którzy potrzebują lekarstw, a których nie będzie na nie stać, na skutek prawicowej polityki.

- e) *Att han inte vill debattera regeringens integrationspolitik visar på ett förakt mot demokratin. (Mauricio Rojas)*
Tł.: To, że nie chce on wziąć udziału w debacie na temat polityki integracyjnej rządu, wskazuje na **pogardę** wobec demokracji.

Za pomocą wyrażenia „visa förakt” nadawca przekazuje, że konkurent polityczny okazuje pogardę obywatelom. Traktuje ich, jakby byli bez wartości i nie zwraca uwagi na ich problemy. Leijonborg gardzi ludźmi starszymi i chorymi, gdyż chce wprowadzić negatywne dla nich rozporządzenia, poprzez które nie będzie ich stać na wykupienie leków (10.1.2.d). Przeciwnik może też gardzić systemem politycznym, jakim jest demokracja (10.1.2.e). Nadawca wyciąga taki wniosek, kiedy przeciwnik odmawia wzięcia udziału w debacie dotyczącej polityki integracyjnej rządu. Prawdopodobnie chciał w ten sposób uniknąć niewygodnych kwestii i zarzutów, że ten obszar polityki nie funkcjonuje w Szwecji, tak jak powinien.

– cynisk

„cynisk” – „som föraktar den mänskliga naturen och är likgiltig för medmänniskornas olyckor och lidanden” (NEO), „cyniczny” (Kubit-sky 1998: 86)

- f) *Statsministern ser inte de 198 000 unga arbetslösa. Det är ett uppgivet och cyniskt besked till alla som står utan jobb. (Maud Olofsson)*
Tł.: Premier nie widzi tych 198 000 młodych bezrobotnych. To jest druzgocąca i **cyniczna** informacja dla wszystkich tych, którzy pozostają bez pracy.
- g) *Leijonborgs uttalande är cyniskt. (Ylva Johansson)*
Tł.: Wypowiedź Leijonborga jest **cyniczna**.
- h) *En cynisk och traditionellt konservativ politik. (Alice Åström)*
Tł.: **Cyniczna** i tradycyjnie konserwatywna polityka.

Inną wartością negatywną, którą przypisuje się konkurentowi politycznemu jest cynizm. Spotyka się dość często, że wykorzystywany jest w tym celu przymiotnik „cynisk”. Premier Szwecji został

oskarżony o cynizm, kiedy stwierdził, że nie istnieje problem bezrobocia wśród szwedzkiej młodzieży (10.1.2.f). Jako cyniczna zostaje też określona wypowiedź Leijonborga (10.1.2.g) oraz polityka prawicowa (10.1.2.h). Wspólnie jest dla nich to, że według nadawcy przeciwnik wypowiadając się w dany sposób, lub podejmując określone działania okazuje swoją obojętność i pogardę wobec krzywdy innych ludzi.

– **hånfull**

„hånfull” – „som uttrycker låg värdering (av ngn/ngt) på ett illviligt och förlöjligande sätt” (NEO), „szydrczy, urągliwy” (Kubitsky 1998: 206)

i) *Att kalla ungdomsarbetslösheten låg i maj (...) är både **hånfullt** och cyniskt. (Maud Olofsson)*

Tł.: Określanie poziomu bezrobocia wśród młodzieży jako niskiego jest zarówno **szydrcze**, jak i cyniczne.

W przykładzie (10.1.2.i) nadawca zarzuca przeciwnikowi, że jego określenie problemu bezrobocia w miesiącu maju, jako niskiego jest nie tylko cyniczne, ale też szydrcze. Sugeruje to zatem, że według nadawcy jest zupełnie inaczej. Bezrobocie jest wielkim problemem, z którym należy walczyć. Przeciwnik zachowuje się w szydrczy sposób, czyli okazuje bezrobotnym ludziom, że nic dla niego nie znaczą. Jest na dodatek złośliwy i prześmiewczy.

– **maktfullkomlig**

„maktfullkomlig” – „som utövar makt utan att ta hänsyn till andras synpunkter” (NEO), „dyktatorski” (Kubitsky 1998: 299)

j) *Det går knappast en dag utan att det uppdagas nya skandaler kring en allt mer **maktfullkomlig** socialdemokrati, som inte skyr några medel för att behålla sin makt. (Kent Olsson)*

Tł.: Nie ma prawie ani jednego dnia bez tego, że ujawnia się nowe skandale, wokół coraz bardziej **dyktatorskiej** socjaldemokracji, która ucieka się do różnych środków, aby utrzymać się przy władzy.

W wypowiedzi (10.1.2.j) nadawca stosuje przymiotnik „maktfullkomlig”, poprzez który oskarża socjaldemokrację o dyktatorstwo. Partii tej zależy tylko na tym, by utrzymać się przy władzy, natomiast zupełnie nie zwraca uwagi na problemy społeczne. Nie interesuje ją krzywda szwedzkich obywateli.

– **Inne konstrukcje obnażające i piętnujące obojętność przeciwnika**

- k) *Socialdemokratisk politik är inte inriktad på att hjälpa människor att få ett arbete utan är idag endast inriktad på att bibehålla det maktinnehav de haft de senaste tolv åren. (Ewa Björling)*

Tł.: Polityka socjaldemokratów **nie jest ukierunkowana na pomaganie ludziom** w zdobyciu pracy, lecz jedynie na utrzymanie się przy władzy, którą socjaldemokracy sprawują przez ostatnie 12 lat.

- l) *Så talar maktpolitiker som slutat lyssna. (Maria Larsson)*

Tł.: Tak mówią politycy partii rządzącej, którzy **przestali słuchać** (swoich wyborców).

Warto jeszcze zwrócić uwagę na inne konstrukcje, które wyrażają obojętność przeciwnika wobec krzywdy wyborców. W przypadku (10.1.2.k) nadawca komunikuje, że polityka socjaldemokratów nie jest ukierunkowana na pomaganie ludziom w zdobyciu pracy. W ich interesie nie leży poszukiwanie rozwiązań, jak zmniejszyć bezrobocie w Szwecji. Socjaldemokratom zależy tylko na utrzymaniu się przy władzy przez kolejną kadencję. W wypowiedzi (1.3.1) socjaldemokracy przestali słuchać swoich wyborców. Oni nie zwracają na nich uwagi, nie przejmują się ich problemami. Obydwa przykłady pokazują, że niekiedy należy wziąć pod uwagę kontekst wypowiedzi, by zrozumieć jej przesłanie. Poszczególne słowa otrzymują wtedy wartościowanie negatywne, wynikające z kontekstu sytuacyjnego.

10.1.3. Wskazywanie na niesprawiedliwość

Przeciwnik bywa też oskarżany o naruszenie potrzeby sprawiedliwości. Wykorzystywany jest w celu przymiotnik „orättvis” lub rzeczownik „orättvisa”:

– orättvis, orättvisa

„orättvis” – „som inte behandlar inblandade parter lika” (NEO), „niesprawiedliwy” (Kubitsky 1998: 350)

„orättvisa” – „tillstånd där (ngn av) de inblandade parterna blir orättvist behandlad(e)” (NEO), „niesprawiedliwość” (Kubitsky 1998: 350)

a) *Den moderata politiken är fortfarande lika **orättvis**: det är för-tidspensionärerna som ska betala avskaffandet av förmögen-hetsskatten. (Pär Nuder)*

Tł.: Polityka Moderatów jest w dalszym ciągu tak samo **nie-sprawiedliwa**: to właśnie osoby na wcześniejszej emeryturze zapłacą za zniesienie podatku majątkowego.

b) *Den borgerliga alliansens förslag om fastighetsskatten är precis lika **orättvist** som deras övriga politik: Det är vanliga löntagare som ska betala skattesänkningar för redan rika. (Pär Nuder)*

Tł.: Propozycja Aliansu Prawicy o podatku od nieruchomości jest tak samo **niesprawiedliwa**, jak ich pozostała polityka: zwyczajne osoby pracujące zarobkowo zapłacą za obniżenie podatków tym, którzy już są bogaci.

c) *Moderaternas politik äventyrar både tillväxten och välfär-den. Den är ansvarlös och **orättvis** på en och samma gång. (Pär Nuder)*

Tł. : Polityka Moderatów naraża na niebezpieczeństwo zarówno wzrost gospodarczy, jak i dobrobyt państwa. Jest jednocześnie nieodpowiedzialna i **niesprawiedliwa**.

d) *På område efter område kan vi pricka av en politik som leder till större **orättvisor** och mer utslagning. (Lasse Ohly)*

Tł. W każdej dziedzinie możemy zaobserwować politykę, która prowadzi do większych **niesprawiedliwości** i większej deklasaacji społecznej.

- e) *Den så kallade alliansen har visat sig vara en allians för orättvisa. (Lasse Ohly)*
Tł.: Ten tak zwany Alians okazał się być aliansem **niesprawiedliwości**.
- f) *Deras politik ökar orättvisorna mellan kvinnor och män. (Lasse Ohly)*
Tł.: Ich polityka zwiększa **niesprawiedliwości** pomiędzy kobietami i mężczyznami.

We wszystkich powyższych przykładach przeciwnik posądzany jest o niesprawiedliwość. Przeciwnik prowadzi niesprawiedliwą politykę, która nierówno traktuje różne grupy społeczne, czyli jednych karze, a innych nagradza (10.1.3.a), (10.1.3.d), (10.1.3.e), (10.1.3.f). także propozycja przeciwników jest niesprawiedliwa, gdyż zakłada, że biedni zostaną pozbawieni funduszy na rzecz bogatych (10.1.3.b). Z kolei w przykładzie (10.1.3.c) polityka przeciwników oprócz tego, że jest niesprawiedliwa, jest ona także nieodpowiedzialna („ansvarslös”). Przeciwnik posądzany jest zatem o brak odpowiedzialności.

– **Inne konstrukcje wskazujące na niesprawiedliwość przeciwnika**

Istnieje też szereg innych wypowiedzi, w których nadawca zarzuca przeciwnikowi niesprawiedliwe działanie, ale w których bezpośrednio nie padają słowa „orättvis” lub „orättvisa”:

- g) *Reinfeldt tar från dem som har minst kvar varje månad och ger till dem som har det bäst ställt. (Pär Nuder)*
Tł.: Reinfeldt **zabierze** każdego miesiąca **tym, którzy mają najmniej** i **da tym, którym najlepiej się powodzi**.
- h) (...) *socialdemokraterna vill endast stödja de som stöttar regeringen i sina beslut. (Sven-Otto Littorin, Bengt-Anders Johansson)*
Tł.: Socjaldemokraci **chcą wspierać tylko tych, którzy** poprzez swoje decyzje popierają rząd.
- i) *Förslaget gynnar rika personer och rika kommuner, men missgynnar alla andra. Slott och koja kommer att beskattas lika. (Pär Nuder)*

Tł.: Ta propozycja **sprzyja bogatym osobom i bogatym gminom, ale zaniedbuje wszystkich pozostałych**. Zamek i chata zostaną tak samo opodatkowane.

- j) *Dessutom kan en generaldirektör **som är kompis** med Göran Persson räkna med att få en betydligt **högre lön** än sin företrädare medan en generaldirektör **utan partipolitisk bakgrund** som efterträder en socialdemokrat får en betydligt **lägre lön**.*
(Urban Svensson)

Tł.: Poza tym, dyrektor generalny, **który jest kolegą Görana Perssona** może liczyć się z tym, że otrzyma znacznie **wyższą pensję**, niż jego poprzednik, w czasie gdy dyrektor generalny **bez zaplecza politycznego**, który obejmuje urząd po socjaldemokracji, otrzyma znacznie **niższą pensję**.

W powyższych przykładach to kontekst decyduje o negatywnej wartości poszczególnych słów oraz o ich odwoływaniu się do niesprawiedliwości. Wypowiedź (10.1.3.g) jest podobna do wypowiedzi (10.1.3.b), ponieważ także wskazuje na działanie przeciwnika, które prowadzi do tego, że biedni zubożeją, kosztem bogatych obywateli. Reinfeldt zabierze fundusze od tych, którzy mają mało, a da tym, którzy już mają dużo. Podobne przesłanie znajduje się w przykładzie (10.1.3.i). Propozycja przeciwnika wspiera bogate osoby i gminy, a zupełnie nie uwzględnia pozostałych. W przykładzie (10.1.3.h) ważną rolę we właściwym odczytaniu przekazu, pełni słowo „endast” (tylko, jedynie). Pokazuje ono, że socjaldemokraci faworyzują tych, którzy popierają ich politykę. Zaś ci, którzy opowiadają się za inną partią polityczną, nie otrzymują od nich żadnego wsparcia. Podobny przekaz można odnaleźć w wypowiedzi (10.1.3.j), w której nadawca przekazuje, że osoby na wysokich stanowiskach państwowych, popierające socjaldemokratów, otrzymują wyższe wynagrodzenie, niż te, które pełnią te same funkcje, ale nie zgadzają się z polityką partii rządzącej. Znowż zatem zauważa się nierówne traktowanie obywateli, tym razem wynikające z nadużywania władzy.

10.1.4. Wskazywanie na marnotrawstwo

Zdarza się, że konkurent polityczny może zostać posądzony o marnotrawstwo, czyli o zaprzepaszczenie, zniszczenie tego, co dobre i wartościowe:

– **slöseri**

„slöseri” – „det att slösa” (NEO), „marnotrawstwo” (Kubitsky 1998: 435)

- a) *Vi vill föra en politik som bryter utanförskapet och skapar fler jobb. Därmed kan det mänskliga och ekonomiska **slöseri** som fått råda under det senaste decenniet brytas. (Mikael Odén, Karin Pilsäter, Mats Odell, Roger Tiefensee)*

Tł.: Chcemy prowadzić politykę, która przerwie wykluczenie społeczne i stworzy więcej miejsc pracy. Poprzez to może zostać przełamane ludzkie i gospodarcze **marnotrawstwo**, które panowało w czasie ostatniego dziesięciolecia.

W przykładzie (10.1.4.a) został wykorzystany rzeczownik „slöseri”, odnoszący się zarówno do ludzi jak i gospodarki. Nieudolna polityka socjaldemokratów przyczyniła się do tego, że coraz więcej osób jest wykluczonych z życia zawodowego, nie może znaleźć pracy. Poza tym gospodarka stoi w miejscu, nowe miejsca pracy nie nadchodzą. Socjaldemokraci zmarnowali zatem szwedzki kapitał ludzki oraz gospodarczy.

– **förskingra**

„förskingra” – „slösa bort” (NEO), „sprzeniewierzyć” (Kubitsky 1998: 157)

- b) *Göran Persson **har förskingrat** det socialdemokratiska arvet genom att gå ifrån arbetslinjen. (Fredrik Reinfeldt)*

Tł. Göran Persson **sprzeniewierzył** socjaldemokratyczną spuściznę, poprzez odejście od linii partii zorientowanej na robotników.

Z kolei w przypadku (10.1.4.b) premier został posądzony o zniszczenie socjaldemokratycznej spuścizny, czyli programu robotniczego,

z którego znani byli socjaldemokraci. Persson przestał reprezentować interesy robotników i tym samym zmarnował to, co wypracowała sobie Partia Socjaldemokratyczna w swojej wieloletniej historii.

10.1.5. Wskazywanie na niebezpieczeństwo

Wielokrotnie nadawca komunikatu wskazuje na chęć naruszenia przez przeciwnika poczucia bezpieczeństwa. Sięga w tym celu po dwa synonimiczne przymiotniki: „farlig” oraz „allvarlig”.

– **farlig**

„farlig” – „som utgör en fara, i negerade sammanhang: ogynnsam, ofördelaktig” (NEO), „niebezpieczny” (Kubitsky 1998: 120)

- a) *En inställning som är mycket **farlig** eftersom konsekvensen blir att hatbrott (...) riktade mot HBT – personer ökar. (Lasse Ohly)*

Tł.: Jest to postawa bardzo **niebezpieczna**, ponieważ w konsekwencji nasilą się akty nienawiści (...) wobec homoseksualistów, biseksualistów i transwestytów.

- b) *Detta är **livsfarligt** för väljarna och svenska folket. (Leif Pagrotsky)*

Tł.: To **zagroza życiu** wyborców oraz narodu szwedzkiego.

Nadawca zauważa w przykładzie (10.1.5.a), że propozycja przeciwnika może doprowadzić do ataków na homoseksualistów, biseksualistów i transwestytów. Przeciwnik może więc sprowadzić na te grupy ludzi niebezpieczeństwo. Natomiast w przypadku (10.1.5.b) nadawca widzi w polityce przeciwnika ogólne zagrożenie dla życia szwedzkich obywateli i istnienia szwedzkiego narodu. Niebezpieczeństwo czyha zatem nad całym szwedzkim społeczeństwem.

– **allvarlig**

„allvarlig” – „som inger stora farhågor; som medför svåra följder” (NEO), „poważny, niebezpieczny” (Kubitsky 1998: 22)

- c) **Det är allvarligt** när regeringspartiets företrädare använder sin maktfullkomlighet till att tvinga fram tystnad. (Sven-Otto Littorin, Bengt-Anders Johansson)
Tł.: **To niebezpieczne**, kiedy przedstawiciel partii rządzącej wykorzystuje swoją pozycję, aby wymusić milczenie.
- d) **Men det är också allvarligt** att man går fram med ofinansierade skattesänkningar som med säkerhet kommer att leda till ytterligare besparingar på välfärden. (Lasse Ohly)
Tł.: Ale **niebezpieczne jest** również **to**, że proponuje się obniżenia podatków, na które nie ma pokrycia finansowego, co z pewnością doprowadzi do dalszych cięć w polityce dobrobytu.
- e) *Regeringen vill inte stå till svars för det katastrofala integrationsmisslyckandet och uppenbarligen flyr det ansvariga statsrådet integrationsdebatten. Det är mycket allvarligt.* (Mauricio Rojas)
Tł.: Rząd nie chce odpowiadać za katastrofalną porażkę polityki integracyjnej i odpowiedzialna za to Rada Ministrów najwidoczniej ucieka przed debatą na temat polityki integracyjnej. **To** bardzo **niebezpieczne**.
- f) **Det mest allvarliga** är att de inte är överens om finansieringen av skolan (...). (Ibrahim Baylan)
Tł.: **Najbardziej niebezpieczne** jest to, że brak wśród nich zgody w sprawie finansowania szkolnictwa (...).
- g) *Jag är övertygad om att det kan få allvarliga konsekvenser för ett barn att i så tidig ålder få veta att man inte är godkänd.* (Ibrahim Baylan)
Tł.: Jestem przekonany, że może to doprowadzić do **niebezpiecznych** konsekwencji dla dziecka, które w tak wczesnym wieku dowie się, że nie zaliczyło sprawdzianu.
- h) *Kärnkraftsinspektionens mörkläggning av säkerhetsföreskrifterna är allvarlig eftersom det förhindrar en kvalificerad och vetenskaplig debatt om huruvida SKI:s säkerhetskrav är de mest lämpliga.* (Peter Eriksson)
Tł.: Trzymanie w tajemnicy przez Inspekcję Energii Jądrowej przepisów bezpieczeństwa jest **niebezpieczne**, ponieważ

uniemożliwia naukową i zaawansowaną debatę w kwestii, czy wymogi bezpieczeństwa podane przez Inspekcję są tymi najbardziej wskazanymi.

- i) *Det är en mycket **allvarlig** utveckling som gör att barnen riskerar att ta skada. (Christer Nylander)*

Tł.: To bardzo **niebezpieczny** rozwój wypadków, który sprawia, że istnieje ryzyko, iż z jego powodu ucierpią dzieci.

Ilość powyższych przykładów zawierających przymiotnik „allvarlig” wskazuje na bardzo częste odwoływanie się do niego przez polityków. Zazwyczaj pojawia się on na początku wypowiedzi w formie konstrukcji „Det är allvarligt att ...” (To jest niebezpieczne, że ...), która umożliwia formułowanie ogólnych sądów, bez wskazania, kto tak uważa. Sugeruje też ona, że przytaczany przez nadawcę pogląd, podzielany jest także przez innych ludzi. Nadawca widzi niebezpieczeństwo w zachowaniu przedstawiciela socjaldemokratów, który próbuje wymusić na innych milczenie (10.1.5.c). Można wysunąć wniosek, że jest to zachowanie, jakie zagraża demokracji. Ohly jako niebezpieczne ocenia propozycje prawicy, aby obniżyć podatki (10.1.5.d). Według niego mogą one zagrazić istnieniu dobrobytu w Szwecji. Rojas za niebezpieczne uważa unikanie przez rząd publicznej debaty na temat polityki integracyjnej (10.1.5.e), co może odbić się negatywnie na rozwoju demokracji w Szwecji. Baylan dostrzega niebezpieczeństwo w braku zgody Aliansu Prawicy, co do tego, jak powinno być finansowane szkolnictwo (10.1.5.f). Może to zagrażać rozwojowi szwedzkich szkół, a co za tym idzie uczniom.

W przykładach (10.1.5.g) i (10.1.5.i) przymiotnik „allvarlig” został użyty przydawkowo („allvarliga konsekvenser”, „en mycket allvarlig utveckling”), zaś w przykładzie (10.1.5.h) orzecznikowo („mörkläggning av säkerhetsföreskrifterna är allvarlig”). Przeciwnik został skrytykowany za swoją propozycję, by oceny obowiązywały w szkole już od wczesnych lat (10.1.5.g). Według nadawcy może to spowodować poważne konsekwencje, gdyż może to się negatywnie odbić na psychice dziecka. Poza tym niebezpieczne może być trzymanie w tajemnicy przez Inspekcję Energii Jądrowej przepisów bezpieczeństwa, gdyż uniemożliwia to naukową debatę (10.1.5.h). Może się to zatem

negatywnie odbić na rozwoju nauki. Niebezpieczeństwo w polityce socjaldemokratów widzi też Nylander (10.1.5.i). Zarzuca on niewłaściwe podejście do rozwiązania problemu kolejek dzieci do żłobków i przedszkoli. Socjaldemokraci zarządzili tworzenie większych klas, tak by więcej dzieci mogło zostać przyjętych. Według Nylandera odbija się to negatywnie na rozwoju dzieci.

– **halsbrytande**

„halsbrytande” – „mycket riskabel” (NEO), „karkołomny” (Kubitsky 1998: 187)

- j) *ett läge när Sverige behöver hundratusentals nya jobb kommer halsbrytande påståenden från LO-borgen. (Roger Tiefensee)*
Tł.: W sytuacji, kiedy Szwecja potrzebuje setek tysięcy nowych miejsc pracy, nadszają z „twierdzy” Federacji Związków Zawodowych **ryzykowne** stwierdzenia.

Przymiotnik „halsbrytande” także odsyła do pewnego ryzyka, niebezpieczeństwa, które ukryte jest w propozycji przeciwnika. W przykładzie (10.1.5.j) ryzykowane są stwierdzenia padające ze strony Federacji Związków Zawodowych, która nie chce podejmować dyskusji na temat, jak stworzyć nowe miejsca pracy w Szwecji. Według nadawcy jest to niebezpieczne zachowanie, gdyż może prowadzić do pogłębiania się problemu bezrobocia.

– **äventyra**

„äventyra” – „ta (otillbörliga) risker genom att satsa” (Nationalencyklopedin), synonim do „riskera”, „narażać na niebezpieczeństwo” (Kubitsky 1998: 563)

- k) *Moderaternas politik äventyrar både tillväxten och välfärden. (Pär Nuder)*
Tł.: Polityka Moderatów **naraża na niebezpieczeństwo** zarówno wzrost gospodarczy, jak i dobrobyt państwa.

W końcu czasownik „äventyra” także zawiera w sobie informację, że to, co proponuje przeciwnik, wiąże się z niebezpieczeństwem,

zagrożeniem. W przykładzie (10.1.5.k) polityka Moderatów oznacza niebezpieczeństwo dla szwedzkiej gospodarki oraz szwedzkiego dobrobytu.

10.1.6. Odwoływanie się do kłamstwa

Zdarza się, że przeciwnik oskarżany jest o naruszenie potrzeby prawdy. Kłamstwo kojarzone jest ze złem, ze strategią uniku (Antas 1999), zaś cechą pożądaną jest prawdomówność (Zgółka 1988, Karwatowska 2003). Aby przekazać, że przeciwnik kłamie, nadawca może posłużyć się czasownikiem „ljuga” lub rzeczownikiem „lögn”:

– **ljuga, lögn**

„ljuga” – „medvetet framföra osanning” (NEO), „kłamać” (Kubit-sky 1998: 285)

- a) *Fredrik, (...) du måste veta att du **ljuger** om detta (...). (Ingela Nylund Watz)*

Tł.: Fredrik, (...) musisz wiedzieć, że **kłamiesz** w tym przypadku (...)

Wypowiedź (10.1.6.a) to bezpośredni zwrot do przeciwnika i próba uświadomienia mu, że kłamie. Przekaz ten ma jednak przede wszystkim dotrzeć do wyborców i ma ich przekonać, że na kłamcę nie warto głosować.

„lögn” – „medvetet osant påstående” (NEO), „kłamstwo” (Kubit-sky 1998: 296)

- b) *Det låter som **en** lika stor **lögn** som när de påstår att alla får behålla 1000 kronor av sin lön. (Mona Sahlin)*

Tł.: To jest takim samym wielkim **kłamstwem**, jak stwierdzenie, że wszyscy będą mogli zachować 1000 koron ze swojej pensji.

- c) *Maud Olofsson sa på presskonferensen att alliansens skattesänkningar ska göra Sverige mer jämställt. Det är **lögn**. (Lasse Ohly)*

Tł.: Maud Oloffson powiedziała na konferencji prasowej, że proponowane przez Alians obniżenia podatków, uczynią Szwecję bardziej równą wobec prawa. To jest **kłamstwo**.

W przykładach (10.1.6.b) i (10.1.6.c) nadawca przytacza usłyszaną lub przeczytaną gdzieś wypowiedź przeciwnika i nazywa ją kłamstwem. Nadawca widzi przesłanki, które wskazują, że jest odwrotnie, niż mówi przeciwnik.

- d) *Det finns inte en massa friskolor som suger ut den offentliga sektorn, genom att göra stora vinster som går till aktieägarna. Det är lögn och förbannad dikt. (Peter Eriksson)*

Tł.: Nie istnieje cała masa prywatnych szkół, które wysysają sektor państwowy, poprzez zdobywanie wielkich zysków i kierowanie ich do akcjonariuszy. To jest **bujda na resorach**.

Z kolei w przykładzie (10.1.6.d) nadawca używa formuły stosowanej w języku potocznym „lögn och förbannad dikt”, która według Svenskt språkbruk (2003: 741) oznacza: „sägs när ngt är osant, vard.”. Kubitsky (1998: 93) tłumaczy ją jako: „bujda na resorach”. Według Erikssona twierdzenie przeciwników, że szkoły prywatne pozbawiają sektor państwowy dochodów, to oczywiste kłamstwo.

10.1.7. Odwoływanie się do oszustwa

10.1.7.1. Wprowadzanie w błąd

Przeciwnik bywa posądzany o świadome wprowadzanie w błąd wyborców. W opinii nadawcy, przeciwnikowi zależy na tym, by zwieść wyborców i osiągnąć przy tym własne cele, korzyści. O oszustwie informuje czasownik „vilseleda” oraz przymiotnik „vilseledande”:

– **vilseleda, vilseledande**

„vilseleda” – „leđa på fel väg” (NEO), „wprowadzić (kogoś) w błąd” (Kubitsky 1998: 539)

a) *Det är att **vilseleda** väljarna. (Peter Eriksson)*

Tł.: To wszystko po to, aby **wprowadzić** wyborców w błąd.

„vilseledande” – „som leder på fel väg” (NEO), „wprowadzający w błąd, nieprawdziwy” (Kubitsky 1998: 539)

b) *I en mening är vallöftena **vilseledande** (...). (Fredrik Reinfeldt)*

Tł.: Mówiąc jednym zdaniem: te obietnice wyborcze są **nieprawdziwe (wprowadzające w błąd)**.

Eriksson wyciąga wniosek z zachowania się przeciwnika i uważa, że zmierza ono do wprowadzenia w błąd wyborców, do oszukania ich (10.1.7.1.a). Zaś Reinfeldt podsumowuje obietnice przeciwników jako wprowadzające w błąd, nieprawdziwe (10.1.7.1.b). Wszystko, co obiecują socjaldemokraci, ma według niego na celu oszukanie wyborców. Nie kryją się pod nimi żadne prawdziwe intencje.

Próbe wprowadzenia kogoś w błąd komunikuje czasownik „bluffa” oraz rzeczownik „bluff”, po które dość chętnie sięgają szwedzcy politycy:

– **bluffa, bluff**

„bluffa” – „försöka vilseleda (ngn) genom att framställa ngt som mer fördelaktigt än det är” (NEO), „bluffować, blefować” (Kubitsky 1998: 296)

c) *Högeralliansen **bluffar** om trafikförsäkringen! (Lasse Ohly)*

Tł.: Alians prawicy **blefuje** w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia pojazdów.

d) *Konsumentminister Ann-Christin Nykvist **bluffar** när hon går ut och lovar mer pengar till konsumentrörelsen. (Martin Andreasson)*

Tł.: Minister ds. konsumentów Ann -Christin Nykvist **blefuje**, kiedy obiecuje więcej pieniędzy dla organizacji konsumentckich.

Jak wynika z definicji NEO, czasownik „bluffa” oznacza próbe wprowadzenia kogoś w błąd, poprzez przedstawienie czegoś w ko-

rzystnym świetle, mimo że w rzeczywistości tak nie jest. Powyższe przykłady (10.1.7.1. c) i (10.1.7.1.d) pokazują, że przeciwnik zachwala swoją politykę, mówi o jej sukcesach, ale według nadawcy próbuje w ten sposób oszukać odbiorców.

„en bluff” – „försök att vilseleda genom att framställa ngt som mer fördelaktigt än det är” (Nationalencyklopedin), „bluff, blef” (Kubitsky 1998: 296)

e) *Huvudbluffen är som alltid att de är överens, men så fort en fråga kommer upp på bordet så visar det sig att enigheten inte alls är så stor som man vill göra gällande. (Peter Eriksson)*

Tł.: **Główny blef**, jak zwykle dotyczy tego, że oni zgadzają się ze sobą, ale jak tylko pojawia się jakiś problem do rozwiązania, okazuje się, że nie ma wśród nich tak dużej zgody, jaką chcieliby mieć.

f) (...) *socialdemokraternas upprepade vallöften (...) är en valbluff. (Fredrik Reinfeldt)*

Tł.: Powtarzane przez socjaldemokratów obietnice wyborcze są **wyborczym blefem**.

Również rzeczownik „bluff” informuje o próbie oszukania wyborców. W przykładach (10.1.7.1. e) i (10.1.7.1.f) rzeczownik ten został wykorzystany w złożeniach: „huvudbluff” oraz „valbluff”. Pierwszy z nich oznacza, że przeciwnik wielokrotnie oszukuje wyborców, jednak główny (a zatem największy) jego blef dotyczy szerzonego przez niego przekonania, że wśród partii prawicowych panuje zgoda. Według Ericssona, gdy tylko pojawia się jakiś problem do rozwiązania, partie te przedstawiają różne propozycje, jak można jemu zaradzić. To wskazuje na brak jedności w Aliansie prawicy. Z kolei w przykładzie (10.1.7.1.f) Reinfeldt używa złożenia „valbluff”, które odnosi się do oszukiwania wyborców w okresie kampanii wyborczej. Wszystko, co obiecują socjaldemokraci jest blefem.

– **självbedrägeri**

„självbedrägeri” – „det att vilseleda sig själv” (NEO), „oszukiwanie samego siebie” (Kubitsky 1998: 415)

- g) *Den kravfria skolan är arbetarrörelsens största självbedrägeri. (Jan Björklund)*

Tł.: Ta propozycja „szkoły bez wymagań” jest największym oszukiwaniem samego siebie.

Niekiedy nadawca zarzuca przeciwnikowi, że oszukuje siebie samego. Może wówczas posłużyć się rzeczownikiem „självbedrägeri”. W wypowiedzi (10.1.7.1.g) Björklund uważa, że proponowana przez przeciwnika „szkoła bez wymagań” jest złym pomysłem. Przeciwnik sam siebie oszukuje, a co za tym idzie także wyborców, że ta propozycja wyjdzie dzieciom na dobre.

10.1.7.2. Udawanie

Bardzo często przeciwnikowi zarzuca się, że celowo coś udaje, stwarza czegoś pozory. Przeciwnik wie, że to, co mówi, nie ma odzwierciedlenia w rzeczywistości, ale mimo to zachowuje się sztucznie, nieprawdziwie. Ma w tym zapewne jakiś ukryty cel.

Jednym ze środków językowych, jaki umożliwia nadawcy wyrażenie własnej opinii, według której przeciwnik coś udaje, jest czasownik „låtsas”:

– låtsas

„låtsas” – „medvetet ge sken av eller föreställa sig som sant med avs. på ngt som inte överensstämmer med verkligheten” (NEO), „udawać, stwarzać pozory” (Kubitsky 1998: 292)

- a) *Statsministern låtsas oförstående – men känner naturligtvis väl till de ekonomiska spelreglerna. (Roger Tiefensee)*

Tł.: Premier **udaje**, że nie rozumie, ale oczywiście dobrze zna ekonomiczne reguły gry.

- b) *Folkpartiet (...) låtsas nu som om en engångssumma från utförsäljning av statliga bolag kan täcka hålen. (Leif Pagrotsky)*

Tł.: Partia Liberalna (...) **udaje**, jakoby jednorazowa suma z wyprzedaży spółek państwowych mogła zakryć wszystkie dziury.

- c) *Det här vill den socialdemokratiska regeringen, och Göran Persson i synnerhet, inte låtsas om.* (Fredrik Reinfeldt)
Tł.: Tego **nie chce dać po sobie znać** socjaldemokratyczny rząd, a w szczególności Göran Persson.

W przykładach (10.1.7.2.a) i (10.1.7.2.b) przeciwnik udaje obojętność w ważnej kwestii ekonomicznej oraz udaje, że wyprzedaż spółek państwowych rozwiąże wszystkie problemy finansowe w państwie. Nadawca jest pewny, że w rzeczywistości jest zupełnie inaczej. Zaś w wypowiedzi (10.1.7.2.c) czasownik „låtsas” został zanegowany oraz został dodany przyimek „om” (o czymś). Oznacza to, że Persson nie chce dać po sobie czegoś poznać, chce w dalszym ciągu udawać, tak by nadal oszukiwać wyborców.

– **blunda**

„blunda” - „låta bli att beakta” (NEO), „przymknąć oczy na coś, puścić coś płazem” (Kubitsky 1998: 67)

- d) (...) *de blundar också för friskolornas segregerande effekter.*
(Ibrahim Baylan)
Tł.: (...) oni **przymykają** też **oczy** na doprowadzające do segregacji działanie szkół prywatnych.

W wypowiedzi (10.1.7.2.d) czasownik „blunda” pełni podobną funkcję, jak „låtsas”. Przeciwnicy przymykają oczy, a zatem udają, że nie widzą, jakie negatywne skutki wywołuje działanie szkół prywatnych.

– **hyckleri**

„hyckleri” – „det att hyckla” (NEO), „obłuda, dwulicowość, hipokryzja” (Kubitsky 1998: 203)

„hyckla” – „uppträda på ett falskt medmänskligt eller blygsamt sätt i syfte att vinna sympati” (NEO), „udawać, symulować, być obłudnym” (Kubitsky 1998: 203)

- e) *Hyckleriet är tydligt.* (Birgitta Ohlsson)
Tł.: Ta **dwulicowość** jest widoczna.

- f) *Hur kan man annars på allvar hävda att stänga hemsidor är lika med att regeringen värnar yttrandefrihet? **Hyckleri!** (Cecilia Wigström)*

Tł.: Jak bowiem można (minister spraw zagranicznych) na poważnie twierdzić, że zlikwidowanie stron internetowych jest równoznaczne z rządową obroną wolności słowa? **Obluda!**

Według definicji NEO rzeczownik „hyckleri” oznacza, że ktoś okazuje fałszywe zainteresowanie drugim człowiekiem, tak by zdobyć jego sympatię. Udaje zatem pozorną życzliwość, solidarność z nim, ale w gruncie rzeczy nie zależy mu na nim. Chce go tylko wykorzystać dla własnych celów. Ohlsson o dwulicowość oskarża szwedzki rząd, który według niej wspiera organizację terrorystyczną Hamas, mimo że nie chce się do tego przyznać (10.1.7.2.e). Wigström zaś przypisuje dwulicowość ministrowi spraw zagranicznych, który według niej, likwidując strony internetowe, przyczynia się do niszczenia wolności słowa.

10.1.7.3. Ukrywanie

Zdarza się, że przeciwnik oskarżany jest o celowe ukrywanie, zatajanie pewnych niewygodnych dla niego faktów. Chce w ten sposób uniknąć nieprzyjemnych kwestii oraz pragnie zachować swój pozytywny wizerunek.

„Dölja” jest czasownikiem, który wyraża ukrywanie czegoś przed wyborcami, a co się z tym łączy, oszukiwanie ich:

– **dölja**

„dölja” – „placera (ngt) så att det inte lätt kan upptäckas; hemlighålla” (NEO), „ukrywać coś” (Kubitsky 1998: 105)

- a) *Pressad av verkligheten och folkpartiet presenterar regeringen ett patetiskt integrationsprogram för att **dölja** ett tolvårigt integrationsfiasko. (Mauricio Rojas)*

Tł.: Aby **ukryć** dwunastoletnie fiasko programu integracyjnego, rząd przyciśnięty przez rzeczywistość oraz Partię Liberalów, prezentuje nowy, patetyczny program integracyjny.

- b) *Moderaterna försöker **dölja** sina församringar för förtidspensionärerna bakom dessa nya krystade panikåtgärder. (Pär Nuder)*

Tł.: Moderaci, poprzez te nienaturalne, paniczne posunięcia, próbują **ukryć** swoje propozycje zmian na gorsze, dotyczące osób przechodzących na wcześniejszą emeryturę.

- c) *Tyvänn **döljs** istället unga arbetslösa i program som inte leder till riktiga jobb. (Eva Flyborg)*

Tł.: Niestety zamiast tego, **ukrywa się** młodych bezrobotnych w programach, które nie stwarzają rzeczywistych miejsc pracy.

W przykładzie (10.1.7.3. a) rząd ukrywa własne niepowodzenie związane z polityką integracyjną i pospiesznie prezentuje nowy program integracyjny. Wypowiedź (10.1.7.3.b) wskazuje, że Moderaci próbują ukryć swoje propozycje zmian na gorsze, które dotkną osoby odchodzące na wcześniejszą emeryturę. Czasownik „försöker” sygnalizuje, że nadawca wyraża własną wątpliwość, czy uda się to zamaskować przeciwnikom. Zaś w przypadku (10.1.7.3.c) czasownik „dölja” został odmieniony w stronie biernej i otrzymał formę „döljs”, która nie zdradza, kto ukrywa problem bezrobocia wśród młodzieży. Z całej, nie przytaczanej tutaj wypowiedzi Flyborg wynika, że chodzi o socjaldemokratów. Partia rządząca nie chce się przyznać do porażki swojej polityki, która miała stworzyć nowe miejsca pracy. Dlatego też unika mówienia o problemie bezrobocia wśród młodzieży.

– **mörka**

„mörka” – „försöka dölja uppgifter som är pinsamma” (Svenskt språkbruk 2003: 789), „zaciemniać, sprawiać, że coś jest niejasne, ukrywać coś” (tłum. własne)

- d) *Högeralliansens statsministerkandidat är en mästare i konsten att **mörka** sin egen politik. (Lasse Ohly)*

Tł.: Kandydat Aliansu Prawicy na premiera jest mistrzem w sztuce **zaciemniania** swojej własnej polityki.

Czasownik „mörka” pełni taką samą funkcję jak „dölja” w przykładzie (10.1.7.3.b). Z definicji podanej w NEO wynika, że stosuje się

go, by wyrazić, że ktoś próbuje ukryć jakieś informacje, które mogłyby być dla niego kompromitujące. Kubitsky w „Słowniku szwedzkopolskim” nie podaje takiego czasownika, co najwyżej zwraca uwagę na przymiotnik „mörk”, który tłumaczy jako: „ciemny, mroczny” (Kubitsky 1998: 323). Można zatem domniemać, że tłumaczenie polskie mogłoby brzmieć: „zaciemniać”, w znaczeniu: „uczynić coś ciemnym, tak by nie rzucało się w oczy, by inni nie mogli tego dojrzeć, tak by to ukryć”. Według nadawcy wypowiedzi Reinfeldt jest mistrzem w sztuce zaciemniania swojej polityki. A zatem robi wszystko, by nie do końca było jasne, jakie proponuje rozwiązania w różnych kwestiach politycznych. Być może ukrywa własną niewiedzę w niektórych obszarach lub też własne, złe zamiary wobec szwedzkiego społeczeństwa.

– **kamouflera**

„kamouflera” – „dölja genom kamouflage” (NEO), „kamufłować, maskować” (Kubitsky 1998: 234)

- e) *Detta kamoufleras skickligt genom prat om att företagen inte har råd att anställa och att moderaterna numera är ett „arbetarparti”.* (Hillevi Larsson)

Tł.: To **kamoufluje się** zrećźnie, poprzez mówienie, że przedsiębiorstwa nie stać na tworzenie nowych miejsc pracy i że Moderaci są obecnie „partią robotniczą”.

Kolejny czasownik, który również oznacza ukrywanie czegoś to „kamouflera”. Larsson zarzuca Moderatom, że ich polityka obniżania podatków będzie jednoznaczna z pogorszeniem się sytuacji gospodarczej w Szwecji. Moderaci chcą to zamaskować, mówiąc, że pomoże to przedsiębiorstwom i że ich partia będzie wspierała robotników. Słowo „arbetarparti” oznacza dystans nadawcy wobec określenia, jakie stosuje wobec swojej partii przeciwnik. Larsson wątpi, by Moderaci reprezentowali interesy robotników (więcej o użyciu znaku cudzysłowu: 4.1.2.).

Dwa kolejne czasowniki „frisera” oraz „snygga till” można uznać w przytoczonych przykładach za synonimiczne. Pełnią one tę samą funkcję, mianowicie komunikują, że przeciwnik upiększa, koloryzuje coś, tak, by ukryć jakieś nieprzyjemne dla niego informacje:

– **frisera**

„frisera” – „försköna för att dölja ngt” (NEO), „fryzować, poprawiać” (Kubitsky 1998: 137)

f) *Eftersom det är valår satsar Socialdemokraterna extra mycket på att **frisera** arbetslöshetssiffror.* (Ewa Björling)

Tł.: Ponieważ jest rok wyborczy, socjaldemokraci starają się szczególnie mocno **upiększać** statystyki, podające liczbę bezrobotnych.

– **snygga till**

„snygga till” – „göra snygg(are)” (NEO), „wystroić się” (Kubitsky 1998: 440)

g) *Samtidigt som vänsterkartellen ägnar sig åt att **snygga till** statistiken får vi allt färre entreprenörer i Sverige.* (Åsa Torstensson)

Tł.: W czasie gdy Lewicowy kartel poświęca się **upiększaniu** danych statystycznych, w Szwecji pojawia się coraz mniej przedsiębiorców.

Zarówno w przykładzie (10.1.7.3.f) jak i (10.1.7.3.g) przeciwnik poprawia statystyki, czyli zmienia je dla własnych potrzeb, np. zaniża stopę bezrobocia. Pragnie w ten sposób ukryć negatywną, aktualną sytuację w szwedzkiej gospodarce (czyli wysoki poziom bezrobocia oraz zahamowanie rozwoju przedsiębiorczości). Zależy mu na tym, by wmówić wyborcom, że prowadzi właściwą politykę i że dobrze się wiedzie szwedzkim obywatelom.

– **ge sken av ngt**

„sken” – „falskt intryck” (NEO), „pozór” (Kubitsky 1998: 418)

h) (...) *de borgerliga partierna inte är så överens som de vill **ge sken av** (...)* (Peter Eriksson)

Tł.: (...) partie prawicowe nie są takie zgodne, jak chcą tego **stworzyć pozory** (...)

Również „stwarzać czegoś pozory” („ge sken av ngt”) można zaliczyć do konstrukcji językowych, które umożliwiają nadawcy posą-

dzenie przeciwnika o ukrywanie prawdy. W wypowiedzi (10.1.7.3.h) Eriksson krytykuje partie prawicowe za brak zgody w podstawowych zagadnieniach politycznych.

W końcu nadawca uważa, że przeciwnik celowo czegoś nie mówi i poprzez to ukrywa niewygodną dla niego prawdę. Może w tym celu posłużyć się zanegowanymi czasownikami „tala (om ngt)” / ”säga ngt” lub czasownikiem „vägra”, po którym następuje „prata (om ngt)”, ewentualnie „se ngt”. W konsekwencji otrzymuje: „inte tala om ngt” lub „inte säga ngt” (nie mówić o czymś) oraz „vägra prata om ngt” lub „vägra se ngt” (odmówić rozmowy o czymś / ujrzenia czegoś). Widoczne jest to w następujących przykładach:

– **inte tala om ngt, inte säga**

- i) *Partierna i högeralliansen säger att de vill satsa ännu mer; men de **talar inte om** hur det ska betalas. (Laila Freivalds, Urban Ahlin)*

Tł.: Partie Aliansu Prawicy mówią, że chcą wzmocnić szwedzkie oddziały (na misjach pokojowych na świecie), ale **nie mówią**, jak to sfinansują.

- j) *Varje år går vi miste om över 100 miljarder kronor, som istället borde ha tillfallit statskassan och använts för att skapa arbeten och välfärd. Men detta **talar moderaterna inte om**. De har inga invändningar mot jättelöner och miljon-bonusar för topparna i näringslivet. (Hillevi Larsson)*

Tł.: Każdego roku tracimy ponad 100 miliardów koron, które zamiast tego powinny trafić do budżetu skarbu państwa i zostać wykorzystane, w celu stworzenia miejsc pracy i dobrobytu. Ale **o tym nie mówią** Moderaci. Nie mają żadnych obiekcji, wobec olbrzymich płac i milionowych premii potentatów gospodarczych.

- k) *Kanske hoppas moderatledaren också på att det bara ska bli „hälften kvar” i fackföreningarnas medlemsregister. Fast det **säger han förstås inte!** (Lasse Ohly)*

Tł.: Być może przywódca Moderatów ma także nadzieję na to, że o połowę zmniejszy się lista członków związków zawodowych. Ale on oczywiście tego **nie mówi!**

Przeciwnik nie mówi o źródłach finansowania swoich propozycji (10.1.7.3.i), ani też o tym, że jego polityka wspiera potentatów gospodarczych, a nie widzi problemów małych firm (10.1.7.3.j). Przeciwnik ukrywa także, że chciałby, aby osłabła rola związków zawodowych (10.1.7.3.k).

– **vågra tala om ngt, vågra se ngt**

- l) *De vågrar att prata om det som deras förslag leder till.*
(Mona Sahlin)

Tł.: Oni **odmawiają rozmowy** na temat tego, do czego prowadzi ich propozycja.

- m) *Socialdemokraterna vågrar se det verkliga problemet med a-kassan: att den blivit en (...) permanent försörjning för allt fler.* (Lars Leijonborg)

Tł.: Socjaldemokraci **nie chcą dojrzeć** prawdziwego problemu związanego z kasą dla bezrobotnych, mianowicie, że kasa ta stała się dla większej rzeszy osób (...) stałym środkiem utrzymania.

Przeciwnik świadomie odmawia rozmowy o tym, jakie negatywne konsekwencje może wywołać proponowana przez niego polityka (10.1.7.3.l) oraz odmawia ujrzenia fiaska własnej polityki, która miała przeciwdziałać bezrobociu (10.1.7.3.m). Przeciwnik odmawia rozmowy lub ujrzenia czegoś, co mogłoby mu zaszkodzić. Pragnie to zatem ukryć nie wypowiadając się o tym, lub też nie widząc tego.

– **avslöja**

„avslöja” – „klargöra de verkliga egenskaperna hos någon eller något; vanligen i fråga om negativa och tidigare inte kända egenskaper” (NEO), „demaskować, ujawniać” (Kubitsky1998: 40)

Z kategorią ukrywania czegoś wiąże się także czasownik „avslöja”, poprzez który nadawca pragnie zdemaskować złe intencje przeciwnika, tak by uświadomić wyborcom, że wielkim błędem byłoby oddanie głosu w wyborach na przeciwnika. W wypowiedziach tego typu znajduje się ukryte przesłanie, że przeciwnik celowo zataja złe zamiary przed odbiorcami, a zatem oszukuje ich. W tego typu komunikatach nadawca umiejętnie odstępuje od formułowania zarzutu w sposób

bezpośredni. I tak zamiast stwierdzenia: „Polityka prawicy to mit.” tworzy: „Pomóżmy sobie nawzajem ujawnić ten prawicowy mit.” W tym drugim przypadku obok stwierdzenia pewnego stanu rzeczy autor wypowiedzi nawołuje również do jego ujawnienia. Odbiorca otrzymuje zatem informację, że prawica celowo zataja pewne fakty, które mogłyby się mu nie spodobać i w konsekwencji oznaczałyby brak poparcia w wyborach. Odczytujący ten komunikat może poczuć się zawiedziony, że partia ta celowo go oszukuje, aby tylko pozyskać jego głos. Natomiast po wyborach pokaże swoje prawdziwe oblicze. Autor tego przekazu występuje tutaj w roli jedyne „dobrego” polityka, któremu zależy na ujawnieniu prawdy. Wyraża w ten sposób swoją troskę o dobro obywateli i kraju. Utożsamiając się z całą społecznością (na co wskazuje zaimek „my” w przykładach 10.1.7.3.o i 10.1.7.3.p), pokazuje, że do niego można mieć zaufanie.

- n) *Hela arbetarrörelsen har ett gemensamt intresse av och ett stort ansvar för att samhällsdebatten förs så att högeralliansens råa och arbetarfientliga politik avslöjas. (Lasse Ohly)*

Tł.: Cały ruch robotniczy ma wspólny interes w tym i ponosi dużą odpowiedzialność za to, by tak poprowadzić debatę społeczną, ażeby **zdemaskować** brutalną i wrogą wobec robotników politykę Aliansu prawicy.

- o) *Avslöja den rasistiska propagandan! (...) Men sverigedemokraterna och andra mörkerkrafter är skickliga att i sin propaganda dölja sina egentliga budskap. Vi har alla ett ansvar för att de avslöjas. (Lasse Ohly)*

Tł.: **Ujawnić** tę rasistowską propagandę! (...) Ale szwedzcy demokraci i inne moce nieczyste mają wprawę w tym, aby w swojej propagandzie ukryć swoje prawdziwe przesłania polityczne. My wszyscy ponosimy odpowiedzialność za to, żeby je **zdemaskować**.

- p) *Låt oss hjälpas åt att avslöja den borgerliga myten. (Lasse Ohly)*

Tł.: Pomóżmy sobie nawzajem **ujawnić** ten prawicowy mit.

Do ujawnienia złych intencji przeciwnika nawołuje w sposób bezpośredni poprzez utworzenie zdania rozkazującego (10.1.7.3.o oraz

10.1.7.3.p). Może też odwoływać się do wartości, jaką jest „odpowiedzialność” (10.1.7.3.n oraz 10.1.7.3.o). W tych przypadkach jest to wręcz pewien obowiązek, który należy wykonać.

10.1.7.4. Wmawianie czegoś fałszywego

Konkurent polityczny może także wmawiać nieprawdę wyborcom lub sobie samemu (a co za tym idzie także wyborcom) i poprzez to może oszukiwać społeczeństwo.

– **få ngn att tro**

a) *Samtidigt vill de få oss att tro att de vill behålla vår välfärd.*
(Mona Sahlin)

Tł.: Chcą nam jednocześnie **wmówić**, że chcą utrzymać nasz dobrobyt.

W wypowiedzi (10.1.7.4.a) przeciwnikom zależy na tym, by wmówić wyborcom, iż chcą utrzymać dobrobyt w Szwecji. Według Sahlin jest to nieprawdą. Polityka partii prawicowych zniszczy dobrą sytuację społeczną i ekonomiczną. Warto zwrócić tutaj uwagę na dwie kwestie językowe. Po pierwsze została użyta konstrukcja „få ngn att göra ngt”, którą Kubitsky (1998: 143) tłumaczy: „skłonić kogoś do zrobienia czegoś”. „Få ngn att tro” można rozumieć jako: „skłonić kogoś do przyjęcia określonych poglądów”, „próbować coś komuś wmówić”. Po drugie rzuca się w oczy opozycja, jaką nadawca tworzy za pomocą zaimka osobowego w formie podmiotu „de” (oni) oraz zaimka osobowego w formie dopełnienia „oss” (nam). „De” odnosi się do przeciwników, zaś „oss” do nadawcy i wyborców. Zatem nadawca łączy się do grupy odbiorców, solidaryzuje się z nimi, jest po tej samej stronie, co oni. Przeciwnik chce zaszkodzić zarówno wyborcom, jak i tworzącej tę wypowiedź Sahlin.

– **inbilla sig**

„inbilla sig” – „felaktigt föreställa sig” (NEO), „wmawiać sobie, roić sobie” (Kubitsky 1998: 217)

- b) *Man inbillar sig att man kan göra det bättre för unga genom att i princip ta bort deras anställningstrygghet. (Lasse Ohly)*
Tł.: **Wmawia się sobie (tu: oszukuje się samego siebie)**, że można polepszyć sytuację młodych osób, poprzez to, że z góry pozbawi się ich bezpieczeństwa zatrudnienia.

Przeciwnik wmawia też sobie samemu nieprawdziwe rzeczy. W przykładzie (10.1.7.4.b) obrazuje to czasownik „inbilla sig”. Nadawca używa zaimka nieosobowego „man”, poprzez który unika mówienia, kto oszukuje siebie samego. Można jednak przypuszczać, że chodzi o partie prawicowe, będące w opozycji do partii Ohlyego. Według nadawcy tej wypowiedzi fałszem jest, że pozbawienie młodych ludzi bezpieczeństwa zatrudnienia, stworzy im lepsze perspektywy na przyszłość.

10.1.7.5. Inne formy zarzucania oszustwa

Można także zauważyć inne formy językowe, poprzez które nadawca zarzuca przeciwnikowi oszustwo. Aby je właściwie zinterpretować, należy znać kontekst wypowiedzi:

– **(medvetet) misstolka**

„misstolka” – „tolka på felaktigt sätt” (NEO), „błędnie tłumaczyć, interpretować” (Kubitsky 1998: 311)

- a) *Miljöpartisterna, som medvetet försöker misstolka centerpartiets energipolitik (...) (Sven Bergström, Håkan Larsson)*
Tł.: „Zieloni”, którzy **świadomie** próbują **błędnie interpretować** politykę energetyczną Partii Centrum (...)

W przypadku (10.1.7.5.a) przeciwnicy celowo fałszywie interpretują politykę nadawcy, by wmówić wyborcom nieprawdę, by ich oszukać.

– **misstänkliggöra**

„misstänkliggöra” – „väcka misstankar mot” (NEO), „rzucić podejrzeń na kogoś” (Kubitsky 1998: 311)

- b) *Socialdemokraterna, vänsterpartiet och miljöpartiet anstränger sig nu för att **misstänkliggöra** centerpartiets vilja att avveckla kärnkraften (...)*. (Sven Bergström, Håkan Larsson)
Tł.: Socjaldemokraci, Partia Lewicy i Partia Zielonych wysiłają się teraz, aby **rzucić podejrzenia** na propozycję Partii Centrum zlikwidowania energii jądrowej.

W przykładzie (10.1.7.5.b) została podjęta próba ukazania, że przeciwnik polityczny robi wszystko, aby oczernić tworzącego ten tekst, czyli Bergströma i Larssona. Działa tak celowo, aby poprzez wymyślone przez siebie, nieprawdziwe podejrzenia, negatywnie wpłynąć na wizerunek Partii Centrum. Można zatem tę wypowiedź także zaliczyć do kategorii „oszustwa”.

10.2. Wartości poznawcze

Centrum wartości poznawczych stanowi prawda rozumiana jako „*poznanie, wiedza o świecie*” w różnych jej odmianach (Puzynina 1992: 150). Szwedzcy politycy będą głównie zarzucali przeciwnikowi głupotę, która zakłóca właściwe poznawanie świata, a także niejasność jego wypowiedzi i niemożność ich zrozumienia.

10.2.1. Odwoływanie się do głupoty

Na głupotę przeciwnika może wskazywać rzeczownik „*enfald*” lub czasownik „*dilla*”:

– **enfald**

„*enfald*” – „*stor dumhet och okunnighet*” (NEO), „*głupota, bezmyślność*” (Kubitsky 1998: 111)

- a) *Tyvänn föreslår inte Kamali en verklig mångfaldspolitik som bygger på att stärka den enskildes kraft och förmåga att etablera sig i det svenska samhället, istället föreslår han en socialistiskt inspirerad **enfaldspolitik**, där politikens högsta syfte är att skapa ett likadant utfall för alla människor.* (Stefan Attefall)

Tł.: Niestety Kamali nie proponuje prawdziwej „polityki różnorodności”, która bazuje na tym, aby wzmocnić siłę i zdolność jednostki do zakorzenienia się w szwedzkim społeczeństwie, zamiast tego proponuje on zabarwioną socjalistycznie „**politykę głupoty**”, której najwyższym celem jest równe zaatakowanie wszystkich ludzi.

W przykładzie (10.2.1.a) nadawca stworzył złożenie „enfaldspolitik”. Dwa wyrazy „enfald” (głupota) oraz „politik” (polityka) zostały ze sobą połączone za pomocą łącznika „s”. W efekcie tego powstało negatywne określenie odnoszące się do polityki socjaldemokratów, która według nadawcy, zamiast wspierać, atakuje obcokrajowców żyjących w Szwecji.

– **dilla**

„dilla” – „prata strunt” (NEO), „bredzić,majaczyć, pleść” (Kubit-sky 1998: 93)

- b) *Tvärtom kom två bankrapporter idag (...), där den öppna arbetslösheten för i år bedömdes bli 5,4 procent – långt från de „under fyra” Göran Persson och Pär Nuder **dillar** om.* (Lars Leijonborg)

Tł.: Przeciwnie, dziś nadeszły dwa raporty bankowe, w których oszacowano, że stopa bezrobocia osiągnie w tym roku 5,4 procent – daleko od tego”poniżej 4 procent”, o którym **bredzi** Göran Persson i Pär Nuder.

W przypadku (10.2.1.b) czasownik „dilla” odnosi się do wypowiedzi Perssona i Nudera o niskim poziomie bezrobocia. Przeciwnicy uważają, że poziom ten wynosi poniżej 4 procent, czego nie potwierdzają statystyki. Mówienie przeciwników o niskim poziomie bezrobocia sprowadza się do bredzenia, majaczenia, plecienia bzdur.

10.2.2. Odwoływanie się do niejasności

Polityce przeciwnika zarzuca się też niejasność. Wykorzystuje się w tym celu przymiotniki „otydlig” oraz „oklar”:

– **otydlig**

„otydlig” – „tankemässigt oklar, dunkel” (NEO), „niewyraźny, niejasny” (Kubitsky 1998: 352)

a) *Nu börjar dock Reinfeldts hållning kännas både **otydlig** och instabil. (Ingvar Carlsson)*

Tł.: Jednak postawa Reinfeldta zaczyna być zarówno **niejasna**, jak i niestabilna.

– **oklar**

„oklar” – „mindre klar eller synlig” (NEO), „niejasny” (Kubitsky 1998: 342)

b) *Regeringens mål är **oklara**, komplicerade, svåröverskådliga och överlappar varandra. (Hillevi Engström)*

Tł.: Cele rządu są **niejasne**, skomplikowane, nieprzejrzyste i pokrywają się ze sobą.

W przykładzie (10.2.2.a) niejasna jest postawa Reinfeldta. Nadawca nie wie, jakie poglądy reprezentuje przeciwnik w danej kwestii, z czym się zgadza, a co odrzuca. Niejasność jest negatywną cechą, która uniemożliwia poznanie przeciwnika. Zaś w przykładzie (10.2.2.b) niejasne są cele rządu. Na dodatek są one „skomplikowane i nieprzejrzyste”. Te pozostałe przymiotniki podkreślają jeszcze bardziej negatywny obraz przeciwnika. Nadawca nie wie, do czego dąży szwedzki rząd.

10.2.3. Odwoływanie się do braku zrozumienia

Nadawca sygnalizuje niekiedy, że w żaden sposób nie może zrozumieć postępowania lub propozycji przeciwnika. Według niego kłóćcą się one ze zdrowym rozsądkiem, są niemądre, pozbawione sensu. W zebranych materiale badawczym można odnaleźć dwa przymiotniki: „obegriplig” oraz „befängd”, które wskazują na brak zrozumienia dla poglądów przeciwnika:

– **obegriplig**

„obegriplig” – „omöjlig att begripa” (NEO), „niezrozumiały, niepojęty” (Kubitsky 1998: 338)

- a) *Alliansens motstånd till fler högskoleplatser är **obegriplig**.*
(Leif Pagrotsky)

Tł.: Opór Aliansu w kwestii zwiększenia ilości miejsc w szkołach wyższych, jest **niezrozumiały**.

– **orimlig**

„orimlig” – „uppenbart helt felaktig” (NEO), „niedorzeczny, bezsensowny, absurdalny” (Kubitsky 1998: 349)

- b) *Det är **orimligt att påstå att** det samtidigt går att bibehålla den svenska välfärdsmodellen.* (Pär Nuder)

Tł.: **Bezsensownym jest twierdzić, że** da się jednocześnie utrzymać szwedzki model państwa dobrobytu.

– **befängd**

„befängd” – „fullständigt orimlig” (NEO), „niedorzeczny, bezsensowny, absurdalny” (Kubitsky 1998: 50)

- c) *Själva tanken att låta Vattenfall använda skattebetalarnas pengar till att pressa priserna för vissa företag i basindustrin (...) är inte bara **befängd**, den strider också mot allt vad konkurrens på lika villkor heter.* (Mats Odell)

Tł.: Już sama myśl, aby pozwolić firmie Vattenfall wykorzystywać pieniądze podatników, tak by wymusić takie ceny dla niektórych przedsiębiorstw działających w tradycyjnych gałęziach przemysłu, myśl ta jest nie tylko **niedorzeczna**, ona jest także sprzeczna z tym, co nazywa się konkurencją na równych warunkach.

W wypowiedzi (10.2.3.a) nadawca nie może zrozumieć sprzeciwu Aliansu Prawicy wobec zwiększenia ilości miejsc w szkołach wyższych. Według niego, większa ilość miejsc oznaczałaby, że więcej szwedzkiej młodzieży mogłoby studiować, a co się z tym łączy, miałyby lepsze perspektywy na przyszłość. Przymiotnik „obegriplig”

wskazuje, że nadawca nie może zrozumieć decyzji przeciwnika, gdyż jest ona sprzeczna ze zdrowym rozsądkiem.

Podobnie ma się rzecz w przypadku (10.2.3.b), w którym Nuder uważa, że propozycja przeciwnika sprzeczna jest z zasadami państwa dobrobytu. Przeciwnik sądzi zaś inaczej i jego myślenie nadawca postrzega jako „orimlig”, czyli niedorzeczne, bezsensowne, którego nie da się logicznie zrozumieć. Za równie niedorzeczne („befängd”), w przykładzie (2.3.c) nadawca uważa działanie socjaldemokratów, zezwalające na nierówną konkurencję na szwedzkim rynku.

10.3. Wartości witalne

„Centrum kategorii wartości witalnych stanowi życie, i to życie bez cierpienia fizycznych, bez chorób, a więc inaczej mówiąc – życie i zdrowie.” (Puzynina 1992: 168). W zebranych materiale badawczym dało się zauważyć jedną wypowiedź odwołującą się do negatywnej wartości witalnej, mianowicie do choroby. W tym celu został wykorzystany przymiotnik „sjuk” (chory):

– sjuk

- a) *När mp nu lägger ett konkret förslag för att göra verklighet av jämställdhetsdrömmarna, påstår DN och Lars Ohly att det är antifeministiskt. Det är sjuk.* (Peter Eriksson)

Tł.: Kiedy Partia Zielonych przedkłada teraz konkretne rozwiązanie pokazujące, jak urzeczywistnić marzenia o równouprawnieniu, gazeta „Dagens Nyheter” oraz Lars Ohly twierdzą, że jest ono antyfeministyczne. To jest **chore**.

Przykład ten pokazuje, że myślenie przeciwnika jest chore, niezdrowe, a zatem złe. Nadawca chciałby doprowadzić do całkowitego równouprawnienia kobiet i mężczyzn w Szwecji, a przeciwnik uważa jego propozycje za antyfeministyczne, czyli działające przeciwko kobietom. Przeciwnik pozbawiony jest zatem zdrowia pod tym względem, iż zawodzi jego proces myślowy, jego wyciągnięcie wniosków na temat aktualnych wydarzeń.

10.4. Wartości transcendentne

„Centrum wartości transcendentnych (...) w sensie negatywnym stanowi najogólniej pojęte zło transcendentne. (...) Transcendentne zło wiąże się z nienawiścią, fałszem, brzydotą. Nosiciel zła transcendentnego, szatan, to ojciec kłamstwa” (Puzynina 1992: 176-177). W wypowiedziach szwedzkich polityków pojawia się przymiotnik „ohelig”, który jest zaprzeczeniem przymiotnika „helig” (święty):

– ohelig

„ohelig” – „oriktig eller onaturlig” (NEO), „nieświęty” (tłum. własne)

- a) *När undantag gjordes från lagen om anställningsskydd för små företag av den **oheliga** alliansen miljöpartiet och högerpartierna drabbades kvinnor och fackligt aktiva. (Lasse Ohly)*
Tł.: Kiedy zrobiono dla małych przedsiębiorstw odstępstwo od ustawy o ochronie zatrudnionych, kobiety i aktywni zawodowo ucierpieli poprzez ten **nieświęty** alians Partii Zielonych i partii prawicowych.

Powyższa wypowiedź przekazuje, że polityka przeciwnika nie jest święta, ma swoje „za uszami”. Przeciwnicy (sojusz kilku partii) stwarzają prawdopodobnie pozory idealnego aliansu, któremu zależy na dobru obywateli. Jednak nadawca wskazuje na konkretny przypadek, kiedy przeciwnicy skrzywdzili kobiety i ludzi aktywnych zawodowo. A zatem konkurenci nie są święci i szwedzkie społeczeństwo może przez nich ucierpieć.

10.5. Wartości mody

Puzynina (1992: 168) wskazuje na istnienie wartości obyczaju i mody, których centrum stanowi „przystosowanie społeczne, w przypadku obyczaju powiązane z przyzwyczajeniem, konserwatyżmem, w przypadku mody – z właściwą jej zmiennością”. W wypowiedziach szwedzkich polityków zauważa się głównie odwoływanie się do war-

tości mody, dlatego też tak został zatytułowany niniejszy podrozdział (tzn. bez uwzględnienia wartości obyczaju, których nie znaleziono w materiale badawczym). Politycy wielokrotnie odwołują się do „wychodzenia z mody” poglądów przeciwnika, do ich przedawnienia, nieaktualności. Wykorzystują wtedy przymiotniki: „gammal”, „gammaldags” oraz „omodern”:

– **gammal**

„gammal” – „som har existerat under lång tid” (NEO), „stary” (Kubitsky 1998: 165)

a) *Efter tolv år vid makten kastas nu en bunt tillfälliga åtgärder och **gamla idéer** fram elva dagar före valet. (Inger Davidson)*
Tł.: Po dwunastu latach przy władzy, rzuca się teraz, 11 dni przed wyborami, zbiór przypadkowych propozycji działań oraz **starych pomysłów**.

b) *Det är samma **gamla** moderatpolitik som i förra valrörelsen och den sa väljarna nej till då. (Annika Billström)*
Tł.: To jest taka sama **stara** polityka Moderatów, jaką prezentowali w zeszłej kampanii wyborczej i której wyborcy powiedzieli wtedy nie.

– **gammaldags, omodern**

„gammaldags” – „som följer en äldre tids normer” (NEO), „staroświecki, niedzisiejszy” (Kubitsky 1998: 165)

„omodern” – „som inte överensstämmer med nyaste smak” (NEO), synonim do „gammaldags”, „niemodny, przestarzały” (Kubitsky 1998: 345)

c) *Borgarna har med dagens uppgörelse om vårdnadsbidrag kommit överens om att återinföra ett hemmafrusystem i Sverige. Det känns bara så fruktansvärt **gammaldags** och **omodernt**. (Peter Eriksson)*
Tł.: Prawicowcy, poprzez dzisiejsze porozumienie o zasiłku rodzicielskim, zgodzili się przywrócić „system kury domowej” w Szwecji. Ta propozycja jest przerażająco **staroświecka** i **przestarzała**.

Wszystkie powyższe przykłady (10.5.a), (10.5.b), (10.5.c) zarzucają przeciwnikom nieaktualne, przestarzałe, zacofane przekonania, które można traktować jako „przeżytki”. Nie wnoszą one nic nowego do szwedzkiej polityki, wręcz przeciwnie przyczyniają się do jej stagnacji.

– **odwołanie się do konkretnego punktu czasowego w przeszłości**

Niekiedy bywa także, że politycy odwołują się do konkretnego punktu czasowego w przeszłości (np. lata 50-te, rok 1998, początek ubiegłego stulecia) i w ten sposób komunikują, że poglądy przeciwnika są nieaktualne:

d) *Högeralliansens politik leder tillbaka till 1950-talet. (Kalle Larsson, Josefin Brink)*

Tł.: Polityka Aliansu Prawicy prowadzi do lat 50-tych XX wieku.

e) *Socialdemokraternas tänkta frysning av taxeringsvärdena de kommande två åren påminner om valåret 1998. Då frystes också taxeringsvärdena men det hindrade inte fortsatta höjningar under 2000-talet. (Mikael Odenberg)*

Tł.: Wymyślone przez socjaldemokratów zamrożenie stopy opodatkowania przez dwa następne lata **przypomina rok wyborczy 1998**. Wtedy też zamrożono stopy opodatkowania, ale to nie przeszkodziło w ich dalszych podwyżkach po roku 2000.

f) *Pekpinnar ska vina över fingrarna på elever som stakar sig på läxorna eller skolkar, ungefär som i förra seklets början. (Ulla Richter)*

Tł.: Kije będą świszczeć nad palcami uczniów, którzy potkną się w czasie czytania zadania albo będą wagarować, **prawie jak na początku ubiegłego stulecia**.

– **Inne wypowiedzi wskazujące na „wychodzenie z mody”**

Istnieją także inne formy wyrażania, że polityka konkurenta jest przestarzała:

- g) *Idag presenterade högeralliansen sin skolpolitik. Förslaget präglas av en längtan till **en tid som flytt** blandat med sänkta ambitioner. (Ibrahim Baylan)*
Tł.: Alians prawicy zaprezentował dziś swoją politykę dotyczącą szkolnictwa. Ta propozycja naznaczona jest tęsknotą za **mi-nionym czasem** i jest przepełniona obniżonymi ambicjami.
- h) *Socialdemokrater **har gjort sitt**. (Åsa Torstensson)*
Tł.: Socjaldemokraci **zrobili już swoje**.
- i) *Moderaterna lovar gigantiska ofinansierade skattesänkningar. Reinfeldt **blir mer och mer lik sin företrädare Bo Lundgren**. (Pär Nuder)*
Tł.: Moderaci obiecują ogromne obniżenia podatków, na które nie mają pokrycia finansowego. Reinfeldt **coraz bardziej staje się podobny do swojego poprzednika Bo Lundrena**.

W przykładzie (10.5.g) „en tid som flytt” (czas, który minął) ujawnia się pragnienie przeciwnika, aby przywrócić starą politykę edukacyjną. Wypowiedź (10.5.h) przekazuje z kolei, że przeciwnicy już tak długo sprawują władzę, że niczego nowego nie wymyślą. Będą powtarzali stare rozwiązania. Jedyne nadawca może wnieść coś nowego do polityki. W końcu, w przypadku (10.5.i) przeciwnik coraz bardziej przypomina swojego poprzednika, którego działania nadawca ocenia negatywnie. Można zatem wnioskować, że Reinfeldt będzie propagował przestarzałe rozwiązania i nie zmieni niczego na lepsze w Szwecji.

Z kategorią „wychodzenia z mody” wiąże się też powielanie przez przeciwnika starych, złych wzorców. Nadawca zauważa brak poprawy w zachowaniu przeciwnika:

- j) *Mönstret är **bekant**. Göran Persson gör inte sällan en poäng av att han inte litar på statistik. (Lars Leijonborg)*
Tł.: **Wzorec jest znany**. Göran Persson podaje często jako pointę, że nie ufa statystykom.
- k) *Vi **har hört det förut**. Socialdemokraterna säger att de gör storstilade och långsiktiga satsningar inom äldreomsorgen. Och när löftesbrotten uppdagas åratal senare är det ingen som vill ta ansvar. (Maria Larsson)*

Tł.: **Już to słyszeliśmy**. Socjaldemokraci mówią, że ich działania w obszarze opieki nad ludźmi starszymi są imponujące i długofalowe. A kiedy kilka lat później złamane obietnice wychodzą na jaw, nikt nie chce wziąć na siebie odpowiedzialności.

- l) ***Som vanligt är regeringen kreativ i hanteringen av statistik, men sanningen är att över 500 000 människor bor i utanförskapsområden. (Mauricio Rojas)***

Tł.: Rząd, **jak zwykle**, zręcznie obchodzi się ze statystykami, ale prawda jest taka, że ponad 500 000 ludzi mieszka w rejonach o niskim zatrudnieniu oraz niewielkich możliwościach kształcenia się.

- m) *Sedan är det väl värt att notera att moderaterna nu varken redovisar kostnaden för sina förslag eller hur det ska betalas. **Men det är ju ingen nyhet. Det har de ju inte berättat när det gäller fastighetskatten, familjepolitiken (...)** (Pär Nuder)*

Tł.: Następnie warto chyba odnotować, że Moderaci ani nie przedstawiają kosztów swoich propozycji, ani tego jak zostaną one zapłacone. **Ale to nie jest przecież żadna nowość**. Nie przedstawili ich też w kwestii podatku od nieruchomości, polityki rodzinnej (...).

Przykłady od (10.5.j) do (10.5.m) pokazują, że nadawca wiąże przeszłość z teraźniejszością i zauważa, że przeciwnik zachowuje się w taki sam negatywny sposób, jak to już miało miejsce kiedyś. „Wzorzec jest znany” w wypowiedzi (10.5.j) przekazuje, iż Persson zawsze odrzuca zarzuty o wysokim poziomie bezrobocia, mówiąc, że nie ufa statystykom. Statystyki nie są według niego dobrym źródłem ocenianym, ilu bezrobotnych jest w Szwecji. „Jak zwykle” w przykładzie (10.5.l) pokazuje podobny problem, mianowicie socjaldemokraci interpretują statystki „po swojemu”, tzn. nie dopuszczają do siebie informacji o istniejącym problemie bezrobocia. „Już to słyszeliśmy” (10.5.k) odnosi się do obietnic socjaldemokratów, że polepszy się opieka nad ludźmi starszymi, które już kiedyś nie zostały dotrzymane, a które ponownie są przez nich składane. W (10.5.l) „to nie jest żadna nowość” sygnalizuje, że ukrywanie przez Moderatów kosztów i źródeł sfinansowania swoich propozycji jest działaniem wielokrotnie powtarzanym.

Rozdział 11.

Wartościowanie negatywne nie wprost w kampanii 2006

11.1. Znak cudzysłowu oraz konstrukcja „så kallade”:

Znak cudzysłowu oraz konstrukcja „så kallade” mogą zostać użyte w celu okazania powątpiewania w prawdziwość wypowiedzi przeciwnika, w celu okazania dystansu, do tego, co on mówi, prezentuje:

– Cudzysłów

- a) *När man närmare analyserar de moderata förslagen kan jag konstatera att de både räknat fel och ”glömt bort” socialdemokratiska kommunsatsningar. (Sven-Erik Österberg)*

Tł.: Kiedy się dokładniej przeanalizuje propozycje Partii Moderata, można dojść do wniosku, że oni zarówno źle liczą, jak i „zapominają” o wkładach socjaldemokratów w gminy samorządowe.

W przykładzie (11.1.a) znak cudzysłowu został użyty w celu zdystansowania się od własnej wypowiedzi. Nadawca wyciąga własne wnioski na temat partii przeciwnej, według których Moderaci celowo mylą się w wyliczeniach, tak by zbudować pozytywny obraz swojego ugrupowania. Poza tym „zapominają”, czyli celowo nie mówią o sukcesach socjaldemokratów, gdyż nie chcą przyznać racji swoim przeciwnikom politycznym. „Zapominać” sygnalizuje tutaj, że słowo to posiada inne znaczenie i nie można do niego podchodzić w sposób dosłowny. Nadawca wypowiedzi sugeruje, że nie jest to zwykłe wypadanie pewnych informacji z pamięci, lecz jest świadomy zabieg stosowany przez przeciwników w celu pozyskania głosów wyborców.

- b) *”Det nya arbetarpartiet” vill alltså fördyra fackföreningsavgiften genom att (...) höja a-kasseavgiften. (Lasse Ohly)*

Tł.: „**Ta nowa partia robotnicza**” chce zatem podwyższyć opłatę na związki zawodowe, poprzez zwiększenie składki na kasę dla bezrobotnych.

W przykładzie (11.1.b) poprzez użycie cudzysłowu nadawca dystansuje się od wypowiedzi przeciwnika. Partia Moderata w opisywanej kampanii wyborczej próbowała stworzyć swój nowy wizerunek, jako partii robotniczej. I właśnie z takim hasłem ”*det nya arbetarpartiet*” (nowa partia robotnicza) szła do wyborów. Ohly, cytując słowa przeciwników, jednocześnie im zaprzecza i uważa, że Partia Moderata wcale nie reprezentuje poglądów robotników. Wskazuje na to druga część wypowiedzi, w której ukazuje, że Moderaci chcą wprowadzić dodatkowe opłaty dla tej klasy społecznej. Jedno zaprzecza drugiemu, bo nie można wspierać robotników i jednocześnie pozabawiać ich środków finansowych. Cudzysłów został tutaj użyty w funkcji negacji.

- c) *När det gäller skattebedrägerierna inom företagen så verkar de snarare tycka synd om företagen eftersom ”skatten är för hög”.* (Hillevi Larsson)

Tł.: Jeśli chodzi o oszustwa podatkowe popełniane przez przedsiębiorstwa, to wydaje się, że szkoda jest im (Moderatom) tych przedsiębiorstw, ponieważ „**podatek jest zbyt wysoki**”.

„Podatek jest zbyt wysoki” to słowa, które były dość często powtarzane przez Moderatów w kampanii wyborczej. Moderatom zależało na obniżeniu podatków, w tym także dla przedsiębiorstw. Larsson, tworząc wypowiedź (11.1.c), cytuje słowa przeciwników i krytykuje ich podejście do kwestii podatkowych. Według niej, podatki powinny być jeszcze wyższe, tak by skarb państwa mógł się dodatkowo wzbogacić. Moderaci zaś po kryjomu popierają oszustwa podatkowe, których dopuszczają się przedsiębiorstwa i chcą je dodatkowo wspomóc, wprowadzając dla nich ulgi podatkowe. W przykładzie tym, nadawca używa znaku cudzysłowu, by podkreślić słowa przeciwników, z którymi się nie zgadza. Poza tym stosuje czasownik „*verka*”, który wskazuje na łagodniejszą formę krytyki.

– **så kallade**

d) *Den så kallade alliansen har visat sig vara en allians för orättvisa. (Lasse Ohly)*

Tł.: Ten **tak zwany** Alians okazał się być aliansem niesprawiedliwości.

Funkcję negacji pełni również konstrukcja „så kallade” w przykładzie (11.1.d). Nadawca wypowiedzi, stawiając „tak zwany” przed „allians”, sugeruje, że sojusz partii prawicowych, które połączyły siły, by wspólnie ustanowić program poprawy sytuacji społecznej i gospodarczej w Szwecji, nie spełnił pokładanych w nim nadziei. Okazał się być „aliansem niesprawiedliwości”. Jego propozycje nie zmierzają do poprawy bytu mieszkańców Szwecji, lecz wręcz przeciwnie, wpływają na ich niekorzyść. Powodują, że w szwedzkim społeczeństwie będzie panowała niesprawiedliwość, czyli można się domyślać, że Szwedzi będą nierówno traktowani.

11.2. Czasowniki przytaczające opinie przeciwnika

– **säga/säga sig**

Czasownik „säga” zazwyczaj używany jest w neutralnym znaczeniu, przy przekazywaniu informacji o tym, co ktoś powiedział. W języku polityków może on być jednak wykorzystywany w celu zakomunikowania, że działanie przeciwnika sprowadza się tylko do mówienia, że przeciwnik nie wciela w życie swoich propozycji.

a) *Vi har hört det förut. Socialdemokraterna säger att de gör storstilade och långsiktiga satsningar. Och när löftesbrotten uppdragas årtal senare är det ingen som vill ta ansvar. (Maria Larsson)*

Tł.: Słyszeliśmy to już wcześniej. Socjaldemokraci **mówią**, że dokonali imponujących i długotrwałych osiągnięć. A kiedy ich złamane obietnice wychodzą na jaw później przez lata, nikt nie chce wziąć za nie odpowiedzialności.

W przykładzie (11.2.a) została zacytowana dłuższa wypowiedź nadawcy, która umożliwia zrozumienie kontekstu sytuacyjnego oraz odczytanie ukrytych intencji nadawcy. Z przykładu tego wynika, że socjaldemokraci przypisują sobie osiągnięcia, sukcesy w prowadzonej przez nich polityce, ale te sukcesy istnieją tylko na poziomie językowym. Nie ma ich w rzeczywistości, w świecie realnym. O tym, że zachowywali się w ten sposób już kiedyś w przeszłości świadczy: "Vi har hört det förut." Również ostatni człon cytowanej tutaj wypowiedzi wskazuje, że stawiane przez socjaldemokratów obietnice nie mają pokrycia. Oni tylko mówią, obiecują i na tym kończy się ich aktywność polityczna.

Dodanie zaimka zwrotnego „sig” do czasownika „säga” powoduje, że nadawca okazuje własną wątpliwość, co do prawdziwości przekazywanych informacji. Nie trzeba nawet przytaczać dłuższego fragmentu wypowiedzi, by uświadomić sobie ukryte negatywne wartościowanie skierowane wobec poglądów przeciwnika. Tłumacząc „säga sig” na język polski, można by się pokusić o dodanie do czasownika „mówić” słowa „jakoby” lub „rzekomo”, które doskonale wyrażają niepewność nadawcy.

- b) *Extra anmärkningsvärt är att det är kvinnor inom offentlig sektor som har det allra sämst, kvinnor som socialdemokraterna säger sig värna. (Maud Olofsson)*

Tł.: Szczególnie warte uwagi jest to, że w najgorszej sytuacji znajdują się kobiety, które pracują w sektorze państwowym, a socjaldemokraci **mówią (rzekomo)**, że stoją w ich obronie.

- c) *Regeringen säger sig vilja ge Sverige en världsledande position inom forskning men ger forskarna allt sämre arbetsvillkor. (Ulf Nilsson)*

Tł.: Rząd **mówi (rzekomo)**, że chce nadać Szwecji wiodącą w świecie pozycję w dziedzinie badań naukowych, ale naukowcom stwarza coraz gorsze warunki pracy.

W przykładzie (11.2.b) nadawca podważa opinię socjaldemokratów, że ich polityka wspiera kobiety zajmujące państwowe posady. Według Olofsson wpływa ona na nie negatywnie. Zaś w przykładzie (11.2.c) w wątpliwość zostało poddane mówienie rządu o chęci

udzielenia pomocy szwedzkim naukowcom. W zasadzie niepewność nadawcy została jeszcze dodatkowo podkreślona przez czasownik modalny „vilja” (chcieć), który wskazuje, że nadawca chce coś zrobić, ale nie można być pewnym, czy do tego dojdzie. O tym, że nadawca w sposób negatywny ocenia wypowiedzi rządu, świadczy część wypowiedzi rozpoczynająca się od spójnika „men”. Naukowcy otrzymują coraz gorsze warunki pracy, zatem nie można mówić o nadaniu Szwecji wiodącej pozycji w świecie w dziedzinie nauki.

– **påstå**

„påstå” – „uttala som ett faktum” (NEO), „twierdzić, utrzymywać” (Kubitsky 1998: 376)

Czasownik „påstå” najczęściej bywa używany przy przytaczaniu opinii, z którymi nie zgadza się nadawca. Za jego pomocą można okazać dystans do przekazywanych treści.

- d) *Moderaterna vill än en gång göra gigantiska skattesänkningar. Samtidigt vill de få oss att tro att de vill behålla vår välfärd. Det låter som en lika stor lögn som när de **påstår** att alla får behålla 1000 kronor av sin lön. (Mona Sahlin)*

Tł.: Moderaci chcą raz jeszcze dokonać gigantycznych obniżek podatków. Jednocześnie chcą nam wmówić, że chcą utrzymać nasz dobrobyt. To jest takim samym wielkim kłamstwem, jak wtedy, kiedy **twierdzą**, że wszyscy będą mogli zachować 1000 koron ze swojej pensji.

- e) *Göran Persson **påstår** i TV och på valmöten att ungdomsarbetslösheten sjunker. Dagens vittnesbörd från SCB visar att det inte finns en bokstav som är sann i det påståendet. (Lars Leijonborg)*

Tł.: Göran Persson **twierdzi** w telewizji oraz na spotkaniach wyborczych, że spada poziom bezrobocia wśród młodzieży. Dzisiejsze dane z Głównego Urzędu Statystycznego pokazują, że nie ma w tym stwierdzeniu ani krzty prawdy.

W przykładach (11.2.d) i (11.2.e) czasownik „påstå” został użyty w celu przytoczenia wypowiedzi przeciwnika, z którymi nie zgadzają się nadawcy i które uważają za kłamliwą. Świadczą o tym takie

słowa jak „stor lögn” (11.2.d) oraz „det inte finns en bokstav som är sann” (11.2.e). W przypadku (11.2.d) przeciwnik krytykowany jest za to, że rozpowszechnia nieprawdziwy pogląd, według którego Szwedzi dzięki obniżeniu podatków zaoszczędzą 1000 koron ze swojej pensji. Zaś w przykładzie (11.2.e) nadawca nie zgadza się z opinią przeciwnika, według której spada poziom bezrobocia wśród młodzieży. Powołuje się przy tym na statystyki, które podają coś zupełnie innego.

- f) *När mp nu lägger ett konkret förslag för att göra verklighet av jämställdhetsdrömmarna, påstår DN och Lars Ohly att det är antifeministiskt. Det är sjukt. (Peter Eriksson)*

Tł.: Kiedy Partia Zielonych przedkłada teraz konkretne rozwiązanie pokazujące, jak urzeczywistnić marzenia o równouprawnieniu, gazeta „Dagens Nyheter” oraz Lars Ohly **twierdzą**, że jest ono antifeministyczne. To jest chore.

Tym razem (11.2.f) nadawca odrzuca krytykę skierowaną przeciwko jego partii i sam tworzy wypowiedź, w której negatywnie ocenia poglądy przeciwników. To, co twierdzi gazeta „Dagens Nyheter” oraz Lars Ohly, mija się z prawdą. Według nadawcy jego przekonania nie są antifeministyczne, wręcz przeciwnie, mają na celu wprowadzenie jeszcze większego równouprawnienia kobiet i mężczyzn.

– hävda

„hävda” – „bestämt framhålla såsom sant eller lämpligt” (NEO), „twierdzić, utrzymywać” (Kubitsky 1998: 211)

Dystans do przekazywanych treści wskazuje też czasownik „hävda”. Podobnie jak „säga”, czy „påstå” używany jest wtedy, kiedy przytacza się poglądy przeciwnika i ten, kto je cytuje, nie zgadza się z nimi.

- g) *Problemet är inte, som högern hävdar, att det inte går att driva företag i Sverige. Problemet är snarare hur vinsterna används. (Hillevi Larsson)*

Tł.: Problemem nie jest to, jak **twierdzi** Prawica, że w Szwecji nie da się prowadzić firmy. Problemem jest raczej to, jak wykorzystuje się zyski.

- h) *Men vänstermajoriteten fortsätter envist **hävda** att vårdgarantin fungerar. Det gör den uppenbarligen inte. (Maria Larsson)*
Tł. Ale większość lewicowa wciąż uparcie **twierdzi**, że gwarancja ochrony zdrowotnej funkcjonuje. A widoczne jest, że ona nie działa.
- i) *Men Berit Andnor **hävdar** ogenerat att föräldrar som vill ha större valfrihet inte är representativa. (Maria Larsson)*
Tł. Ale Berit Andnor **twierdzi** bez zażenowania, że rodzice, którzy chcą mieć większą swobodę wyboru, nie są reprezentatywni.
- j) *Ibland **hävdas** det att trängselskatter påverkar låginkomsttagare negativt. Men det är inte sant. (Lasse Ohly)*
Tł.: Czasem **twierdzi się**, że opłata za wjazd do Sztokholmu negatywnie odbija się na pracownikach o niskich zarobkach. Ale to nie jest prawdą.

Niekiedy trzeba zapoznać się z dłuższym fragmentem wypowiedzi, aby odczytać ukrytą niezgodę nadawcy na prezentowane opinie (przykłady 11.2.g, 11.2.h, 11.2.j). Czasem jest ona widoczna już w jednym, tym samym zdaniu, w którym został użyty czasownik „hävda” (11.2.i). Bywa również, że czasownik ten może zostać wzmocniony przez inne słowa negatywnie oceniające, które jeszcze bardziej podkreślają krytyczny stosunek nadawcy wobec przytaczanych treści. W przykładzie (11.2.h) zostało wykorzystane w tym celu słowo „envist” (uparcie). Nadawca zwraca uwagę na upór Lewicy i jej trwanie w błędnym przekonaniu. Natomiast w przykładzie (11.2.f) twórca wypowiedzi odwołuje się do uczucia wstydu. Przeciwnik nie czuje żadnego zażenowania („ogenerat”) przy głoszeniu swojego kontrowersyjnego, w oczach nadawcy, poglądu.

W przykładzie (11.2.i) nie zostało jasno sprecyzowane, kto jest przeciwnikiem. Ohly używa czasownika „hävdas” (twierdzi się) i unika w ten sposób podawania nazwy partii lub imienia i nazwiska polityka, który uważa, że z powodu wprowadzenia opłat za wjazd do centrum Sztokholmu ucierpią najmniej zarabiający. W wypowiedzi tej nadawca przeciwstawia się zatem takiemu pogładowi, który równie dobrze może być podzielany przez wyborców. O tym, że według niego jest to błędne przekonanie, świadczy: „Men det är inte sant.” (Ale to nie jest prawdą.)

– **lova/utlova**

„lova” – „ge löfte om” (NEO), „utlova” – „ge löfte om” (NEO), „obiecować, przyrzekać” (Kubitsky 1998: 287)

Czasowniki „lova” oraz „utlova” (obiecować) wiążą się z takim samym negatywnym wartościowaniem nie wprost, jak w przypadku czasownika „säga”. Oznaczają one, że słowa przeciwnika są tylko słowami, nie kryje się za nimi żadne konkretne działanie. Politycy tylko obiecują, ale składanych obietnic nie spełniają. Nie warto zatem na nich polegać.

- k) *Man **lovar** kompetensutveckling i äldreomsorgen. Säkert bra tänkt, men ungefär samma löften gavs för fyra år sedan. (Maria Larsson)*

Tł.: **Obiecuje się** rozwój kwalifikacji w opiece nad ludźmi starszymi. Z pewnością dobrze pomyślane, ale mniej więcej takie same obietnice składano cztery lata temu.

- l) *Regeringen **lovade** att ta krafttag efter flera uppmärksammade vansinnesdåd 2003, men nedrustningen har ändå fortsatt. (Lars Leijonborg)*

Tł.: Rząd **obiecwał** podjąć stanowcze kroki po kilku głośnych przestępstwach, dokonanych w 2003 r. przez osoby psychicznie chore, ale mimo to w dalszym ciągu obcina środki na szpitale psychiatryczne.

W przykładach (11.2.k) i (11.2.l) nadawca odwołuje się do przeszłości i pokazuje, że podobnie obietnice były już składane przez przeciwników wcześniej, ale do tej pory nie doszły do skutku. Larsson zarzuca przeciwnikom (socjaldemokratom), że nie dbają o rozwój szwedzkiej opieki nad ludźmi starszymi. Zaś Leijonborg krytykuje rząd za to, że nie przeznaczą więcej środków finansowych na zakłady psychiatryczne.

- m) *Det finns ett växlande gap mellan vad socialdemokraterna **utlovar** och vad man faktiskt leverar när det gäller äldreomsorgen. (Göran Hägglund)*

Tł.: Istnieje pogłębiająca się przepaść pomiędzy tym, co **obiecują** socjaldemokraci, a tym, co jest faktycznie oferowane w opiece nad ludźmi starszymi.

W przykładzie (11.2.m) zostało użyte słowo „gap”, które doskonale obrazuje, że pomiędzy rzeczywistością, a tym, co obiecują przeciwnicy, istnieje pogłębiająca się przepaść. Nie ma żadnego związku między słowami przeciwników, a ich działaniem.

11.3. Rzeczowniki przytaczające opinie przeciwnika

Niektóre rzeczowniki mogą być także używane w funkcji wartościowania negatywnego nie wprost przy przytaczaniu opinii przeciwnika.

– **påstående**

„påstående” – ngt som påstås (NEO), „twierdzenie” (Kubitsky 1998: 376)

- a) *Göran Perssons påstående i en intervju idag att stöket i skolan inte är värre nu än förr motsägs av en rad statistiska uppgifter. (Lars Leijonborg)*

Tł.: **Stwierdzenie** Görana Perssona w jednym z dzisiejszych wywiadów, że bałagan w szkolnictwie nie jest dziś gorszy, niż wcześniej, sprzeczne jest z szeregiem danych statystycznych.

W wypowiedzi (11.3.a) rzeczownik „påstående” pozwala przywołać opinię przeciwnika, z którą nie zgadza się nadawca. Według niej, sytuacja w szwedzkim szkolnictwie pozostała niezmienna, tzn. nie zmieniła się na gorszą. Twórca komunikatu udowadnia, że słowa premiera są fałszywe, poprzez powołanie się na dane statystyczne.

– **prat**

„prat” – „(vardagligt) tal, struntprat, skvaller” (NEO), „gadanie” (Kubitsky 1998: 367)

- b) *Konjunkturinstitutets nya prognos visar att Göran Perssons prat om att den öppna arbetslösheten är på väg ner mot 3 procent och sysselsättningen snart är 80 procent bara är fria fantasier. (Karin Pilsäter)*

Tł.: Nowa prognoza Instytutu Koniunktury pokazuje, że **gadanie** Görana Perssona o tym, że stopa jawnego bezrobocia spadnie

do 3 procent, a zatrudnienie wkrótce wyniesie 80 procent, to są tylko wymysły.

- c) *Nu krävs rediga tag mot brottsligheten, inte bara prat. (Peter Althin)*

Tł.: Teraz potrzeba konkretnych działań przeciwko przestępczości, a nie **tylko gadania** o tym.

Dość często wypowiediane przez przeciwnika opinie określane są jako „prat”. Ten rzeczownik jest negatywnie nacechowany i przywołuje na myśl samo mówienie, za którym nie kryją się żadne czyny. Widać to wyraźnie w przykładzie (11.3.b), w którym przekonanie premiera Szwecji o tym, że stopa bezrobocia wynosi 3%, a wskaźnik zatrudnienia osiągnie 80%, postrzegane jest przez nadawcę jako „gadanie”. Nadawca uważa, że słowa Perssona nie są prawdziwe, tzn. nie mają odzwierciedlenia w rzeczywistości i nazywa je pod koniec wypowiedzi „bara fria fantasier” (tylko wymysły). Poprzez zestawienie „prat” z „fria fantasier” przykład ten doskonale pokazuje, że słowo „prat” posiada negatywne znaczenie oceniające.

Można to również zauważyć w przykładzie (11.3.c), w którym przeciwnik tylko mówi o tym, jak przeciwdziałać przestępczości, ale nie podejmuje żadnych konkretnych działań. Jego „gadanie” nic nie jest warte.

– löften

„löfte” – „(moraliskt bindande) förklaring att man säkert kommer att handla på visst sätt” (NEO), „obietnica” (Kubitsky 1998: 296)

Rzeczownik „löften” (obietnice) pełni taką samą funkcję, jak przedstawiony powyżej czasownik ”lova”. Zawiera on w sobie insynuację nadawcy, że to, co obiecuje przeciwnik, nie zostanie spełnione. Obietnice przeciwnika są bez wartości.

- d) *Förra valrörelsens löften om fler platser inom äldreomsorgen har inte infriats. (Göran Högglund)*

Tł.: **Obietnice** o większej ilości miejsc w opiece nad ludźmi starszymi, złożone w poprzedniej kampanii wyborczej, nie zostały spełnione.

- e) *Socialdemokraternas löfte om långsiktiga resurstillskott kan inte tas på allvar. (Maria Larsson)*
Tł.: **Obietnica** socjaldemokratów o długofalowych, dodatkowych zasiłkach ze środków pomocniczych, nie może być brana na poważnie.
- f) *Oseriösa lufilöften. (Marita Ulvskog)*
Tł.: Niepoważne **obietnice bez pokrycia**.
- g) *Vi behöver inte fler tomma löften och ofinansierade reformer. (Kristina Axén Olin)*
Tł.: Nie potrzebujemy więcej **pustych obietnic** oraz reform bez pokrycia finansowego.
- h) *Annika Billström har en gång grymt svikit de väljare som inför förra valet trodde på hennes löften om att några trängselskatter inte skulle införas under den gångna mandatperioden. Nu försöker hon (...) än en gång lura väljarna genom att ställa ut nya löften utan täckning. (Kristina Axén Olin)*
Tł.: Annika Billström raz już okrutnie zawiodła tych wyborców, którzy przed zeszłymi wyborami wierzyli w jej obietnice, że w minionym okresie trwania kadencji nie zostaną wprowadzone żadne opłaty za wjazd do centrum Sztokholmu. Teraz próbuje ona raz jeszcze oszukać wyborców, podając nowe **obietnice bez pokrycia**.
- i) *När Socialdemokraterna nu söker mandat för fyra år till så är det på ett manifest för svikna löften. (Göran Hägglund)*
Tł.: Kiedy socjaldemokraci ubiegają się teraz o przedłużenie kadencji jeszcze o cztery lata, używają manifestu **zawiedzionych obietnic**.

W wypowiedzi (11.3.e) widać wyraźnie, jak nadawca podchodzi do obietnicy złożonej przez przeciwników. Nie można jej brać na poważnie, czyli nie można się nastawiać, że zostanie ona spełniona. Obiecywanie przeciwnika to tylko słowa, które nie przełożą się w żaden sposób na rzeczywistość. W przykładach (11.3.d) i (11.3.h) nadawca odwołuje się do przeszłości. Wskazuje, że obietnice złożone przez przeciwników wcześniej nie zostały spełnione. Przeciwnicy krytykowani

są zatem za to, że ich słowa i czyny nie idą ze sobą w parze. Według nadawcy wyborcy nie powinni ufać takim politykom, ponieważ mogą po raz kolejny zostać przez nich oszukani. W przykładzie (11.3.h) obserwuje się szczególne nagromadzenie słów negatywnie oceniających, jak: „grymt” (okrutnie), „svika” (zawodzić), „lura” (oszukiwać). Pojawia się tu także czasownik „försöka”, który oznacza, że przeciwnik próbuje oszukać wyborców, ale według twórcy wypowiedzi nie uda mu się tego dokonać.

Przykłady od (11.3.f) do (11.3.i) pokazują, jak rzeczownik „löften” może zostać wzmocniony przez inne słowa, które jednoznacznie wskazują, że przeciwnik nie dotrzymuje składanych obietnic. W wypowiedzi (11.3.f) dodany został rzeczownik „luft” (dosł. powietrze), co według NEO w przenośnym znaczeniu oznacza: „om ngt som anses obetydligt eller om ngt som egentligen inte existerar”. A zatem „luftluften” przekazuje, że obietnice przeciwnika nie mają najmniejszego znaczenia. Podobne wzmocnienie słowa „löften”, ale w formie „utan täckning” (bez pokrycia) obserwuje się w przykładzie (11.3.h). Również przymiotniki „tomma” (puste) oraz „svikna” (zawiedzione) poprzedzające rzeczownik „löften” oddają intencję nadawcy, że przeciwnikowi nie warto ufać, gdyż nie dotrzymuje składanych obietnic (11.3.g), (11.3.i).

– lösa formuleringar

„lös” – „som saknar faktamässig grundval eller logisk konsekvens” (NEO), „pusty” (Kubitsky 1998: 297)

„formulering” – „språklig utformning” (NEO)

- j) *Här finns skarpa förslag för 30 miljarder, resten är ju bara lösa formuleringar. Det blev inget till de äldre, men däremot höjd a-kassa, vilket är provocerande i ett läge när 1,5 miljoner människor inte arbetar alls eller inte arbetar så mycket de skulle vilja. (Fredrik Reinfeldt)*

Tł.: Tutaj (w manifestcie wyborczym socjaldemokratów) konkretne propozycje dotyczą tylko tego, jak można wykorzystać 30 miliardów, reszta to tylko **puste formuły**. Nie przeznaczono nic dla starszych obywateli, ale wprowadzono podwyższenie składki na bezrobotnych, co jest prowokujące w sytuacji, kiedy 1,5 miliona ludzi w ogóle nie pracuje, lub nie pracuje tak dużo, jakby chcieli.

W przykładzie (11.3.j) Reinfeldt negatywnie ocenia manifest wyborczy socjaldemokratów, w którym według niego znajduje się niewiele konkretnych rozwiązań problemów. Wypowiedzi przeciwnika to tylko puste formuły, czyli słowa bez wartości, bez żadnego znaczenia. Słowa przeciwnika sprowadzają się tylko do samego aktu językowego. Nie ma w nich nic wartościowego, konkretnego, co mogłoby zainteresować wyborców i skłonić ich do zagłosowania na socjaldemokratów.

11.4. Przymiotniki i przysłówki wskazujące na oczywistość sądu

W tekstach kampanii wyborczej można odnaleźć przymiotniki i przysłówki, poprzez które nadawca wskazuje na oczywistość swojego sądu krytycznego. Twórca wypowiedzi sugeruje, że stworzona przez niego negatywna ocena zachowania lub propozycji przeciwnika jest powszechnie znana. Nadawca nie jest pozostawiony sam sobie w głoszeniu danego poglądu, lecz otrzymuje wsparcie od wymyślonej przez niego grupy ludzi.

– klar

„klar” – „som inte kan förnekas” (NEO), „jasny, wyraźny” (Kubit-sky 1998: 240)

- a) *Efter 12 år med s-styre står det allt mer klart; Sveriges äldre behöver en ny regering. (Lars Leijonborg, Erik Ullenhag)*
Tł.: Po dwunastu latach rządów socjaldemokratów **jest to coraz bardziej jasne**. Starsze pokolenie Szwedów potrzebuje nowego rządu.

W przykładzie (11.4.a) przymiotnik „klar” został użyty w stopniu wyższym („allt mer klar”), co można interpretować, że coraz więcej ludzi dochodzi do krytycznego wniosku na temat rządów socjaldemokratów. (Wniosek ten stanowi oczywiście subiektywne przekonanie nadawcy, ale jest tak zbudowany, że zawiera pozory obiektywności.) Kolejny rok sprawowania władzy przez tę partię utwierdza wyborców

w przekonaniu, że socjaldemokraci działają na niekorzyść starszych obywateli szwedzkich. Nie przyczyniają się do poprawy ich sytuacji bytowej, dlatego też wyborcy nie powinni oddawać na nich swojego głosu.

– **tydlig**

„tydlig” – „uppenbar” (NEO), „wyraźny, jasny” (Kubitsky 1998: 508)

- b) *Det är tydligt att Sveriges kvinnor behöver ett maktskifte.*
(Maud Olofsson)
Tł.: **To jest oczywiste, że** szwedzkie kobiety potrzebują zmiany rządów.

- c) *Det blev också tydligt att moderaterna vill skapa ett avgifts-Sverige, för att kunna genomföra sina skattesänkningar.*
(Mona Sahlin)
Tł.: **Stало się też jasne,** że Moderaci, aby móc przeprowadzić swoje obniżenia podatków, chcą stworzyć Szwecję, w której będą dominowały opłaty.

- d) *Detta är resultatet av en s-märkt vårdpolitik som tydligast kännetecknas med tre ord „stopp, usch och nej”. (Kenneth Johansson)*
Tł.: Oto rezultaty prowadzonej przez socjaldemokratów polityki zdrowotnej, którą **najwyraźniej** charakteryzują trzy słowa: „koniec, fe! oraz nie”.

W przykładach od (11.4.b) do (11.4.d) został użyty przymiotnik „tydlig”, który wskazuje, że coś jest jasne, oczywiste. Często występuje on w konstrukcji „Det är/blir tydligt att...” (11.4.b), (11.4.c), ale może także zostać odmieniony w stopniu najwyższym (4.d). Każdy z powyższych przykładów zawiera sąd krytyczny nadawcy odnoszący się do przeciwnika politycznego. Przeciwnik szkodzi szwedzkim kobietom (11.4.b) oraz chce wprowadzić niekorzystne opłaty dla szwedzkiego społeczeństwa (11.4.c). W przykładzie (11.4.d) przeciwnik krytykowany jest za złe prowadzenie polityki zdrowotnej. Warto zwrócić uwagę na zawarte w tym przypadku trzy słowa negatywnie

oceniające działania socjaldemokratów w obrębie polityki zdrowotnej: „stopp, usch, nej”. „Stopp” oraz „nej” oznaczają zapewne dążenie nadawcy do przerwania i powiedzenia „nie” tak źle prowadzonej polityce. Z kolei drugie z tych słów „usch” to dźwięk wyrażający niechęć, odrazę. Tłumaczenie, jakie podaje Kubitsky (1998: 522), to: „Fe!, tfu!, pfe!”. Można zatem domniemać, że prowadzone przez przeciwnika działania budzą w nadawcy takie negatywne uczucia. Twórca wypowiedzi chciałby położyć kres tej niekorzystnej, socjaldemokratycznej polityce zdrowotnej. Mogą mu w tym pomóc wyborcy, oddając na niego swój głos w wyborach.

– **tydligen**

„tydligen” – „efter vad man kan förstå av (det tidigare) sammanhanget i satser som uttrycker ngn form av slutsats” (NEO), „widocznie” (Kubitsky 1998: 508)

- e) *Både Maud Olofsson och Hägglund var **tydligen** helt omedvetna om vad de egentligen diskuterat och vilka effekter olika förslag ger. (Peter Eriksson)*

Tł.: Zarówno Maud Olofsson jak i Hägglund byli **widocznie** zupełnie nieorientowani na temat tego, o czym dyskutowano, jak i tego, jakie skutki przyniosą różne propozycje rozwiązań.

Przysłówek „tydligen” również sygnalizuje oczywistość pewnego sądu. W przykładzie (11.4.e) nadawca sugeruje, że przeciwnicy nie wiedzą, czego dotyczyła dyskusja, w której uczestniczyli. Nie są też świadomi, jakie złe skutki może spowodować w przyszłości prezentowana przez nich propozycja. Przeciwnicy zostali zatem skrytykowani za swoją niekompetencję i nieznajomość problemów politycznych.

– **uppenbar**

„uppenbar” – „som är fullständigt tydlig för ngt sinne (särsk. synsinnet) el. förståndet” (NEO), „jasny, oczywisty” (Kubitsky 1998: 516)

- f) *Nu **måste det vara uppenbart** även för arbetsmarknadsminister Hans Karlsson att satsningen på plusjobben är ett misslyckande. (Jörgen Johansson)*

Tł.: **Teraz musi to być oczywiste** nawet dla ministra pracy Hansa Karlssona, że chybiony jest pomysł oferowania bezrobotnym zatrudnienia, w celu zdobycia doświadczenia zawodowego.

- g) ***Det är uppenbart att det lönar sig att vara kompis med Göran Persson om man eftersträvar ett välbetalt statligt toppjobb.*** (*Stefan Attefall, Gunnar Axén, Tobias Krantz, Annika Qarlsson*)

Tł.: **Wyraźnie widać, że** opłaca się być kolegą Görana Perssona, jeśli dąży się do zdobycia dobrze płatnej, państwowej posady „na wysokim szczeblu”.

- h) ***Det är uppenbart att regeringens fokus är att städa i statistiken inför valet.*** (*Roger Tiefensee*)

Tł.: **Wyraźnie widać, że** rząd skupia się na tym, aby zrobić porządek w statystykach przed wyborami.

„Uppenbar” to przymiotnik, który podobnie jak „tydlig” najczęściej występuje w konstrukcjach „Det är uppenbart att...” (11.4.g), (11.4.h), ewentualnie pojawia się z czasownikiem modalnym (11.4.f). Przeciwnik krytykowany jest za to, że prowadzona przez niego polityka nie powiodła się (11.4.f) oraz za to, że jest niesprawiedliwy, gdyż dobrze płatne posady państwowe przeznaczają tylko dla swoich zwolenników (11.4.g). Poza tym przeciwnik (socjaldemokratyczny rząd) oszukuje opinię publiczną, ponieważ nie podaje prawdziwych danych dotyczących wysokości stopy bezrobocia (11.4.h).

– **uppenbarligen**

„uppenbarligen” – „efter vad som är uppenbart av sammanhanget” (NEO), „widocznie, z pewnością” (Kubitsky 1998: 516)

- i) ***Uppenbarligen*** anser Göran Persson att olika ceremoniella uppgifter är viktigare än att reda ut oklarheter som skadar förtroendet. (*Stefan Attefall*)

Tł.: **Najwidoczniej** Göran Persson uważa, że rozmaite, ceremonialne informacje są ważniejsze, niż wyjaśnianie nieścisłości, które niszczą zaufanie.

- j) *Regeringen vill inte stå till svars för det katastrofala integrationsmisslyckandet och **uppenbarligen** flyr det ansvariga statsrådet integrationsdebatten.* (*Mauricio Rojas*)

Tł.: Rząd nie chce odpowiadać za katastrofalną porażkę polityki integracyjnej i odpowiedzialna za to Rada Ministrów **najwi-
doczniej** ucieka przed debatą na temat polityki integracyjnej.

Z kolei przysłówek „uppenbarligen” jest bardzo zbliżony do wskazanego powyżej „tydligen”. W przykładzie (11.4.i) nadawca insynuuje, że do premiera Szwecji Görana Perssona nie można mieć zaufania, ponieważ zataja prawdę, kto ponosi winę za nieudzielenie pomocy Szwedom poszkodowanym w katastrofie tsunami w Tajlandii. Zaś w przykładzie (11.4.j) twórca wypowiedzi wyciąga krytyczny wniosek wobec Rady Ministrów, iż celowo unika ona trudnej debaty dotyczącej polityki integracyjnej. Może to świadczyć o tym, że ministrowie nie potrafią poradzić sobie z narastającym problemem braku integracji obcokrajowców ze szwedzkimi obywatelami. Przeciwnicy świadomie nie poruszają tego tematu, gdyż nie posiadają żadnych rozwiązań tego problemu.

– **talande**

„talande” – „som ger anledning till närliggande slutsatser genom att tyckas ha ett tydligt innehåll el. budskap” (NEO), „wymowny” (Kubitksy 1998: 481)

- k) *Det är mycket **talande** att ordet segregation inte finns med på ett enda ställe i deras gemensamma dokument! (Ibrahim Baylan)*

Tł.: To jest bardzo **wymowne**, że słowo „segregacja” nie znajduje się w żadnym miejscu ich wspólnego dokumentu.

- l) *Ylva Johanssons svar om den stora misstron mot psykiatrin i TV4 igår var **talande**. (Lars Leijonborg)*

Tł.: **Wymowna** była wczorajsza wypowiedź Ylvy Johansson w TV4 o jej niedowierzaniu, odnośnie złego stanu opieki psychiatrycznej.

„Talande” to kolejny przymiotnik, który służy wyciąganiu własnych krytycznych wniosków i sugerowaniu, że są one prawdziwe, gdyż łatwo można je zauważyć. Na dodatek podziela je jakaś większa grupa osób. Przymiotnik ten może pojawić się w konstrukcji „Det

är talande att...”(11.4.k) lub też „X är talande” (11.4.l). Nadawca wnioskuje tym razem, że przeciwnik próbuje ukryć, iż jego polityka doprowadzi do segregacji, do podziałów na lepszych i gorszych w szwedzkiej szkole (11.4.k). Przeciwnik nie chce też się przyznać, że jego polityka się nie powiodła i nie wierzy, że w rzeczywistości źle się dzieje (w szwedzkiej opiece psychiatrycznej) (11.4.l). Przeciwnik nie chce się przyznać do błędu.

11.5. Czasowniki i rzeczowniki wskazujące na oczywistość sądu

Nadawca może niekiedy stwarzać wrażenie, że istnieją pewne dowody, które popierają jego punkt widzenia, a które oczerniają przeciwnika. Dochodzi zatem do wyciągania krytycznych wniosków na temat przeciwnika. Nadawca czyni to jednak w taki sposób, który sugeruje odbiorcy, że sądy krytyczne są prawdziwe, oczywiste, gdyż można je udowodnić. W rzeczywistości pozajęzykowej istnieją dowody, przejawy, znaki, które potwierdzają pogląd nadawcy.

– visa

„visa” – „ge synligt stöd för visst (omstritt) sakläge” (NEO), „pokazywać” (Kubitsky 1998: 541)

- a) *När Göran Persson säger att lösningen på ungdomsarbetslösheten är utbildning visar det på hans totala handfallenhet och okunskap om problemet. (Maud Olofsson)*

Tł.: Kiedy Göran Persson mówi, że rozwiązaniem problemu bezrobocia wśród młodzieży jest wykształcenie, **wskazuje to** na jego całkowitą bezradność i nieznamość tego problemu.

- b) *Det senaste avslöjandet av hur socialdemokraterna agerar för att behålla makten är bara ett i raden av visad maktarrogans. (...) Jag tycker att det visar att det verkligen är dags för en ny politik som kör med öppna kort och inte smyger med sanningen. (Kent Olsson)*

Tł. To ostatnie ujawnienie, jak postępują socjaldemokraci, aby utrzymać się przy władzy jest tylko jednym z przejawów ich

arogancji wynikającej z tytułu sprawowania władzy. (...) Uważam, że **to pokazuje**, że już naprawdę czas na nową politykę, którą prowadzi się w otwarte karty i w której nie ukrywa się prawdy.

- c) *Göran Persson påstår i TV och på valmöten att ungdomsarbetslösheten sjunker. Dagens vittnesbörd från SCB visar att det inte finns en bokstav som är sann i det påståendet. (Lars Leijonborg)*

Tł.: Göran Persson utrzymuje w telewizji oraz na spotkaniach wyborczych, że spada poziom bezrobocia wśród młodzieży. Dzisiejsze dane z Głównego Urzędu Statystycznego **pokazują**, że nie ma w tym stwierdzeniu ani krzty prawdy.

- d) *Att föreslå mer politik som leder till att det bara ska finnas ett alternativ – att barnen ska maximera sin tid på dagis – visar att socialdemokraterna inte har sett den verklighet där föräldrar stressar allt mer och får allt mindre tid med sina barn. (Göran Hägglund)*

Tł.: Proponowanie więcej działań politycznych, które prowadzą do tego, że będzie istniała tylko jedna alternatywa – że maksymalnie wydłuży się pobyt dzieci w przedszkolu – to **pokazuje**, że socjaldemokraci nie widzą rzeczywistości, w której rodzice żyją w coraz większym stresie i mają coraz mniej czasu dla swoich dzieci.

W powyższych przykładach czasownik „visa” odnosi się do jakiegoś stwierdzenia lub zachowania przeciwnika, które potępia nadawca. Nadawca wyciąga własne wnioski z tego, co mówi oraz z tego, jak się zachowuje konkurent i traktuje je jako podstawę do tego, by móc negatywnie go ocenić. Twórca wypowiedzi wskazuje tym samym na konkretne dowody, które potwierdzają jego punkt widzenia. I tak Persson nie potrafi rozwiązać problemu bezrobocia wśród młodzieży (11.5.a) oraz oszukuje wyborców, twierdząc, że spada poziom bezrobocia (11.5.c). Dla socjaldemokratów priorytetem jest utrzymanie się przy władzy, a nie dobro wyborców (11.5.b). Socjaldemokraci nie potrafią stworzyć właściwej polityki przedszkolnej i nie dostrzegają problemów szwedzkich rodziców (11.5.d).

- e) *Det visar tydligt regeringens misslyckande att skapa fler jobb.*
(Roger Tiefensee)
Tł.: **To pokazuje wyraźnie** porażkę rządu w tworzeniu nowych miejsc pracy.
- f) *Detta visar med all önskvärd tydlighet att det behövs politisk handling för att förbättra villkoren för jobb och företagande.*
(Karin Pilsäter)
Tł.: **To pokazuje z całą pożądaną dobitnością, że** potrzeba politycznego działania, tak żeby polepszyć warunki dla pracujących i przedsiębiorców.

Z kolei w wypowiedziach (11.5.e) i (11.5.f) widoczne jest, że czasownik „visa” może niekiedy zostać wzmocniony o takie słowa jak „tydligt” (wyraźnie) lub też „med all önskvärd tydlighet” (z całą pożądaną dobitnością).

– **bevisa, bevis**

„bevisa” – „oemotsägligt fastställa riktigheten av ngt utsagt eller underförstått påstående, vanligen genom framläggande av fakta eller genom logiskt resonemang” (NEO), „udowadniać, dowodzić” (Kubitsky 1998: 60)

- g) *Regeringen har haft ansvaret för Sverige i snart tolv år i sträck. Under denna tid har våldet ökat och blivit allt mer brutalt. Det **bevisar** bara ännu tydligare att det behövs en borgerlig regering och en politik för Nolltolerans mot våld och brått.*
(Beatrice Ask)
Tł.: Rząd odpowiadał za Szwecję przez prawie 12 lat bez przerwy. W tym czasie akty przemocy nasiliły się i stały się bardziej brutalne. To **dowodzi** jeszcze mocniej, że potrzeba prawnicowego rządu i polityki popierającej „Zero tolerancji dla przemocy i przestępczości”.

„bevis” – „ngt som används för att fastställa riktigheten hos ett påstående” (NEO), „dowód” (Kubitsky 1998: 60)

- h) *Freivalds vill inte heller ta ansvar för att utveckla demokratibistånd till Mellanöstern, **vilket är ytterligare ett bevis** på*

hennes pinsamma undfallenhet för diktaturer. (Cecilia Wigström)

Tł.: Freivalds nie chce też brać odpowiedzialności za popieranie demokracji na Bliskim Wschodzie, **co jest dodatkowo dowodem** na jej żenującą uległość wobec dyktatur.

Czasownik „bevisa” oraz rzeczownik ”bevis” pełni taką samą funkcję, jak „visa”. Nadawca wyciąga negatywne wnioski na temat postępowania przeciwnika, podpira je dowodami, które wskazują, że przeciwnik nie powinien rządzić Szwecją. Rząd nie potrafił w ciągu 12 lat sprawowania władzy uporać się z problemem przemocy, który według nadawcy może zlikwidować tylko i wyłącznie polityka prawicy (11.5.g). Przeciwnik popiera państwa autorytarne na Bliskim Wschodzie, co jest dowodem jego „żenującej uległości” (11.5.h).

– **vittna**

„vittna” – „utgöra bevis för” (NEO) „świadczyć o czymś” (Kubitsky 1998: 543)

- i) *Regeringens motstånd mot ökad valfrihet vittnar om en djup oförståelse inför barnfamiljers vardag. (Göran Hägglund)*

Tł.: Opór rządu, wobec zwiększonej swobody wyboru (w opiece nad dzieckiem), **świadczy** o głębokiej nieznanomości realiów życia rodzin wychowujących dzieci.

– **spegla**

„spegla” – „utgöra uttryck för” (NEO), „odbijać, odzwierciedlać” (Kubitsky 1998: 445)

- j) *Det här utspelet speglar det maktfullkomliga styret som har drabbat Sverige. (Sven-Otto Littorin, Bengt-Anders Johansson)*

Tł.: Ten manewr **odzwierciedla** dyktatorskie rządy, jakie dotknęły Szwecję.

Czasowniki „vittna” oraz „spegla” również używane są w celu wyciągnięcia negatywnego wniosku na temat przeciwnika. Nadawca obserwuje zachowanie konkurenta, w którym zauważa coś, co podpira jego negatywny osąd. W przykładzie (11.5.i) krytyce podlega opór

rządu wobec propozycji, by państwo wspierało finansowo rodziców, tak by mogli dłużej zostać w domu i wychowywać dzieci. Zaś w przykładzie (11.5.j) przeciwnicy zostali posądzeni o dyktatorskie rządy, w których nie uwzględniają zwykłych obywateli.

– **uttryck för ngt**

„uttryck” – „det att (tydligt) framföra viss tanke, åsikt el. känsla” (NEO), „wyraz (czegoś), dowód” (Kubitsky 1998: 527)

k) *Högeralliansens krav på försämringar för arbetslösa, sjuka, förtidspensioner och deras attacker på arbetsrätten är ett uttryck för en cynisk och hjärtlös politik. (Lasse Ohly)*

Tł.: Żądania Aliansu prawicy, które pogorszą sytuację ludzi bezrobotnych, chorych i przedwcześnie przechodzących na emeryturę oraz ich ataki na prawo pracy są **wyrazem** ich cynicznej i bezdusznej polityki.

l) *Göran Perssons drömmar är tyvärr mest ett uttryck för valfeber. (Lars Leijonborg)*

Tł.: Marzenia Görana Perssona są niestety najczęściej **wyrazem** wyborczej gorączki.

– **tecken på ngt**

„tecken” – „företeelse som tyder på ngt och varav vissa slutsatser kan dras” (NEO), „znak, oznaka, dowód” (Kubitsky 1998: 484)

m) *I bästa fall är avsaknaden av förslag på nya jobb ett tecken på att socialdemokraterna redan gett upp hoppet att regera landet efter valet. (Maud Olofsson)*

Tł.: W najlepszym wypadku brak propozycji, jak stworzyć nowe miejsca pracy, **jest znakiem tego**, że socjaldemokraci stracili już nadzieję na rządzenie krajem po wyborach.

n) *Nu ser vi första tecken på att svenska industrier börjar lägga ner eller flytta ut till följd av denna destruktiva energipolitik. (Mikael Odenberg)*

Tł.: Teraz widzimy pierwsze **oznaki** tego, że szwedzkie fabryki zaczynają bankrutować lub wyprowadzać się, na skutek tej niszczycielskiej polityki energetycznej.

– **utslag av ngt**

„utslag” – „uttryckligt resultat” (NEO), „przejaw (czegoś)” (Kubitsky 1998: 526)

o) *Att bara höja bidragen utan att försöka lösa det problemet är ett utslag av valfeber. (Lars Leijonborg)*

Tł.: Podwyższanie zasiłków, bez próby rozwiązania tego problemu, **jest przejawem** gorączki wyborczej.

W wypowiedziach od (11.5.k) do (11.5.o) zostały użyte takie rzeczowniki jak: „wyraz czegoś”, „znak czegoś” oraz „przejaw czegoś”. Pełnią one takie samo zadanie, jak wyżej opisane czasowniki. Za ich pomocą nadawca wyciąga negatywne wnioski wynikające z zachowania przeciwnika i podaje dowody, które popierają jego punkt widzenia. Dowody te wydają się być oczywiste, one są widoczne „gołym okiem”. I tak przeciwnika opanowała wyborcza gorączka (11.5.l), (11.5.o). Przeciwnik prowadzi cyniczną i bezduszną politykę (11.5.k), a także prowadzi niszczycielską politykę energetyczną (11.5.n). Konkurenci stracili również nadzieję, że wygrają wybory (11.5.m).

Rozdział 12.

Inne techniki krytykowania przeciwnika w kampanii 2006

12.1. Negatywne opisy rzeczywistości

Mosiołek – Kłosińska (1996: 15) w trakcie analizy polskiej kampanii wyborczej w 1995 r. zauważyła skłonności polityków do tworzenia negatywnych opisów rzeczywistości: „*Prawie wszyscy kandydaci dokonują charakterystyki stanu państwa, zawsze oceniając go negatywnie. (...) Przedstawianie Polski w negatywnym świetle jest dość ważnym elementem kreacji dwuwartościowego świata. Czyni bowiem wiarygodnym istnienie przeciwnika (jest nim ten, kto odpowiada za zły stan państwa), a w związku z tym – potrzebę walki z nim*”. Również wielu szwedzkich badaczy podkreśla, że nieodłącznym elementem kampanii wyborczej jest negatywna ocena rzeczywistości. Partie opozycyjne krytykują aktualną sytuację w Szwecji, do której przyczyniła się niewłaściwa polityka partii rządzącej. Analizowany materiał badawczy potwierdza istnienie sporej ilości negatywnych opisów aktualnej sytuacji w państwie. Ich autorami są politycy z partii prawicowych, którzy zarzucają socjaldemokratom nieodpowiednie działania polityczne. Wypowiedzi tego typu charakteryzują się tym, że skonstruowane są w czasie teraźniejszym (presens), odnoszącym się do czynności odbywającej się aktualnie, lub przeszłoteraźniejszym (perfekt), który „odnosi się do czynności rozpoczętej w przeszłości i trwającej do chwili obecnej” (Szulc 1992: 108). Często sto pojawia się

– czas teraźniejszy

- a) *Det är ett kallt och hårt Sverige med stort utanförskap som växer fram. (Maud Olofsson)*

Tł.: Oto **rośnie** zimna i nieczuła Szwecja, z ciągle rosnącym wyobcowaniem społecznym.

- b) *Socialdemokraternas vårdgaranti fungerar inte.* (Erik Ullenhag)
Tł.: Socjaldemokratyczna gwarancja opieki zdrowotnej **nie funkcjonuje**.
- c) *Var tionde person försörjs helt av bidrag. Vart tredje ensamstående kvinna är bidragsberoende. Detta är resultatet av det socialdemokratiska maktinnehavet de senaste 12 åren. Detta är knappast den rätta vägen för Sverige.* (Ewa Björling)
Tł.: Co dziesiąta osoba utrzymuje się całkowicie z zasiłku. Co trzecia samotna matka jest uzależniona od zasiłków. **Oto rezultat sprawowania władzy przez socjaldemokratów, przez ostatnie 12 lat.** To raczej nie jest właściwa droga dla Szwecji.
- d) *Idag ägnar sig Persson hellre åt att detaljstyra barnfamiljers vardag än att ta itu med den utbredda arbetslösheten och bristerna inom äldreomsorgen.* (Göran Högglund)
Tł.: Persson **zajmuje się dziś** chętniej szczegółową kontrolą dnia powszedniego rodzin z dziećmi, niż zapobieganiu rozpowszechnionemu bezrobociu i brakami w opiece nad ludźmi starszymi.
- e) *Huvudansvaret för rehabilitering till arbetet ska ligga på en myndighet och inte, som idag, på flera.* (Sven Brus)
Tł.: Główna odpowiedzialność za przystosowywanie chorego do życia zawodowego powinna spoczywać na jednej instytucji państwowej, **a nie tak jak dzisiaj**, na kilku.
- f) *S-regeringen kan dock inte leverera jobb i tillräcklig omfattning.* (Karin Pilsäter)
Tł.: Socjaldemokratyczny rząd **nie potrafi** jednak **stworzyć** wystarczającej ilości nowych miejsc pracy.
- g) *Regeringens politik skapar för få jobb och ett stort utanförskap.* (Mikael Odenberg, Karin Pilsäter, Mats Odell, Roger Tiefensee)
Tł.: Polityka rządu **stwarza zbyt mało miejsc pracy i duże wykluczenie społeczne**.
- h) *Äldre är underskattade på den svenska arbetsmarknaden.* (Mikael Odenberg, Karin Pilsäter, Mats Odell, Roger Tiefensee)
Tł.: Ludzi starsi **są niedoceniani** na szwedzkim rynku pracy.

- i) *Sverige har nämligen en regering som inte förstår sig på företagens villkor. De fortsätter lägga förslag om betungande regler och skatter som hindrar entreprenörer att starta företag och att anställa. (Åsa Torstensson)*

Tł.: Szwecja ma natomiast rząd, który **nie zna się na** zasadach funkcjonowania przedsiębiorstw. Oni nadal składają propozycje przepisów i podatków, które **obciążają** przedsiębiorców i **przeszkadzają** im w zakładaniu firm i zatrudnianiu pracowników.

– Czas przeszło-teraźniejszy

- j) *S-regeringens tolvåriga maktinnehav har gett den grova brottsligheten möjlighet att breda ut sig i vårt land. (Johan Pehrson)*

Tł.: 12-letnie sprawowanie władzy przez socjaldemokratyczny rząd **umożliwiło** rozwój groźnej przestępczości w naszym kraju.

- k) *Socialdemokraterna har alltså genom sin och stödpartiernas politik bidragit till att öka antalet arbetslösa. (Ewa Björling)*

Tł.: Socjaldemokraci, poprzez swoją politykę i politykę wspierających ich partii, **przyczynili się do** zwiększenia się liczby bezrobotnych.

- l) *Kvinnorna har blivit fattigare, sjukare och mer slagna under de 12 år som regeringen haft makten. (Maud Olofsson)*

Tł.: **W czasie tych 12 lat, kiedy rząd sprawował władzę**, kobiety zubożały, podupadły na zdrowiu i jeszcze bardziej utraciły swoją pozycję społeczną.

- m) *Socialdemokraternas destruktiva energipolitik har nu på allvar börjat gå ut över jobben. (Mikael Odenberg)*

Tł.: Niszczycielska polityka energetyczna socjaldemokratów zaczęła teraz na poważnie **pozbawiać miejsc pracy**.

W przykładach (12.1.c), (12.1.l) nadawcy kładą nacisk na fakt, że socjaldemokraci sprawują władzę już 12 lat. Jest to według nich długi okres czasu i należałoby wymienić partię rządzącą na inną, nową (najchętniej pravicową), z lepszymi pomysłami. Wszystkie po-

wyższe wypowiedzi przekazują zaś, że socjaldemokraci nie spełnili pokładanych w nich nadziei. W Szwecji istnieją problemy społeczne, jak bezrobocie, przestępczość, uzależnienie obywateli od pobierania zasiłków. System służby zdrowia oraz opieki nad ludźmi starszymi nie funkcjonuje tak, jak powinien. Nie rozwija się też przedsiębiorczość. Poza tym także kobiety znajdują się w trudnej sytuacji.

12.2. Wyjaśnianie, na czym polega zło polityki przeciwnika

Autor krytyki wciela się czasem w rolę objaśniacza. Podaje wtedy własne wytłumaczenie, dlaczego propozycje przeciwnika są złe. Wyciąga wnioski z tego, co wydarzyło się w przeszłości, lub po części przewiduje, co wydarzy się za pewien czas. Znowu przyjmuje rolę „dobrego” polityka, któremu zależy na tym, aby ostrzec nieświadomych niebezpieczeństwa wyborców przed niewłaściwą polityką przeciwnika. Zdarza się, że swoje wyjaśnienia opatruje słowami wzmacniającymi typu: „i praktiken” („w praktyce”), „i själva verket” („w gruncie rzeczy”), „egentligen” („właściwie”). Używając „w praktyce”, daje do zrozumienia, że pomysły przeciwnika są dobre tylko w teorii, na papierze. W momencie, kiedy zostaną wcielone w życie, nie sprawdzą się i wyrządzą wiele szkód. „W gruncie rzeczy” wyraża próbę dotarcia do sedna sprawy, do samego jej wnętrza. Mimo, że propozycja przeciwnika z zewnątrz nie budzi zastrzeżeń, bliższa jej analiza pozwala ujrzeć jej prawdziwe przesłanie. Zaś słowo „właściwie” („egentligen”) można uznać za synonimiczne z „gruncie rzeczy” („i själva verket”). Ono też ma na celu pokazanie, że istnieje pewien ukryty sens, jakby druga, prawdziwa twarz, w tym, co prezentuje przeciwnik. „Właściwie” umożliwia dotarcie do tego nieznanego oblicza.

– **innebära**

„innebära” – „ha till följd” (NEO), „oznaczać, znaczyć”(Kubitsky 1998: 221)

Po czasowniku „innebära” następuje wyjaśnienie, dlaczego polityka prowadzona przez partie przeciwnie jest szkodliwa dla innych osób. Nadawca interpretuje zachowanie przeciwnika i podaje, w czym tkwi zło jego polityki.

- a) *Den lag om fri etableringsrätt för förskolan som miljöpartiet och högeralliansen föreslagit i riksdagen **innebär** att kommuner inte kan säga nej till religiösa förskolor. (Lasse Ohly)*
 Tł.: Prawo o wolnym zakładaniu przedszkoli, które zaproponowały w parlamencie Partia Zielonych i Alians prawicy, **oznacza**, że gminy samorządowe nie mogą sprzeciwić się przedszkolom wyznaniowym.
- b) *Förhoppningsvis vet de allra flesta att Fredrik Reinfeldt vill sänka a-kassan till 65 procent efter 300 dagar av arbetslöshet. Men hur många vet att de också ska tvingas ta ett eventuellt jobb med en lön på 80 procent av sin maximalt 65 procentiga ersättning? Vilket **innebär** att många tvingas acceptera ett arbete för mindre än halva lönen. (Britt Bohlin Olsson)*
 Tł.: Większość wie, mam nadzieję, że Fredrik Reinfeldt chce obniżyć do 65 procent zasiłek dla bezrobotnych, którzy przebywają więcej niż 300 dni na bezrobociu. Ale jak wielu wie, że te osoby zostaną także zmuszone do podjęcia ewentualnej pracy za pensję, na którą będzie się składało 80 procent ze swojego maksymalnie 65 procentowego wynagrodzenia? To **oznacza**, że wielu zostanie zmuszonych do zaakceptowania pracy, za którą otrzymają mniej niż połowę pensji.
- c) *Det **innebär** att barn redan i första årskurs ska graderas, sorteras och rangordnas i vem som är bäst eller sämst. (Ibrahim Baylan)*
 Tł.: To **oznacza**, że dzieci już w pierwszej klasie będą klasyfikowane, dzielone i ustawiane w hierarchii od najlepszego do najgorszego.
- d) *I **praktiken** **innebär** det att barn får ta stöten för att vuxna i deras närhet inte har förmåga att ge dem den omsorg de behöver (...). (Ulla Richter)*
 Tł.: **W praktyce oznacza** to, że dzieci otrzymują kuksańca, ponieważ znajdujący się w ich pobliżu dorośli, nie umieją dać im opieki, której one potrzebują (...)
- e) *Det kommer att **innebära** ett samhälle där klyftorna ökar och många lämnas efter. (Sven-Erik Österberg)*
 Tł.: Będzie to **oznaczało** społeczeństwo, w którym zwiększą się podziały społeczne i wielu zostanie pozostawionych samych sobie.

Podobną funkcję pełni czasownik „betyda”:

– **betyda**

„betyda” – „ha som naturlig följd” (NEO), „znaczyć, oznaczać” (Kubitsky 1998: 60)

f) *Förslagen **betyder** sammantaget att ojämlikheterna i arbetslivet växer. (Ingvar Carlsson)*

Tł.: Razem rzecz ujmując, te propozycje **oznaczają**, że wzrosną nierówności w życiu zawodowym.

g) *I **själva verket betyder** regeringens nya konsumentpolitik inte en enda ny krona i tillskott till konsumentorganisationerna. (Martin Andreasson)*

Tł.: **W gruncie rzeczy** nowa polityka konsumencka rządu nie **oznacza** ani jednej nowej korony z dodatkowych zasiłków dla organizacji konsumenckich.

Przykłady (12.2.b), (12.2.c), (12.2.e) i (12.2.f) kwalifikują się również do rozdziału poświęconego przewidywaniu przyszłości przez nadawcę. Nadawca prognozuje, że polityka przeciwnika wyrządzi wiele szkód.

Inne czasowniki, które umożliwiają nadawcy wyjaśnienie, w czym tkwi zło polityki proponowanej przez przeciwnika, to „handla om ngt” oraz „tolka”:

– **handla om ngt**

„handla om ngt” – „röra sig (om)” (NEO), „traktować o czymś, chodzić o coś” (Kubitsky 1998: 189)

h) *Borgarna säger att ökade avgifter till a-kassan ger en bättre lönebildning. **Vad det egentligen handlar om** är att bogarna vill hålla nere vanliga löntagares löner. (Lasse Ohly)*

Tł. Prawicowcy mówią, że zwiększona składka na kasę dla bezrobotnych umożliwi lepsze tworzenie płac. **To, o co właściwie chodzi**, to to, że prawicowcy chcą utrzymać niskie płace zwykłych pracowników.

– **tolka**

„tolka” – „utläsa och i ord uttrycka (egentlig) innebörd av ngt som är uttryckt i dunkla eller mångtydiga ord eller på annat svårbegripligt sätt”(NEO), „tłumaczyć, odczytywać” (Kubitsky 1998: 495)

- i) *Jag kan inte **tolka** det på annat sätt än att Orback, pressad av verkligheten och folkpartiet, väljer att inte debattera integrationsfrågan i 2006 års valrörelse. (Mauricio Rojas)*

Tł.: Nie mogę tego **tłumaczyć** w inny sposób niż tak, że Orback przyciśnięty przez rzeczywistość oraz Partię Liberalów, wybiera, że nie będzie dyskutował na temat polityki integracyjnej w kampanii wyborczej w 2006 roku.

- j) *Många socialdemokratiska väljare måste idag vara ganska undrande inför dessa piruetter som inte kan **tolkas** på annat sätt än att ett fortsatt regeringsinnehav är viktigare än politikens innehåll! (Lasse Ohly)*

Tł.: Wielu wyborców popierających socjaldemokratów musi dziś być całkiem zdziwionych na widok tych „piruetów”, których nie można **tłumaczyć** inaczej, niż tak, że dalsze sprawowanie władzy jest dla rządu ważniejsze, niż treści polityczne.

12.3. Ostrzeżenie przed zgubną polityką przeciwnika

Nadawca ostrzega niekiedy przed zgubną polityką przeciwnika. Sugeruje w ten sposób, że wizje proponowane przez partię konkurencyjną są niebezpieczne i mogą wyrządzić krzywdę szwedzkim obywatelom. Sięga wówczas po czasownik „varna”:

– **varna**

„varna” – „göra (ngn) uppmärksam på (ngt) såsom en möjlig fara”(NEO), „ostrzegać” (Kubitsky 1998: 533)

- a) *Vi vill **varna** för löften som inte kan infrias och en nationell vårdgaranti som inte är värd namnet. (Maria Larsson)*

Tł. Chcemy **ostrzec** przed obietnicami, które nie mogą zostać spełnione i przed narodową gwarancją opieki zdrowotnej, która nie jest warta swojej nazwy.

- b) *Vi kristdemokrater **har** länge **varnat** för konsekvenserna av socialdemokraternas havererade alkoholpolitik. (Maria Larsson)*
Tł.: My, Chrześcijańscy Demokraci, długo **ostrzegaliśmy** przed katastrofalną polityką alkoholową socjaldemokratów.
- c) *Jag **har** tidigare **varnat** för att en fortsatt socialdemokratisk energipolitik i samverkan med miljöpartiet och vänstern skulle komma att få konsekvenser för den industriella utvecklingen och jobben. (Mikael Odenberg)*
Tł.: Wcześniej **ostrzegalem**, że dalsza polityka energetyczna socjaldemokratów, we współpracy z Partią Zielonych i Partią Lewicy, negatywnie odbije się na rozwoju przemysłowym oraz na zatrudnieniu.

Ostrzeżenie przed niebezpieczeństwem, jakie zawiera w sobie polityka przeciwnika, może też wyrażać rzeczownik „hot”. W poniższych przykładach przekazuje on, że postępowanie przeciwnika zagraża demokratycznej debacie, a także, że przeciwnik składa obietnice, które zagrażają bezpieczeństwu ludzi starszych:

– **ett hot**

„hot” – „varning om möjlig obehaglig följd” (NEO), „groźba, zagrożenie” (Kubitsky 1998: 200)

- d) *Detta är **ett klart hot** mot den demokratiska debatten. (Sven-Otto Littorin, Bengt-Anders Johansson)*
Tł.: To jest jawnym **zagrożeniem** dla demokratycznej debaty.
- e) *Det är ett löfte som jag tror många äldre mer upplever som **ett hot**. (Maria Larsson)*
Tł.: To jest obietnica, którą, jak podejrzewam, wielu starszych ludzi odczuwa bardziej jako **zagrożenie**.

12.4. Wskazywanie na braki w polityce przeciwnika

Nadawca może przekazywać, że przeciwnik nie posiada lub posiada bardzo niewiele pożądanых cech. Z tego względu nie nadaje się on na polityka, który miałby rządzić Szwecją. A zatem krytykowanie

przeciwnika polega w tym przypadku na wskazywaniu, czego brakuje w jego programie wyborczym, polityce itd. Można by tę sytuację przyrównać do kupowania wybrakowanego towaru w sklepie. Nie powinno się tego czynić, gdyż taki towar nie spełni oczekiwań klienta. Nadawca sugeruje jednocześnie, że on sam posiada to, czego nie ma przeciwnik. Dlatego tylko na niego warto oddać swój głos w wyborach.

12.4.1. Brak pożądaných cech

Do pierwszej wyróżnionej grupy należą środki językowe, które wyrażają całkowity brak jakiegóś pozytywnej cechy u przeciwnika.

12.4.1.1. Czasownik „sakna”

„sakna” – „märka brist på ngt” (NEO), „nie mieć (posiadać)” (Kubitsky 1998: 402)

- a) *Trots detta **saknar** man helt idéer och visioner och tvingas att stjåla borgerliga förslag i stället för att presentera egna. (Beatrice Ask)*
Tł. Mimo to (socjaldemokratom) całkowicie **brakuje** pomysłów i wizji i muszą kraść prawicowe propozycje, zamiast prezentować swoje własne.
- b) *Likväl vägrar regeringen att ta sitt ansvar och **saknar** idag både idéer och resurser för ett säkrare vägnät. (Göran Hagglund)*
Tł. Rząd odmawia jednak brania na siebie odpowiedzialności oraz **brakuje** mu pomysłów i środków na bezpieczniejszą sieć dróg.
- c) *Men jag **saknar** ett helhetsprogram för att bryta nacken av arbetslösheten. (Lasse Ohly)*
Tł.: Ale **odczuwam brak** programu całościowego, żeby „skrećić kark” bezrobociu.

- d) *Men fortfarande saknas en samlad strategi för nya riktiga jobb. (Roger Tiefensee)*
Tł.: Ale w dalszym ciągu **brakuje** zwartej strategii, ukierunkowanej na tworzenie nowych, rzeczywistych miejsc pracy.
- e) *Idag saknar flertal kommuner (...) handlingsplaner, rutiner och riktlinjer för att bemöta våldutsatta kvinnor och barn. (Josefin Brink)*
Tł.: Dzisiaj **brakuje** większości gmin planów działania, rutyny i wytycznych, jak zając się kobietami i dziećmi narażonymi na przemoc.
- f) *De desperata åtgärderna i rapporten saknar helt verklighetsförankrade förslag eller en politik för att bryta utanförskapet. (Mauricio Rojas)*
Tł.: Tym desperackim propozycjom działań przedstawionym w raporcie całkowicie **brakuje** propozycji, które związane byłyby z rzeczywistością lub polityki, która przełamałaby poczucie wykluczenia społecznego.
- g) *Bodström saknar styrförmåga. (Hillevi Engström)*
Tł.: Bodströmowi (ministrowi sprawiedliwości) **brakuje** zdolności zarządzania.

Najczęściej stosowanym, w kategorii wyrażania braku czegoś, jest czasownik „sakna”. W wypowiedziach od (12.4.1.1.a) do (12.4.1.1.f) nadawca zarzuca przeciwnikowi brak pomysłów, planów działania, strategii. Przeciwnik nie wie, jak powinien rozwiązać dany problem społeczny. Natomiast w przykładzie (12.4.1.1.g) przeciwnik nie posiada pożądanej cechy osobowości, mianowicie zdolności zarządzających. Na tak wysokim stanowisku, jakim jest posada ministra sprawiedliwości, wydaje się, że umiejętności zarządzania, kierowania są niezbędne.

12.4.1.2. Zaimki „ingen”, „inga”, „inte några”

„ingen” – „inte ngn enda” (NEO), „żaden, żadna” (Kubitsky 1998: 218)

„inga” – l.mn.od „ingen”, „żadne” (Kubitsky 1998: 218)

- a) *På högersidan har de **ingen** politik över huvud taget mot de stora globala klimatförändringarna. (Maria Wetterstrand)*
Tł.: Po stronie prawicy oni nie mają w ogóle **żadnej** polityki przeciwdziałającej dużym, globalnym zmianom klimatu.
- b) *Det ger **ingen trovärdighet** åt deras regeringsalternativ. (Pär Nuder)*
Tł.: To **nie przysparza** im **wiarygodności** w perspektywie tworzenia przez nich rządu.
- c) *Vi talar om vilka som kommer att ingå i en regering och vilken politik vi vill genomföra. Vänsterkartellen **har inga svar**. (Fredrik Reinfeldt)*
Tł.: My mówimy o składzie nowego rządu i o polityce, jaką chcemy prowadzić. Lewicowy kartel **nie podaje żadnych odpowiedzi**.
- d) *Borgarna ger **inga konkreta förslag** vad gäller en höjning av kvinnors löner (...). (Lasse Ohly)*
Tł.: Prawicowcy nie podają **żadnych konkretnych propozycji**, które dotyczą zwiększenia wynagrodzenia kobiet (...).

W przykładach od (12.4.1.2.a) do (12.4.1.2.d) został użyty zaimek „ingen” lub „inga”. Zaimki te wskazują, że przeciwnik nie posiada właściwej polityki oraz propozycji, dzięki którym mógłby uporać się z różnymi problemami. Poza tym brakuje mu wiarygodności.

- e) *Jag kan konstatera att rapporten **inte innehåller några nya förslag** och att folkpartiet än en gång avstår från att presentera en politik för att minska klyftorna mellan elever och mellan skolor. (Ibrahim Baylan)*
Tł.: Mogę stwierdzić, że ten raport **nie zawiera żadnych nowych propozycji** i że Partia Liberalów raz jeszcze odmawia zaprezentowania polityki, która zmniejszałaby różnice pomiędzy uczniami i szkołami.

Natomiast w zdaniu złożonym w wypowiedzi (12.4.1.2.e) zaimek „ingen” przybrał postać „inte några”. Koresponduje to z przypadkiem (12.4.1.2.d), gdyż nadawca zarzuca przeciwnikowi brak konkretnych propozycji w przedstawionym raporcie.

12.4.1.3. Zaprzeczenie czasownika przez „inte”

Może także dojść do zaprzeczenia czasownika przez słowo „inte” i wskutek tego nadawca sygnalizuje, że polityka lub propozycja przeciwnika czegoś nie posiada:

- a) *I folkpartiets rapport **finns inte** ett enda ord om hur segregation ska motverkas i skolan. (Ibrahim Baylan)*
Tł.: W raporcie Partii Liberalnej **nie znajduje się** ani jednego słowa o tym, jak będzie można zapobiegać podziałom uczniów w szkole.
- b) *Socialdemokraternas valmanifest **gav inte** svar på någon av de frågor kvinnor ställer. (Maud Olofsson)*
Tł.: Manifest wyborczy socjaldemokratów **nie podał** odpowiedzi na żadne z pytań, które stawiają kobiety.
- c) *Att socialdemokraterna **inte vågar** stå för en tydlig politik mot orättvisorna mellan kvinnor och män känns trist. (Lasse Ohly)*
Tł. To jest przygnębiające, że socjaldemokraci **nie mają odwagi** brać odpowiedzialności za jasną politykę sprzeciwiającą się nierównemu traktowaniu kobiet i mężczyzn.
- d) *Resultatet av Nuteks mätningar som regeringen nu **inte vågar** presentera innan valet initierades av regeringen i maj förra året. (Åsa Torstensson)*
Tł.: Rząd **nie ma odwagi**, aby zaprezentować przed wyborami wyniki badań przeprowadzonych przez Nutek (organizacja rządowa wspierająca szwedzą gospodarkę), a które zostały zlecone przez rząd w maju zeszłego roku.

Przykład (12.4.1.3.a) informuje, że przeciwnik nie podaje propozycji, jak powinno się rozwiązać problem podziałów uczniów w szkole. Wypowiedź (12.4.1.3.b) komunikuje, że przeciwnicy nie odpowiadają na stawiane przez kobiety pytania. Prawdopodobnie nie wiedzą, jak powinni rozwiązać problemy kobiet. Natomiast przykłady (12.4.1.3.c) i (12.4.1.3.d) zarzucają przeciwnikowi brak odwagi. Socjaldemokraci nie mają odwagi, by sprzeciwić się nierównemu traktowaniu kobiet, ani też, by zaprezentować niekorzystne dla nich wyniki badań.

12.4.1.4. Przyimek „utan”

Przyimek „utan” również wskazuje, że przeciwnik nie posiada czegoś pożądanego:

„utan” – „i avsaknad av” (NEO), „bez” (Kubitsky 1998: 522)

- a) *I tider av massarbetslöshet väljer regeringspartiet att lägga ett valmanifest utan några som helst åtgärder för fler jobb. (Maud Olofsson)*

Tł.: W czasach masowego bezrobocia partia rządząca decyduje się złożyć manifest wyborczy, **bez** podania jakichkolwiek rozwiązań, jak zwiększyć ilość miejsc pracy.

- b) *Moderaternas alternativ för framtiden är att försämra tryggheten för vanligt folk samtidigt som man utlovar omfattande skattesänkningar utan att redovisa en finansiering. (Thomas Östros)*

Tł.: Alternatywa Moderatów na przyszłość to pogorszenie bezpieczeństwa zwykłych ludzi oraz jednoczesne obiecywanie wielkiego obniżenia podatków, **bez** wskazywania źródła ich sfinansowania.

- c) *Först dök idén upp, någonstans inom alliansen, att avskaffa den statliga fastighetsskatten och ersätta den med en form av kommunal avgift, utan detaljer om utformning och utan förslag till hur inkomstbortfallet för staten ska ersättas. (Ingvar Carlsson)*

Tł.: Najpierw pojawił się pomysł, gdzieś w Aliansie, aby zlikwidować państwowy podatek od nieruchomości i zastąpić go jakąś formą opłaty gminnej, **bez** podania szczegółów opracowania tej propozycji i **bez** podania rozwiązań, czym zostanie zastąpiony ubytek dochodów państwa.

12.4.1.5. Przymiotniki wyrażające brak czegoś

Istnieją także przymiotniki, za pomocą których nadawca może wyrazić brak czegoś pozytywnego w działaniu przeciwnika:

„bristfällig” – „som på grund av brister fungerar illa” (NEO), „wadliwy, wykazujący braki” (Kubitsky 1998: 74)

- a) (...) *dokumentationen kring utnämningarna är **bristfällig**.* (Stefan Attefall)
Tł.: (...) dokumentacja związana z tymi nominacjami jest **niewystarczająca**.

„bristande” – „som är av otillräcklig grad” (NEO), niewystarczający, posiadający braki” (Kubitsky 1998: 74)

- b) *Det ger ett intryck av **bristande** omdöme och stor svaghet, om det visar sig att en ledande befattningshavare som statsministern inte har förmåga att hålla detta för sig själv.* (Fredrik Reinfeldt)
Tł.: To będzie sprawiało wrażenie **niewystarczającego** rozeznania oraz wielkiej słabości, jeśli okaże się, że bardzo ważny urzędnik państwowy, jakim jest premier, nie potrafi zachować tego dla siebie.

„ofullständig” – „som saknar ngt” (NEO), „niezupełny, niekompletny” (Kubitsky 1998: 341)

- c) *Detta stämmer inte och den moderata redovisningen är **ofullständig**.* (Sven-Erik Österberg)
Tł.: To się nie zgadza i to sprawozdanie Moderatów jest **niekompletne**.

„inkompetent” – „som saknar personliga förutsättningar” (NEO), „niekompetentny” (Kubitsky 1998: 219)

- d) *Istället har vi en **inkompetent** och undflyende regering som KU-utfrågningarna efter flodvågskatastrofen visat sig sätta ledighet framför ansvarstagande.* (Cecilia Wigström)
Tł.: Zamiast tego mamy **niekompetentny** i stroniący od rozwiązywania problemów rząd, dla którego, jak się okazało w trakcie przesłuchań komisji konstytucyjnej po katastrofie tsunami, urlop jest ważniejszy, niż przyjmowanie na siebie odpowiedzialności.

Przeciwnik nie posiada wystarczającej dokumentacji, która wskazywałaby, jak przyznane są rządowe nominacje (12.4.1.5.a). W sprawozdaniu przeciwników są liczne braki (12.4.1.5.c). Poza tym premier

nie posiada wystarczającego rozeznania, a więc znajomości danego zagadnienia (12.4.1.5.b), a rząd nie posiada odpowiednich kompetencji, do zarządzania państwem (12.4.1.5.d).

12.4.2. Niewielka ilość cech pożądaných

Drugą grupę stanowią wypowiedzi, w których nadawca przekazuje, że przeciwnik posiada bardzo mało cech pożądaných. Używa w tym celu takich słów jak: „lite” (mało) oraz „få” (niewiele):

- a) *Tyvårr har **alltför lite** hänt med den nuvarande s-regeringen. Det som har hänt har i regel skett med stöd av folkpartiet och andra allianspartier. (Johan Pehrson)*
Tł.: Niestety, **zbyt mało** działo się w tym obecnym, socjaldemokratycznym rządzie. To, co się działo, wydarzyło się głównie z pomocą Partii Liberalów i innych partii Aliansu.

- b) *Det är en tunn rapport som innehåller många självklarheter men **få** konkreta förslag. (Laila Freivalds, Urban Ahlin)*
Tł.: To jest cienki raport, który zawiera wiele oczywistych stwierdzeń, ale **mało** konkretnych propozycji.

Niewielką ilość czegoś pozytywnego podkreśla też przysłówek „bara” (tylko):

- c) *Det står till exempel att målet att hälften av alla ungdomar ska gå vidare till högskolan ligger fast. (...) Men i manifestet är det **bara en mening** och det sägs inte hur fort det ska gå. (Fredrik Reinfeldt)*
Tł.: Jest tam na przykład napisane, że cel, aby połowa młodzieży uczyła się dalej w szkole wyższej, jest osiągalny. Ale w tym manifestcie jest **tylko jedno zdanie** na ten temat i nie ma mowy o tym, jak szybko do tego dojdzie.

Nadawca może również odnieść się do właściwości fizycznych dokumentu zaprezentowanego przez partię przeciwną. Sięga wówczas po przymiotnik „tunn” (cienki), który wyraża niewielką ilość kartek manifestu wyborczego, a co za tym idzie, niską jego wartość:

d) *Manifestet är otroligt mycket tunnare än 1998 eller 2002.*
(Fredrik Reinfeldt)

Tł.: Ten manifest jest niewiarygodnie dużo **cieńszy**, w porównaniu do tego z roku 1998 czy 2002.

Manifest wyborczy socjaldemokratów z 2006 r. jest dużo cieńszy w porównaniu do manifestów wydanych w poprzednich kampaniach. Oznacza to, że zawiera on dużo mniej propozycji, jak rozwiązać różne problemy społeczne, gospodarcze w Szwecji. Reinfeldt sugeruje, że socjaldemokraci nie posiadają już żadnych nowych pomysłów, jak polepszyć sytuację w Szwecji.

12.5. Prognozowanie – czarne wizje

Bardzo często politycy prognozują, co by się stało, jeśli proponowana przez przeciwników polityka, weszłaby w życie. Tworzą w ten sposób czarne wizje, czarne scenariusze, w których przedstawiają katastrofalne skutki, jakie wywołałaby polityka przeciwnika w przyszłości. Wypowiedzi tego typu mają obrazować, co może się zdarzyć, jeżeli przeciwnik dojdzie do władzy. Mają też uzmysłowić wyborcom, że w żadnym wypadku nie powinni popierać partii konkurencyjnej.

12.5.1. Czasowniki „leda till”, „bidra till”, „gå ut på”, „resultera”

Za pomocą takich czasowników jak: „leda till”, „bidra till”, „gå ut på” oraz „resultera” nadawca przewiduje, do czego doprowadzą propozycje przeciwnika. Czasowniki te umożliwiają zatem formułowanie czarnych wizji. Wskazują na to następujące przykłady:

– **leda till ngt**

„leda till ngt” – „ge till resultat” (NEO); „prowadzić do czegoś” (Kubitsky 1998: 278)

- a) *Högeralliansens förslag **leder till** en sorteringsskola. (Ibrahim Baylan)*
Tł.: Propozycja Aliansu prawicy **doprowadzi do** szkoły pełnej segregacji (podziałów uczniów).
- b) *För det första har socialdemokraterna under sin tid vid makten fört en politik som **leder till** att människor ska leva med lägre ersättningsnivåer. (Fredrik Reinfeldt)*
Tł.: Po pierwsze, socjaldemokraci w czasie swojego sprawowania władzy prowadzili politykę, która **doprowadzi do** tego, że ludzie będą żyli na niższych poziomach płacowych.
- c) *Sammantaget **leder** den borgerliga familjepolitiken (...) **till** en kraftig tillbakagång för jämlikheten och jämställdheten. (Peter Eriksson)*
Tł.: Razem rzecz biorąc, polityka rodzinna prawicy **doprowadzi do** znacznego załamania się równości społecznej oraz równoprawnienia kobiet i mężczyzn.
- d) *Socialdemokraterna vill dessutom höja energiskatterna med 13 miljarder kronor vilket **kommer att leda till** höjda el- och bensinpriser. (Fredrik Reinfeldt)*
Tł.: Socjaldemokraci chcą poza tym podwyższyć podatek energetyczny o 13 miliardów koron, co **doprowadzi do** podwyżek cen energii elektrycznej i benzyny.
- e) *Vänsterns förslag **kommer leda till** en ännu större social segregation. (Jan Björklund)*
Tł.: Propozycja lewicy **doprowadzi do** jeszcze większej segregacji społecznej.

– **resultera**

„resultera” – „ge till resultat” (NEO), „doprowadzić do czegoś” (Kubitsky 1998: 386)

- f) *Detta **kommer** ofrånkomligen **att resultera** i högre räntor, minskad köpkraft och därmed färre jobb i småföretagen. (Thomas Östros)*
Tł.: To **doprowadzi** nieuchronnie do podwyższenia stóp procentowych, zmniejszenia się siły nabywczej, a tym samym, do zmniejszenia się ilości miejsc pracy w małych firmach.

– **bidra till ngt**

„bidra till ngt” – „utföra sin del av insatsen (i ngt)” (NEO), „przyczynić się do czegoś” (Kubitsky 1998: 61)

g) *Deras förslag om att avveckla det Individuella programmet bidrar också till ökad sortering, eftersom de tar bort den möjlighet till en andra chans som så många ungdomar behöver. (Ibrahim Baylan)*

Tł. Ich propozycja zniesienia Programu Indywidualnego **przyczyni się** także **do** zwiększonej segregacji, ponieważ oni zlikwidują możliwość „drugiej szansy”, której tak wielu młodych ludzi (uczniów) potrzebuje.

– **gå ut på**

„gå ut på” – „ha till syfte” (NEO), „zmierzać do czegoś” (Kubitsky 1998: 182)

h) *Moderaternas politik går ut på att bestraffa de som inte har ett jobb. (Mona Sahlin)*

Tł.: Polityka Moderatów **zmierza do tego, żeby** ukarać tych, którzy nie mają pracy.

12.5.2. Konsekwencje, skutki działania przeciwnika

Nadawca może także wskazywać na negatywne konsekwencje, skutki propozycji przeciwnika, używając rzeczowników: „konsekvens” oraz „effekt”:

– **konsekvens**

„konsekvens” – „oundviklig följd” (NEO), „konsekwencja” (Kubitsky 1998: 252)

a) *De nedskärningar i socialförsäkringssystemen som diskuteras i alliansen får oroande konsekvenser. (Berit Andnor, Thomas Östros, Ilmar Reepalu)*

Tł.: Redukcje w systemie ubezpieczeń socjalnych, które rozważa Alians, pociągną za sobą **niepokojące konsekwencje**.

- b) *Då blir konsekvensen att alla ska bo hyresrätt i miljonprogramområdena och alla ska ha samma bidrag. (Stefan Attefall)*

Tł.: **Wtedy w konsekwencji** dojdzie do tego, że wszyscy będą mieszkać w wynajmowanych mieszkaniach na terenach objętych tym programem i wszyscy będą otrzymywali takie same zasiłki.

– **effekt**

„effekt” – „resultat av viss (påtaglig) påverkan” (NEO), „efekt, skutek” (Kubitsky 1998: 106)

- c) *Effekten av borgarnas förslag blir att löneskillnaderna mellan könen kommer att öka och kvinnornas pensioner blir ännu lägre. (Peter Eriksson)*

Tł.: **Skutkiem** propozycji pravicowców będzie to, że dojdzie do zwiększenia się różnic w wynagrodzeniu kobiet i mężczyzn oraz do tego, że emerytury kobiet staną się jeszcze niższe.

12.5.3. Istnienie ryzyka

Wiele razy twórca wypowiedzi zauważa pewne ryzyko, niebezpieczeństwo ukryte w propozycjach przeciwnika. To, o czym mówi partia konkurencyjna, może zaszkodzić szwedzkiemu społeczeństwu w przyszłości. Może przyczynić się do krzywdy obywateli. Nadawca posługuje się w tym celu czasownikiem „riskera” oraz rzeczownikiem „risk”:

– **riskera**

„riskera” – „utsätta (ngt) för risken att gå förlorat” (NEO), „ryzykować, narażać na szwank” (Kubitsky 1998: 389)

- a) *Med borgarna riskerar vi att få se stora kliv bakåt. (Hillevi Larsson)*

Tł. Popierając pravicę **ryzykujemy**, że zrobimy duży krok wstecz.

- b) *Får vi en borgerlig regering riskerar vi Nato-medlemskap på köpet. (Lasse Ohly)*

Tł.: Jeśli będziemy mieć prawicowy rząd, **narazimy się** dodatkowo na członkostwo w NATO.

- c) *Med socialdemokratisk politik **riskerar** nu svenska skattekronor att gå till terrorism. (Birgitta Ohlsson)*

Tł.: **Istnieje ryzyko, że** na skutek socjaldemokratycznej polityki szwedzkie korony podatkowe będą przeznaczane na wspieranie terroryzmu.

- d) *Moderaternas ansvarslösa ekonomiska politik **riskerar** att leda till en inflations- och räntechock i Sverige. (Pär Nuder)*

Tł.: Nieodpowiedzialna polityka ekonomiczna Moderatów **grozi** doprowadzeniem do gwałtownego wzrostu inflacji oraz stóp procentowych w Szwecji.

- e) *En vänsterseger i valet **riskerar** därmed att leda till ekonomisk osäkerhet. (Fredrik Reinfeldt)*

Tł.: Zwycięstwo lewicy w wyborach **grozi** doprowadzeniem do niestabilności ekonomicznej.

- f) *De **riskerar** att skicka oss tillbaka till en situation som mitten av 1990-talet med massarbetslöshet och höjda räntor. (Marita Ulvskog)*

Tł.: Oni **narazają nas na niebezpieczeństwo** powrotu do sytuacji z połowy lat 90-tych, czyli do (okresu) masowego bezrobocia oraz podwyższonych stóp procentowych.

– **risk**

„risk” – „möjlighet till negativ utveckling eller negativt resultat” (NEO), „ryzyko, niebezpieczeństwo” (Kubitsky 1998: 389)

- g) *Nu är risken stor att socialdepartementet kommer att föreslå prisreglering av tandvårdstaxan, vilket enligt känt mönster leder till tandläkarbrist och till att patienterna får ut ännu mindre av våra gemensamma skattepengar. (Cristina Husmark Pehrsson)*

Tł.: **Istnieje duże ryzyko, że** Ministerstwo Opieki Społecznej zaproponuje kontrolę cen usług dentystrycznych, która, jak wiadomo, doprowadzi do braku stomatologów i do tego, że pacjenci wykorzystają jeszcze mniej naszych wspólnych pieniędzy pochodzących z podatków.

- h) *Jag ser uppenbara risker för Sverige om alliansen får makten.*
(Leif Pagrotsky)
Tł.: Widzę ewidentne **zagrożenie** dla Szwecji, jeśli Alians zdobędzie władzę.

W przykładzie (12.5.3..g) został użyty zarówno rzeczownik „risk”, jak i czasownik „leda till”. Widać zatem, jak te obydwie środki językowe współtworzą czarny scenariusz nadawcy, według którego pogorszy się sytuacja w szwedzkiej służbie zdrowia.

12.5.4. Zdania warunkowe, „jeśli... to...”, lub „kiedy..., to...”

Nadawca tworzy też zdania warunkowe zaczynające się od spójnika „om” (jeżeli, jeśli), w których zakłada, że jeśli propozycje przeciwnika zostaną zrealizowane, to nastąpi czarny scenariusz. Czasowniki odmienia w czasie teraźniejszym lub przyszłym:

- a) *Om alla dessa löften ska genomföras väntar kraftiga skattehöjningar eller försämringar i välfärden (...).* (Maud Olofsson)
Tł.: **Jeśli** te wszystkie obietnice zostaną spełnione, można się spodziewać olbrzymich podwyżek podatków lub zmian na gorsze w państwie dobrobytu.
- b) (...) *alla de som idag står utanför arbetsmarknaden men som önskar få ett arbete får inget hopp om ett arbete om socialdemokraterna får leda landet.* (Maud Olofsson)
Tł.: (...) wszyscy ci, którzy dzisiaj są wykluczeni z rynku pracy, ale którzy chcieliby pracować, zostaną pozbawieni jakiegokolwiek nadziei, **jeśli** krajem będą rządzić socjaldemokraci.

Według Hedquista (1981), podczas gdy spójnik „om” wyraża niepewność nadawcy, spójnik „när”, komunikuje, że nadawca jest czegoś pewny. Można zatem wyciągnąć wniosek, że w przykładzie (12.5.4.c) nadawca pewny jest, iż partie prawicowe nie będą potrafiły się zgodzić, co do tego, jak sfinansować ich propozycje:

- c) *De gör lätt och fort upp om saker som de tycker är trevliga och där de har lätt att komma överens. Men när de sedan ska komma överens om hur de ska få ihop pengarna och betala för det är det inte lika roligt längre. (...) Då staplar de utgifterna på varandra. (Leif Pagrotsky)*

Tł.: Łatwo i szybko dochodzą do porozumienia w sprawach, które uważają za przyjemne i w których łatwo dojść do zgody. Ale **kiedy** później będą musieli porozumieć się co do tego, jak zebrać pieniądze i jak za to zapłacić, nie będzie już tak samo zabawnie. (...) Wtedy będą zrzucali na siebie nawzajem te wydatki.

12.5.5. Tryb warunkowy

„Czasowniki szwedzkie w trybie warunkowym, będącym z semantycznego punktu widzenia wariantem trybu przypuszczającego, oznaczają czynności nierealne, nie odbywające się w określonym czasie, które jednakże pomyślane są jako możliwe” (Szulc 1992: 110). Za pomocą trybu warunkowego I („skulle” + bezokolicznik) nadawca konstruuje wypowiedzi, w których przedstawia, co mogłoby się stać, gdyby wizje przeciwnika stały się rzeczywistością:

- a) *Om deras politik blir verklighet skulle Sverige stå helt isolerat internationellt med en medveten politik som kraftigt minskar möjligheterna till högre studier. (Leif Pagrotsky)*

Tł.: Jeśli ich polityka stałaby się rzeczywistością, Szwecja **zostałaby** całkowicie odizolowana od innych krajów, poprzez świadomą politykę, która znacznie zmniejszałaby możliwości dostępu do szkolnictwa wyższego.

- b) *I ett sådant samhälle minskar konsumtionen och företag skulle få svårare att få sina produkter sålda. Det i sin tur skulle minska efterfrågan på jobb och försämra villkoren för företagande. (Berit Andnor, Thomas Östros, Ilmar Reepalu)*

Tł. W takim społeczeństwie zmniejszy się konsumpcja i przedsiębiorstwom **byłoby trudniej** sprzedać swoje produkty. To z kolei **zmniejszyłoby** zapotrzebowanie na pracę i **pogorszyłoby** warunki dla przedsiębiorców.

- c) *Alliansens förslag skulle öka diskrimineringen av kvinnor på arbetsmarknaden (...). (Josefin Brink)*
Tł.: Propozycja Aliansu **zwiększyłaby** dyskryminację kobiet na rynku pracy (...).
- d) (...) *med kristdemokraternas förslag skulle många få högre fastighetsskatt, i vissa fall en fördubbling. (Peter Eriksson)*
Tł.: (...) na skutek propozycji Chrześcijańskich Demokratów wiele osób **musiałoby** zapłacić wyższy podatek od nieruchomości, w niektórych przypadkach nawet dwukrotnie wyższy.

W przykładzie (12.5.5.a) wypowiedź rozpoczyna się od spójnika „om” i zawiera warunek: „jeśli ich polityka stałaby się rzeczywistością”. Pozostałe przypadki od (12.5.5.b) do (12.5.5.d) nie zawierają tego spójnika, ale można wywnioskować, że warunek, który nadawca ma na myśli, jest taki sam, czyli dojście przeciwnika do władzy i zrealizowanie jego pomysłów.

12.5.6. Zdania w czasie teraźniejszym lub przyszłym

Innym sposobem, który wykorzystuje nadawca, w celu przedstawienia przyszłości w czarnych kolorach, jest tworzenie zdań w czasie teraźniejszym lub przyszłym, które odnoszą się do przyszłości:

– czas teraźniejszy

Zauważa się dość częste użycie czasownika „blir” („być, zostać, stać się”, Kubitsky 1998: 65), który wskazuje na pewną zmianę stanu. Nadawca sugeruje za jego pomocą, że to co teraz jest dobre, zmieni się na złe w przyszłości, jeśli tylko przeciwnik urzeczywistni swoje wizje.

- a) *Då blir kollektivavtalens bestämmelse om lägsta lön en outhälsam dröm för den som är arbetslös. (Britt Bohlin Olsson)*
Tł.: Wtedy postanowienie z umów zbiorowych o najniższej pensji **stanie się** nieosiągalnym marzeniem, dla tego, który jest bezrobotny.

- b) *För många småföretagare i Sverige **blir** alliansens förslag en kraftig skattehöjning. (Peter Eriksson)*
Tł.: Dla wielu właścicieli małych firm ta propozycja Aliansu **będzie oznaczala** olbrzymi wzrost podatków.
- c) *Jag ser tre områden som drabbas extra hårt när alliansen samlas kring Reinfeldt och moderaternas idéer om att avskaffa bostadspolitiken. (...) Det **blir** ras i byggandet och därmed broms på tillväxten. (...) Det **blir** kaos för ungdomar som vill ha en bostad. (...) Det **blir** slakt av allmännyttan och utförsäljning av hyresrätter. (Mona Salin)*
Tł.: Widzę trzy obszary, które ucierpią szczególnie mocno, kiedy Alians skupi się wokół Reinfeldta i pomysłów Moderatów, by znieść politykę mieszkaniową. **Nastąpi** załamanie się budownictwa, a poprzez to zahamowanie przyrostu mieszkań. **Nastanie** chaos wśród młodzieży, która będzie chciała mieć własne mieszkanie. **Nastanie** rzeź dobra społecznego i wyprzedaż praw do wynajmu lokalów.

Poza tym nadawca może sięgnąć po inne czasowniki odmienione w czasie teraźniejszym, które odnoszą się do przyszłości, np. „skapar” (tworzyć), „vara” (być):

- d) *Högeralliansens politik **skapar** ett sämre ekonomiskt läge och är politik för dåliga tider. (Lasse Ohly)*
Tł.: Polityka Aliansu prawicy **stworzy** gorszą sytuację gospodarczą oraz **będzie** polityką złych czasów.

– czas przyszły

Nadawca sięga również po konstrukcje „kommer att + bezokolicznik” oraz „ska + bezokolicznik”, które oznaczają czynności, jakie mają się odbyć w przyszłości:

- e) *Det **kommer att bli** sämre för barnen. (Berit Andnor)*
Tł.: **Będzie gorzej** dla dzieci.
- f) *Det mest troliga är att vi **inte kommer att få ta del av** någon finansiering ens efter valet, utan att vi **kommer att återgå** till en regim där utgifterna överskuggar inkomsterna. (Pär Nuder)*

Tł.: Najbardziej prawdopodobne jest to, że z planem zdobycia funduszy **nie zapoznamy się** nawet po wyborach, lecz **powrócimy** do systemu, gdzie wydatki przyćmiewają przychody.

- g) *Detta kommer slå hårt mot (...) produktion av biobränslen. (Mona Sahlin)*

Tł.: To **uderzy mocno** w produkcję biopaliw.

- h) *Anställningstryggheten ska skjutas i sank, (...) sjukersättningen ska naggas i kanten genom nya karensdagar och kollektivavtalen och förhandlingsrätten ska urholkas. (Sven-Erik Österberg)*

Tł.: Bezpieczeństwo zatrudnienia **zostanie zlikwidowane** (dosł. zatopione), (...) poprzez nowe dni karencyjne **zostanie zmniejszona wartość** zasiłku chorobowego, a umowy zbiorowe oraz prawo do negocjacji **zostaną osłabione**.

Warto jeszcze zaznaczyć, że z konstrukcją „kommer att + bezokolicznik” związana jest niepewność nadawcy. Nadawca przypuszcza, że prawdopodobnie tak się stanie. Obecnie obserwuje się tendencję polegającą na opuszczaniu w tej konstrukcji słowa „att”, poprzez co otrzymuje się „kommer + bezokolicznik” (Bolander 2002: 121). Wskazuje na to przykład (12.5.g). Natomiast „ska + bezokolicznik” wyraża pewność nadawcy (Szulc 1992: 109). Nadawca jest w pełni przekonany, jakie negatywne skutki wywoła polityka przeciwnika.

12.5.7. Słowa: „försämra”, „försämring”

Przy tworzeniu negatywnych wizji, dotyczących przyszłości, wielokrotnie wykorzystywany jest czasownik „försämra” (pogarszać) oraz rzeczownik „försämring” (pogorszenie). Słowa te zawierają w sobie pejoratywną aksjologię, a ich zadaniem jest uwydatnienie faktu, że polityka przeciwnika jest zła, zgubna, gdyż doprowadzi do zmiany obecnej sytuacji na gorszą. To, co teraz odbierane jest pozytywnie, zostanie zamienione na coś zupełnie przeciwnego. I tak „pogorszyć się” może oznaczać gorszą jakość obsługi w urzędzie pocztowym, zmniejszenie poczucia bezpieczeństwa oraz obniżenie emerytury:

– **försämra**

„försämra” – „att göra sämre” (NEO); „pogarszać” (Kubitsky 1998: 159)

- a) *Centerns förslag **försämrar** tryggheten. (Lasse Ohly)*
Tł.: Propozycja Partii Centrum **pogorszy** poczucie bezpieczeństwa.
- b) (...) *socialdemokraterna och högeralliansen har gjort upp om ett pensionssystem som **försämrar** pensionerna och förutsätter stora egna insatser. (Lasse Ohly)*
Tł.: Socjaldemokraci i Alians prawicy umówili się na system emerytur, który **zmieni na gorsze** emerytury i zakłada duże, własne wkłady finansowe.
- c) *Huvuduppgiften är att **försämra** för de arbetslösa för att få fler i arbete. (Lasse Ohly)*
Tł.: Głównym zadaniem jest **utrudnić** bezrobotnym, aby więcej z nich otrzymało pracę.
- d) *Och i ett läge när det stora problemet för ungdomar i verkligheten är otrygga, då vill center-högern aktivt **försämra** tryggheten för alla under 26. (Lasse Ohly)*
Tł.: W sytuacji, kiedy ten wielki problem zatrudnienia młodzieży nadal jest nierozwiązany, centro-prawica chce skutecznie **pogorszyć** poczucie bezpieczeństwa wszystkich poniżej 26 roku życia.
- e) *Nu visar det sig att alliansen inte bara vill **försämra** anställningstryggheten för yngre, utan även för de äldre och snart antagligen alla löntagare. (Pär Nuder)*
Tł.: Teraz okazuje się, że alians nie tylko chce **pogorszyć** bezpieczeństwo zatrudnienia dla młodszych, ale nawet dla starszych i prawdopodobnie wkrótce dla wszystkich pracujących zarobkowo.
- f) *Det handlar om att människor får det svårare i sin vardag när postservicen **försämras** och elpriserna sjuter i höjden. (Lasse Ohly)*

Tł.: Chodzi o to, że ludziom będzie się ciężiej żyło, kiedy **na gorsze zmieni się** obsługa na poczcie, a ceny energii elektrycznej pójda w górę.

- g) *Genom att fördubbla provanställningstiden (...) försämras arbetstagarnas rättigheter ytterligare. (Sven-Erik Österberg)*

Tł.: Poprzez podwojenie czasu zatrudnienia na okres próbny dodatkowo **pogorszą się** prawa pracowników.

– försämring

„försämring” – „förändring till det sämre” (NEO), „pogorszenie, zmiana na gorsze” (Kubitsky 1998: 159)

- h) *Centern å sin sida föreslår istället en särskild försämring av anställningstryggheten för ungdomar under 26 år. (Sven-Erik Österberg)*

Tł.: Partia Centrum proponuje w zamian za to ze swojej strony szczególne **pogorszenie** bezpieczeństwa zatrudnienia dla młodzieży poniżej 26 roku życia.

- i) *På område efter område försöker man få det att låta som om försämringar skulle göra saker och ting bättre. (Lasse Ohly)*

Tł.: W kolejnych obszarach próbuje się robić wrażenie, że **zmiany na gorsze** polepszyłyby różne sprawy.

- j) *Centerpartiet har varit extra påhittigt på temat „försämringar till det bättre”. (Lasse Ohly)*

Tł.: Partia Centrum była szczególnie pomysłowa w temacie „pogorszenia na lepsze”.

- k) *Genom ett starkt miljöparti kan vi sätta stopp för flera av de försämringar inom miljö- och välfärdspolitiken som den borgerliga alliansen går till val på. (Håkan Wählstedt)*

Tł.: Poprzez silną Partię Zielonych możemy położyć kres **zmianom na gorsze** w obrębie polityki na rzecz ochrony środowiska oraz polityki dobrobytu, z którymi Alians prawicy idzie do wyborów.

Słowa „försämra” oraz „försämring” oznaczają pewien proces, przechodzenie z tego, co jest dobre, na to, co jest złe. Wypowiedzi te

mają dla odbiorców pełnić funkcję ostrzeżenia przed zgubnymi propozycjami partii przeciwnej. Nadawca opisuje w czarnych kolorach do czego może dojść, jeśli przeciwnik dojdzie do władzy. Wyborcy chcieliby oczywiście, aby przyszła partia rządząca realizowała program, który przyczyni się do większego dobrobytu w ich kraju i sprawi, że będzie się im lepiej żyło. Nadawca próbuje jednak uświadomić obywatelom Szwecji, że takiego programu nie posiada partia konkurencyjna. Jeśli dojdzie ona do władzy, to wprowadzi zmiany, które zamiast ułatwić pogorszą życie w Szwecji.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na przykład (12.5.7.j), w którym autor wypowiedzi zastosował połączenie: „försämringar till det bättre” („pogorszenia na lepsze”). Jest to wyrażenie zbudowane na zasadzie połączenia dwóch przeciwstawnych znaczeniowo wyrazów, a zatem na zasadzie paradoksu. Zmiany na gorsze nie mogą bowiem polepszyć sytuacji. Ohly celowo zbudował taką wypowiedź, aby podkreślić, jak bezsensowne jest myślenie prawicy, która uważa, że wprowadzone przez nią innowacje polepszą obecną sytuację w Szwecji. Ohly przewiduje, że owe zmiany mogą tylko i wyłącznie przynieść złe skutki i będą oznaczały same niekorzyści i problemy.

Zakończenie

W niniejszej rozprawie został ukazany językowy obraz przeciwnika politycznego, jaki szwedzcy politycy stworzyli w kampanii wyborczej w 2006 r. Zostały pogrupowane, opisane i zinterpretowane różnego rodzaju środki językowe, za pomocą których nadawca wypowiedzi wyrażał swoją krytykę. Analiza tekstów publikowanych w trakcie kampanii pokazała, że istnieje całe bogactwo różnorodnych środków leksykalnych oraz stylistycznych, które składają się na polemikę wyborczą i umożliwiają negatywną ocenę konkurenta politycznego. Nadawca, tworząc sądy krytyczne, obarcza za coś winą przeciwnika politycznego, wskazuje na jego wady i niedoskonałości, wyciąga na światło dzienne informacje, które przeciwnik chciałby prawdopodobnie ukryć. Celem takich przekazów jest oczywiście publiczne potępienie zachowania, działania lub propozycji przeciwnika i uświadomienie wyborcom, że nie warto na niego oddawać swojego głosu. Wypowiedzi te mają przekonać wyborców, że tylko nadawca ma rację i że to jego powinni poprzeć w zbliżających się wyborach.

Wszystkie sądy krytyczne tworzone przez polityków w opisywanej kampanii można podzielić na jawne oraz niejawne. Jawne sądy krytyczne charakteryzują się tym, że nadawca wypowiedzi zaznacza swoją osobę za pomocą zaimka osobowego „jag” (ja) lub ewentualnie, kiedy wypowiada się w imieniu całej partii, za pomocą zaimka osobowego „vi” (my). Może też pojawić się nazwa ugrupowania politycznego, które prezentuje dany krytyczny pogląd. Po zaimku osobowym lub nazwie partii pojawiają się takie czasowniki jak: „tycka” (sądzić, uważać), „inte acceptera” (nie akceptować), „avvisa” (odrzucać) lub „ta strid emot ngt” (podejmować z czymś walkę). Zaś po tych czasownikach następuje zarzut wobec przeciwnika, czyli to, co nie podoba się nadawcy w jego zachowaniu lub propozycji. Autor wypowiedzi może też manifestować swoją niezgodę z przeciwnikiem, okazując brak zrozumienia wobec przekonań konkurenta lub komunikując własne trudności w ich przyjęciu. W tym celu sięga po czasownik „inte förstå” (nie rozumieć) lub konstrukcję „ha svårt att” (mieć trudności), które poprzedzone są zaimkiem osobowym „jag”. Innym

jawnym sposobem wyrażenia sądu krytycznego jest formuła „jag är...” (jestem...), po której następuje przymiotnik: „kritisk” (krytyczny) lub „skeptisk”(sceptyczny). Może także pojawić się zwrot „X ser det som...” (X postrzega to jako... – gdzie X oznacza nazwę partii), po którym pojawia się przymiotnik „oacceptabelt” (nie do zaakceptowania). Również konstrukcja „X har invändningar” (X ma zarzuty) wprowadza jawną niezgodę z przeciwnikiem. Z kolei niejawne wyrażanie niezgody odznacza się tym, że nadawca wypowiedzi nie ujawnia się, jest zamaskowany. Wypowiedź rozpoczyna się wówczas od zaimka nieosobowego „det” (to) oraz czasownika „är” (jest), po których zostają użyte takie przymiotniki jak: „skum” (podejrzany), „kritisk” (krytyczny), „oacceptabelt” (nie do zaakceptowania). Po nich zaś pojawia się stan rzeczy wywołany przez przeciwnika, który potępia nadawca wypowiedzi. Aby wyrazić niezgodę z opiniami partii konkurencyjnej, politycy sięgali też czasem po formułę „detta är fel” (to się nie zgadza). Wielokrotnie można odnaleźć wypowiedzi zawierające w sobie np. przymiotnik oceniający negatywnie „oacceptabelt”, który zostaje użyty w następujących układach: „Z är oacceptabelt” (Z nie jest do zaakceptowania – gdzie Z oznacza działanie lub propozycję przeciwnika) lub „en/ett oacceptabel(t) Z” (jakiś nie do zaakceptowania Z). W tego typu przekazach podmiot wypowiedzi jest oczywiście ukryty i nie wiadomo, czy jest to jakiś subiektywny, czy też może obiektywny osąd.

Sądy krytyczne mogą się różnić między sobą stopniem intensywności. Łagodniejsze formy krytyki charakteryzują się tym, że nadawca okazuje własną niepewność w stosunku do wygłaszanych treści. Sięga wówczas po przysłówki: „kanske” (może), „knappast” (raczej nie), lub czasowniki typu: „verka”, „tyckas”, „lära” (wydawać się, zdawać się). Nadawca może też zachęcać przeciwnika do określonych czynów i tym samym sugerować, że proponowane przez niego rozwiązanie jest lepsze od tego, które przedstawia przeciwnik. W tym celu autor przekazu może wyrażać nadzieję na coś za pomocą słów: „hoppas”, „förhoppningsvis” (mieć nadzieję). Może stawiać przed przeciwnikiem wyzwanie i wtedy wykorzystuje słowo „utmaning” lub też może odwoływać się do rozsądku i wówczas sięga po przymiotniki „sund” (rozsądny), „klok” (mądry). Wszystkie te zabiegi sprawiają, że krytyka jest dosyć delikatna i pozostawia przeciwnikowi pole manewru.

Natomiast ostrzejsze formy krytyki odznaczają się tym, iż bardziej „miażdżą” przeciwnika i są wobec niego bardziej kategoryczne. Pojawiają się w nich czasowniki modalne wyrażające przymus i powinność: „måste” (być zmuszonym do czegoś), „böra” (mieć powinność). Poza tym wykorzystuje się też konstrukcję „det är dags” (już czas), która informuje, że przeciwnik niezwłocznie powinien się zastosować do poleceń nadawcy. Innym sposobem wyrażenia ostrzejszej krytyki jest użycie trybu rozkazującego, w postaci bezpośrednich zwrotów do przeciwnika. W ten sposób nadawca wprost wskazuje, co mu nie odpowiada w polityce lub zachowaniu konkurenta.

Wśród stylistycznych środków językowych, które kształtowały negatywny wizerunek przeciwnika politycznego, najchętniej wykorzystywane były obrazowe figury stylistyczne, a szczególnie metafora. Budując metaforę, autor wypowiedzi przedstawiał pewien obraz, który tylko na pozór nie miał nic wspólnego z opisywaną sytuacją. W celu stworzenia tego obrazu sięgał do takich obszarów pozajęzykowych, jak: gry, zabawy, ruch drogowy, historia, literatura, wojna, niewola, broń, religia, Biblia, medycyna, człowiek, ciało, figury fantastyczne, muzyka, taniec oraz geografia. Zadaniem odbiorcy wypowiedzi było odszyfrowanie tego obrazu, tj. zrozumienie jego sensu przenośnego, w którym zawarty był negatywny osąd przeciwnika politycznego. Każda z przytoczonych w pracy wypowiedzi metaforycznych wskazywała na złe, nieodpowiednie zachowanie, propozycje lub prowadzoną politykę danego polityka.

Taką samą funkcję jak metafora pełniły wypowiedzi zawierające porównanie. One również prezentowały pewien obraz, którego znaczenie nadawca musiał sam odgadnąć. Oprócz typowego dla porównania słowa „som” („jak”) w przeanalizowanych przykładach pojawiły się także inne słowa porównawcze: „jämföra med ngt” („porównać z czymś”), „påminna om ngt” („przypominać coś”). Zdarzało się także, że w jednej wypowiedzi nadawca tworzył konstrukcje mieszane, w których metaforę łączył z porównaniem lub idiomem. I tak np. zaczynał komunikat od utworzenia porównania, by zaraz po nim sformułować metaforę, lub odwrotnie.

Kolejną, chętnie stosowaną przez szwedzkich polityków figurą stylistyczną była antyteza, która należy do kontrastowych figur stylistycznych. Za jej pomocą autor wypowiedzi zestawiał dwa przeciw-

stawne sobie stany rzeczy. Z jednej strony pokazywał dobrą, pożądaną sytuację, do której dążył lub przyczyniał się on sam lub jego partia. Z drugiej zaś strony przedstawiał złą, niekorzystną sytuację, której pragnął lub którą wywoływał przeciwnik polityczny. W ten sposób autor komunikatu zaznaczał wielką różnicę, jaka istniała pomiędzy jego partią, a partią przeciwnika. Wyraźnie zarysowywał, co jest dobre, a co złe i tym samym przekazywał, że wyborcy nie powinni głosować na ugrupowanie przeciwnika.

Inną kontrastową figurą stylistyczną, wykorzystywaną przez szwedzkich polityków była ironia. Nadawca w taki sposób określał swój punkt widzenia, że odbiorca mógł go wstępnie ocenić jako wartościujący pozytywnie. Jednak osadzenie tego przekazu w kontekście, tj. w danej sytuacji komunikacyjnej, sprawiało, że był on odczytywany jako wartościowanie negatywne. A zatem, w wypowiedziach ironicznych wyrażna pochwała zachowania lub propozycji przeciwnika sprowadzała się do jego ostrej krytyki oraz nagany. Twórca wypowiedzi, ośmieszając działania partii konkurencyjnej, sygnalizował, że są one złe, nieodpowiednie.

Opór wobec stanowiska przeciwnika wyrażało również pytanie retoryczne, należące do dramatycznych figur stylistycznych. Autorowi pytania retorycznego nie zależało na uzyskaniu na nie odpowiedzi, lecz na ukazaniu własnego krytycznego punktu widzenia, który odnosił się do polityki przeciwnika. Pytanie to miało zaszyfrować istnienie pewnego problemu, z którego powinien zdawać sobie sprawę odbiorca wypowiedzi. Problemem tym było oczywiście naganne zachowanie przeciwnika lub jego nieodpowiednie propozycje wprowadzenia zmian, które prezentował wyborcom.

Politycy, tworząc swój sąd krytyczny, sięgali wielokrotnie po różne leksykalne środki językowe. Jednym z nich były stałe związki frazeologiczne, zwane idiomami. Idiomy, czyli stałe, utarte połączenia wyrazowe, posiadające znaczenie przenośne, bardzo często komunikowały wartościowanie negatywne, odnoszące się do partii przeciwnej. Mimo, że niekiedy konstrukcje te zawierały drobne modyfikacje leksykalne lub morfologiczne, nie doprowadziło to do zmiany ich znaczenia całościowego. Zaprezentowane idiomy różniły się pomiędzy sobą budową, jednak zdecydowanie dominowała wśród nich konstrukcja składająca się z czasownika oraz innej części, np. frazy nomi-

nalnej lub przyimkowej. Idiomy, podobnie jak metafory, czy porównania, wytwarzały pewien obraz, którego jednak znaczenie przenośne było powszechnie znane i oparte na ustalonej konwencji. W materiale badawczym znaleziono także jedno zmodyfikowane porównanie leksykalne, należące do stałych fraz. Zostało ono pozbawione słowa typowego dla porównania „som”, jednak mimo to znaczenie przenośne komunikatu nie zanikło. Porównanie to przekazywało negatywną ocenę polityki przeciwnika.

Wśród leksykalnych środków językowych wyrażających krytykę przeciwnika dało się zauważyć wyrazy ogólnie wartościujące negatywnie. Należał do nich przymiotnik „dålig” (zły), który został odmieniony w stopniu najwyższym „värst”, „sämst” (najgorszy). Oprócz tego pojawiały się wyrazy definicyjnie wartościujące negatywnie, jak np. „misslyckas” (nie udawać się), „misslyckande” (niepowodzenie), „haverera” (ulec katastrofie), „haveri” (katastrofa), „hafsverk” (partanina), „broms” (przeszkoda), „retorik” (retoryka), „propaganda” (propaganda), „populism” (populizm), „korruption” (korupcja), „usel” (lichy, marny). Można było też odnaleźć wyrazy kontekstowo wartościujące negatywnie, które negatywne zabarwienie aksjologiczne uzyskiwały w danym kontekście. Należały do nich takie słowa jak: „märklig”, „anmärkningsvärd” (dziwny), „glömma” (zapominać), „minska” (zmniejszać), „säga nej” (powiedzieć nie). Niekiedy dochodziło do zaprzeczania wyrazów pozytywnie wartościujących, co w efekcie prowadziło do uzyskania przez nie negatywnej aksjologii, np.: „intelyckas” (nie udać się), „inte duga” (nie nadawać się), „inte imponerande” (nie imponujący). W tekstach kampanii wyborczej pojawiają się również negatywne określenia na przeciwników i ich politykę. Chodzi tutaj głównie o określenia na cały blok polityczny, tj. prawicę lub lewicę, które przywołują negatywne konotacje. Należą do nich: „vänsterkartellen” (Lewicowy kartel), „maktallians” (alians władzy), „höger” (prawica), „högeralliansen” (Alians prawicy), „högerpolitik” (polityka prawicy), „borgarna” (prawicowcy). Słowa te odznaczają się tym, że chętnie wykorzystywane są przez nadawców w celu nazwania przeciwnika lub jego polityki, natomiast sam przeciwnik raczej by ich nie użył w stosunku do swojej osoby lub polityki.

Politycy chętnie wykorzystywali w omawianej kampanii nazwy uczuć negatywnych. Najczęściej odwoływali się do uczucia strachu

chu, które rodziło się w nich pod wpływem propozycji lub działań przeciwnika. Sięgali wtedy po takie słowa jak: „vara rädd” (bać się), „frukta”, „bafara” (obawiać się), „förskräcka”, „avskräcka (przerażać), „förskräckelse” (przerażenie), „oroande”, „oroväckande”, „bekymmersam” (niepokojące), „fruktansvärd” (straszne), „hårresande” (budzące zgrozę). Kolejnym negatywnym uczuciem, jakie wywoływał w nadawcy przeciwnik, był smutek. Wyrażały go takie słowa jak: „beklaga” (żałować), „beklaglig” (przykry), „bedrövlig”, „sorglig” (smutny), „nedslående” (przygnębiający), „besvikelse” (rozczarowanie), „tyvärr” (niestety), „synd” (szkoda). Na skutek propozycji konkurenta w nadawcy rodzi się także uczucie wstydu, które komunikuje za pomocą słów: „skämmas” (wstydzić się), „skamlig” (haniebny), „pinsam” (żenujący). Innym negatywnym uczuciem wykorzystywanym przez polityków w kampanii było zdziwienie wyrażane za pomocą: „förvånad” (zdziwiony), „förvåna” (dziwić) oraz „håpnadsväckande” (zdumiewający). W końcu politycy informowali także o swoim gniewie. Używali wówczas takich słów jak: „upprörande” (oburzający), „skandal” (skandal), „stötande”, „oanständig” (skandaliczny).

Twórcy wypowiedzi polemicznych odwoływali się również wielokrotnie do różnych negatywnych wartości. Zdecydowanie najczęściej pojawiały się negatywne wartości moralne. Przeciwnikowi zarzucano przyczynianie się do krzywdy wyborców, co objawiało się w wywoływaniu cierpienia wyborców (np. „slå mot ngn” – uderzać w kogoś, „staffa” – karać), działaniu przeciwko nim (np. „fientlig” – wrogi, „politik mot ngt positivt” – polityka przeciwko czemuś pozytywnemu) oraz wywoływaniu w nich poczucia wyobcowania („utanförskap” – wyobcowanie). Poza tym przeciwnik pozbawiał wyborców bezpieczeństwa („otrygghet” – niepewność) oraz był obojętny na losy szwedzkiego społeczeństwa (np. „strunta i ngt” – nie przejmować się czymś, „förakt” – pogarda, „cynisk” – cyniczny). Opisywany konkurent oskarżany był także o szerzenie niesprawiedliwości w Szwecji (np. „orättvis” – niesprawiedliwy, „orättvisa” – niesprawiedliwość), a także o marnotrawienie tego, co dobre i pożądane („slöseri” – marnotrawstwo, „förskingra” – sprzeniewierzyć). Nadawca zarzucał wizerunek oraz działaniom przeciwnika, że były niebezpieczne („farlig”, „allvarlig” – niebezpieczny, „halsbrytande” – karkołomny, „äventyra” – narażać na niebezpieczeństwo). Poza tym przeciwnik był krytyko-

wany za stosowanie kłamstwa („ljuga” – kłamać, „lögn” – kłamstwo) oraz oszukiwanie wyborców. W tym drugim przypadku zauważono niezwykle rozbudowane słownictwo, wskazujące na celowe wprowadzanie wyborców w błąd (np. „vilsledda” – wprowadzać w błąd, „bluffa” – blefować), udawanie czegoś (np. „låtsas” – udawać, „blunda” – przymykać na coś oczy), ukrywanie czegoś (np. „dölja” – ukrywać, „kamouflera” – kamuflować, „snygga till” – upiększać), wmawianie wyborcom czegoś fałszywego (np. „få ngn att tro” – wmówić coś).

Poza wartościami moralnymi politycy odwoływali się również do negatywnych wartości poznawczych. Przeciwnik posądzany był o głupotę (np. „enfald” – głupota, „dilla” – bredzić), niejasność swoich przekazów („otydlig”, „oklar” – niejasny) oraz o ich sprzeczność ze zdrowym rozsądkiem (np.: „orimlig”, „befängd” – niedorzeczny).

Oprócz tego autorzy analizowanych tekstów chętnie wykorzystywali w krytykowaniu przeciwnika wartości mody. Propozycjom przeciwnika zarzucano „wychodzenie z mody”, co wyrażały takie słowa jak np. „gammal” (stary), „gammaldags” lub „omodern” (przestarzały). Na nieaktualność polityki innej partii wskazywało też odwołanie się do jakiegoś punktu w przeszłości (np. „1950-talet” – lata 50-te XX w.) oraz posądzanie jej o powielanie starych, złych schematów (np. „som vanligt” – jak zwykle).

Sporadycznie twórcy wypowiedzi krytycznych sięgali po negatywne wartości witalne i zarzucali pomysłom konkurenta chorobę („sjuk” – chory). Wykorzystywali też wartości transcendentne i wskazywali, że przeciwnik nie jest święty („ohelig”).

Niekiedy twórcy komunikatów politycznych dokonywali wartościowania negatywnego nie wprost, tj. w sposób niebezpośredni. Wykorzystywali wtedy znak cudzysłowu oraz konstrukcję „så kallade” (tak zwane), poprzez które dystansowali się od przekazywanych treści i poprzez to wyrażali swoją krytykę. W tym samym celu używali też czasowników przytaczających opinie przeciwnika, np.: „säga sig” (mówić rzekomo), „påstå”, „hävda” (twierdzić), „lova”, „utlova” (obiecować) oraz rzeczowników przytaczających opinie przeciwnika, np.: „påstående” (twierdzenie), „prat” (gadanie), „löfte” (obietnica). Dość często autorzy sądów krytycznych powoływali się na ich oczywistość i poprzez to sugerowali, że nie jest to ich pogląd, lecz ogólnie panujące przekonanie. Wykorzystywali wtedy przymiotniki i przysłowki wskazujące

na oczywistość sądu, np.: „klar”, „tydlig”, „uppenbar”(jasny, wyraźny), „uppenbarligen”(widocznie), „talande”(wymowny). Sięgali też po czasowniki i rzeczowniki wskazujące na oczywistość sądu, jak np.: „visa” – pokazywać, „bevisa” – dowodzić, „vittna” – świadczyć, „uttryck för ngt”(wyraz czegoś), „tecken på ngt”(znak czegoś).

W przebadanym materiale empirycznym odnaleziono również inne techniki krytykowania przeciwnika politycznego. Politycy tworzyli wtedy zdania w czasie teraźniejszym lub przeszło-teraźniejszym. Partie opozycyjne tworzyły bardzo często negatywne opisy rzeczywistości, poprzez które przekazywały, że socjaldemokraci źle zarządzają Szwecją. Politycy wcielali się niekiedy w rolę tłumacza, który wyjaśniał, na czym polega zło polityki przeciwnika. W tego typu wypowiedziach zawarte były takie słowa jak np.: „innebära”, „betyda”(znać), „tolka”(tłumaczyć). Nadawca sądów krytycznych ostrzegał też przed zgubną polityką przeciwnika, która mogła wyrządzić Szwedom krzywdę, co wyrażał za pomocą słów: „varna”(ostrzegać), „hot”(zagrożenie). Jeszcze inną techniką krytykowania przeciwnika było wskazywanie na pewne braki w polityce przeciwnika. Przeciwnikowi brakowało pożądanych cech, co wyrażały takie słowa jak np. „sakna” – brakować „ingen”(żaden), „inga”, „inte några”(żadne), „utan”(bez), „bristande”(niewystarczający), „ofullständig”(niekompletny). Przeciwnikowi zarzucano także niewielką ilość pożądanych cech i w tym celu wykorzystywano słowa: „lite”(mało), „få”(niewiele), „bara”(tylko). Jednak najbardziej popularną techniką krytykowania przeciwnika było prognozowanie i tworzenie czarnych wizji. Nadawca przewidywał, co stanie się w przyszłości, jeśli urzeczywistnią się wizje partii przeciwnej. Wskazywał oczywiście na katastrofalne skutki, jakie wywoła polityka przeciwnika. Posługiwał się w tym celu czasownikami: „leda till”(prowadzić do czegoś), „bidra till”(przyczynić się do czegoś), „gå ut på”(zmierzać do czegoś) oraz „resultera”(doprowadzić do czegoś). W tego typu przekazach pojawiały się też takie słowa jak „konsekvens”(konsekwencja), „effekt”(skutek), „riskera”(ryzykować), „risk”(ryzyko), „försämra”(pogarszać), „försämring”(pogorszenie). Tworzył też zdania warunkowe zaczynające się od spójnika „om”(jeżeli, jeśli) oraz wykorzystywał tryb warunkowy. Jeszcze innym sposobem było przedstawianie przyszłości za pomocą zdań skonstruowanych w czasie przyszłym lub teraźniejszym.

Bibliografia

1. Althoff Johan, *Det mesta är osagt. En bok om språkets uttrycksmöjligheter*, Alfabeta Bokförlag AB, Stockholm, 1999.
2. Andersson Jan, Furberg Mats, *Politik och propaganda*, Aldus, Stockholm, 1973.
3. Andersson Jan, Furberg Mats, *Språk och påverkan*, Thales, Lund, 1991.
4. Antas Jolanta, *O kłamstwie i kłamaniu. Studium semantyczno-pragmatyczne*, Universitas, Kraków, 1999.
5. Anward Jan, Linell Per, *Om lexikaliserade fraser i svenskan*, (w:) *Ny-svenska studier. Tidskrift för svensk stil- och språkforskning* 55/56, Lund, 1976.
6. Asp Kent, *Mäktiga massmedier. Studier i politisk opinionsbildning*, Akademitratur, Stockholm, 1986.
7. Awdiejew Aleksy, *Pragmatyczne podstawy interpretacji wypowiedzeń*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 1987.
8. Awdiejew Aleksy, *Wartościowanie wymuszone a szacunek dla odbiorcy w dyskursie politycznym*, (w:) *Język polityki a współczesna kultura polityczna. Język a kultura*, t.11, red. Anusiewicz Janusz, Siciński Bogdan, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, Wrocław, 1994.
9. Backlund Britt, *Maktspråksboken*, Carlssons, Stockholm, 2004.
10. Baker Charlotte, *This is just a first approximation, but...*, (w:) *Papers from the 11th meeting of the Chicago Linguistic Society*, s. 37-47, Chicago, 1975.
11. Banasik Aneta, *Jak uwodzą politycy? Język marketingu politycznego w kampanii wyborczej '97*, Wydawnictwo UŚ, Katowice, 2002.
12. Barańczak Stanisław, *Czytelnik ubezwłasnowolniony: Perswazja w masowej kulturze literackiej PRL*, Libella, Paryż, 1983.
13. Barańczak Stanisław, *Słowo – perswazja – kultura masowa*, (w:) *Twórczość*, z.7, Warszawa, 1975.
14. Bartmiński Jerzy, *Miejsce wartości w językowym obrazie świata*, (w:) *Język w kręgu wartości*, red. Bartmiński Jerzy, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, 2003.
15. Bergström Göran, Boréus Kristina, *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*, Studentlitteratur, Lund, 2000.
16. Beshai Eleonora, Kubka Andrzej, *Den säkerhetspolitiska retoriken i den utrikespolitiska debatten i Polen och Sverige efter den 11 september 2001*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, 2005.

17. Black Max, *Models and Metaphors*, Cornell University Press, Ithaca, Nowy York, 1962.
18. Bolander Maria, *Funktionell svensk grammatik*, Liber AB, Stockholm, 2001.
19. Borkowski Igor, *A metafory trwają... Przenośnia jako środek perswazji językowej w czasie kampanii wyborczej w 1991 i 1995 r.*, (w:) *Rozprawy Komisji Językowej XXII*, Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, 1996.
20. Bralczyk Jerzy, Majkowska Grażyna, *Język mediów – perspektywa aksjologiczna*, (w:) *Język w mediach masowych*, red. Bralczyk Jerzy, Mosiołek – Kłosińska Katarzyna, Wydawca Upowszechnianie Nauki – Oświata „UN-O” Sp.z o.o., Warszawa, 2000.
21. Bralczyk Jerzy, *O języku polskiej propagandy politycznej lat siedemdziesiątych*, Wydawnictwo Trio, Warszawa, 2001.
22. Bralczyk Jerzy, *Perswazja w tekstach politycznych – wprowadzenie do dyskusji*, (w:) *Język perswazji publicznej*, red. Mosiołek-Kłosińska Katarzyna, Zgółka Tadeusz, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań, 2003.
23. Bralczyk Jerzy, *Język na sprzedaż – czyli o tym, jak język służy reklamie i jak reklama używa języka*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, 2004.
24. Bralczyk Jerzy, *O języku propagandy i polityki*, Trio, Warszawa, 2007.
25. Britton Claes, *Szwecja i Szwedzi*, Svenska institutet, Stockholm, 2004.
26. Burzyński Robert, *Metafory jako narzędzie poznania polityki i oddziaływania politycznego*, (rozprawa doktorska 2012), Uniwersytet Warszawski, Warszawa. Pozyskano z: <https://docplayer.pl/2777635-Metafory-jako-narzedzie-poznania-polityki-i-oddziaływania-politycznego.html>
27. Cassirer Peter, *Stil, stilistik & stilanalys*, Natur och Kultur, Stockholm, 2003.
28. Cederberg Ann, *Stil och strategi i riksdagsretoriken*, Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet, Uppsala, 1994.
29. Cerú Eva, *Vi ses Vi hörs 1*, Utbildningsradio AB, Stockholm, 1994.
30. Clausén Ulla, *Idiom i bruk*, (w:) *Språket lever! Festskrift till Margareta Westman den 27 mars 1996*, Svenska språknämnden, Stockholm, 1996.
31. Clausén Ulla (red.), *Svenskt språkbruk, ordbok över konstruktioner och fraser*, Svenska språknämnden och Norstedts ordbok, Stockholm, 2003.
32. Czarny Ryszard, *Szwecja w Unii Europejskiej- Studium polityczno-prawne*, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Kielcach, Kielce, 2002.
33. Data Krystyna, *W jaki sposób językoznawcy opisują emocje?*, (w:) *Uczucia w języku i tekście. Język a kultura*, t.14, red. Nowakowska-Kempna Iwona, Dąbrowska Anna, Anusiewicz Janusz, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 2000.

34. Dąbrowska Anna, *Akty etykiety językowej wyrażające brak zgody z opinią rozmówcy*, (w:) *Polska etykieta językowa. Język a kultura*, t.6, red. Anusiewicz Janusz, Marcjanik Małgorzata, Wiedza o Kulturze, Wrocław, 1991.
35. Dobek – Ostrowska Bogusława, *Podstawy komunikowania społecznego*, Wydawnictwo Astrum, Wrocław, 1999.
36. Dobek – Ostrowska Bogusława, *Klasyfikacja propagandy*, (w:) *Teoria i praktyka propagandy*, red. Dobek – Ostrowska Bogusława, Frasz Janina, Ociepka Beata, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 1999.
37. Dobek – Ostrowska Bogusława, *Komunikowanie polityczne i publiczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, Warszawa, 2006.
38. Dobrzyńska Teresa, *Mówiąc przenośnie... Studia o metaforze*, Wydawnictwo IBL, Warszawa, 1994.
39. Dobrzyńska Teresa, *Metafory wartościujące w publicystyce i wypowiedziach polityków*, (w:) *Kreowanie świata w tekstach*, red. Lewicki Andrzej Maria, Tokarski Ryszard, Wydawnictwo UMCS, Lublin, 1995.
40. Dubisz Stanisław, *Uwarunkowania i wyznaczniki stylu tekstów propagandowych*, (w:) *Poradnik Językowy*, nr 3, PWN, Warszawa, 1983.
41. Ekberg Lena, *Verbet ta i metaforisk och grammatikaliserad användning*, (w:) *Språk & Stil* 3, s.105 – 140, 1993.
42. Enström Ingegerd, Holmegaard Margareta, *Mål och mening*, Almqvist & Wiksell, Uppsala, 1991.
43. Esaiasson Peter, *Käbblar politikerna?*, (w:) *Vetenskapen om politik: Festskrift till Jörgen Westerståhl*, red. Rothstein Bo, Särilvik Bo, Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, Göteborg, 1996.
44. Esaiasson Peter, Håkansson Nicklas, *Besked ikväll! Valprogrammen i svensk radio och tv*, Stiftelsen Etermedierna i Sverige, Stockholm, 2002.
45. Frankowska Maria, *Frazeologia i metaforyka w tekstach politycznych lat 1989-1993*, (w:) *Język polityki a współczesna kultura polityczna. Język a kultura*, t.11, red. Anusiewicz Janusz, Siciński Bogdan, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, Wrocław, 1994.
46. Frasz Janina, *Język propagandy politycznej*, (w:) *Teoria i praktyka propagandy*, red. Dobek – Ostrowska Bogusława, Frasz Janina, Ociepka Beata, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 1999.
47. Frasz Janina, *Komunikacja polityczna. Wybrane zagadnienia gatunków i języka wypowiedzi*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 2005.
48. Fredriksson Gunnar, *Det politiska språket*, Tidens Förlag, Stockholm, 1982.

49. Galasiński Dariusz, *Chwalenie się jako perswazyjny akt mowy*, Polska Akademia Nauk, Instytut Języka Polskiego, Kraków, 1992.
50. Głodowski Włodzimierz, *Komunikowanie interpersonalne*, Hansa Communication, Warszawa, 2001.
51. Głowiński Michał, *Wartościowanie w badaniach literackich a język potoczny*, (w:) *Poetyka i okolice*, PWN, Warszawa, 1992.
52. Grice Herbert Paul, *Logic and Conversation*, (w:) *Syntax and Semantics*, t.3: *Speech Acts*, red. Cole Peter, Morgan Jerry, New York, 1975.
53. Grzesiak Romuald, *O sposobach wyrażania wartości w tekstach nekrologów*, (w:) *Wartości w języku i tekście. Język a kultura*, t.3, red. Puzyrówna Jadwiga, Anusiewicz Janusz, Wiedza o Kulturze, Wrocław, 1991.
54. Gullberg Helge, Niklasson Gunnar, *Fraseologisk ordlista*, Norstedt, Stockholm, 1966.
55. Habrajska Grażyna, *Wykorzystanie ironii do walki politycznej*, (w:) *Język polityki a współczesna kultura polityczna. Język a kultura*, t.11, red. Anusiewicz Janusz, Siciński Bogdan, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, Wrocław, 1994.
56. Hallström Anna, Östberg Urban, *Svår svenska, idiom och slang i urval*, Studentlitteratur, Lund, 1999.
57. Hanson Ida, *Språkets makt*, (w:) *Retorikmagasinet*, nr 18, Retorikförlaget, Åstorp, 2003.
58. Hasselrot Anne-Marie, *Vilket värde har ordet?*, (w:) *Klarspråksbulletinen 5/2004*, Regeringskansliet, Stockholm, 2004.
59. Hedquist Rolf, *Emotivt språk*, Umeå universitet, Umeå, 1978.
60. Hedquist Rolf, *Språklig kommunikation med förbehåll*, Umeå universitet, Umeå, 1981.
61. Hellspong Lennart, *Interkulturell retorik*, Umeå universitet, Umeå, 2000.
62. Hellspong Lennart, *Metaforanalys*, Södertörns högskola, Flemingsberg, 2001.
63. Hellspong Lennart, *Konsten att tala. Handbok i praktisk retorik*, Studentlitteratur, Lund, 2004.
64. Heradstveit Daniel, Bjørge Tore, *Politisk kommunikation*, Studentlitteratur, Lund, 1996.
65. Hernes Gudmund, *Det medievidde samfunn*, (w:) *Forhandlingsøkonomi og blandingsadministrasjon*, red. Gudmund Hernes, Universitetsforlaget, Bergen, 1978.
66. Hogan Kevin, *Psychologia perswazji. Strategie i techniki wywierania wpływu na ludzi*, Wydawnictwo Jacek Santorski &CO, Warszawa, 2001.

67. Holmberg Per, *Emotiv betydelse och evaluering i text*, Acta Universitatis Gothoburgensis, Göteborg, 2002.
68. Håkansson Nicklas, *Bildligt talat: Metaforer och bildspråk i svenska partiledardebatter 1932-1991*, (w:) *Statsvetenskaplig Tidskrift* 98 (2), Studentlitteratur, Lund, 1995.
69. Håkansson Nicklas, *Valretorik, Om politiskt språk i partipropagandan*, Statsvetenskapliga institutionen Göteborgs universitet, Göteborg, 1999.
70. Jansson Per, *Säkerhetspolitikens språk. Myt och metafor i svensk säkerhetspolitisk diskurs 1919-1939*, Studentlitteratur, Lund, 1991.
71. Johannesson Kurt, *Retorik eller konsten att övertyga*, Norstedts Förlag, Stockholm, 1998.
72. Kamińska-Szmaj Irena, *Strategie zachowań językowych w prasowych tekstach propagandowych (na materiale prasy międzywojennej)*, (w:) *Polska etykieta językowa. Język a kultura*, t.6, red. Anusiewicz Janusz, Marcjanik Małgorzata, Wiedza o Kulturze, Wrocław, 1991.
73. Kamińska-Szmaj Irena, *Słowa na wolności*, Wydawnictwo EUROPA, Wrocław, 2001.
74. Kamińska-Szmaj Irena, *Agresja językowa w życiu publicznym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 2007.
75. Karwat Mirosław, *O złośliwej dyskredytacji. Manipulowanie wizerunkiem przeciwnika*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2006.
76. Karwatowska Małgorzata, *Językowy obraz kłamstwa*, (w:) *Język w kręgu wartości*, red. Bartmiński Jerzy, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, 2003.
77. Kiklewicz Aleksander, Prusak Marcin, *Pragmatyczne aspekty teorii metafor pojęciowych (przy szczególnym uwzględnieniu metafor politycznych w polskich tekstach prasowych)*, (w:) *Respectus Philologicus* 9 (14), 2006.
78. Kochan Marek, „Przyklejanie etykietek”, czyli o negatywnym określaniu przeciwnika, (w:) *Język polityki a współczesna kultura polityczna. Język a kultura*, t.11, red. Anusiewicz Janusz, Siciński Bogdan, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, Wrocław, 1994.
79. Kołodziejek Ewa, *Językowe środki zwalczania przeciwnika, czyli o inwektywach we współczesnych tekstach politycznych*, (w:) *Język polityki a współczesna kultura polityczna. Język a kultura*, t.11, red. Anusiewicz Janusz, Siciński Bogdan, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, Wrocław, 1994.
80. Korolko Mirosław, *Sztuka retoryki. Przewodnik encyklopedyczny*, Wiedza Powszechna, Warszawa, 1990.

81. Kövecses Zoltán, *Metaphor: A Practical Introduction*, Oxford University Press, Oxford, 2002.
82. Kubitsky Jacek, *Słownik szwedzko-polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 1998.
83. Kudra Barbara, *Kreatywność leksykalna w dyskursie politycznym polskiej prasy lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych*, Uniwersytet Łódzki, Łódź, 2001.
84. Kurkowska Halina, Skorupka Stanisław, *Stylistyka polska – zarys*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2001.
85. Lakoff George, Johnson Mark, *Metafory w naszym życiu*, PIW, Warszawa, 1988.
86. Laskowska Elżbieta, *Wartościowanie w języku potocznym*, Wydawnictwo Uczelniane WSP, Bydgoszcz, 1992.
87. Liljestränd Birger, *Språk i text, Handbok i stilistik*, Studentlitteratur, Lund, 1993.
88. Lewicki Andrzej, Nowak Paweł, *Manipulacja językowa w mediach*, (w:) *Język w mediach masowych*, red. Bralczyk Jerzy, Mosiołek – Kłosińska Katarzyna, Wydawca Upowszechnianie Nauki – Oświata „UN-O” Sp.z o.o., Warszawa, 2000.
89. Lewiński Piotr, *Granice perswazji*, (w:) *Język w komunikacji*, t.1, red. Habrajaska Grażyna, Wydawnictwo: Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, Łódź, 2001.
90. Lorentzon Thorwald, *Tendenser i vänsterpartiets manifestvokabulär*, Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet, Goteborg, 2001.
91. Lorentzon Thorwald, *Mellan frihet och jämlikhet: jämförande studier av lexikala förändringar i moderaternas och vänsterpartiets valmanifest 1948-2002*, Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet, Goteborg, 2006.
92. Lubaś Władysław, *Potoczne emocje w perswazji*, (w:) *Język perswazji publicznej*, red. Mosiołek-Kłosińska Katarzyna, Zgółka Tadeusz, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań, 2003.
93. Lundbladh Carl-Erik, *Ord för personliga inre egenskaper*, Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet, Göteborg, 2001.
94. Luthman Hans, *Svenska idiom*, Folkuniversitetets förlag, Lund, 2002.
95. Madsen Thomas, *Metaforer i den politiske diskurs. – Eksempler på Schlüters brug af sproglige billeder*, (w:) *Folia Scandinavica Posnaniensa*, vol. 3, Poznań, 1996
96. Malmgren Sven-Göran, *Om övertalande ord i riksdagspartiernas språk*, (w:) *Orden speglar samhället*, Allén Sture, Gellerstam Martin, Malmgren Sven-Göran, Allmänna förlaget, Stockholm, 1989.

97. Mosiołek – Kłosińska Katarzyna, *Językowa prezentacja przeciwników politycznych w wypowiedziach kandydatów na prezydenta w kampanii 1995 r.*, (w:) *Poradnik Językowy*, nr 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 1996.
98. Niemi Sinikka, *Verbfrasiidiomen i svenskan: en lexikalisk analys*, (w:) *Puhe ja kieli / Tal och språk*, Vantaa, 2002.
99. Nord Lars, Strömbäck Jesper, *Valfeber och nyhetsfrossa – politisk kommunikation i valrörelsen 2002*, Institutet för Mediestudier, Sellin, Stockholm, 2003.
100. Nowak Paweł, *Swoi i obcy w językowym obrazie świata. Język publicystyki polskiej z pierwszej połowy lat pięćdziesiątych*, Wyd. UMCS, Lublin, 2002.
101. Nowakowska-Kempna Iwona, *Konstrukcje zdaniowe z leksykalnymi wykładnikami predykatów uczuć*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 1986.
102. Nowakowska-Kempna Iwona, *Konceptualizacja uczuć w języku polskim*, Prolegomena, Warszawa, 1995.
103. Ożóg Kazimierz, *Teksty wyborcze jako akty mowy*, (w:) *Zur Mehrdimensionalität des Textes. Repräsentationsformen, Kommunikationsbereiche, Handlungsfunktionen*, red. Zofia Bilut – Homplewicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, 1999.
104. Ożóg Kazimierz, *Język w służbie polityki. Językowy kształt kampanii wyborczych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów, 2004.
105. Pajdzińska Anna, *Wartościowanie we frazeologii*, (w:) *Wartości w języku i tekście. Język a kultura*, t.3, red. Puzynina Jadwiga, Anusiewicz Janusz, Wiedza o Kulturze, Wrocław, 1991.
106. Pappas Christos, *Metaforer i det politiska språket*, Stockholms universitet, Stockholm, 2003.
107. Paulsson Margareta, *Swedex-specifikationer, språkliga funktioner*, SOCRATES/LINGUA Programme of the European Union, 2001.
108. Petersson Olof, *Makt i det öppna samhället*, Carlssons, Stockholm, 1989.
109. Petersson Olof, Djerf-Pierre Monika, Holmberg Sören, Strömbäck Jesper, Weibull Lenart, *Demokratirådets rapport 2006. Mediernas valmakt*, SNS Förlag, Stockholm, 2006.
110. Piętkowa Romualda, *Językowe strategie grzeczności w dyskusji*, (w:) *Polska etykieta językowa. Język a kultura*, t.6, red. Anusiewicz Janusz, Marcjanik Małgorzata, Wiedza o Kulturze, Wrocław, 1991.
111. Pisarek Walery, *Język w mediach, media w języku*, (w:) *Język w mediach masowych*, red. Bralczyk Jerzy, Mosiołek – Kłosińska Katarzyna,

- Wydawca Upowszechnianie Nauki – Oświata „UN-O” Sp.z o.o., Warszawa, 2000.
112. Pisarek Walery, *Perswazja – jak ją widzą, jak ją piszą*, (w:) *Język perswazji publicznej*, red. Mosiołek-Kłosińska Katarzyna, Zgółka Tadeusz, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań, 2003.
  113. Pisarek Walery, *Słowa między ludźmi*, Wydawnictwo Trio, Warszawa, 2004.
  114. Pratkanis Anthony, Aronson Elliot, *Wiek propagandy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2003.
  115. Puzynina Jadwiga, *Jak pracować nad językiem wartości?*, (w:) *Zagadnienia leksykalne i aksjologiczne. Język a kultura*, t.2, red. Puzynina Jadwiga, Bartmiński Jerzy, Wiedza o Kulturze, Wrocław, 1991.
  116. Puzynina Jadwiga, *Język wartości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 1992.
  117. Puzynina Jadwiga, *O dyskursie oceniającym i dyrektywnym w tekstach prasy codziennej (na materiale z lat 1981-1982)*, (w:) *Słowo-wartość-kultura*, red. Puzynina Jadwiga, Wyd. KUL, Lublin 1997.
  118. Puzynina Jadwiga, *Wokół języka wartości*, (w:) *Język w kręgu wartości*, red. Bartmiński Jerzy, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, 2003.
  119. Ricoeur Paul, *Język, tekst, interpretacja*, PIW, Warszawa, 1989.
  120. Rigotti Francesca, *Die Macht und ihre Metaphern: über die sprachlichen Bilder der Politik*, Campus Verlag, Frankfurt am Main, 1994.
  121. Satkiewicz Halina, *Językowe przejawy agresji w mediach*, (w:) *Język w mediach masowych*, red. Bralczyk Jerzy, Mosiołek – Kłosińska Katarzyna, Wydawca Upowszechnianie Nauki – Oświata „UN-O” Sp.z o.o., Warszawa, 2000.
  122. Searle John, *Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts*, Cambridge University Press, 1979.
  123. Siewierska – Chmaj Anna, *Język polskiej polityki. Politologiczno-semantyczna analiza expose premierów Polski w latach 2001-2004*, Wydawnictwo WSiIZ, Rzeszów, 2006.
  124. Sigrell Anders, *Att övertyga mellan raderna*, Rhetor förlag, Åstorp, 2001.
  125. Skommer Grzegorz, *Wyrażenia porównawcze. Model struktury i semantyki porównań w języku polskim i norweskim*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, 2006.
  126. Sköldberg Emma, *Korten på bordet*, Meijerbergs institut för svensk etymologisk forskning, Göteborgs univeritet, Göteborg, 2004.
  127. Spagińska – Pruszk Agnieszka, *Język emocji. Studium leksykalno-semantyczne rzeczownika w języku polskim, rosyjskim i serbsko-chorwackim*, Uniwersytet Gdański, Gdańsk, 1992.

128. Stålhammar Mall, *Metaforernas mönster i fackspråk och allmännspråk*, Carlsson Bokförlag, Stockholm, 1997.
  129. Svanlund Jan, *Metaforen som konvention. Graden av bildlighet i svenskans vikt- och tyngdmetaforer*, Almqvist & Wiksell International, Stockholm, 2001.
  130. Svensson Charlotte, *Spokojnie to tylko Szwecja*, (Wydanie specjalne dla Newsweek Polska), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2007.
  131. Szulc Aleksander, *Gramatyka dydaktyczna języka szwedzkiego*, Nakładem Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego-Institut Filologii Germańskiej, Kraków, 1992.
  132. Szumska Dorota, *O emocjach bez emocji*, (w:) *Uczucia w języku i tekście. Język a kultura*, t.14, red. Nowakowska-Kempna Iwona, Dąbrowska Anna, Anusiewicz Janusz, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 2000.
  133. Szymanek Krzysztof, *Sztuka argumentacji. Słownik terminologiczny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2001.
  134. Tokarz Marek, *Argumentacja, perswazja, manipulacja*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, 2006.
  135. Trysińska Magdalena, *Jak politycy komunikują się ze swoimi wyborcami?*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa, 2004.
  136. Vigsø Orla, *Valretorik i text och bild: en studie i 2002 års svenska valaffischer*, Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet, Uppsala, 2004.
  137. Walczak Bogdan, *Co to jest język polityki?* (w:) *Język polityki a współczesna kultura polityczna. Język a kultura*, t.11, red. Anusiewicz Janusz, Siciński Bogdan, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, Wrocław, 1994.
  138. Weiner Gudrun, *Att strida med ord*, Retorikförlaget, Åstorp, 2006.
  139. Wydra Tomasz, *Leksykalne wykładniki impresywnej funkcji mowy w wystąpieniach sejmowych*, (w:) *Język polityki a współczesna kultura polityczna. Język a kultura*, t.11, red. Anusiewicz Janusz, Siciński Bogdan, Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej, Wrocław, 1994.
  140. Zdunkiewicz Dorota, *Językowe środki perswazji w homiliach (na przykładzie tekstów Jana Pawła II)*, (w:) *Funkcje języka i wypowiedzi. Język a kultura*, t.4, red. Bartmiński Jerzy, Grzegorzczkova Renata, Wiedza o Kulturze, Wrocław, 1991.
  141. Zgółka Tadeusz, *Język wśród wartości*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań, 1988.
- Wydanie elektroniczne:
142. NEO – *Nationalencyklopedins ordbok*, Bokförlaget Bra Böcker AB, Malmö 1999

Glosariusz szwedzko-polski

Wyrażenia negatywne w języku szwedzkich polityków

Metafora

Język szwedzki

batong – parti
begrava en tickande bomb
det blev bara en tummetott
få vägar tillbaka (till ngt positivt)
föra ngt tillbaka till stenåldern
gå motsatt väg
göra ngt till en bricka i ngt
göra sig till sin egen retoriks fångar
hamna på en politisk sandlådenivå
inte låta tvålen slinka ur händerna
köra vilse med ngn bakom ratten
lämna på perrongen
löfteskarusell
mantra
myt
mörkerkrafter
omvänd Robin Hood politik
ordinera en (dålig) medicin
passera mer än en gräns
piruetter

Język polski

partia pały policyjnej
zakopać tykającą bombę
wyszła figa z makiem, wyszły z tego nici
niewiele dróg z powrotem (do czegoś pozytywnego)
cofać coś do epoki kamienia
iść przeciwną drogą
uczynić coś pionkiem w czymś
uczynić z siebie więźniów własnej retoryki
wylądować na politycznym poziomie piaskownicy
nie pozwolić, by mydło wyslizgnęło się z rąk
zabłądzić z kimś za kierownicą
zostawić na peronie
karuzela obietnic
mantra, puste słowa
mit, przestarzały pogląd
siły nieczyste
odwrotna polityka Robin Hooda
przepisać (złe) lekarstwo
przekroczyć więcej niż tylko jedną granicę
piruety, nagła zmiana przekonania

raka vägar ut från (ngt positivt)	proste wyjścia z (czegoś pozytywnego)
röra ihop en förfärlig soppa	mieszać okropną zupę
spela på främlingsfientliga strängar	grać na wrogich wobec obcokrajowców strunach
ta fram ett fikonlöv	wyciągać liść figowy, ukrywać pewne fakty
verkligt ansikte	prawdziwa twarz
vägen dit går inte via (+ en negativ värdering)	droga nie prowadzi tam przez (+ wartościowanie negatywne)

Porównanie

Język szwedzki

barn i kriminalitet används som
valfläsk

bevara äktenskapet som en exklusiv
klubb för man och kvinna

jämföra med en restaurant med
dåliga kockar

statens bolag ska inte tjäna som PR-
apparater

taktiken påminner om sagan om
vargen och rödluvan

vara lika svårt som att hålla fast en
blöt tvål

Antyteza

Język szwedzki

hoten mot tryggheten

huvudlös och ihålig kvantitet
hårdför lönesänkarallians

Język polski

młodociani przestępcy są
wykorzystywani jako kiełbasa
wyborcza

zachować instytucję małżeństwa,
jako ekskluzywny klub dla
mężczyzny i kobiety

przyrównać do restauracji ze złymi
kucharzami

spółki państwowe nie powinny
służyć jako instrumnet PR

taktyka przypomina bajkę o wilku
i czerwonym kapturku

być tak samo trudnym, jak
przytrzymanie mokrego mydła

Język polski

zagrożenie dla poczucia
bezpieczeństwa

bezmysłna i pusta ilość
twardy alians obniżenia płac

noll överenskommelse
passivitet
politik för nya klyftor
stå handfallen

Idiomy

Języki szwedzki

binda ris åt egen rygg
fiske i grumliga vatten

föra ngn bakom ljuset
ge med en hand men ta med den andra
gråta krokodiltårar
hitta syndabockar
köpa grisen i säcken
lägga en våt filt över ngt

måla in sig i ett hörn
samla damm
sitta på höga hästar

sopa problemet under mattan

sätta käppar i hjulet
vara lika med noll

vara den sista spiken i kistan
vrida klockan tillbaka

vända ngn ryggen

brak porozumienia
bierność
polityka nowych podziałów społecznych
nie wiedzieć, co począć

Język polski

ukręcić na siebie bicz
połów w mętnej wodzie
(wykorzystanie trudnej sytuacji dla własnych celów)
wywieść kogoś w pole
dać coś jedną ręką, ale zabrać drugą

płakać krodylimi łzami
znaleźć kozłów ofiarnych
kupować kota w worku
rozkładać mokry koc nad czymś
(stwarzać zagrożenie)
pograżyć się
pokryć się kurzem
zachowywać się lekceważąco i władczo
zamiatać problem pod dywan
(celowo go ukrywać)
rzucać kłody pod nogi
być równym zeru (coś nie istnieje lub jest bezwartościowe)
być ostatnim gwoździem do trumny
cofnąć zegar czasu (propagować przestarzałe rozwiązania polityczne)
odwrócić się do kogoś plecami

Wyrazy ogólnie wartościujące negatywnie

Język szwedzki	Język polski
borgarna	prawicowcy
broms	przeszkoda
dålig	zły, niedobry
hafsverk	niedbale wykonana praca
haverera	całkowicie się nie powieść, nie udać się
haveri	całkowita porażka, niepowodzenie
luftlöften	obietnice bez pokrycia
löften utan täckning	obietnice bez pokrycia
lösa formuleringar	puste formuły
maktalliansen	alians władzy
misslyckande	porażka, niepowodzenie
misslyckas	nie udać się, ponieść porażkę
populism	populizm
retorik	retoryka, puste słowa
skrämselfpropaganda	propaganda strachu
svikna löften	zawiedzione obietnice
sämst	najgorszy
tomma löften	puste obietnice
usel	marny, nędzny
vänskapskorruption	kumoterstwo
vänsterkartellen	Lewicowy kartel
värst	najgorszy

Wyrazy kontekstowo wartościujące negatywnie

Język szwedzki	Język polski
anmärkningsvärd	dziwny
glömma (ngt positivt)	zapominać (o czymś pozytywnym)
glömma bort (ngt positivt)	całkowicie zapomnieć (o czymś pozytywnym)

höger	prawica
högeralliansen	Alians prawicy
högerpolitik	polityka prawicy
minska (ngt positivt)	zmniejszyć (coś pozytywnego)
märklig	dziwny
säga nej till (ngt positivt)	sprzeciwić się (czemuś pozytywnemu)

Zaprzeczanie wyrazów pozytywnie wartościujących

Język szwedzki

aldrig lyckas
 inte duga
 inte imponerande
 inte lyckas
 inte trovärdig
 inte värdig

Język polski

nigdy się nie udać
 nie nadawać się
 nieimponujący
 nie udać się
 niewiarygodny, niegodny zaufania
 niegodny

Nazwy uczuć negatywnych

Strach

Język szwedzki

avskräcka
 befara
 bekymmersam
 frukta
 fruktansvärd
 förskräcka
 förskräckelse
 hårresande
 oroande
 oroväckande
 vara rädd

Język polski

przerażać
 obawiać się
 niepokojący
 obawiać się
 straszny
 przerażać
 przerażenie
 jeżący włos na głowie
 niepokojący
 niepokojący
 obawiać się

Smutek

Język szwedzki

bedrövlig
beklaga
beklaglig
besvikelse
nedslående
sorglig
synd
tyvärr

Język polski

smutny
ubolewać
przykry
rozczarowanie
przygnębiający
smutny
szkoda
niestety

Wstyd

Język szwedzki

pinsam
skamlig
skämmas

Język polski

żenujący
haniebny
wstydzić się

Zdziwienie

Język szwedzki

förvåna
förvånad
håpnadsväckande

Język polski

dziwić
zdziwiony
zdumiewający

Gniew

Język szwedzki

oanständig
pråktig skandal
stötande
upprörande

Język polski

skandaliczny
olbrzymi skandal
skandaliczny
oburzający

Wartości moralne

Język szwedzki

allvarlig
antifacklig
avslöja
bluffa
blunda för ngt
cynisk
dölja ngt
fackföreningsfientlig

farlig
friserer ngt
främlingsfientlig

få ngn att tro
förakt
förskingra
ge sken av ngt
halsbrytande
huvudbluff
hyckleri
hånfull
inbilla sig
inte säga ngt
inte tala om ngt
jaga
kamouflera
livsfarlig
ljuga
låtsas

Język polski

niebezpieczny
przeciwzwiązkowy
zdemaskować, ujawnić
blefować
przymykać oczy na coś
cyniczny
ukrywać coś
wrogo nastawiony do związków zawodowych
niebezpieczny
upiększać coś, by to ukryć
wrogo nastawiony do obcokrajowców
wmówić komuś
pogarda
sprzeniewierzyć
tworzyć pozory czegoś
ryzykowny
główny blef
dwulicowość
szydlerczy
wmawiać sobie
nie powiedzieć czegoś, ukryć coś
nie mówić o czymś, ukrywać coś
ścigać
kamufłować
zagrożający życiu
kłamać
udawać

lögn	kłamstwo
lögn och förbannad dikt	bujda na resorach
maktfullkomlig	dyktatorski
medvetet misstolka	świadomie błędnie interpretować
misstänkliggöra	rzucać podejrzenia
motståndspolitik mot (ngt positivt)	polityka sprzeciwu wobec (czegoś pozytywnego)
motståndsrörelse mot (ngt positivt)	ruch oporu wobec (czegoś pozytywnego)
mörka ngt	zaciemniać coś, ukrywać coś
orättvis	niesprawiedliwy
orättvisa	niesprawiedliwość
otrygghet	niepewność, brak bezpieczeństwa
politik mot (ngt positivt)	polityka przeciwko (czemuś pozytywnemu)
rå politik	brutalna polityka
självbedrägeri	oszukiwanie siebie samego
skylla	obwiniać
slå mot ngn	uderzać w kogoś
slöseri	marnotrawstwo
snygga till	upiększać coś, by to ukryć
straffa	karać
strunta i ngt, ngn	nie przejmować się czymś, kimś
ta lätt på problemen	nie przejmować się problemami
utanförskap	wyobcowanie
valbluff	wyborczy błąd
vilseleda	wprowadzać w błąd
vilseledande	nieprawdziwy, wprowadzający w błąd
vägra se ngt	nie chcieć dojrzeć czegoś
vägra tala om ngt	odmawiać rozmowy o czymś
äventyra	narażać na niebezpieczeństwo

Wartości poznawcze

Język szwedzki

befängd
dilla
enfaldspolitik
obegriplig
oklar
orimlig
otydlig

Język polski

niedorzeczny
bredzić
polityka głupoty
niezrozumiały
niejasny
bezsensowny
niejasny

Wartości witalne

Język szwedzki

sjuk

Język polski

chory

Wartości transcendentne

Język szwedzki

ohelig

Język polski

nieświęty

Wartości mody

Język szwedzki

bli mer och mer lik sin företrädare

gammal
gammaldags
göra sitt
höra det förut
leda tillbaka till 1950-talet
längtan till en tid som flytt
mönstret är bekant
omodern
påminna valåret 1998

Język polski

stawać się coraz bardziej podobnym
do swojego poprzednika
stary
staroświecki
zrobić już swoje
już to słyszeć
prowadzić do lat 50-tych XX w.
tęsknota za minionym czasem
wzorec jest znany
przestarzały
przypominać rok wyborczy 1998

som vanligt	jak zwykle
ungefär som i förra seklets början	prawie jak na początku ubiegłego stulecia
vara ingen nyhet	nie być żadną nowością

Wartościowanie negatywne nie wprost

Język szwedzki

bevis på (+ en negativ värdering)

bevisa (+ en negativ värdering)

den så kallade alliansen

„det nya arbetarpartiet”

det står allt mer klart (+ en negativ värdering)

det är mycket talande att (+ en negativ värdering)

det är tydligt att (+ en negativ värdering)

det är uppenbart att (+ en negativ värdering)

detta visar med all önskvärd tydlighet att (+ en negativ värdering)

„glömma bort”

hävda

lova

löfte

utlova

prat

påstå

påstående

Język polski

dowód na (+ wartościowanie negatywne)

dowodzić (+ wartościowanie negatywne)

ten tak zwany Alians

„ta nowa partia robotnicza”

jest to coraz bardziej jasne (+ wartościowanie negatywne)

to jest bardzo wymowne, że (+ wartościowanie negatywne)

to jest oczywiste, że (+ wartościowanie negatywne)

wyraźnie widać, że (+ wartościowanie negatywne)

to pokazuje z całą pożądaną dobitnością, że (+ wartościowanie negatywne)

„zapominać”

twierdzić, utrzymywać

obiecywać

obietnica

obiecywać

gadanie

twierdzić

stwierdzenie

spegla (+ en negativ värdering)	odzwierciedlać (+ en negativ värdering)
säga	(tylko) mówić
säga sig	mówić (rzekomo)
tecken på (+ en negativ värdering)	oznaka (+ wartościowanie negatywne)
tydligast (+ en negativ värdering)	najwyraźniej (+ wartościowanie negatywne)
tydligen (+ en negativ värdering)	widocznie (+ wartościowanie negatywne)
uppenbarligen (+ en negativ värdering)	najwidoczniej (+ wartościowanie negatywne)
utslag av (+ en negativ värdering)	przejaw (+ wartościowanie negatywne)
uttryck för (+ en negativ värdering)	wyraz (+ wartościowanie negatywne)
visa (+ en negativ värdering)	pokazywać (+ wartościowanie negatywne)
vittna om (+ en negativ värdering)	świadczyć o (+ wartościowanie negatywne)

Wyrażenia wprowadzające sądy wartościujące negatywnie

Jawne wyrażenie niezgody

Język szwedzki

acceptera varken ... eller ...

avvisa ngt

ha invändningar mot ngt

ha svårt att se ngt

inte förstå ngt

inte kunna acceptera

inte kunna förstå

Język polski

nie akceptować ani ... ani ..

odrzucać coś

mieć zarzuty wobec czegoś

trudno jest dojrzeć coś

nie rozumieć czegoś

nie móc zaakceptować

nie móc zrozumieć

se ngt som oacceptabelt	postrzegać coś jako niemożliwe do zaakceptowania
ta strid emot ngt	podejmować walkę z czymś
tycka att (+ en negativ värdering)	uważać, że (+ wartościowanie negatywne)
vara kritisk till ngt	być krytycznym wobec czegoś
vara djupt kritisk till ngt	być wielce krytycznym wobec czegoś
vara skeptisk till ngt	być sceptycznym wobec czegoś
vara starkt kristisk till ngt	być mocno krytycznym wobec czegoś
vägra att acceptera	odmawiać zaakceptowania

Niejawne wyrażanie niezgody

Język szwedzki

det finns stor anledning att vara kristisk

det är fullkomligt oacceptabelt

det är fullständigt oacceptabelt

det är något skumt med ngt

detta är fel

detta är helt fel

Język polski

istnieje poważny powód, aby być krytycznym

to jest całkowicie nie do zaakceptowania

to jest całkowicie nie do zaakceptowania

jest coś podejrzanego w czymś

to się nie zgadza, to błąd

to się całkowicie nie zgadza, to błąd

Okazywanie własnej niepewności

Język szwedzki

det sunda vore att

det vore mycket klokare att

förhoppningsvis

hoppas

kanske (+ en negativ värdering)

Język polski

rozsądnym byłoby, aby

dużo rozsądniejszym byłoby, aby

mieć nadzieję

mieć nadzieję

być może (+
wartościowanie negatywne)

knappast	raczej nie
lär	zdaje się, chyba
tyckas	zdawać się
upprepa utmaningen	powtarzać wyzwanie
verka	wydawać się

Ostrzejsza forma krytyki przeciwnika

Język szwedzki	Język polski
böra göra ngt	mieć obowiązek, powinność coś zrobić
det är dags	już czas
måste göra ngt	musieć coś zrobić

Inne techniki krytykowania przeciwnika politycznego

Negatywne opisy rzeczywistości

Język szwedzki	Język polski
bidra till (+ en negativ värdering)	przyczyniać się do (+ wartościowanie negatywne)
ge möjlighet (+ en negativ värdering)	umożliwić (+ wartościowanie negatywne)
gå ut över jobben	pozbawiać miejsc pracy
hindra	przeszkadzać, uniemożliwiać
inte fungera	nie funkcjonować
inte förstå sig på ngt	nie znać się na czymś
inte kunna	nie potrafić
resultat av (+ en negativ värdering)	rezultat (+ wartościowanie negatywne)
skapa (+ en negativ värdering)	stwarzać (+ wartościowanie negatywne)
som idag (+ en negativ värdering)	tak jak dzisiaj (+ wartościowanie negatywne)

under de 12 år som regeringen haft makten (+ en negativ värdering)	w czasie tych 12 lat, kiedy rząd sprawował władzę (+ wartościowanie negatywne)
vara underskattad	być niedocenianym
växa fram (+ en negativ värdering)	rosnąć (+ wartościowanie negatywne)
ägna sig åt (+ en negativ värdering)	zajmować się (+ wartościowanie negatywne)

Wyjaśnianie na czym polega zło polityki przeciwnika

Język szwedzki	Język polski
betyda (+ en negativ värdering)	oznaczać (+ wartościowanie negatywne)
innebära (+ en negativ värdering)	oznaczać (+ wartościowanie negatywne)
tolka (+ en negativ värdering)	tłumaczyć (+ wartościowanie negatywne)

Ostrzeżenie przed złą polityką przeciwnika

Język szwedzki	Język polski
hot	zagrożenie
varna för ngn, ngt	ostrzegać przed kimś, czymś

Wskazywanie na braki w polityce przeciwnika

Język szwedzki	Język polski
alltför lite	zbyt mało
bara en mening	tylko jedno zdanie
bristande	niewystarczający
bristfällig	niewystarczający
få konkreta förslag	mało konkretnych propozycji
ge inga konkreta förslag	nie podawać konkretnych propozycji
ge ingen trovärdighet	nie przysparzać wiarygodności

ha inga svar
ha ingen politik
inkompetent
inte finns ett enda ord
inte ge svar
inte innehålla några nya förslag

inte våga
ofullständig
sakna ngt
tunnare
utan att redovisa en finansiering

utan detaljer
utan förslag
utan några som helst åtgärder

Prognozowanie – czarne wizje

Język szwedzki

bli (+ en negativ värdering)

bidra till (+ en negativ värdering)

då blir konsekvensen att (+ en negativ värdering)
effekten blir (+ en negativ värdering)
få oroande konsekvenser

försämra ngt
försämring
gå ut på (+ en negativ värdering)

nie podawać odpowiedzi
nie mieć żadnej polityki
niekompetentny
nie ma ani jednego słowa
nie podawać odpowiedzi
nie zawierać żadnych nowych propozycji
nie mieć odwagi
niekompletny
brakować czegoś
cieńszy
bez wskazywania źródła finansowania
bez szczegółów
bez propozycji
bez jakichkolwiek rozwiązań

Język polski

stać się, nastąpić
(+ wartościowanie negatywne)
przyczyniać się do
(+ wartościowanie negatywne)
wtedy w konsekwencji dojdzie do
(+ wartościowanie negatywne)
skutkiem będzie
(+ wartościowanie negatywne)
pociągnąć za sobą niepokojące konsekwencje
pogorszyć coś
pogorszenie, zmiana na gorsze
zmierzać do
(+ wartościowanie negatywne)

komma att (+ en negativ värdering)	prawdopodobnie będzie (+ wartościowanie negatywne)
leda till (+ en negativ värdering)	doprowadzić do (+ wartościowanie negatywne)
resultera i (+ en negativ värdering)	doprowadzić do (+ wartościowanie negatywne)
risk (+ en negativ värdering)	ryzyko, zagrożenie (+ wartościowanie negatywne)
riskera (+ en negativ värdering)	ryzykować, narażać na (+ wartościowanie negatywne)
ska (+ en negativ värdering)	będzie (+ wartościowanie negatywne)
skapa (+ en negativ värdering)	stworzyć (+ wartościowanie negatywne)
skulle (+ en negativ värdering)	byłoby (+ wartościowanie negatywne)

Aneks

I. Wykaz autorów cytowanych wypowiedzi

1. **Vänsterpartiet** – Partia Lewicy
  - Josefin Brink
  - Marie Engström
  - Kalle Larsson
  - Lasse Ohly
  - Camilla Sköld Jansson
  - Alice Åström
2. **Socialdemokraterna** – Partia Socjaldemokratyczna
  - Urban Ahlin
  - Berit Andnor
  - Ibrahim Baylan
  - Annika Billström
  - Britt Bohlin Olsson
  - Ingvar Carlsson
  - Laila Freivalds
  - Ylva Johansson
  - Carin Jämtin
  - Hillevi Larsson
  - Pär Nuder
  - Ingela Nylund Watz
  - Leif Pagrotsky
  - Göran Persson
  - Ilmar Reepalu
  - Ulla Richter
  - Mona Sahlin
  - Lena Sommestad
  - Marita Ulvskog
  - Sven-Erik Österberg
  - Thomas Östros

3. **Moderata samlingspartiet** – Partia Konserwatywna
  - Beatrice Ask
  - Gunnar Axén
  - Kristina Axén Olin
  - Ewa Björling
  - Hillevi Engström
  - Cristina Husmark Pehrsson
  - Gunnar Hökmark
  - Bengt-Anders Johansson
  - Sven-Otto Littorin
  - Mikael Odenberg
  - Kent Olsson
  - Fredrik Reinfeldt
  - Henrik von Sydow
4. **Miljöpartiet de gröna** – Partia Zielonych
  - Peter Eriksson
  - Maria Wetterstrand
  - Håkan Wåhlstedt
5. **Kristdemokraterna** – Partia Chrześcijańsko – Demokratyczna
  - Peter Althin
  - Stefan Attefall
  - Sven Brus
  - Inger Davidson
  - Göran Hägglund
  - Maria Larsson
  - Torsten Lindström
  - Mats Odell
  - Sven Gunnar Persson
  - Rosita Runegrand
  - Urban Svensson
6. **Folkpartiet liberalerna** – Partia Liberalów
  - Tina Acketoft
  - Martin Andreasson
  - Jan Björklund
  - Anita Brodén
  - Eva Flyborg
  - Carl Hamilton

- Johan Jakobsson
- Tobias Krantz
- Lars Leijonborg
- Cecilia Malmström
- Ulf Nilsson
- Christer Nylander
- Birgitta Ohlsson
- Johan Pehrson
- Karin Pilsäter
- Mauricio Rojas
- Torkild Strandberg
- Erik Ullenhag
- Cecilia Wigström

7. Centerpartiet – Partia Centrum

- Sven Bergström
- Jörgen Johansson
- Kenneth Johansson
- Håkan Larsson
- Johan Linander
- Maud Olofsson
- Roger Tiefensee
- Åsa Torstensson
- Annika Qarlsson

II. Tytułowy wykaz wszystkich tekstów badawczych

A. Źródła internetowe:

I. Socialdemokraterna – www.socialdemokraterna.se, „Aktuellt i Politiken” Socialdemokraternas nyhetstidning -www.aip.nu:

1. Hur ska alliansen försvara Sverige?
2. Omodern sorteringsskola
3. Ofullständigt förslag utan finansiering
4. Har alliansen enats om att avveckla bostadspolitiken, Rein-feldt?
5. Borgerlig otrygghet

6. Obegripligt borgerligt motstånd mot fler högskoleplatser
7. Moderaterna trixar med kommunala satsningar
8. Som i vargen och rödluvan
9. Borgarnas värsta förslag
10. Folkpartistisk populism och borgerlig splittring kring forskningen
11. Mona Sahlin: Högeralliansens utspel duger inte som energipolitik
12. Fastighetsskatten
13. Hög kvalitet i äldreomsorgen
14. Hon sattes ut till vargarna
15. Ylva Johansson kommenterar Vaxholmstalet
16. Mona Sahlin kritiserar Reinfeldt
17. Öppet brev från Mona Sahlin till Fredrik Reinfeldt
18. Moderaternas politik äventyrar både tillväxten och välfärden
19. Ny rapport avslöjar moderaternas privatiseringsplaner
20. De som har störst skulder får betala moderaternas skattesänkningar
21. Reinfeldt sviker naturvården
22. Vad Reinfeldt inte sa till barnfamiljerna ...
23. Lars Leijonborg tar pengar från sjuka och gamla
24. Högeralliansens ofinansierade löften
25. 30 000 fler jobb i småföretagen
26. Göran Persson talade i Ö-vik, Umeå och Luleå den 24 augusti
27. Alla ska ha ett jobb att gå till
28. Pär Nuder kommenterar Reinfeldts "halvfartsjobb"
29. Mona Sahlin kommenterar Fredrik Reinfeldts uttalanden i SvT:s Utfrågningen
30. Reinfeldt talar med kluven tunga om biståndet
31. Kommentarer från Ibrahim Baylan med anledning av folkpartiets rapport "Agenda för de första 100 dagarna: utbildningspolitik"
32. Var gärna saklig om era privatiseringsplaner (Öppet brev till Fredrik Reinfeldt)
33. Alliansen är inte överens
34. Pär Nuder kommenterar Villaägarnas beräkningar

II. Vänsterpartiet – www.vansterpartiet.se, „Flamman” – www.flamman.se:

1. I moderaternas Sverige minskas kvinnors ekonomiska självständighet
2. Chockhöjning av a-kasseavgiften. –Ett skamligt förslag!
3. Delat föräldraansvar är inte bara en arbetsmarknadsfråga!
4. Bankrutt politik mot löntagare och arbetslösa
5. Högeralliansen bluffar om trafikförsäkringen!
6. Varför blir de så arga att de skriker?
7. Varför privata pigor men inte kommunalarbetare?
8. EU attackerar kollektivavtalen
9. Sluta kalla våra gemensamma försäkringar för bidrag!
10. Nato gör inte världen säkrare!
11. Stoppa vapenexporten till Saudiarabien!
12. Moderaterna vill tämja facket!
13. Centerns förslag försämrar tryggheten
14. Makt och ägande
15. Vänsterpolitik efterlyses!
16. Äktenskapet: den religiösa högerns sista utpost!
17. Välkommet krav på återreglering!
18. Blir det bättre av att det blir sämre?
19. Miljöpartiet är för privatiseringar
20. Bryt bostadssegregationen!
21. Avslöja den rasistiska propagandan!
22. Leijonborg fortsätter fiska i grumliga vatten
23. Rättvisa kommer från vänster
24. Fortsätt kärnkraftsavvecklingen
25. Fördela tillväxten rättvist!
26. Alliansen uppfinningsrik för att slippa jämställt föräldraansvar!
27. Dags att skrota integrationspolitiken!
28. Kraftfulla jobsatsningar saknas
29. Vem ska betala notan för fastighetsskatten?
30. Ohly sågar alliansens valmanifest
31. Stoppa Maud Thatcher
32. Stödet ökar för smarta trafiklösningar
33. Ränthöjningar hotar jobben

34. Högern vill tillbaka till 1950-talet
35. Samlad politik mot mäns våld mot kvinnor
36. Hälften kvar?
37. Demokratin är den stora förloraren
38. Reinfeldt mörkar sin politik
39. Högersamarbete innebär högerpolitik!
40. Har ni glömt liberalismen?
41. Nästa söndag kan vi ha vårdnadsbidrag

III. Miljöpartiet de Gröna – www.mp.se:

1. Vi ställer inte ultimativa krav
2. DN och Ohly på höga hästar
3. Häv sekretessen om säkerheten i kärnkraftsverken
4. Eriksson: Reinfeldt har förlorat trovärdigheten
5. Borgarnas bluffar
6. Ge besked om fastighetsskatten
7. Borgarna vill återinföra hemmafrun

IV. Centerpartiet – www.centerpartiet.se:

1. Det är Perssons valfläsk som driver upp ratan
2. Sverige står inför stora utmaningar
3. Sverige behöver ett värderingsskifte
4. Oacceptabelt med rabatt på lagbrott!
5. Roger Tiefensee kommenterar LO:s senaste skrämselfkampanj
6. Alarmerande uppgifter som nonchaleras
7. ”Allt fler i arbetsmarknadspolitiska åtgärder” – Roger Tiefensee angående AMS:s senaste månadssiffror
8. Stoppa vänskap(s)korruptionen vid statliga utnämningar
9. AMS förslag är tandlösa
10. Persson stoppar obekväma utredningar
11. Enklare regler skapar fler jobb
12. Energiomställning ger möjligheter
13. Beskattning påverkar företagen
14. Socialdemokraterna sviker kvinnorna
15. S lämnar folket på perrongen
16. Mera vård, mindre byråkrati
17. Plusjobb blev tummetott

18. Maud Olofsson kommenterar socialdemokraternas valmanifest
19. Statsministerns cynism lyser igenom
20. Valets viktigaste besked
21. Regeringen saknar strategi för att hjälpa de unga

V. Kristdemokraterna – www.kristdemokraterna.se:

1. Hög tid för rehabiliterings-försäkring!
2. Bara blaj, Bodström
3. Maktpartiet lyssnar inte på föräldrarna
4. Förkrympt hög(s)kola!
5. Gräv där du står Persson!
6. Vänsterkartellens flygskatt gör människor arbetslösa
7. Kamali ställer rätt diagnos men ordinerar fel medicin
8. Mindre barngrupper istället för genuspoliser!
9. Nu krävs krafttag mot ungdomsalkoholismen
10. Vart är tran(s)portpolitiken på väg?
11. Ge besked om prövning av gasledningen
12. Vårdköer får inte accepteras!
13. Valet handlar om jobben!
14. Fastighet, fiske och fordon för en levande skärgård
15. Västsvenskar förtjänar en värdig äldreomsorg
16. Nuder begraver en tickande bomb
17. Vilseledande skryt om „vårdgaranti” hjälper inte
18. Manifest för svikna löften
19. Persson lyssnar inte på barnfamiljerna
20. Verkligheten är regeringens värste fiende
21. Öppet brev till Marita Ulvskog från partisekreterare Urban Svensson
22. Rädda kyrkkaffet och barnens bullbak!
23. Vallöften inte tänkta att återanvändas
24. Lösa förslag och brist på helhetssyn i (s) skolförslag
25. Valskandal – myndighet distribuerar (s)-material till 1500 skolor
26. 100 timmars arbete för regeringsskifte!
27. Persson har fel om utnämningarna
28. Låt inte Vattenfall bli industrins AMS

VI. Folkpartiet Liberalerna – www.folkpartiet.se:

1. (s) borde be Sveriges äldre om ursäkt
2. Regeringen viker sig för diktaturer
3. Förskolepolitiken har havererat
4. S hyckleri om Hamas
5. Tokerier att förbjuda läxor
6. Arbetsförmedlingen lämnar unga i sticket
7. Utsatta barn blir s-regeringens experiment
8. (S)vek mot våldutsatta kvinnor
9. Fp kräver hands-free vid bilkörning
10. Konsumentminister bluffar om bidragen till konsumentrörelsen
11. Den grova brottsligheten röstar på (s) i höst!
12. Systemreformer för fler jobb och fler företagare behövs
13. Persson riskerar svensk roll i Mellanöstern
14. Skola och integration på folkpartiets valaffischer
15. S-jobbpaketet ett bidragsinriktat hafsverk
16. Lars Leijonborgs nyhetsbrev 19-2006
17. Lars Leijonborgs nyhetsbrev 20-2006
18. Lars Leijonborgs nyhetsbrev 22-2006
19. Statsministerns löften om jobben bara fria fantasier
20. Svik inte de unga forskarna Pagrotsky
21. Perssons fantasier avslöjade
22. Vilka ska med, Hans Karlsson?
23. Regeringen snart ensam om att förneka arbetslösheten
24. Integrationsfia(s)ko!
25. Lars Leijonborg (fp) om socialdemokraternas a-kassebesked
26. Våld mot lärare ökar
27. Ge patienterna husläkare och rättigheter!
28. Sverige behöver en ny utrikespolitik
29. Vilken verklighet lever vänsterpartisten Burman i?
30. Orback backar ur integrationsdebatten på fredag!
31. Jobben kommer inte och ungdomsarbetslösheten ökar

VII. Moderaterna – www.moderat.se:

1. Bodström saknar styrförmåga
2. Uppvisning i maktens arrogans
3. Högt (s)pel med dold avsändare

4. Ni har lurats – ge tillbaka pengarna
5. Stoppa de statliga bolagens politiska kampanjer
6. Regeringens senfärdighet är oacceptabel
7. Slöseri med statens pengar
8. Någon som hörde ett ord från Persson om hur jobben ska bli fler?
9. Bodström lånar moderata förslag igen
10. Socialdemokraterna har övergivit arbetslinjen
11. Sverige kan bättre med en ny regering
12. Regeringens agerande undergräver demokratin
13. Nu måste Persson ge besked om kärnkraften
14. Motståndsrörelsen mot framtiden
15. Tillfällig fry(s)ning – nu igen
16. Fredrik Reinfeldts sommartal i Vaxholm
17. Nya moderater mot gamla socialdemokrater
18. Energipolitiken ökar arbetslösheten
19. Vi sänker skatten för alla äldre

B. Artykuly prasowe z „Dagens Nyheter” i „Svenska Dagbladet”:

1. „Människors oro undergräver stödet för fastighetsskatten
2. Besked om frystskatteutttag gläder alla
3. Persson siade om hemliga BNP-siffror
4. M vill skynda på alliansens planer för sänkta skatter
5. Alliansen saknar recept mot arbetslösheten
6. „Högre räntor, osäkerhet, stigande arbetslöshet”
7. Lägre dagistaxa och höjd a-kassa
8. Mp angriper synen på friskolor
9. Arbetsgivaravgiften för unga ska halveras
10. M lovar trådlöst Internet
11. Kd-spion får sparken
12. S lovar hundra tusen nya äldreboende på tio år
13. Alliansen blev enig till slut
14. Billström mot bättre vetande
15. „Fredrik Reinfeldts virriga ledarskap förskräcker mig”
16. Samfällt nej till samarbete

17. „Kråkodiltårar från Persson”
18. Nu trummas budskapet in
19. Mp tror på bästa valet nånsin
20. Hägglund känner stark medvind
21. Persson tror på seger för s

Agata Wicenciak-Szulc – doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa szwedzkiego, absolwentka etnolingwistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz studiów podyplomowych z metodyki nauczania języka szwedzkiego jako języka obcego na Uniwersytecie Sztokholmskim, stypendystka Instytutu Szwedzkiego w Sztokholmie, egzaminator Swedex, doświadczony wykładowca oraz lektor języka szwedzkiego.

Walorem tej rozprawy jest z pewnością konsekwencja w prowadzeniu analizy językoznawczej poszczególnych tekstów według przyjętych kryteriów oraz fakt, że każdy aspekt teoretyczny wywodu posiada swoją egzemplifikację. (...) Praca jest nowatorska odnośnie dziedziny badań i jest przez to cennym wkładem do badań nad językiem komunikacji politycznej i zarazem najnowszą historią języka szwedzkiego.

Z recenzji prof. dr hab. Marioli Wierzbickiej

Rozprawa jest znaczącym i oryginalnym wkładem Autorki nie tylko do pragmalingwistyki, stylistyki, retoryki, lecz także komunikacji politycznej. (...) Należy wskazać również na przydatność przeprowadzonych badań w pracach translatorskich, ponieważ materiał zebrany w pracy może okazać się cennym zbiorem przykładów i ich ekwiwalentów. Wyniki niniejszej pracy mogą być także traktowane jako punkt wyjścia do analizy porównawczej w innych językach, zwłaszcza ze względu na pokrewieństwo z językiem norweskim i duńskim.

Z recenzji prof. dr hab. Eugeniusza Rajnika

Pod względem zebranego materiału i przeprowadzonej analizy praca jest niezwykle rzetelna, trafnie identyfikuje i analizuje całą paletę strategii przedstawienia przeciwnika politycznego w negatywnym świetle, włączając w to bardzo subtelne językowe narzędzia. Bez wątplenia zainteresuje skandynawistów, ale również politologów – zaletą jest fakt, że została napisana w języku polskim i jest adresowana do czytelnika mniej obeznanego z realiami współczesnej Szwecji.

Z recenzji prof. dr hab. Dominiki Skrzypek